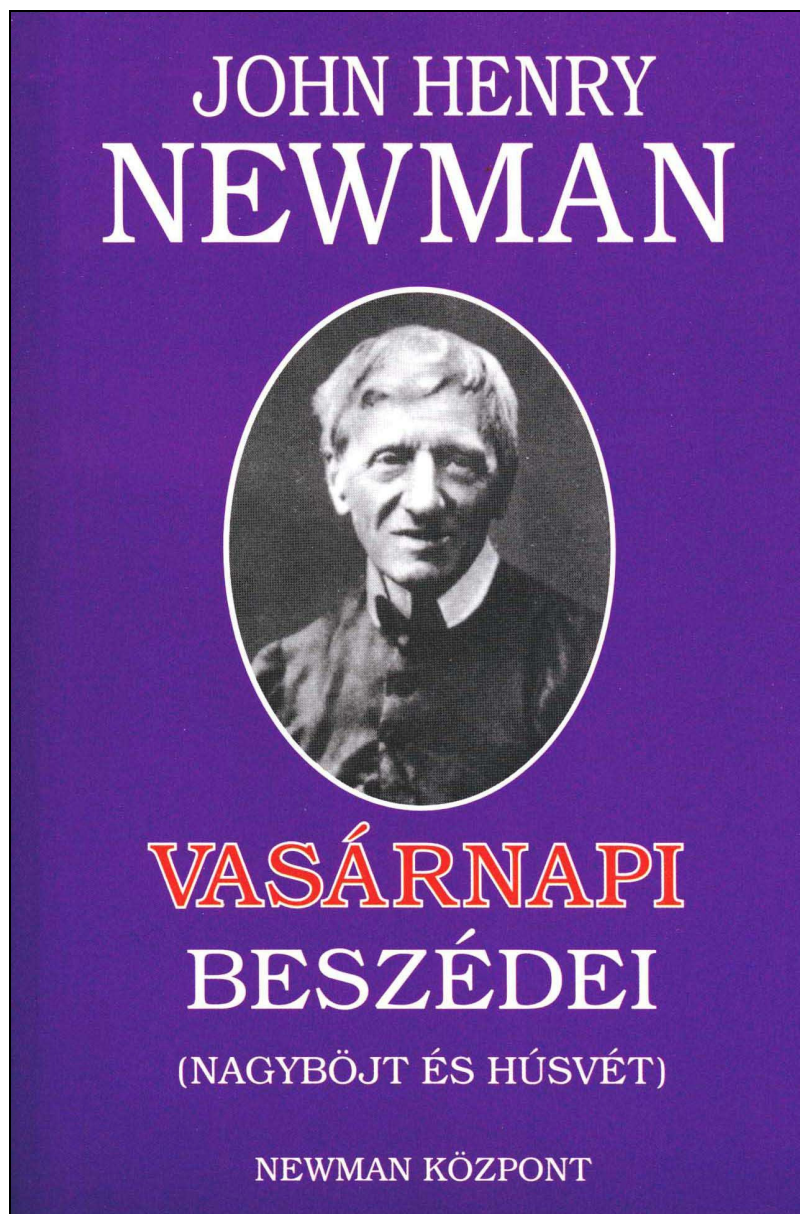

John Henry Newman Vasárnapi beszédei (Nagyböjt és Húsvét)

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

John Henry Newman
Vasárnapi beszédei
Nagyböjt és Húsvét

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:
„Parochial and Plain Sermons”
Published by Longman, Green and Company 1891.

A beszédekét válogatta és fordította
Somogyi György és Técsy Judit

A magyar szöveget teológiai szempontból lektorálta
és a beszédek előtti bevezető gondolatokat írta
Fr. dr. Barsi Balázs OFM

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Newman Központ (1125 Budapest, Városkúti út 1/A) kiadásában jelent meg az ISBN 978-963-88628-2-2 azonosítóval, Budapesten, 2010-ban. Az elektronikus változat Beatrix van den Borre FSO, a Newman Központ vezetője engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Newman Központé.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
A mi Urunk első és utolsó vacsorája.....	4
A böjt mint próbatétel.....	10
Az élet mint bünbánati alkalmak tárháza.....	16
Az apostoli önmegtartóztatás mint minden időben követendő példa.....	21
Krisztus nélkülözése minden keresztény számára elmélkedés tárgya.....	27
A Nagyböjt mint Krisztusnak, az emberré lett Fiúistennek az időszaka.....	33
Az önmegtagadás kötelessége.....	40
Krisztus igája.....	47
Mózes mint Krisztus előképe.....	54
A bünbánat veszélyei.....	60
Az evangéliumi szentség mint a természetes erények betetőzése.....	65
Krisztus könnyei Lázár sírjánál.....	72
Vallásos érzület.....	77
A testi szenvedésről.....	83
Az Örök Fiú megalázkodása.....	90
A Megtestesült Fiú mint szenvedő áldozat időszaka.....	97
Krisztus keresztje a világ mércéje.....	103
A keresztre feszítés.....	108
Az istenismérvek végtelensége.....	113
A mi Urunk lelki gyötrelmei szenvedéstörténetében.....	120
A test feltámadása.....	128
A feltámadás tanúi.....	133
Krisztus az Élető Lélek.....	139
Böjt és ünnep.....	145
Föltámadva Krisztussal.....	150

A mi Urunk első és utolsó vacsorája

Bevezető

Newman a szó legnemesebb értelmében katolikus már protestáns korában is: nemcsak az egyetemes Egyház egyetemes tanítását kutatja és fogadja el, hanem az egész üdvösségtörténetet. Legtöbb beszéde tartalmaz utalásokat a mindenkori antropológiai alapokra. Elutasítva Luther felfogását, mely szerint az ősbűnnel az ember mindenestül megromlott, vallja, hogy nemcsak áteredő bűn, hanem áteredő jószág is van. Mielőtt belemerülne Urunk két vacsorájának: a kánai menyegzőnek és az Utolsó Vacsorának egybevetésébe, sőt még mielőtt az ószövetségi előzményeket szemügyre venné, leszögezi, hogy az ember nemes, ünnepélyes étkezése mindig túllépi a közönséges evés színvonalát. Isten jó adományai, mint a kenyér és a bor, illetve az együtt-étkezés nemcsak életerőnkert fokozzák, hanem az emberi lelket is kiragadják önmagából, az együttérzés és testvériség keresésére ösztönözve, nem öncélúak és nem is magányosan értékelhetők, hanem közösségi érzéseket keltenek, táplálnak, vagyis szentségi természetűek. Ugyanakkor félelmetes „az Isten adományaival tobzódásban és érzékiségben való visszaélés, mert az bizonyos értelemben az Isten adományainak meggyalázása, vagyis szentségtörés”.

Rendkívüli fontosságú ez az antropológiai megalapozás, különösen napjainkban. Nem szabad engedni a nagy Istentől teremtett emberi értékek „egyházi bekerítését” – mintha az abortusz, az eutanázia bűnös voltának állítása csak a keresztények specialitása lenne. Nem: emberi alap, melyek kikezdése a Teremtő törvényeinek semmibevétele. Márpedig ugyanaz az Isten teremtette az embert, mint aki kinyilatkoztatta magát Jézus Krisztusban, és aki megváltotta.

Ezután Newman felhívja figyelmünket, hogy minden nagy, ünnepélyes lakoma, étkezés az Ószövetségben nemcsak valami végét, hanem még inkább valami új kezdetét ünnepli. Így a kánai menyegző is lezár egy korszakot: Krisztus rejtett, názareti életét, és utal egy következő korszak beteljesedésére: az Utolsó Vacsorára. Igen ám, de minden korábbi együttlét megszakad bizonyos értelemben, mert egy újabb, magasabb rendű együttlétet készít elő. Ebben a kontextusban elmélkedik Newman a Jézus és édesanyja kapcsolatáról a János-evangélium fényében. Remek, tömör mariológiát tár elénk, mely az Egyház misztériumára utal.

Ahogy Jézus elbúcsúzott Édesanyjától egy időre, hogy aztán a keresztről hozzá lehajolva még inkább átölelje; és ahogy a tanítványoktól elbúcsúzott az Utolsó Vacsorán, hogy aztán a húsvéti örömben egy még magasabb szintű egységben magához ölelje őket, úgy kell most a Nagyböjt kezdetén nekünk is visszavonulnunk: bizonyos értelemben elszakadni szeretteinktől és magunkra maradni az élő Istennel, hogy aztán a Feltámadásban majd még mélyebben találkozassunk velük.

* * *

„...és azt mondta nekik: *Vágyva vágytam arra, hogy elfogyassam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvednék.*”

[Lk 22,15]

Van valami rendkívül figyelemre méltó és megrendítő abban az áhítatban, amely a mi Urunknak ezekben a szavaiban és azokat megelőző tetteiben megnyilvánul. Azt a hő vágyát, amelyről itt beszél, már előzőleg kimutatta. Hogy a tanítványaival együtt elköltendő vacsorára mennyire készült, azt elárulja az az ünnepélyesség, amellyel a helyet kijelölte, és

azoknak a természetfölötti ismereteknek a közlése is, amelyekkel utasításait társította. „Akkor elküldött kettőt a tanítványai közül”, „Pétert és Jánost”, „ezekkel a szavakkal: Menjetek a városba. Találkoztok ott egy emberrel, aki vizeskorsót visz. Kövessétek őt, és ahova bemegy, mondjátok a házigazdának”, „hogya Mester üzeni: Az időm közel van, tanítványaimmal együtt nálad fogom megtartani a Húsvétot”, „Mutatni fog nektek egy nagy ebédlőt készen megterítve. Ott készítsétek el nekünk.” És aztán „Amikor eljött az óra, asztalhoz ült a tizenkét apostollal együtt, és azt mondta nekik: Vágyva vágytam arra, hogy elfogyassam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvednék. Mert mondom nektek: többé nem eszem ebből, amíg be nem teljesedik az Isten Országában.” [Mt 22,17-19; Mk 14,12-16; Lk 22,7-18]

Mondhatnánk ugyan, hogy az az ünnepi lakoma rendkívüli események színtere volt, és hogy a mi Urunk már ezt tartotta szem előtt, amikor utasításokat adott az előkészületekre, s amikor az ünnep fölötti örömeinek hangot adott. Aztán megmosta tanítványainak lábát, például adva az alázatosságra, majd tanúságot tett arról, hogy az Egyház legfőbb ismérve a felebaráti szeretet, amit mindennél meggyőzőbben vésett be emlékezetükbe a saját példájával. Végül megalapította a saját mennyei Szentségét, amely az alázattal és a szeretettel együtt mindvégig itt, a földön maradni rendeltetett. Ez mind igaz, de az is, hogy ünnepélyes és kegyes cselekedeteit egy ünnepi alkalomra időzítette. Teljesítette földi küldetését, és elbúcsúzott tanítványaitól. Megpróbáltatásait ezzel az ünnepi lakomával vezette be. Az Emberfia úgy jött – mint maga mondta – hogy eszik és iszik, s küldetésének ezt a sajátosságát mindvégig megőrizte.

A mi Urunknak ebben a cselekedetében kell lennie valami természetesnek – úgy értem, olyasminek, ami a mi természetünk meghatározó alapelveivel összhangban van – ha tekintetbe vesszük, hogy hasonló szertartások mennyire elterjedtek, hogy milyen közel állnak hozzánk, és hogy Ő, aki így cselekedett, hiánytalan emberi természetet vett föl. Isten adta nekünk „a bort, mely megvidámítja az ember szívét; az olajat, melytől ragyog az arca, és a kenyeret, mely erősíti az ember szívét”. [Zsolt 104,15] És ezek a jó adományok, amelyek életerőnk fokozzák, az emberi lelket is kiragadják önmagából, az együttérzés és testvériség keresésére ösztönözve, nem öncélúak, és nem is magányosan értékelhetők, hanem közösségi érzéseket keltenek, táplálnak, és azokhoz társulnak, kölcsönös jóindulat és szívéllyesség kellékei, vagyis – vallásosabban fogalmazva – szentségi természetűek. Közösségben megosztva az a rendeltetésük, hogy egymás iránti szeretetünk előtt a szívünk ajtaját kitarják, és éppen ennek alapján ítélniük meg, hogy milyen félelmetes dolog az Isten adományaival tobzódásban és érzékiségben való visszaélés, mert az bizonyos értelemben az Isten adományainak a meggyalázása, vagyis szentségtörés. Mikor ünnepi lakomával búcsúzott el tanítványaitól, a mi Urunk annak a lehető legérzékenyebb, leggyöngédebb, legszeretetteljesebb módját választotta. Lábán, aki szigorú ember volt, jól fejezi ki ezt azokkal a szavakkal, amelyekkel Jákobbal pöröl, mert lopva távozott tőle. „Miért titokban szöktél meg, és csaptál be engem?” – mondja. – „Miért nem mondtad meg nekem, és elkísérhettem volna örömmel és énekkel, dobokkal és lantokkal? Nem engedted, hogy megcsókoljam fiaimat és lányaimat! Balgán cselekedtél!” És amikor végül a fiú és apósa elbúcsúztak egymástól, „Jákob áldozati barmot vágott a hegyen, és meghívta testvéreit a lakomára. Miután ettek, ott aludtak a hegyen. Amikor aztán Lábán reggel felkelt, megcsókolta fiait és lányait, megáldotta őket, és visszatért lakóhelyére”. [Ter 31,27-28.53; 32,1]

Továbbá, remélem, nem túlzás azt állítanom, hogy maga a zsidó Húsvét alapítása is egy elválás idejére tehető. A zsidók ugyan nem lakmároztak együtt azokkal, akiktől elválni készültek, mert azok „ünnepek között fogadták be”, de aztán „kemény kényszerrel sanyargatták őket” [Bölcs 19,15], ám a maguk részéről mégis ünnepélyesen búcsúztak el fogságuk földjétől, és a búcsú formájában egy utazásra készültek föl. „Így egyétek:

derekatokat övezzétek fel, sarutok legyen a lábatokon, bototokat tartsátok a kezetekben, és sietve egyétek.” [Kiv 12,11]

Egy másik és még találóbb példát találhatunk Elizeus próféta elhívásának történetében. Illés, a pusztaságot elhagyva „ráakadt Elizeusra, Ságát fiára, aki éppen szántatott tizenkét iga marhával, s maga is egyike volt azoknak, akik a tizenkét marhával szántottak. Erre Illés odament hozzá, s rávetette palástját.” Elizeus megértette a hívást, hogy követnie kell az üldözött prófétát reménytelen helyzetében. Így engedélyt kért tőle, hogy elbúcsúzzon szeretteitől. „Ő tüstént otthagya a barmokat, s utána futott Illésnek, s azt mondta: Hadd csókoljam meg, kérlek, apámat s anyámat, s aztán majd követlek”. Akit az Isten hív, az nem parancsot kap, hanem kegyben részesül, ezért a próféta azt mondta: „Eredj csak, és térj vissza, mert ami az én dolgom volt, megtettem veled”. Elizeus pedig, bár a meghívás váratlanul érte, egyáltalán nem tiltakozott ellene, csak annyit kért, hogy szeretteitől elbúcsúzhasson – ami még nem sorolja azok közé, akikről a mi Üdvözítőnk megjegyzi, hogy „Aki kezét az eke szarvára teszi és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára” [Lk 9,62]. Mindössze arra vágyott, hogy mielőtt mozgalmas szolgálatával új életet kezd, még utoljára megvendégelhesse háza népét, és ennek módja is éppen arra utalt, hogy kész volt addigi életformájával végleg szakítani. A vendéglátás lehetőségét gazdálkodásának eszközei biztosították. „Miután visszatért tőle, vett egy iga marhát, levágta, a marhák ekéjével megfőzte a húst, odaadta a népnek, hogy egyenek, aztán felkelt, elment, követte Illést, s a szolgája lett.” [1Kir 19,19-21]

Újfént, egy másik példát Szent Máté történetéből ismerhetünk. Krisztus „ezek után kiment, és látott egy Lévi nevű vámost a vámnál ülni. Azt mondta neki: Kövess engem! Erre az otthagyt mindent, fölkel és követte őt. Lévi ezután nagy lakomát készített neki a házában. Nagy sereg vámos és még sokan mások is ültek velük az asztalnál.” [Lk 5,27-29]

Sőt, vajon nem állíthatjuk-e, hogy maga a mi Urunk is egy ünnepi lakomával kezdte meg működését, és akkor vett búcsút földi otthonától? A galileai Kánában tartott menyegzőn tett ugyanis először csodát, és ott nyilvánította ki dicsőségét. Vendégségben, barátai, szerettei és követői körében odaadó figyelmet szentelt a lakoma szükségleteinek. Pótolt egy alapvető hiányosságot, ami az ünneplést akadályozta. Ez volt az Ő nászajándéka. És annak csodatétellel történt átadásával kinyilvánította, hogy Isten küldöttjeként új életet kezd, és hogy az az ünnepi lakoma addigi életének utolsó állomása volt. Sőt, akkor tette azt a figyelemre méltó megjegyzést, amely arról árulkodik, hogy ez az életforma-váltás már szándékában volt, ha szabad erről így beszélnünk, és szavait tolmácsolnunk. Mert mikor Édesanyja szólt Neki, hogy „Nincs boruk”, akkor azt válaszolta: „Mi közöm hozzád?” [Jn 2,3-4]. Harminc éven át köze volt hozzá, aki szülte, aki táplálta, aki tanította. És még tizenkét esztendő korában is, mikor egy fiúgyermek már kezdhet eltávolodni szüleitől, Ő csak még jobban kötődött hozzájuk, hiszen azt olvassuk, hogy „Akkor hazatért velük. Elment Názáretbe, és engedelmeskedett nekik” [Lk 2,51]. Azóta tizennyolc év telt el. Szent József (úgy sejtethetjük) eltávozott az élők sorából, és Mária egyedül maradt, de most még Fiának is el kellett tőle búcsúznia, hogy teljesíthesse hároméves küldetését. Ezt még akkor hozta tudomására, mikor engedelmeskedett neki, figyelmeztetve őt, hogy Mennyei Atyjának dolgai előbbre valók minden földi kötelességénél. „Nem tudátok,” – mondta – „hogy nekem az én Atyám dolgaiban kell lennem?” [Lk 2,49] Eljött hát az ideje annak, hogy ez bekövetkezzen, és amikor Édesanyja a menyegzőn megszólította Őt, ezért válaszolta neki, hogy „Betelt az idő, és elközelgett az Isten országa.” [Mk 1,15]

Ezek az itt idézett szavak tehát csak bevezetői voltak azoknak a hasonló kijelentéseknek, amelyek érezhetően arra szolgáltak, hogy figyelmét eltereljék az Édesanyjáról, és isteni küldetésére összpontosítsák. Amikor szóltak neki, hogy Édesanyja és testvérei kinn várakoznak, és hívatják Őt, mintha csak azt felelte volna, hogy attól fogva nincs vér szerinti anyja és testvérei, mert a saját elhatározásából kell kitaposnia a megigazulás útját, és

„gyűlölni apját és anyját, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is” [Lk 14,26]. „Ő ezt felelte annak, aki szólt neki: Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? Azután kitérte kezét tanítványai felé és így szólt: Íme az én anyám és testvéreim. Mert mindaz, aki megteszi Atyám akaratát, Aki a mennyekben van” (akinek a „dolgaival” – korábbi kifejezésével élve – akkor „foglalatoskodott”) „az az én fivérem, nővérem és anyám.” [Mt 12,48-50]

Más alkalommal, amikor „a tömegből fölkiáltott egy asszony: Boldog a méh, amely hordozott, és az emlők, amelyeket szoptál!”, azt felelte: „De még boldogabbak azok, akik Isten szavát hallgatják, és megtartják azt!” [Lk 11,27-28]

Anyja iránti szeretetének nincs is több jele följegyezve az evangéliumokban addig, míg küldetése véget nem ér, és jól tudjuk, hogy közvetlenül milyen gyöngéd szavak előzték meg azt, hogy „Beteljesedett”. Szeretete föllángolt, vagyis engedte megnyilvánulni, mikor Atyja művének már éppen a végéhez ért. „Jézus keresztje mellett ott állt anyja, anyjának nővére, Mária, Kleofás felesége és Mária Magdolna. Amikor Jézus meglátta anyját és az ott álló tanítványt, akit szeretett, így szólt anyjához: Asszony, íme, a te fiad! Azután azt mondta a tanítványnak: Íme, a te anyád! És attól az órától magához vette őt a tanítvány.” [Jn 19, 25-27]

Tehát Anyjától is egy ünnepi lakomán vett búcsút, ahogy később az utolsó vacsorával tanítványaitól. Ám van valami még szorosabb kapcsolat is a kánai menyegző és a Húsvéti Vacsora között, és ha már elmerültünk a témában, ezzel érdemes folytatnunk ezt a gondolatsort.

Megfigyelhetjük, hogy bár búcsút vett az egyik alkalommal földi otthonától, a másikkal pedig tanítványaitól, egyik esetben sem végleg hagyta el őket, csak ideiglenesen. Anyját újra magához ölelte a keresztről, mielőtt kilehelte volna lelkét, tanítványait pedig feltámadása után. És mind a két esetben, nemcsak azt érzékeltette valamennyiükkel, hogy elhagyja őket, hanem azt is, hogy ez az elválás nem tart örökké.

Figyeljük meg, mit mond anyjának: „Mi közöm hozzád? Még nem jött el az én órád”. Ez talán azt sejteti, hogy amikor az Ő órája eljön, akkor majd ugyanúgy lesz köze hozzá, mint annak előtte, és a kijelentés mintha azt az értelmet hordozná: „Mi közöm lehetne hozzád most? Mindig is volt, mindig is lesz, de mi közöm is lehetne hozzád éppen most, ameddig el nem jön az Én órád?” Itt azt mondja, hogy az Ő órája nem jött még el, ám szenvedése előtt azt mondta: „a Mester üzeni, hogy az időm közel van”, majd ismét, „Íme, elközelgett az óra, és az Emberfiát a bűnösök kezébe adják.” [Mt 26,18.45] És szenvedése folyamán ölelte ismét magához Anyját. Nyilvános működése közben ugyan elfordult tőle, de az eljövendő órára utalva, tudomására hozta, hogy elválásuknak abban az órában vége szakad.

Sőt, vegyük észre azt is, hogy a gonosz lélek, akit a mi Urunk valahonnan kiűzni készült valahonnan, ugyanazzal a kifejezéssel háritotta el az Ő közeledését, amellyel Ő az Édesanyját. „Volt a zsinagógában egy ember a tisztátalan lélek hatalmában. Ez így kiáltott föl: Mi közünk hozzád, Názáreti Jézus! Azért jöttél, hogy elveszíts minket?” [Mk 1,23-24] Az is megfigyelhető, hogy egy másik alkalommal az ördögök is utaltak az elrendelt időre. „S azok íme, így kiáltottak: Mi közünk hozzád Isten Fia? Azért jöttél ide, hogy idő előtt gyötörj minket?” [Mt 8,29] Tudták, hogy eljön az idő, amikor Ő fog uralkodni, és rájuk büntetés vár, csak éppen elszámították magukat, azt gondolván, hogy amíg el nem jön az az óra, addig az ő kínjaik sem kezdődhetnek meg. Amikor azt mondták, hogy „Mi közünk hozzád, idő előtt?”, akkor arra utaltak, hogy majd úgyszólván lesz közük Bírójukhoz, amikor eljön az ideje, és csak úgy értették, hogy „mi közünk Hozzád addig?” – így amikor a mi Urunk azt mondja Máriának, hogy „Mi közöm hozzád? Még nem jött el az én órád”, akkor azt is érti ezen, hogy „Mi közöm úgy, mint eddig, és úgy, ahogy majd akkor?”, s ebben benne foglalatik, hogy abban az órában majd újra magához öleli anyját. Hasonlóképpen fejezi ki magát akkor, amikor feltámadása után azt mondja Mária Magdolnának, hogy „Ne érints engem, mert még nem mentem fel az Atyához” [Jn 20,17], ami azt jelenti, ha szabad tisztelettel erre

következtetnünk, hogy majd elbúcsúzik még tőle mennybemenetele után. Csak ideiglenesen vonul vissza.

Most pedig térjünk vissza ahhoz a legszentebb és legszomorúbb ünnepi lakomához, amelyre a textus utal. Szomorú volt, mert nem az Üdvözítő küldetésének, hanem az ő szenvedésének kezdetét jelezte, de abban mégis megegyezett a dicsőségének kinyilvánítását megkezdő eseménnyel, hogy az elválás fájalmát csillapító búcsúvacsora volt, mielőtt a Búcsúzó megpróbáltatásai elkezdődtek volna. Ő ezúttal is, mint a korábbi lakoma esetében, nemcsak azt juttatta kifejezésre, hogy elhagyja azokat, akikkel addig együtt járt, hanem azt is, hogy ez nem végleges, csak ideiglenes. Anyjának korábban azt mondta, hogy „Mi közöm hozzád?”, apostolainak pedig most azt, hogy „Gyermekeim, már csak kis ideig vagyok veletek. Keresni fogtok engem, de amint a zsidóknak mondtam, most nektek is mondom: Ahova én megyek, oda ti nem jöhettek”. Erre „Simon Péter megszólalt: Uram, hová mégy?”, és amikor a mi Urunk azt válaszolta, hogy ahova Ő megy, oda nem mehetnek, akkor a heves vérmérsékletű Apostol tiltakozott: „Uram, miért nem mehetek most utánad?” [Jn 13,33.36]

Ugyanakkor a mi Urunk megígérte, hogy az elválás csak egy időre szól. Ahogy Szűz Máriának azt mondta, hogy „Még nem jött el az én óráim”, úgy Szent Péternek az imént idézett szakaszban azt, hogy „Ahova én megyek, oda most nem jöhetsz utánam, de később majd követni fogsz engem”. És ahogy első lakomáján mintha az idő alkalmatlansága miatt elhárította volna anyja kérését, miközben teljesítette, úgy az utolsón megjövendölte apostolainak, hogy imádságaik ereje folytán az elválásból örömet meríthetnek majd: „Most ti szomorkodtok, de újra látlak majd titeket, a szívetek örülni fog, s örömtöket nem veszi el tőletek senki. S azon a napon már semmit sem kérdeztek tőlem. Bizony, bizony mondom nektek: Amit csak kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek.” [Jn 16,22-23] És újfent: „Ti barátaim vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek. Már nem mondalak benneteket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Barátaimnak mondalak titeket, mert mindent, amit hallottam Atyámtól, tudtul adtam nektek.” [Jn 15,14-15] A Feltámadás utánra az apostoloknak megígért adományokban fölismerhetjük az Isten Anyjának jelenlegi hatalmát és befolyását. Így lehet tehát kapcsolat a két ünnepi lakoma között, melyekkel a mi Urunk nyilvános működését kezdte és befejezte. Sőt, nem tételezhetnénk-e fel túlzás nélkül, hogy az előbbi lakoma során utalni szándékozott az utolsóra, mintegy előre jelezve azt? Mert mi más volt a dicsőségét először kinyilvánító csodatétel, mint az a különös és bámulatos tény, hogy a lételemünket jelentő vizet borrrá változtatta – és mi mást tett a Húsvéti Vacsorán, mint azt a jellegzetes báránnyal együtt, mindenestül az Ő engesztelő áldozatának szentségévé, az emberi munka gyümölcseit jelentő kenyeret és a bort pedig az Ő legdrágább Testévé és Vérévé változtatta?

Ezekkel a gondolatokkal kezdjük hát meg az évnek azt az ünnepi időszakát, amelyben egy időre búcsúznunk kell egymástól, amennyire ez lehetséges, és búcsúznunk kell más áldásoktól is, amelyekkel Isten bennünket elhalmozott. Néhány nap még, és Ábraháméhoz hasonló hívást kapunk, hogy a látható és időleges dolgokról lemondva, fordítsuk figyelmünket az Isten jövődjébe vetett remény felé. Négy nap múlva Mózesrel fölme gyünk a Hegyre, hogy negyven nap és negyven éjjel ott tartózkodjunk önmegtartóztatásban és imádságban. Hívást kapunk, hogy mintegy eltűnjünk a világi tekintetek elől, mert bár világi kötelezettségeinknek addig is eleget kell tennünk, és testi jelenlétünk a világban tart, egy időre többé-kevésbé le kell mondanunk egymás társaságáról, barátságáról és élvezetéről, hogy gondolatainkat saját magunk és a mi Istenünk felé terelhessük. A föld most vesszen homályba szemeink előtt, és idézzük meg azt a nagy, ünnepélyes igazságtételt, amelyet majd csak akkor fogunk teljesen megérteni, amikor Isten ítélőszéke elé állunk, hogy most csak két dolog maradjon számunkra az egész világon: Isten és saját magunk. A másokkal való együttérzés, a kellemes hang, a sugárzó szemek, a mosolygó arc, a dobogó szív, mindaz, ami számunkra most maga az élet, tovatűnik, amikor

Krisztus eljön majd ítélni. Akkor mindenki önmagára lesz utalva. Minden szem Rá szegeződik, minden szív csordultig lesz majd Vele. Mindenkit megszólít majd, és mindenkinek számot kell adnia önmagáról. Most önmegtartóztatással, lemondással, imádsággal, elmélkedéssel, visszaemlékezéssel, vezekléssel a magunk mértéke szerint fölkészülhetünk arra a félelmetes időszakra. Előre gondolva rá, remélhetjük, hogy enyhíthetjük majd borzalmait. Magunkat megalázva, remélhetjük, hogy akkor majd elkerüljük a megaláztatást. Hibáinkat most beismerve, remélhetjük, hogy elkerüljük majd a leleplezést. Most megítélve önmagunkat, remélhetjük, hogy elkerüljük az irgalommal nem enyhített ítéletet. Készüljünk fel az Istennel való találkozásra, mintegy visszavonulva betegszobánkba, és rendbe téve a házat. „Gondolj Teremtődre ifjúságod” és életerőd „napjaiban, mielőtt eljönnek az esztendők, amelyekről azt mondd: Ezek nincsenek kedvem szerint!”, mielőtt „a háznak őrei reszketnek, s az erőteljes férfiak meginognak; amikor bezárulnak az utcára nyíló ajtók, s az énekes leányzók mindannyian elhalkulnak; és a fűszer mit sem ér, amíg el nem szakad az ezüstoffonál, és el nem reped az aranyedény, amíg össze nem zúzódik a korsó a forrásnál” [Préd 12,1.3.4.6]. Mondjunk hát le a földi javakról, mielőtt azok mondanak le rólunk.

Ne vonakodjunk ettől a szükséges erőfeszítéstől, ne engedjük, hogy a nemtörődömség vagy a testi kényszer legyen úrrá rajtunk. Ne engedjük a belső tiltakozásnak vagy türelmetlenségnek, ne féljünk a felhőbe lépni. Ne feledjük, hogy az Ő felhője árnyékol be minket. Nem földi bánat vagy fájdalom, ami halált okoz, hanem az isteni szájalom felhője az, mely „állhatatos megtérést szerez az üdvösségre” [2Kor 7,10]. Isten fölénk kinyújtott keze az, „Alázzátok meg tehát magatokat Isten hatalmas keze alatt, hogy felmagasztaljon titeket annak idején” [1Pt 5,6]. „Aki a Fölségesnek oltalmában lakik, a Mindenható árnyékában nyugszik... Szárnyával árnyékol borít rád, és tollai alatt menedékre találsz; Pajzs és páncél az ő hűsége, nem kell félned az éjszaka rémeitől, a nappal repülő nyíltól... Ezren essenek el bár oldalad mellől és tízezren jobbod felől, hozzád semmi sem közeledik... Mert angyalainak parancsol felőled, hogy minden utadon őrizzenek.” [Zsolt 91,1.4-7.11]

1843. február 26.

A böjt mint próbatétel

Bevezető

Newman ebben a beszédében, melyet Nagyböjt első vasárnapján mondott el, mielőtt arról szólna, hogy a böjt valóságos próbatétel, világosan elénk állítja a keresztény böjt lényegét, megkülönböztetve azt a zsidók és a pogányok böjtölésétől. A keresztény böjt Krisztus követése az Ő kegyelmével és az Ő jelenlétében. Krisztus Urunk minden keresztényben titokzatosan újraéli az Ő életét születésétől kezdve böjtölésén át szenvedéséig és haláláig, sőt egészen dicsőséges föltámadásáig. A keresztény „Isten Egyszülött Fiának látható formája és szentségi jele”.

Karácsonykor és Vízkeresztkor megtanultuk, hogy a keresztség és az Eucharisztia által Jézus bennünk él. Ebből kiindulva egész évben az Ő életét éljük. A keresztény Jézus Krisztus böjtölésében vesz részt mint bűnbánó és önmagát megfegyvelmező, noha az Úr böjtjének nem ez volt az indítóoka, hanem a mi megváltásunk, de éppen Jézus életét élvén lesz a mi böjtölésünk a megváltásban való részvétellé.

De hogyan lett a böjt próbatétel? Úgy, hogy a Sátán éppen a böjtölést használta fel, hogy megkísértse Jézust. Ezt teszi a kereszténnyel is. A böjtölés érzékeny, idegesebb is teheti az embert, de megnyitja a szellemi világ felé is: negatív és pozitív értelemben, és így a rossz erőivel is találkozik, de Urunk Jézus bennünk is győz. Ha Benne élünk, akkor az imádság és böjt által Ő maga győzedelmeskedik a Gonosz fölött a mi életünkben.

Lényeges, hogy állandó imádság kísérje böjtölésünket, mint ezt már a böjtölő ószövetségi szentek életében is láthatjuk, ám a keresztény imádsága Krisztus jelenlétébe kapaszkodik, és így színéváltozásának örömeiből és a Gonosz fölötti győzelméből is részesedik.

* * *

„Miután negyven nap és negyven éjjel böjtölt, végül megéhezett.”
[Mt 4,2]

A Húsvétot megelőző önmegtartóztatás időszaka negyven napig tart, annak emlékére, hogy a mi Urunk a pusztában ilyen sokáig böjtölt. Következésképp ezen a napon, Nagyböjt első vasárnapján az erről szóló beszámolót olvassuk, a könyörgésekben pedig arra kérjük Őt, ki értünk negyven napon és éjszakán át böjtölt, hogy önmegtagadásunkat áldja meg lelkünk és testünk üdvére.

Mi vezekelve böjtölünk, és azért, hogy testünket megzabolázzuk. Üdvözítőnknek egyikre sem volt szüksége. Böjtölése a miénktől annak mértékét és célját illetően is különbözött. Mégis, mikor böjtölni kezdünk, az Ő példáját követjük, és mindaddig böjtölünk, míg be nem telik az Ő böjtös napjainak száma.

Nem véletlenül, mert valójában semmit sem szabad úgy tennünk, hogy Őt szem elől tévesztenénk. Miután Ő az egyetlen, akinek jóvoltából képesek vagyunk egyáltalában jót is tenni, amit róla megfedkezve teszünk, az nem lehet jó. Engedelmességünk is tőle származik, akinek tartozunk vele. Azt mondja: „nálam nélkül semmit sem tehettek” [Jn 15,5]. Semmi sem jó kegyelem és szeretet nélkül.

Szent Pál mindent elhagyott „hogy én Őbenne legyek, nem a saját megigazulásom alapján, amely a törvényből származik, hanem az által a megigazulás által, amely Krisztus hitéből való” [Fil 3,9]. Megigazulásunk csak akkor elfogadható, ha nem jogszerűen, hanem a Krisztusban való hit által megy végbe. A törvény cselekedetei hasztalanok voltak, mert a

Lélek ereje nem kísérte őket. Bennük csupán a magára utalt természet próbálta betölteni azt, amire hivatott, de képtelen volt. Csak a vakok, az érzékek rabjai vagy a teljesen tudatlanok találtak bennük bármit is, ami megörvendezettette őket. Mi egyéb volt a törvény adta megigazulás, mi egyebek a benne fogant – ha nem is közönséges – cselekedetek, adakozás és böjt, testi-lelki gyötrődés, mi egyéb volt, mint por és hamu, szájalmas földi igyekezet, nyomorúságos és reménytelen önsanyargatás mindaddig, amíg Krisztus kegyelme és jelenléte hiányzott belőle. A zsidók megalázhatták magukat, de testük lebomlása nem járt együtt lelkük szárnyalásával. Sanyargathatták magukat, de az nem vált javukra, bánkódhattak, de nem mint szüntelenül örvendezők, a külső ember leépülhetett, ám a belső ember nap mint nap nem újult meg. Viselhették a nap minden terhét és hevét, a törvény minden igáját, de az nem szerzett számukra „annál összehasonlíthatatlanul több és örök dicsőséget”. Isten azonban valami jobbat tartogatott számunkra. És ezt jelenti Krisztus egyik gyermekévé lenni: képesnek lenni arra, amit a zsidók csak elképzelték, de nem tudtak megtenni; birtokában lenni annak, ami bennünk működve mindent elérni képes, birtokolni az Ő jelenlétét mint saját életünket, saját erőnket, érdemeinket, reményünket és jutalmunkat; csodás módon az Ő tagjává válni, eszközévé vagy látható alakjává, szentségi jelévé Isten egyetlen, Láthatatlan, örökké Jelenvaló Fiának, aki titokzatosan ismétli mindegyikünkben valamennyi cselekményét a saját földi életének, születésének, megkeresztelésének, böjtölésének, kísértésének, nehézségeinek, győzelmeinek, kínjainak, haláltusájának, szenvedésének, halálának, feltámadásának és mennybemenetelének – miután Ő minden mindenben, mi viszont önmagunkban oly kevés erővel rendelkezünk, csak annyi érdemmel vagy kiválósággal, amennyit a keresztségben a kenyér és a bor nyújt, ám mégis erősek vagyunk az Úrban és az Ő hatalmának erejében. Ezek azok a gondolatok, amelyekkel ünnepeltünk Karácsonykor és Vízkeresztkor, s ezek azok a gondolatok, amelyek végig kell kísérjenek Nagyböjtben is.

Igen, Krisztus még vezeklési gyakorlatainkban is, mikor a legkevésbé remélhettük volna, hogy mintaképet találunk Benne, előttünk járt, hogy megszentelje azokat nekünk. Miután Ő maga is böjtölt, a böjtölést általa tette elfogadhatóvá, hogy az az Ő kedvéért történik. A vezeklés merőben formáság, vagy merő lelkiismeret furdalás, hacsak nem szeretetből tesszük. Ha anélkül böjtölünk, hogy szívből egyesítenénk magunkat Krisztussal, utánoznánk Őt, és könnyörögnénk, hogy böjtölésünket tegye a sajátjává, társítsa a sajátjával, és Ő legyen bennünk, akkor úgy böjtölünk, mint a zsidók, és nem mint keresztények. Ennek az első vasárnapnak a szolgálataiban az Ő emlékét helyezük hát előtérbe, akinek a kegyelme bennünk kell, hogy legyen, nehogy önsanyargatásunkkal csak a levegőt verdessük, és hasztalan alázkodjunk meg.

Mármost Krisztus példája sokféle módon nyújthat vigasztalást és adhat bátorítást nekünk az évnek ebben az időszakában.

Mindenekelőtt jó lesz nem megfeledkezni arról, hogy a mi Urunk, mikor távozott ebből a világból, hasonló kötelességet rótt ránk, teljesítőképességünket tekintetbe véve. Ezt sajátosan megtette az előttünk lévő esetben, még mielőtt nyilvános működését megkezdte volna. Ám apostolainak kiválasztása előtt ugyanilyen előkészületeket tett: „Történt pedig azokban a napokban, hogy kiment a hegyre imádkozni, és az egész éjszakát Isten imáadásában töltötte” [Lk 6,12]. Az éjszakát átímádkozni ugyanolyan fajta önfenyítés volt, mint a böjt. Más alkalommal, miután elbocsátotta a sokaságot, „egyedül fölment a hegyre imádkozni”, és ezúttal is úgy látszik, hogy az éjszaka nagy részét ott töltötte [Mt 14,23]. Majd, a csodái által keltett izgalmak közepette „Másnap korán hajnalban fölkel, eltávozott, és egy elhagyatott helyre ment, hogy ott imádkozzék” [Mk 1,35]. Ha meggondoljuk, hogy a mi Urunk a maga tökéletességében fölvelt emberi természet mintaképe, semmi kétségünk sem lehet afelől, hogy a szigorú áhítat ilyen példái követendők számunkra, ha tökéletesek szeretnénk lenni. Az pedig, hogy hasonló példákat találunk az Ő legkiválóbb szolgájának esetében, a kötelességet

kétségtelessé teszi. Szent Pál az erre a napra vonatkozó levelében más szenvedések közt megemlíti, hogy „virrasztásokban, böjtölésekben”, egy későbbi fejezetben pedig, hogy „gyakori böjtölésekben” volt része. Szent Péter is, mikor visszatért Joppéba, egy Simon nevű tímár házába, a tengerpartra, ott böjtölt meg imádkozott. Mózeset és Illést is ugyanolyan hosszú, csodálatos böjtölések erősítették meg, mint a mi Urunké. Mózeset valójában két különböző alkalommal, mint maga mondja el: „Aztán leborultam az Úr elé, s mint ahogy először, negyven nap és negyven éjen át nem ettem kenyeret és nem ittam vizet.” [MTörv 9,18] Illés pedig, miután egy angyal megetette, „ennek az ételnek az erejével negyven nap és negyven éjjel ment” [2Kir 19,8]. Dániel, újfent: „az Úrhoz, Istenemhez fordítottam arcomat, hogy böjtölve, szórruhában és hamuban könyörögjek és esdekeljek előtte” [Dán 9,3]. Majd más alkalommal azt mondja: „Azokban a napokban én, Dániel, teljes három hétig gyászoltam; jóízű kenyeret nem ettem, hús és bor nem ment be számba, és olajjal nem kentem meg magamat, amíg teljes három hét el nem telt.” [Dán 10,2-3].

Aztán meg kell jegyezzem, hogy a mi Megváltónk böjtje megkísértésének előzménye volt. Azért ment a pusztába, hogy ott megkísértse az ördög, de megkísértése előtt böjtölt. Figyelemre méltó, hogy ez nem pusztán a nehézségekre való felkészülés volt, hanem nagy mértékben az összetűzés oka. Ahelyett, hogy a kísértés ellen Őt egyszerűen felvértezte volna, nyilvánvaló, hogy annak először is visszavonultsága és önmegtartóztatása szolgáltatta ki. A böjtölés adott alkalmat arra, mert „miután negyven nap és negyven éjjel böjtölt, végül megéhezett” [Mt 4,2], és akkor jött a kísértő, azt ajánlva neki, hogy a köveket változtassa kenyérré. A Sátán a mi Megváltónk böjtjét a visszájára akarta fordítani.

Mármost ugyanez a helyzet mindazokkal a keresztényekkel, akik bátorkodnak utánozni Őt, és jól teszik, ha ennek tudatában vannak, mert egyébként elbátortalanodnak, amikor önuralmat gyakorolnak. Rendre azt hangoztatják, hogy a böjt arra irányul, hogy bennünket jobb keresztényekké tegyen, kijózanítson, és teljesebben Krisztus lábaihoz vezessen, hitben és alázatban. Ez igaz is, a dolgokat egészében véve. A böjt végül is, egészében véve ezt a hatást váltja ki, de egyáltalán nem biztos, hogy ez azonnal bekövetkezik. Ellenkezőleg, az ilyen sanyargatások különböző emberekre nagyon is különböző hatással vannak, és azokat nem látható jótéteményeik, hanem az Isten Igéjében való hit alapján lehet értékelni. Egyeseket a böjtölés valóban megfékez, és azonnal közelebb hoz Istenhez, míg mások abban – legyen az bármily csekély mértékű – alig látnak többet a kísértésre való alkalomnál. Néha még azt is felhozzák a böjtölés ellen – mintegy indokolva, hogy miért nem gyakorolják, – hogy az az embert ingerlékennyé és mogorvává teszi. Bevallom, hogy ez gyakran megtörténhet. És ami még gyakrabban következik belőle, az olyan gyöngeség, ami megfoszt a testi cselekedetek, érzések és megnyilvánulások fölötti uralomtól. Emiatt úgy látszhat például, hogy kijön az ember a sodrából, jóllehet nem így van, csak a nyelve, az ajkai, sőt az agya sem engedelmeskedik neki. Nem azokat a szavakat használja, amelyeket szeretne, sem azt a hanghordozást. Gorombának látszik, jóllehet nem az, és ennek a tudata – meg ennek a tudatnak a lelkére gyakorolt hatása – kísértés, ami ténylegesen ingerlékennyé teszi, különösen, ha félreértik, és olyannak hiszik, amilyen nem. Újfent, a testi gyengeség másképpen is megfoszthatja önuralmától, esetleg önkéntelenül mosolyog vagy nevet, amikor komolynak kellene lennie – ami nyilván rendkívül kiábrándító és megalázó megpróbáltatás –, vagy mikor rossz gondolatok törnek rá, és az elméje nem tud megszabadulni tőlük, mintha valami élettelen anyag, nem szellem volna, mert akkor olyan benyomást gyakorolnak rá, aminek nem képes ellenállni. Vagy újfent, a testi gyengeség – ahelyett, hogy még buzgóbb imádságra készítetné – gyakran hátráltatja abban, hogy a figyelmét imádságaira összpontosítsa, illetőleg a testi gyengeség gyakran jár együtt bágyadtsággal és kedvetlenséggel, vagyis erősen kísért a lustaságra. És akkor még csak nem is említettem a legkiábrándítóbb hatást, amit ennek a súlyos keresztény kötelességnek még a legvisszafogottabb teljesítése is kiválthat. Ez tagadhatatlanul a kísértés egyik eszköze, és

azért mondom, nehogy valaki is meglepődjön és elcsüggedjen, amikor találkozik vele. Az irgalmas Úr ugyanis tapasztalatból tudja, hogy ez így van, és hogy megtapasztalta és ezért ismeri – mint az Írás feljegyezi –, az számunkra rendkívül vigasztaló gondolat. Isten ments, nem úgy értem, hogy az Ő makulátlan lelkét valamiféle bűnös gyarlóság beszennyezte volna, de az a szent történetből kiviláglik, hogy a böjtölés még az Ő esetében is – akár a mienkben – utat engedett a kísértésnek. És talán leginkább úgy kell felfognunk az ilyen gyakorlatokat, hogy valamilyen csodálatos, ismeretlen módon kitárják számunkra a másvilágot a jó és a rossz előtt, és valahogyan bevezetnek a gonosz erőivel folytatandó, rendkívül nehéz küzdelembe. Történetek keringenek (s az nem számít, hogy igazak-e, vagy sem, mert arról szólnak, ami az emberiség közfelfogásában *valószínűleg* igaz) sivatagi remetéről, akiket különös módszerekkel támadott a Sátán, mégis ellenálltak a gonosznak, és – a mi Urunk példáját követve, és az Ő erejében bízva – elűzték őt. Azt hiszem (legalább is, szerintem nemcsak képzelgés ez részemről), hogy ha bármely korban ismerhetnénk az emberi lélek titkos történetét, *ugyanezt* találnánk – nevezetesen figyelemre méltó azonosságot azok esetében, akik a szent dolgokban, Isten kegyelméből előrehaladást tettek (bármilyen legyen a helyzet ott, ahol ez nem történt meg), azonosságot egyrészt a lelket csábító kísértésekben, másrészt abban, ahogy a lélek ellenáll nekik: nem adja beleegyezését még az akarat pillanatnyi megingásával sem, hanem egyszerűen megveti azokat, és ezért nem is árthatnak neki. Legalábbis ezt így tudom felfogni – és ennyire az ember megkísértése nyilvánvalóan közeli hasonlóságot mutat Krisztuséval, aki megkísértetett, mégis büntetlen maradt.

Ne ábrándítsa ki hát a keresztényeket, ha váratlanul olyan gondolatok támadnak rájuk, amelyekről irtózáttal és rettegéssel fordulnak el. Egy ilyen próbatétel inkább juttassa eszükbe, élénken és világosan idézze fel Isten Fiának leereszkedését. Mert ha nekünk, bűnös teremtményeknek próbatétel lehet a szívünktől idegen gondolatokkal szembesülni, akkor az Örök Ige, a Királyok Királya, a Világ Világossága, a Szent és Igaz számára mekkora szenvedés lehetett úgy kiszolgáltatva lenni a Sátánnak, hogy az minden nyomorúságot rá kényszeríthetett, a bűnt kivéve. Minden biztonnyal próbatétel számunkra, hogyha testvéreink valótlán szándékokat és érzelmeket tulajdonítanak nekünk, ha olyasmivel vádolnak, amit soha nem követtünk el; próbatétel, ha olyan gondolatok gyötörnek, amelyekről borzadunk; próbatétel, ha a Sátánnak megengedtetik gondolatait úgy összekeverni a sajátunkkal, hogy ártatlanként is bűnösnek érezzük magunkat, sőt úgy felkorbácsolni oktalan indulatainkat, hogy így vagy úgy valóban vétkezünk, akaratunk ellenére. Na de nem részesült Valaki már előttünk még szörnyűbb megpróbáltatásban és még dicsőségesebb győzelemben? Kísértést szenvedett mindenben „hozzánk hasonlóan, a bűnt kivéve”. Krisztus megkísértése itt is, kétségtelenül bátorít és vigaszt nyújt.

Ebből talán több böjti tanulságot vonhatunk le, mint általában szokás. Persze az végül is – annak kegyelméből és jóvoltából, Aki mindenben mindent működtet – mindig gyümölcsöző, szívet-lelket derítő jótétemény, de gyakran válik közvetlenül, a maga idejében is javunkra. Olykor viszont másképpen van: olykor fokozza szívünk ingerlékenységét és sebezhetőségét, ezért minden esetben úgy kell tekintenünk rá, mint ami közeledés Istenhez, közeledés a mennyei erőkhöz – de a pokol erőihez is. És ebből a szempontból van benne valami rettenetes. Mert jól tudjuk, hogy Krisztus megkísértése nem más, mint teljessége annak, ami a maga mértéke meg a mi gyarlóságunk és romlottságunk szerint végbemegy valamennyi szolgájában, akik Őt keresik. És ha így van, ez biztosan nyomós érv mellett, hogy megalázódásunk időszakát az Egyház Krisztusnak a pusztában töltött napjaival társítsa, nehogy magunkra maradjunk a saját gondolatainkkal – mintegy a vadállatokkal –, és ezért elcsüggedjünk, amikor sanyargatjuk magunkat, hanem úgy érezhessük, hogy azok vagyunk, amik valójában: nem a Sátán rabszolgái és a harag fiai, akik reménytelenül nyögnek a saját terhük alatt, és kétségbeesve azt kiáltják, „Ó, szerencsétlen ember!”, hanem bűnösök ugyan, de önmagukat fegyelmező bűnösök, akik vezekelnek a bűnért, akik mégis Isten gyermekei,

akikben a bűnbánat gyümölcsöző, és akik megaláztatva magukat, fölemeltetnek, és mikor odavetik magukat a kereszt lábához, akkor is Krisztus katonái, akik karddal a kézben nemes küzdelmet vívnak, tudva, hogy az bennük és fölöttük zajlik, és hogy az ördögök rettegnek ettől, és elmenekülnek.

Ez pedig újabb szempont, amely külön figyelmet érdemel a mi Üdvözítőnk böjtölésének és megkísértésének történetében: nevezetesen a győzelem, amely betetőzte azt. Háromszor kísértetett meg, és háromszor diadalt aratott. Végül azt mondta: „Távozz tőlem, Sátán!”, mire „elhagyta őt az ördög”. Ezt a láthatatlan világban zajló küzdelmet és győzelmet az Írás más bekezdései is tudunkra adják. Ezek közül a legemlékezetesebb az, amit a mi Urunk mond arra az ördögösre utalva, akit apostolai nem tudtak meggyógyítani. Éppen leereszkedett a Színeváltozás Hegyéről, ahova – figyeljük csak meg – láthatóan kedvenc tanítványjaival ment fel, hogy az éjszakát imádságban töltsen. A láthatatlan világgal való, illetően egyesülés után jött le, és kiűzte a tisztátalan lelket, majd azt mondta: „Ez a fajzat nem megy ki másképpen, mint imádság és böjtölés által” [Mk 9,29], ami nem kevesebb, mint nyílt hirdetése annak, hogy az ilyen gyakorlatok a léleknek hatalmat adnak a láthatatlan világ fölött. És nincs elég okunk arra, hogy ezt az első evangéliumi időkre korlátozzuk, sőt, szerintem nem is szükséges a történelemhez folyamodnunk, mert még a későbbi, hasonló gyakorlatoknak a mai emberekre gyakorolt hatásai is kielégítően bizonyítják, hogy ezek a gyakorlatok nagy és királyi hatalmat eszközölnek ki Istentől a keresztények számára felebarátaik fölött.

Miután az imádság nemcsak szükséges és hatásos fegyver a gonosz erőivel való küzdelmünkben, hanem mindig a gonosztól való szabadulásra irányul, következőképp valahányszor imádsággal és böjttel a Mindenható Istent megszólítjuk és segítségét kérjük, valójában hirdetjük ezt a küzdelmet és ezt a győzelmet a gonosz fölött. Így a példázatban a tolakodó özvegy, aki az imádkozó Egyházat képviseli, nemcsak Isten *felé* fordulva olyan határozott, hanem ellenlábásával *szemben* is az. „Állj bosszút az én ellenségemen” – mondja –, a mi „ellenségünk” pedig az ördög, aki „mint ordító oroszlán körüljár, keresve, kit nyeljen el”. „Erős hittel álljatok neki ellen” – teszi hozzá Szent Péter. Figyeljük csak meg, hogy ez a példázat számunkra különösen az imádságban való *állhatatosságot* ajánlja. És ez része annak a leckének, amelyre a Nagyböjt hosszan tartó önfegyelme tanít: hogy kívánságaink nem teljesülnek a megalázkodásra félretett, egyetlen nap, vagy egyetlen, bármilyen buzgó imádság jóvoltából, hanem csak „szüntelen imádság” által. Ezt is jelzi számunkra a Jákob küzdelméről szóló beszámoló. Üdvözítőnkhez hasonlóan, ő is vívódott egész éjjel. Hogy ki volt az, akivel magányában találkozni megengedett, azt nem tudjuk meg, de akivel birkózott, az adott neki erőt a birkózáshoz, és végül jelet hagyott rajta, mintegy arra figyelmeztetve, hogy csak annak leereszkedése folytán diadalmaskodhatott, akivel szemben helyállt. Így megerősítve tartott ki hajnal hasadtáig, és akkor áldást kért, az pedig, Akitől kérte, meg is áldotta, s helyállása emlékére új nevet adott neki: „Ne Jákobnak hívjanak ezentúl, hanem Izraelnek! Mert küzdöttél Istennel és az emberekkel, s győzedelmeskedtél!” [Ter 32,28] Hasonlóképpen Mózes is önvallomással és az aranyborjút készítő népért való közbenjárással töltötte negyvennapos böjtjének egy napját. „Ott feküdtem tehát az Úr előtt negyven nap és negyven éjen át, miközben alázatosan esedeztem hozzá, hogy ne töröljön el titeket, mint ahogy fenyegetett, és imádkoztam: Úr Isten, ne veszítsd el népedet és tulajdonodat, amelyet nagyságoddal megszabadítottál, s Egyiptomból erős kézzel kihoztál!” [MTörv 9,25-26] Újfént, Dániel mindkét följegyzett böjtje áldással végződött. Az első közbenjárás volt népéért, és a hetven hét jóslata adatott neki, de a másodiknak is jövendölés lett a jutalma, és ami figyelemre méltó, annak kezdettől fogva látható hatása volt (ha szabad ezt a szót használnom) a láthatatlan világra. „Az angyal azt mondta: Ne félj, Dániel, mert *az első naptól fogva*, amikor szívedet arra adtad, hogy értelmet nyerj és magadat Isten színe előtt sanyargasd, szavaid meghallgatásra találtak, és én éppen a te szavaid miatt *jöttem*.” [Dán

10,12] A végén jött, de az elején készült fel arra, hogy menjen. S ami még ennél is több, az angyal így folytatja: „A perzsák országának fejedelme azonban huszonegy napon át az utamba állt,” – ez éppen az az idő, amely alatt Dániel imádkozott – „de íme, Mihály, a legfőbb fejedelmek egyike segítségemre jött, és én őt hagytam ott a perzsák királyánál” [Dán 10,12-13].

Egy angyal jött hát Dánielhez böjtje nyomán, és a mi Urunk esetében is angyalok jöttek, hogy szolgáljanak neki, így mi is joggal hihetjük – és vigasztalhat bennünket ez a gondolat, – hogy még most is különösen azokhoz küldetnek angyalok, akik Istent így keresik. Böjtölés közben nemcsak Dánielt, hanem Illést is egy angyal erősítette meg, és egy angyal jelent meg Kornéliusznak is, mialatt böjtölt és imádkozott, ezért valóban úgy gondolom, hogy amit a hívő emberek láthatnak maguk körül, az kellőképpen táplálhatja bennük azt a reményt, amelyet Isten ígéréből ekképpen merítenek.

„Mert angyalainak parancsol felőled, hogy minden utadon őrizzenek” [Zsolt 91,11], és az ördög ismeri ezt az ígéretet, mert a kísértésnek abban az órájában éppen erre hivatkozott. Nagyon is jól tudja, hogy honnan a mi erőnk, és mi a saját gyengéje. Ezért nincs félnivalónk, míg megmaradunk a Mindenható trónjának árnyékában. „Ezrek essenek el bár oldalad mellől és tízezren jobbod felől, hozzád semmi sem közeledik.” [Zsolt 91,7] Amíg Krisztusban találtatunk, addig az Ő biztonságából részesülünk. Ő megtörte a Sátán hatalmát – „Áspiskígyón és viperán fogsz jární, eltiprod az oroszánt és a sárkányt” – ennél fogva a gonosz lelkek ahelyett, hogy hatalmuk lenne fölöttünk, remegnek és megrémülnek minden igaz kereszténytől. Tudják, hogy benne van az, ami fölénk helyezi őt, s hogy ha akarja, kacagva elutasíthatja és menekülésre készítheti őket. Jól tudják ezt, és minden ellene intézett támadásuk során észben tartják. Tudják, hogy csak a bűn adhat nekik hatalmat fölöttük, ezért legfőbb törekvésük az, hogy bűnre csábítsák, hogy rávegyék a bűnre, tudván, hogy másképpen nem diadalmaskodhatnak fölöttük. Hol veszély érzetével próbálják rémisztgetni, hogy meglephessék, hol suba alatt, titkon közelítik meg, hogy elcsábítsák, és lecsapjanak rá. De ha nem lephetik meg gyanútlanul, akkor nem tehetnek semmit. Ezért ne legyünk hát, testvéreim „tudatlanok cselvetéseik felől”, és mivel ismerjük őket, legyünk résen, böjtöljünk, imádkozzunk, maradjunk szorosan a Mindenható szárnyai alatt, hogy Ő lehessen pajzsunk és védelmezőnk. Könyörögjünk, hogy ismertesse meg velünk az Ő akaratát, tárja fel előttünk hibáinkat, fozson meg mindentől, ami Őt megbánthatja, és vezessen bennünket az örökké tartó úton. Ebben a szent időszakban tekintsünk úgy magunkra, mintha a Hegyen lennénk Vele együtt a felhőben elrejtve, nem Rajta kívül, vagy elválasztva Tőle, akinek jelenléte nélkül nincs élet, hanem Vele és Benne, okulva Törvényéből Mózesrel, tudomást szerezve isteni mivoltáról Illéssel, szándékairól Dániellel – tanulva bűnbánatot tartani, vallomást tenni és jobb belátásra térni –, megismerve az Ő szeretetét és az Ő félelmét, feledve önmagunkat, s felnőve Hozzá, aki a Fő fölöttünk.

1838. március 4.

Az élet mint bűnbánati alkalmak tárháza

Bevezető

Állandóan tudatosítanunk kell magunkban, különösen Nagyböjt idején, hogy bűnösök vagyunk. Newmannek ez olyan alapvető tanítása, mint az egész Szentírásnak, amelynek első lapjain az emberiség Istentől való elszakadásának ténye áll szemünk elé. Newman ismeri hallgatóit. Tudja, hogy sokan nem veszik komolyan keresztény létüket, vagyis elfelejtik rendkívüli adományaikat, amelyeket a szent keresztségben kaptak, főleg az isteni természetből való részesedést; ugyanakkor a kényelmes életet választják, elfelejtve, hogy akaratunk hajlik a rosszra, és elmulasztván az önmegtartózkodás lehetőségeit a bűnök világába süllyednek.

A Nagyböjt arra való, hogy ebből a tudatlan, szundikáló állapotból felrázzon, és hogy komolyan vegyük a nagy kiváltságot, hogy Isten fiai lettünk, ne jussunk Ézsau sorsára, aki az elsőszülöttségi jogot egy tál lencséért eladta, és így alkalmatlanná tette magát az atyai áldásra. Kétségbeesett kiáltása a felismerés pillanatában a balga szüzek sorsára jutott ember kiáltásává lett az ítélet napján.

Így járnak mindazok a keresztények, akik elherdálják kiváltságaikat, és nem tartanak bűnbánatot, amíg lehet, és az isteni Gondviselés által adott földi megpróbáltatásokat nem fogadják bűnbánattal, és nem fordítják üdvösségükre.

* * *

„Amikor Ézsau meghallotta apja szavait, mélységesen elkeseredve és nagy hangon kiáltva kérlelte apját: Áldj meg engem is, atyám!”

[Ter 27,34]

Feltehetően senki sem olvashatja ezt a fejezetet úgy, hogy némi szánalmat ne érezne Ézsau iránt, aki arra számított, hogy apja őt áldja meg, de a fivére megelőzte, és helyette megkapta az áldást. Ézsau nem tudta, hogy mi történt, és azért jött be atyjához, hogy az megáldja őt, nem is sejtve, hogy nem lesz rajta áldás. Atyja döbbenettel és aggodalommal telve mondta el neki, hogy tudtán kívül – mert vak volt, és nem láthatta – az áldást már odaadta fivérének, Jákobnak, és nem vonhatja vissza. Ezt hallván, Ézsau „mélységesen elkeseredve és nagy hangon kiáltva kérlelte apját”, ahogy a textus ezt kifejezi. Minden reménye egy pillanat alatt elszállt. Sokat épített erre az áldásra. Mert Ézsau fiatal korában nagyon nagy bünt követett el Isten ellen. Ő volt atyja elsőszülöttje, és akkoriban – mint most is a gazdagok és a nemesség körében – nagy dolog volt egy családban a legidősebbnek lenni. Ézsau esetében ezek a kiváltságok Isten közvetlen ajándékaiként még nagyobbak voltak. Ézsau mint apjának, Izsáknak a legidősebb gyermeke, örökölt bizonyos jogokat és előjogokat, amelyeket Izsák, Ábrahám várva-várt örököse, Ábrahámától kapott. Mármost Ézsau bűne ifjú korában az volt, hogy elsőszülöttségi jogát elherdálta öccsének, Jákobnak. Nem becsülte meg Isten nagy ajándékát. Hogy milyen kevésre becsülte azt, az kiviláglik az árából, amit kapott érte. Ézsau vadászott, és fáradtan, kimerültén jött haza. Jákob, aki otthon maradt, valami lencseleves-félét fogyasztott, és Ézsau kért belőle. Jákob tisztában volt az elsőszülöttségi jog értékével, – nem úgy, mint Ézsau – és volt hite azt értékelni. Így, mikor Ézsau kért a levesből, azt mondta, hogy csak elsőszülöttségi jogáért cserébe adja Ézsauanak, Ézsau pedig semmire sem becsülte azt a jogot, eladta Jákobnak egy tál lencséért. Ez nagy bűn

volt: Isten különleges ajándékának megvetése, olyan ajándéké, amellyel apja, Izsák után a világon rajta kívül senki sem rendelkezett.

Múlt az idő. Ézsau idősebb lett, és a korábbiaknál jobban megértette az értékét annak az ajándéknak, amelyet ilyen szentségtörő módon eltékozolt. Kétségtelenül nagyon is szerette volna visszakapni, ha tehetne volna, de az lehetetlen volt. Ilyen körülmények között, mint azt megtaláljuk abban a fejezetben, amely a mai istentisztelet során felolvastattott, atyja azt javasolta, hogy ünnepélyesen megáldja, mielőtt meghal. Mármost ez az áldás akkoriban nagy teherrel is járt, mivel egy jövendölés természetével bírt, és Isten kezdettől fogva Jákobnak szánta, vagyis Ézsauak nem volt hozzá joga, de úgy gondolta, hogy ily módon bizonyos értelemben visszaszerezheti elsőszülöttségi jogát, vagy valamit, ami azt helyettesíthetné. Könnyen vált meg tőle, és könnyen is szerette volna visszakapni. Figyeljük meg, hogy nem bánta meg, amit tett, nem tett szemrehányást magának, és nem félt attól, hogy Isten megbünteti. Csak a veszteséget sajnálta, nem alázkodott meg, és elhatározta, hogy visszafordítja lépteit olyan gyorsan és csendesen, ahogy lehet. Elment szarvasra vadászni, és jóízű ételként elkészítette azt atyjának, ahogy az meghagyta neki. Elkészítette hát mindezt, odajött atyjához, és elé állt. S ekkor jött rá nyomorúságára, hogy Isten ajándékait nem lehet olyan könnyedén venni: ha eltékozolta, nem szerezheti vissza. Remélte, hogy megkapja az atyai áldást, de Jákob már megkapta helyette. Azt hitte, visszaszerezheti Isten kegyét – nem böjtölés és imádság, hanem izletes hús révén, ünneplés és mulatság árán.

Egészében véve úgy látszik, hogy Szent Pál így számol be a dologról a Zsidókhoz írt levelében. Miután példákat hozott fel a hitre, figyelmezteti keresztény testvéreit: vigyázzanak, nehogy bárki is olyan legyen közöttük, mint Ézsau, akit „paráznának” nevez, miután a láthatatlan dolgok iránti oly csekély érzékkel gondolkodott és cselekedett. „Ügyeljetek arra,” – mondja – „hogy senki se hanyagolja el Isten kegyelmét; senki se legyen parázna, és a szent dolgokat se vesse meg, mint Ézsau, aki egy ételért eladta elsőszülöttségét. Mert tudjátok, hogy azután is, amikor örökölni akarta az áldást, és könnyek között kérte azt, elvetették, mert nem találta helyét a megbánásnak.” [Zsid 12,15-17]

Ez hát az értelme Ézsau hangos és keserű felkiáltásának, amely első hallásra szánalmat kelt bennünk. Olyan valaki kiáltása ez, aki elutasította Istent, és Isten ezért elutasította őt. Olyan valaki kiáltása, aki eljátszotta Isten kegyelmét, aztán akkor szerette volna visszanyerni, mikor már túl késő volt. Olyan valaki kiáltása, aki nem törődött a figyelmeztetéssel: „ne vegyétek hiába Isten kegyelmét” [2Kor 6,1], és aki „Isten kegyelmét elveszítette”. Ez az a kiáltás, amelyet a bölcs ember előrebocsájtott: „Akkor hívnak majd engem, de nem hallom, keresnek hajnalban, de meg nem lelnek.” [Péld 1,28] Fivérének, Jákobnak az éles elméje és heves vágya, amellyel megelőzte őt, erőszakkal elvéve a mennyei királyságot, Isten cselekedete volt. Isten gondviselése büntette Ézsaut korábbi bűnéért. Ézsau vétkezett, eltékozolta elsőszülöttségi jogát, és nem kaphatta vissza. Vajon milyen volt az a kiáltása? Olyan, akár az öt balga szűz esedezése, mikor becsukódott az ajtó: „Uram, Uram! Nyiss ki nekünk! De ő így válaszolt: „Bizony mondom nektek, nem ismerlek titeket.” [Mt 11,12] Olyan, akár a kárhozott lelkek „sírása és fogcsikorgatása”. Igen, bizonyára nagyon is hangos és keserű kiáltás lehetett az. Nagyon is sírhatnak és zokoghatnak – ahogy a legnagyobb mértékben fognak is – azok, akik megkapták Isten kegyelmét, és annak ellenére cselekedtek.

Az a gyászos történet tehát, amelyet felidéztem, olyan valakiről szól, aki először szentségtörő volt, aztán meg önhitt. Ézsau szentségtörő volt, mikor eladta elsőszülöttségi jogát, és önhitt, mikor igényt tartott az áldásra. Később valóban bűnbánatot tartott, de akkor már túl késő volt. És attól félek, hogy amilyen Ézsau volt egykor, olyan nagyon sok keresztény most. Megvetik Isten áldásait, amíg fiatalok, erősek és egészségesek, aztán mikor megöregszenek, legyengülnek vagy megbetegednek, akkor nem bűnbánatra gondolnak, hanem arra, hogy az Evangélium kiváltságait magától értetődően elvehetik és élvezhetik, mintha a korábbi évek bűnei nem jelentenének semmit. S aztán esetleg lesújt rájuk a halál, és

akkor – a halál után, mikor már túl késő – szívesen vezekelnének. Akkor egy hangos, keserű és átható kiáltással fordulnak Istenhez, és mikor látják, ahogy a boldog lelkek a menny felé emelkednek az evangéliumi áldások teljességében, akkor azt mondják megbántott Istenüknek: „Áldj meg engem, még engem is, ó Atyám!”

Talán nem mindennapos, – kérdem én –, hogy férfiak és nők elhanyagolják a vallást legjobb napjaikban? Meg lettek keresztelve, megtanították nekik kötelességeiket, megtanították őket imádkozni, ismerik Hitvallásukat, megvilágosították lelkiismeretüket, van módjuk templomba járni. Ez elsőszülöttségi joguk, vízből és Szentlélekből való születésük előjoga, de eladják azt, mint Ézsau tette. A Sátán megkísérti őket evilág valamilyen megvesztegetésével, és ők lemondanak elsőszülöttségi jogukról olyasmért, ami biztosan elenyészik, és őket is elpusztítja. Ézsaut az a tál lencse kísértette meg, amelyet Jákob kezében látott. A Sátán elragadta kéjvágyának szeméit, és ő úgy bámult a lencsére, ahogy Éva bámult a tudás fájának gyümölcsére. Ádám és Éva eladták elsőszülöttségi jogukat egy fa gyümölcséért – ez volt az ő alkujuk. Ézsau eladta az övét egy tál lencséért – ez volt az övé. És az emberek manapság gyakran adják el az övéket, ha nem is éppen olyan egyszerű dolgokért, mint egy növény termése, hanem valami gonosz nyereségért, amelyet pillanatnyilag bármi áron érdemesnek tartanak beszerezni, talán valamilyen bűn sajátságos élvezetért, vagy még inkább általános óvatlanságból és lelki restségből, mert nem szeretik a szigorú erkölcsöket, és nincs szívük Isten szolgálatára. Vagyis istentelenek, mert megvetik Isten nagy ajándékát.

Aztán, amikor mindennek vége, és lelküket eladták a Sátánnak, láthatóan soha nem értik meg, hogy az elsőszülöttségi jogukat herdálták el. Azt hiszik, hogy ugyanott tartanak, ahol korábban, mielőtt követték a világot, a testet és az ördögöt; készpénznek veszik, hogy mikor méltóztatik nekik jámborabbá vagy vallásosabbá lenni, akkor ugyanúgy rendelkeznek minden előjogukkal, mint annak előtte. Ahogy Sámson, ők is úgy járnak-kelelnek, mint egykor, és vállalat vonnak. És, mint Ézsau – ahelyett, hogy vezekelnének az elsőszülöttségi jog elvesztése miatt –, jönnek az áldásért, mintha ez a legtermészetesebb dolog lenne. Ézsau vidáman ment vadászni, és atyjának azon nyomban hozta is a vadat. Jókedvű volt, a hangja vidám. Nem zavarta, hogy Isten haragudott rá az évekkorábban történetek miatt. Azt hitte, olyan biztosra veheti az áldást, mintha elsőszülöttségi jogát nem adta volna el.

Aztán, ó, jaj! Az igazság belé hasított, nagy és keserű kiáltást hallatott, amikor túl késő volt. Jó lett volna, ha előbb hallatta volna, mielőtt az áldásért jött, nem azután. Akkor bánta meg, amikor már késő volt – jó lett volna időben megbánnia. Így mondom én mindazokról, akik bármiképp is vétkeztek. Jól teszik, ha nem feledkeznek meg arról, vétkeztek. Jól teszik, ha bánkódnak, és keseregnek múltbeli bűneik miatt. Mert ha nem siratják itt, akkor a másvilágon siratják majd azokat. Mi jobb: egy keserű kiáltást hallatni most, vagy majd akkor? Akkor, mikor az igaz Bíró az örök élet áldását megtagadja majd tőlük az utolsó napon, vagy most azért, hogy megkaphassák azt? Legyünk hát elég bölcssek ahhoz, hogy haláltusánkat ezen a világon vívjuk meg, ne a következőn. Ha most megalázkodunk, Isten majd megbocsát akkor. A büntetést el nem kerülhetjük: vagy itt, vagy ezután, választanunk kell, vajon szenvedünk és gyászolunk egy kicsit most, vagy sokat akkor.

Tudni szeretnéd, hogy egy bűnbánónak hogyan kell Istenhez járulnia? Fordulj a tékozló fiú példázatához! Ő is eltékozolta elsőszülöttségi jogát, mint Ézsau. Ő is jött az áldásért, mint Ézsau. Igen, de mennyire másképpen jött! Megbánással és megalázkodva. Azt mondta: „Atyám! Vétkeztem az ég ellen és teellened; már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezd, csak béreseid közé fogadj be engem!” Ézsau viszont azt mondta: „Kelj fel atyám, egyél fiad vadászatából, hogy megáldjon engem a te lelked!” Az egyik egy fiú előjogaiért jött, a másik egy szolga robotjáért. Az egyik megölte és saját kezűleg elkészítette a vadételt, de nem élvezhette, a másiknak a hizlalt borjút készítették el, és gyűrűt húztak az ujjára, sarut a lábára, és ráadták a legjobb köntöst, és zene volt és tánc.

Ezek a gondolatok, mondanom sem kell, mennyire illenek ehhez az időszakhoz. Ezek a Húsvét előtti hetek a legrégebb időktől fogva bűneink felidézésére és megvallására lettek elkülönítve minden évben. Ősidőktől fogva nem múlt el egyetlen esztendő sem úgy, hogy a keresztények meg ne emlékeztek volna arról, milyen mértékben tékozolták el elsősülöttségi jogukat, és fel ne készültek volna az áldás igénylésére. Karácsonykor újjászülettünk Krisztussal, Húsvétkor az Eucharisztia ünnepét üljük. A Nagyböjtben ezt a két nagy szentséget kapcsoljuk össze. Testvéreim, ki merné kijelenteni – van olyan élő keresztény, aki azt merné állítani, – hogy kisebb-nagyobb mértékben nem vétkezett Isten ingyenes adománya ellen, melyet a keresztségben érdemtelenül vagy inkább mindennek ellenére megkapott? Ki merné állítani, hogy elsősülöttségi jogának megbecsülésével az áldást bünbánat vagy kiengesztelés nélkül kiérdemelte? Lássátok hát, az Egyház ezt az időszakot erre a célra biztosítja. „Most van az alkalmas idő, most van az üdvösség ideje.” Most van az, hogy Isten segítségével megkísérleheted levetni a múltbeli halálos bűn nehéz terhét, kiengesztelni magadat Vele, aki egyszer már részesített téged az ő engesztelő kegyelmében, és te eltékozoltad azt.

Vedd biztosra: ha van Benne szeretet irántad, ha bármi jót is lát a lelkedben, akkor Ő fog megsanyargatni, ha te nem sanyargatod meg önmagad. Nem hagy majd menekülni. Számptalan eszköze van arra, hogy megtisztítsa azokat – akár a színaranyat a szennyeződésektől vagy a vele ötvözött fémektől – akiket kiválasztott. Betegségekkel sújthat, vagy szerencsétlenségekkel látogathat meg, elragadhatja barátaidat, vagy elmédet sötétségbe boríthatja, és megvonhatja az erőt ahhoz, hogy elviseld a fájdalmat, mikor rád tör. Megteheti, hogy „a halál keserűsége” ne távozzék. Mások esetében mi ugyan nem dönthetjük el, hogy a baj mikor büntetés, mikor nem, de azt tudjuk, hogy minden bűn szenvedést okoz. Nem ítéltünk meg másokat, de megítélhetjük önmagunkat. Ítéljük hát meg önmagunkat, hogy ne ítéltessünk. Sanyargassuk magunkat, hogy ne Isten sanyargasson. Járuljunk elébe legnemesebb áldozatainkkal, hogy megbocsáthasson nekünk.

Ilyen tanácsok különösen illenek egy olyan korhoz, amelyben minden kéz azon fáradozik, hogy a kényelmet sokszorozza, vagy az élet mindennapi kényelmetlenségeitől és kellemetlenségeitől megszabadítson. Ó, jaj! Testvéreim, nem tudjátok, hogy ha mértéktelenül éltek e világ pompájával, akkor az elkerülhetetlen fenyítést csak halogatjátok – és csak növelitek a halogatással? Nem tudjátok, hogy ha nem fizetitek meg most napi bűneitek adósságát, az később kamatostul tör rátok? Ez a gondolat, ugye az élvezetet, amelyet vallásos emberek is hajlamosak találni evilág javaiban, elrontaná, ha el nem hessegetnék azt. Azt mondják, hogy élveznünk kellene ezt az életet mint Isten ajándékát. A kedvező körülményeket többnyire sajátos boldogságnak tekintik, nagyszerűnek gondolják megszabadulni minden testi-lelki háborgatástól, kényelmetlenségtől; megengedhetőnek és alkalmasnak vélik kihasználni minden rendelkezésre álló eszközt az élet kellemessé tételére. Arra vágyunk – és bevallottan vágyunk, – hogy az idő kellemesen teljen, és napfényben éljünk. Gondosan kerülünk minden kellemetlenséget és szükségét. Visszariadunk a föld öletől és az elemek ölelésétől, olyan házakat építünk magunknak, amelyek a testet kényeztetik és a szemet gyönyörködtetik. Arra törekszünk, hogy minden kényünk és kedvünk szerint történjék. A hideg és az éhség, a szűkös hajlék és a rossz bánásmód, a szerény hivatal és a rossz megjelenés mind megannyi szörnyű dolognak számít. És így megy évről évre, tegnap is és ma is, míg azt nem hisszük, hogy ez, a mi mesterséges életünk a természetes állapotunk, és ennek mindig így kell lennie. De ó, ti ember fia és leányai, mi van akkor, ha ez a szép idő a rá következő vihar jele? Mi van akkor, ha minél jobban sikerül istenekké tenni magatokat a földön most, annál nagyobb fájdalom vár rátok az eljövendő időben, sőt (ezt kell mondanunk) annál biztosabbá válik romlásotok az idők végén? Szálljatok le hát a fellegekből ebben az időszakban, hogy elhárítsátok, ami még lehetséges. Bűnösökként tegyetek legalább úgy, ahogya a tehetős pogány, aki a legbecesebb talizmánját dobta a vízbe, hogy végzetét

elkerülje. Ne teljen el az év a gyönyörök körforgásában újra meg újra szünet és megszakítás nélkül. Adjatok vissza Isten ajándékából valamit Istennek, hogy a többi biztonsággal élvezhessétek. Böjtöljétek vagy virrasszatok, adjatok bőséges alamizsnát, legyetek serények az imádságban, vagy vonjátok meg magatoktól a társaságot, a kellemes könyveket vagy a kényelmes öltözéket, vállaljatok valami kellemetlen feladatot vagy elfoglaltságot. Tegyétek meg egyiket vagy másikat, vagy néhányat, vagy mindet, hacsak nem állítjátok azt, hogy soha nem vétkeztetek, és mehettek, mint Ézsau könnyű szívvel, hogy elvegyétek jutalmatokat! Tartsátok szem előtt azt a Napot, amelyen minden kiderül, s amely próbára tesz majd mindent „mintegy tűz által”, és ítélkezik felettünk, mielőtt elszállásolna bennünket a mennyben.

Azoknak pedig, akik bármiben is súlyosan vétkeztek, vagy Istent elhanyagolták, nekik azt javaslom, hogy bűnösségükről soha ne feledkezzenek meg, mert ha nem feledkeznek meg, akkor Isten fog irgalmasan megfeledkezni arról. Azt javaslom, hogy minden nap, reggel és este boruljanak térdre, és mondják: „Uram, bocsásd meg elkövetett bűneimet!”. Azt javaslom, hogy kérjék Istent, inkább ezen a világon vizsgálja meg bűneiket, semmint a másikon. Javaslom, idézzék fel halálos bűneiket (hacsak – jaj! – ezzel nem vétkeznek ismét), s újra meg újra vallják meg azokat Istennek szégyenkezve, és esedezve bocsánatért. Javaslom, hogy az őket sújtó valamennyi fájdalmat és keserőséget úgy tekintsék, mint ami büntetése mindannak, ami ők egykor voltak, s fogadják azt épp ezért türelmesen, sőt örömmel, mint ami reményt ad, hogy Isten most bünteti őket az eljövendő helyett. Ha egykor tisztátalanság bűnébe estek, és most szűkölködnek, vagy tiszteletlen gyermekeik vannak, hát tekintsék úgy jelen ínségüket, mint Isten irgalmas büntetését. Ha egykor a világnak éltek, és most világi gondjaik vannak, hát azok Isten büntetése. Ha egykor mértéktelenül éltek, és most bármilyen betegség sújtja őket, az Isten büntetése. Ne szűnjenek meg könyörögni, minden körülmények között, hogy Isten bocsásson meg nekik, és adja vissza, amit elvesztettek. Így, Isten kegyelméből azt visszkapják, s Ézsau hangos, keserű kiáltása belőlük nem tör majd fel soha.

1840. március 15.

Az apostoli önmegtartóztatás mint minden időben követendő példa

Bevezető

Ez a beszéd két alapvető keresztény valóságra épül, melyet Newman egész életművében hangsúlyoz: a keresztény ókorra, mely követendő példa minden korok keresztényeinek, és arra a tényre, hogy ez a földi élet átmenet a látható világból a láthatatlanba. A textus mögött, mely Szent Pál Timóteushoz intézett figyelmeztetése, Newman meglátja és láttatni akarja az apostolok és a korai keresztények kemény, aszketikus életét, mely mintául szolgál a kései korok hívői számára.

Meglepő, hogy Szent Pál és szent tanítványa önként magukra vállalnak önmegtartóztatásokat, holott egész életüket végigkísérte a Krisztusért való nélkülözés, üldöztetés és lemondás. Aztán meg kell fontolnunk, hogy Szent Pál és a korabeli keresztények ilyen lemondásokat nem vállaltak volna, ha ez nem tetszik az Úrnak. A Hegyi Beszédben maga az Úr kéri ezeket követőitől. Miért? Két okot is talál Newman: Az egyik, hogy a keresztény tökéletesség lényege a szeretet. Márpedig lemondások nélkül lehetetlen mások igaz szeretete, csupán az önszeretet hazug fajtái termelődnek ki. A másik ok Urunknak a farizeusok által feltett kérdésre adott válaszában található, hogy ti. nem bőjtölhet a násznép, míg vele a vőlegény. Vagyis a keresztény böjt, illetve a böjtölés felfüggesztése mindenestül Krisztussal van kapcsolatban, mind a kettő csak Őtőle nyeri el értelmét.

Urunk átment a látható világból a láthatatlanba, hogy ez az átmenet mibennünk is végbemenjen. Hogy követni tudjuk, áttörve a test korlátait, erőnkhez mérten kell gyakorolni a lemondást. Mózes, Illés és a többiek böjtölve látták Isten dicsőségét, „Krisztus tanítványai böjtölve fejezték ki gyászukat a Megfeszített és Meghalt fölött, az elragadott Vőlegény fölött, akit a gyász hoz majd vissza úgy, hogy a gyász örömmre fordul...” Az átmenet ebből a világból a másikba már itt a földön megy végbe, a lemondás által Krisztusért és Krisztus jelenlétében.

* * *

„Ezután ne csak vizet igyál, hanem élj egy kis borral is a gyomrod és gyakori gyengélkedéseid miatt.”

[1Tim 5,23]

Ez figyelemre méltó vers, mert kevés szóval olyan sokat mond. Timóteushoz, Szent Pál társához, Efezus első püspökéhez szól. Róla nem sokat tudunk azon kívül, hogy Szent Pál segítőtje volt, és ebből arra következtethetünk, hogy rendkívüli szent ember lehetett, de alig vagy egyáltalán nem ismerjük, csak sejtjük, hogy gyermekkorától fogva gondosan tanulmányozta az Írásokat. Ez viszont abban az apostoli korban már önmagában is arra enged következtetni, hogy a lelki kiválóságnak igen magas fokára emelkedhetett, jóllehet manapság – valljuk meg – sok példát tudunk arra, hogy valaki jól ismeri a Bibliát, életvitele mégsem szigorúbb másokénál, ismeretei ellenére. Timóteus azonban úgy olvasta az Ószövetséget, és úgy hallotta Szent Páltól az Újat, hogy az apostolt ugyanolyan hűségesen követte, ahogyan az apostol Krisztust, ezért is tekinti őt úgy Szent Pál, hogy „saját fiam”, vagy „édes fiam a hitben”. Máshol pedig azt mondja a filippieknek, hogy „Senkim sincs, aki lélekben annyira hozzám hasonló volna és olyan őszintén, szíven viselné ügyeteket” [Fil 2,20]. Mégis, végeredményben ezek csak általánosságok, és mintha valami sajátosságot hiányoznánk a

jellemzésből, azon túl, hogy nagy szentnek ismerjük, ami számunkra nem egészen tiszta képet nyújt. Mármost a textusban véletlenül bepillantást nyerünk az életvitelére. Szent Pál nem mondja azt, hogy Timóteus mentes volt minden szenvedélytől, de ezt sejteti közvetve azzal, hogy az önmegtartóztatás túltengésétől óvja. „Ne csak vizet igyál” – mondja –, „hanem élj egy kis borral”. Megjegyzendő, hogy a bor azokban a déli országokban ugyanolyan közönséges ital, mint itt a sör, vagyis nem valami erős vagy drága dolog. Timóteus azonban még ettől is megtartóztatta magát, és csak a vízre szorítkozott, az apostol szerint meggondolatlanul, amivel „gyakori gyengélkedéseit” növelte.

Van valami nagyon megrázó abban, ahogy az apostol mellékesen a püspök magánéletére is utal. Az apostoli kor után élő, nagy szentek életét és tanítását az egyháztörténetből ismerjük, de természetesen nagyon szeretnénk valamivel többet tudni magukról az apostolokról és társaikról. Azt mondjuk „Ó, bárcsak beszélhetnénk Szent Pállal, bárcsak látnánk őt napi sétája közben, és a saját szájából hallanánk ismerős tanítását, megkérdezhetnénk, hogy mit értett leveleiben ezen vagy azon, vagy mit gondolt erről vagy arról a tanításról”. Ez nem adatik meg nekünk. Istentől kaphatnánk az eddiginél több világosságot is, de Rá tartozik, ha kevesebbet ad. Lehet, hogy sokkal többet kapunk a ránk hagyott írásokból, mint gondolnánk, csak szemeink nem nyílnak meg, hogy lássák. Ilyen például ez a textus is: váratlan kinyilatkoztatás, bepillantás az apostoli idők keresztényeinek jellemébe, jó tanács, amelyet megfogadhatunk. Mert azt senki nem tagadhatja, hogy ilyen tényekből nagyon sok tanítás és nagyon sok előírás következik, hogy tudniillik ez a szent ember anélkül, hogy Isten alkotását kegyeletsértő módon becsmérelte, és ajándékait hálátlanul visszautasította volna, nagyjában-egészében önmegtartóztatóan élt.

Egyáltalán nem értem, hogy egy ilyen élet miért nem vonz egy keresztényt manapság, ha akkor ez jellemezte az apostolokat és az apostolok barátait. Tényleg nem látom be, hogy a zsidóktól és a pogányoktól egyaránt elszenvedett megpróbáltatások és üldöztetések, az a megvetés, amelyben részük volt, és a mindezzel járó kellemetlenségek miért ne mentették volna fel őket a ráadásokért, önmagukra mért büntetéstől, ha ez az önkéntes vezeklés Krisztusnak nem tetszett volna. Mert láthatjuk, hogy Szent Pál – mint Timóteus, aki (az Apostol szerint) ismerte „tanításomat és életmódomat” [2Tim 3,10] – maga Szent Pál is szenvedett „üldöztetést és szenvedést”, „éhezést, szomjazást”, „fázást és mezítelenséget”, és ráadásul „gyakori virrasztásban” és „gyakori böjtölésben”. A régi idők szentjei ilyenek voltak. Mennyivel alábbvalók vagyunk mi náluk! Jaj nekünk kényelmes, érzéki életünk, gyávaságunk és lustaságunk miatt! Ez lenne tán az út, amely a mennyországba vezet? Ez lenne az a jó harc, amelyet Szent Pál megharcolt, és a pálya, amelyet végigfutott? Vagy az, hogy maga mögött hagyva minden földi dolgot csak azt kereste tekintetével, Aki láthatatlan?

Mármost első látásra nem világos, hogy ez a mértéktartás és legalább is alkalmi önmegtartóztatás Isten ajándékainak élvezetével kapcsolatban annyira súlyos kötelességünk, amennyire a mi Urunk azt sejteti, mikor a Hegyi beszédben a „lelki szegénységnek” az alamizsnálkodással és az imádsággal együtt olyan kiemelt jelentőséget tulajdonít. Azt viszont beláthatjuk, hogy az Evangélium Isten és ember feltétlen szeretetére kötelez, és hogy ezt a szeretetet az élvezettség elfojtja, az önmegtagadás pedig erősíti. Akik ezt az életet korlátlanul élvezik, azt – vagy saját magukat – bálványozzák, azok szíve elhájjasodik és szemük elhomályosul, ezért nem véletlenül mondatik, hogy „Boldogok a szívükben tiszták, mert ők látni fogják az Istent” [Mt 5,8]. Újfent, a gazdag ember volt az, aki minden nap fényűzően élt, és nem törődött Lázárral, mert az élvezettség a szívet keményíti, az önmegtartóztatás viszont lágyítja és finomítja. Persze nem azt állítom, hogy az önmegtartóztatás ezt a hatást bárkiben szükségképpen kiváltja – hiszen akkor minden szegény ember a krisztusi szeretet mintaképe lenne, – hanem azt, hogy a vallásos emberek közül azok fognak növekedni a szeretetben és az áhítatban, akik a test megzabolázásában magukat gyakorolják. Valójában azt kellene mondanom: választanotok kell, valamiképpen meg kell fékeznetek a testet, különben nem

lesz bennetek krisztusi szeretet. Az ugyanis felsőfokon nem közönséges adomány. Kétségtelen ugyan, hogy minden igaz keresztény szükségszerű ismérveként a szeretetnek valamilyen mértékben ott kell lennie Krisztus legesendőbb és leggyarlóbb szolgálóiban is, de azt megnövelni és érlelni ritka és nehéz dolog. Könnyű barátságosnak vagy becsületesnek lenni, könnyű a szó közönséges értelmében rendes emberként élni – bizony mondom, ez viszonylag még könnyű, – de egy a szükséges, és az gyakran hiányzik: a szeretet. Cselekedhetünk helyesen anélkül is, hogy azt Isten iránti szeretetből tennénk. Szeretet híján lehetnek más, önmagukban jó indítékaink is, ez lehetséges, de akkor hol marad a szeretet? Mármost nem állítom, hogy ez a hiányosság egyetlen okra vezethető vissza, vagy hogy egyetlen orvossággal pótolható, de úgy látszik, hogy az önmegtartóztatás és a böjt ezen a téren sokat számít: olyannyira, hogy ha a szeretet szükséges, akkor ezek is szükségesek, s amennyiben a szeretet a keresztény ember jellemzője, hát annyiban az önmegtartóztatás is az. Ha azt hiszed, hogy mellőzheted a böjtöt, akkor mellőzheted a szeretet gyakorlását is.

Itt pedig kapcsolat fedezhető fel az imént szorgalmazott igazság, és a mi Urunk válasza között arra, hogy tanítványai miért nem böjtölnek. Azt mondta, hogy nem böjtölhetnek, amíg a Vőlegény velük van, de mikor elvétetik tőlük, majd böjtölhetnek. Az egyetlen, a legfontosabb dolog számunkra Krisztus jelenlétében élni, hangját hallani, ábrázatát látni. Első tanítványai között testben jelen volt, beszélt hozzájuk, óva intette őket, mintát adott számukra, és a tekintetével irányt mutatott nekik. De miután visszavonult az érzékek világából, tanítványai ugyan hogy láthatnák Őt mégis? Ha testi szemeikkel és füleikkel nem érzékelhetik, ha fölment oda, ahova test és vér föl nem érhet, ahol a test mint akadály választja el Tőle őket, hogyan is láthatnák és hallhatnák Őt többé? „Uram, hová mégy?” – kérdezték, és Ő Péternek azt válaszolta: „Ahová én megyek, oda te nem jöhetsz, de majd követsz engem”. Követni hivatottak Őt az oltár függönyén keresztül, az Ő nyomdokain áttörve a test korlátait. Erejükhez mérten gyengíteni és megingatni kötelesek azt, ami Őt elválasztja tőlük, megelőlegezve azt a világot, amelyhez test és vér nem férközhet, felfogva olyan igazságokat, amelyeket test és vér nem ismerhet meg, kötelesek a lélek, és nem az érzékek szerint élni, gyakorolni a korábbi vallások által is előírt önfegyelmet, amit a farizeusok és János tanítványai is tanúsítottak, de még gyümölcsözőbben, még szentebb céllal, még mennyeibb eszközökkel, hogy meglássák Azt, aki láthatatlan. Mózes böjtölve látta Isten dicsőségét, Illés böjtölve hallotta meg az „enyhe szellő susogását”, és Krisztus tanítványai böjtölve fejezték ki gyászukat a Megfeszített és Meghalt fölött, az elragadott Vőlegény fölött, akit a gyász hoz majd vissza úgy, hogy a gyász örömmre fordul, s abban a gyászban újra látják és újra hallják Őt, újra látják, mert gyászoltak, és sírtak. És ameddig a gyász tart, addig látják, és örvendeznek majd, mivel „boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást nyernek”, mivel „szomorkodnak, mégis mindig örvendeznek”, éheznek és szomjazzák az igazságot – testben böjtölve, hogy az éhség és a szomjúság lelküket annak valódi táplálékával kecsegtesse, testben böjtölve, hogy lélekben kielégíttessenek egy „puszta, úttalan, víztelen vidéken” [Zsolt 63,2], hogy szentségben találhassák meg Őt, meglátva hatalmát és dicsőségét. „A szívem, mint a lekaszált, kiszáradt széna (mondja a zsoltáros), még azt is elfelejtettem, hogy kenyeremet megegyem. Annyit jajveszékel szavam, hogy a bőr már a csontomra szárad. A puszta pelikánjához hasonlítok, olyan lettem, mint a bagoly a romok között. Virrasztok és olyan vagyok, mint a magányos veréb a háztetőn”, „hisz minden nap ostort szenvedek, és fenyíték ér minden reggel”. És akkor mi következett ebből? „De én mindenkor veled maradok, mert te megfogtad jobbomat. Tanácsoddal vezetsz, s aztán dicsőségre emelsz. Hiszen ki van nekem az égben, és miben lelném a földön kedvem rajtad kívül? Érje bár testemet, szívemet enyészet, szívem Istene s osztályrészem mindörökké az Isten.” [Zsolt 102,5-8; 73,14; 23-26]

Ez lett hát Szent Pál és Timóteus osztályrésze, mikor lemondtak erről a világról és ennek javairól, nem azért, mert ha azt választották volna, akkor sem élvezhették volna, hanem mert

élvezhették volna, és mégis lemondtak róla. Ezért kaptak helyette beláthatatlan áldásokat. Hasonlóképp, mindezt magunkra vonatkoztatva, nekünk is kötelességünk Isten földi ajándékait mértéktartóan élvezni, s olykor lemondani róluk, sőt, hálásnak kell lennünk, ha Isten kifürkészhetetlen kegyelme – ahogy Szent Pált és Timóteust is – a sokaságénál istenibb és csendesebb életre hív meg. Kötelességünk úgy küzdeni a test ellen, ahogy ők küzdöttek, hogy a Lélek ajándékait hozzájuk hasonlóan örökölhessük. Ha szentek a példaképeink, akkor nem kétséges, hogy utánoznunk kell őket.

Itt azonban fölmerülhet, hogy elbizakodottság az apostolok és munkatársaik életútját választani, hogy mi nem rendelkezőnk az övékéhez hasonló lelki adományokkal, és hogy anélkül utánozni azt az életet egyet jelent az általuk tett csodák megismétlésével, amit mindenki nagyképségnek tekintene. Van is abban igazság, hogy ha rögtön, mindenben utánozni akarnánk őket, akkor elbizakodottak lennénk, de legalábbis elindulhatunk azon az úton. Isten újabb és újabb ajándékokkal halmozza el azokat, akik az elsőt megbecsülik, hát becsüljük meg az elsőt, és el sem tudjuk képzelni, milyen lelki képességekkel fog elhalmozni bennünket később. Ugyan ki az, aki még nem járt útra kelve az úti célt egészen világosan látja? Aki még soha nem látott hely felé tart, gyakorta el sem hiszi, hogy valaha is odaérhet. Mert amit jelenleg lát, abban nincs semmi, ami az eljövendő felől biztosíthatná, és mégis, a jövő egyszer jelenné válik, így van ez lelki előrehaladásunkkal is: nem tudhatjuk, mivé leszünk, de induljunk csak el, s végül majd Isten kegyelméből megérkezünk, ha nem is a most kapott kegyelem révén, hanem újabb és újabb, mind több és több, szükségleteink szerint növekvő kegyelemmel. Ha elindulsz, meg fogsz érkezni, de ne kezd a végén, hanem az elején, a mennyei létrán fokról-fokra hágva. Böjtölni kötelességünk, de böjtöljünk erőnkhez mérten. Isten semmit nem kíván tőlünk erőnkön felül, de minden erőnköt kívánja. „Mindent megtett, amit tehetett” – így szólt az Ő dicsérete Máriához. Erről az igazságról a kezdők gyakran megfélemednek, vagy elvétik azt, még ha merő tudatlanságból vagy hanyagságból is. Nem tudják, mire képesek, mire nem, mert még nem tették magukat próbára. Aztán ha az, amit könnyűnek vélték, számukra túl nehéznek bizonyul, akkor kudarcot vallanak, és elkeserednek. Lelkiismeret-furdalásuk lesz amiatt, hogy a saját elhatározásukat nem tudták véghezvinni, és úrrá lesz rajtuk a kétségbeesés, vagy megkísérti őket a nemtörődömség, hogy lemondjanak minden erőfeszítésről, mert nem elég erősek ahhoz, hogy Istennek engedelmeskedjenek. Így gyakran megtörténik, hogy egyik végletből a másikba esnek, és miután életmódjukban túl nagy szigort vezettek be, egyszer csak feljogosítják magukat arra, hogy mindennemű önuralmat mellőzzenek.

Ez persze mindenféle kötelességre vonatkozik. Nagyon is ügyelnünk kell arra, hogy mikor a szentek életéről elmélkedünk, ne akarjuk mindenben utánozni őket, mert ami bennük jó volt, az bennünk rosszra fordulhat. A szentek olyan dolgokat is mondhattak és cselekedhettek, amelyeket mondani és megtenni nekünk jogunk nincs. Hitvallás élőszóval, vallásos nyelvezet, mások megdorgálása és hasonlók az ő szájukból lehetnek természetesek és helyénvalók, a mienkből viszont erőltetettek és alkalmatlanok. Csak olyasmire kellene hozzáfognunk, amit véghez is tudunk vinni. Van egy olyan belső megérzés, ami ebben eligazít. Gyakran van olyan balsejtelmünk, hogy amire késztetést érzünk, az valójában nem illik hozzánk. Figyelmesen hallgassuk ezt a belső hangot! Ez főleg ájtatosságunkra vonatkozik: közönséges ember nem használhatja élenjáró keresztények imáit megbotránkoztatás nélkül, és ha megkísérli, azok hitelüket veszti. Ezt mindazok, akikben egy szikrányi hit és istenfélelem van, igyekeznek mindenképp elkerülni. De ha mégis a vallásosságnak ezt az útját választjuk, egész biztos, hogy hamarosan belefáradunk, és feladjuk, ami leleplezi, hogy ájtatos viselkedésünk nem valódi érdem, csak divat vagy hamvába holt felbuzdulás.

És itt meg kell jegyeznem valamit, ami még azoknak is javára válhat, akik a lehető legóvatosabban és legkörültekintőbben gyakorolják az önmegettartóztatást, feltéve, hogy élnek

ezzel a lehetőséggel olyan időszakokban, amilyenek a Nagyböjt adatott valamennyiünknek. Vigyázzatok, nehogy a mértéktelenség bűnébe essetek, miután a Nagyböjtnek vége! Közönséges és hasznos óvatosság, hogy ha csak egyetlen nap koplalás után is megtörjük a böjtöt, ne legyünk túlságosan falánkká. Ehhez hasonló önmérsékletet kell tanúsítanunk az önmegtartóztatásnak egy hosszabb időszaka után is, mégpedig nemcsak az étkezéssel, hanem mindenféle lazasággal és elpuhultsággal kapcsolatban. Nagyböjtben módszeresen komoly gondolatokkal foglalkozunk. Az önmegtartóztatás bármennyire is óvatosan alkalmazott szabálya más dolgokban is folytonos visszafogottságra int. Nem léphetjük át önkényesen a gondolatok és kívánságok korlátait. Imádságban is szorgosabbak vagyunk. És főleg, ha úgy érezzük, hogy képesek vagyunk szigorúan böjtölni, akkor a test ebből következő gyengesége is ellenőrzést gyakorol felettünk. Vigyázzunk hát, nehogy a Nagyböjt után, Húsvét beköszöntével visszaessünk egy szertelen lelkiállapotba és rendezetlen életbe, mintha Isten országa valami judaista Paradicsom lenne, ahol annál bátrabban habzsolhatjuk evilág javait, minél inkább tartózkodtunk tőlük egy időre. Egyes távoli országokban a tömegek valójában ezt a szánalmas következtetést vonják le, és így mély, következetes áhítatra soha nem lesznek képesek a világ végezetéig, mi viszont legyünk résen, nehogy ez velünk is megtörténjen. Még rágondolni is rossz lenne arra, hogy ami jó és hasznos volt nagyböjti gyakorlatainkban, azt egy húsvéti visszaeséssel érvénytelenítettük.

Azt viszont bátorításként tehetjük itt hozzá, hogy az önmegtartóztatás egy idő után szokássá válhat, és bízhatunk abban, hogy amit elkezdtünk, azt folytatni is fogjuk, vagy arra hajlamosak leszünk. És még ha törekenységünk miatt vissza is esnénk (amitől Isten óvjon!), a következő Nagyböjtben az önmegtagadást könnyebben fogjuk gyakorolni. Sőt, mint az imént mondtam, még ennél többre is képesek leszünk. Az önmegtagadás számunkra természetessé fog válni. Nem fogunk vágyakozni azokra a testi vagy lelki élvezetekre, amelyeknek evilági mellékíze van, és ízlésünk, vonzalmaink egy mennyei mérték szerint kezdenek formálódni. Akik már megszokták az önmegtartóztatást, azoknak pedig fájdalmasabb egyes dolgokba belemerülni, mint azokat elkerülni, ahogy ezt közönséges dolgokban tanúsított önuralommal mindenki megtapasztalhatja. Szegényebb és egyszerűbb emberek fölnéznek a gazdagokra, és csodálkoznak, hogy miért nem arra költik a pénzüket, amit ők biztosan megvennének, ha lenne rá módjuk. A gazdagok viszont – még ha vallásuk ebben szerepet nem is játszik – jobb nevelést kaptak, és túlságosan kifinomult az ízlésük vagy a tulajdonról egészen más fogalmuk van, ezért a vagyoniukat nem költik – úgymond – ostobaságokra. Mármost Isten kegyelme az önuralom minden formáját megérleli azokban a lelkekben, akik a vezeklés útján Őt keresik. Timóteust azért kellett Szent Pálnak figyelmeztetnie, hogy igyon néha egy kis bort is, mert az Timóteus számára áldozat volt, ami egészen egyszerűen kikököcsölte rendes kerékvágásából. Ő jól megvolt a maga módján. Mindenkinek megvan a maga módja, és csodálkozunk egymáson. Mindenki lenézi a felebarátját azért, mert nem szereti ugyanazt, amit ő. Lenézzük a külföldieket azért, mert mások, mint mi. De boldog az, aki Isten útját követi, mert ha hozzá szokik, az egyik útnál sem göröngyösebb – sőt sokkal simább, mert Istent szolgálni tökéletes szabadság, míg a Sátán kegyetlen hajcsár.

Végezetül, akik megkísérlik ezt a Nagyböjtöt lelkük számára gyümölcsözővé tenni olyan módon, ahogy az ebben az időszakban, a kereszténység kezdete óta szokás, vigyázzanak, nehogy ezt a világot anélkül veszítsék el, hogy megnyernék a következőt – mint mondtam, például visszaesésük miatt. Vagy újfent amiatt, hogy ami önmagában helyes, azt hidegen és csak formálisan gyakorolnák. Az eszközöket mi használhatjuk, de Isten az egyetlen, aki megáldja őket. A köveket egyedül Ő változtatja kenyérré, és a sziklából Ő fakaszt forrást. Ő mindent táplálékká tehet, de rajta kívül ki képes erre? Kérjük hát Őt, hogy áldja meg azt, amire Érte vállalkoztunk, hogy ne csak vesződjünk, hanem bérünket is megkaphassuk, és örök életre szóló termést gyűjthessünk be. Ez a világ csak apróság a következőhöz képest,

mégis, ha szívből és fennhangon lemondunk róla, elnyerjük a másikat. Váljon megrögzött szokásunkká, hogy lélekben Isten felé fordulva örvendezzünk a feltároló dicsőségben. Az esetben akár eszünk vagy iszunk, akár megtartóztatjuk magunkat vagy bármit teszünk, azt Érte fogjuk tenni. Legyünk az ígéret hű örökösei, akarjunk alázattal az Ő választottjai lenni, akikben Neki kedve telik, szentek és szeplőtelenek, hibátlanok és ártatlanok, Isten kifogástalan gyermekei egy eltévelyedett és konok nemzetségből, ahol úgy ragyoghatunk „mint a világ világossága, mint az élet Igéjének birtokosa”.

1841. március 21.

Krisztus nélkülözése minden keresztény számára elmélkedés tárgya

Bevezető

Ebben a Feketevasárnapon elhangzott beszédében Newman felhívja híveit arra a tevékenységre, mely az ő egész életét végigkísérte: a mi Urunk életének eseményeiről való elmélkedésre. Ha az imádságnak ezt a mélyebb formáját nem gyakoroljuk, akkor a böjt anélkül múlik el, hogy szívünket előkészítené Jézus szenvedésének átélésére. Elmélkedni annyi, mint állandóan, kitartóan Jézusra gondolni, Vele élni, imádni Őt és átítatni gondolkodásunkat mindazzal, amit a templomban hallunk, vagyis végső soron átítatódni magával Jézussal.

Newman példát is ad erre az elmélkedésre azzal, hogy hangosan, hívei előtt elmélkedik Jézus szegénységéről és a sok szenvedésről, amelyet értünk vállalt, születésétől haláláig. Az evangélium jeleneteit állítja hívei és a mi szemünk elé egyszerűen, valóságosan, de úgy, hogy egyszerre szól értelmünkhöz és érzelmeinkhez, emlékezetünkhöz és képzeletünkhöz. Olyan ez, mintha egyszerű hittel (és ezt az egyszerűsödést Newman beszédével elősegíti) középkori táblaképeket, vagy gyermekként Jézus életét megjelenítő képeket nézegetnénk. Szavait hallgatva (vagy olvasva) felmelegedik a szívünk, mert lángot kap attól, aki most a szemünk láttára merül el Jézus földi életének titkaiban.

Vele együtt Isten egyszülött, örökkévaló, ám megtestesült Fiának életét a hit szempontjából nézve indítást kapunk arra, hogy levonjuk a Megtestesülés megrendítő következményeit, mely értünk történt, hogy Isten kegyelme elérjen minket.

* * *

*„Hiszen ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelmét, hogy
értetek szegénnyé lett, bár gazdag volt, hogy az ő szegénysége által
ti gazdagok legyetek.”*

[2Kor 8,9]

Ahogy múlik az idő, és közeleg a Húsvét, nemesak a saját bűneink miatt kell bánkódnunk, hanem főleg azok miatt a szenvedések miatt, amelyeket a mi Urunk és Üdvözítő Krisztusunk a mi bűneink miatt viselt el. Miért van az hát, testvéreim, hogy ennek a súlya általában olyan kevésbé nyomaszt? Miért van az, hogy a Nagyböjt többnyire úgy telik el, mint bármely más időszak, ekkor sem gondolunk többet Krisztusra, mint máskor, vagy legalábbis nem töprengünk többet? Nincs igazam? Vagy ha igen, akkor nem indokolt-e föltenni a kérdést, hogy miért van ez így. Nem rendít meg, mikor azt halljuk, hogy Jézus Krisztus, az Isten Fia értünk szenvedett annyit. Föl sem fogjuk, hogy ez a mi bűneink miatt történt, és együttérzés sincs bennünk. Nem szenvedünk együtt Vele. A templomban ugyan hallunk róla, de aztán hazamegyünk, és egyáltalán nem vagyunk elkeseredve, vagy ha igen, hát nem sokáig. Sokan meg egyáltalán nem járnak templomba, és számukra ez az ünnepélyes és szent időszak persze ugyanolyan, mint a többi. Esznek-isznak, lefeksznek és fölkelnek, lesik a hasznukat és az élvezeteiket, mint általában. Nem is gondolnak arra, Aki meghalt értük. Nincsenek gondolatban Vele – akárhol járnak – „akár esznek, akár isznak, vagy bármit tesznek”. Semmiképpen sem „élnek” – hogy Szent Pál szavait használjuk – „Isten Fiának hitéből, aki úgy szerette őket, hogy Önmagát adta értük”.

Ez, sajnos, tagadhatatlan. Mégis, ha megtörténne, hogy Isten Fia most szállna alá a mennyből, és félretéve dicsőségét, megengedné, hogy saját teremtményei – akiket Ő alkotott, akiket megőrzött és életben tartott mindaddig a napig – megalázzák, megkínózzák és megöljék, vajon egy ilyen döbbenetes esemény sem rendítene meg? Nem indokolt azt állítani, hogy teljesen hitetlenek lennénk, ha nem lenne bennünk legalább némi hála, némi együttérzés, némi szeretet, némi hódolat, némi önvád, némi alázat, némi bűnbánat, némi jóvátétel vágya azok után, amit Ő értünk tett és elszenvedett? Vagy még inkább, egy ilyen nagy Jótevőnk nem várhat el tőlünk végtelen hálát, teljes együttérzést, szenvedélyes szeretetet, mélységes hódolatot, mardosó önvádat, emésztő bűnbánatot, mohó vágyat és sóvárgást egy új szív iránt? Ki tagadhatná mindezt? És akkor, testvéreim, hogy-hogy ez még sincs így? Hogy lehetnek a dolgok úgy, ahogy vannak? Ó, jaj! Szomorúan megjósolhatom, hogy múlik majd az idő, és a Nagyhét, Nagypéntek, Húsvét is elmúlik, és közületek még hetekkel később is sokan ugyanott fognak tartani, ahol most – semmivel sem közelebb a mennyországhoz, szívben-lélekben semmivel sem közelebb Krisztushoz, s nem fogja őket maradandóan és oltalmazóan megrendíteni az ő irgalmasságának meg a saját bűneiknek és érdemtelenységüknek a gondolata. Miért van ez? Miért csak olyan keveset értetek meg üdvössétek örömhíréből? Szemeitek miért olyan homályosak, és fületek miért olyan süketek? Miért olyan kevés a hitetek? A mennyországból miért olyan kevés van szívetekben? Egy oka van mindennek, testvéreim, hogy tömören nevezhessem meg azt: az elmélkedés hiánya. Nem elmélkedtek, és ezért nem is rendültök meg.

Mert mit is jelent Krisztusról elmélkedni? Nem mást, mint készségesen és állandóan Rá, tetteire és szenvedéseire gondolni. Nem mást, mint Rá szegezni tekintetünket, Aki töprengésünk és imádatunk tárgya, akit megszólítunk, amikor fölkelünk, vagy lefekszünk, mikor eszünk és iszunk, otthon vagy idegenben vagyunk, mikor dolgozunk, sétálunk vagy pihenünk, mikor egyedül vagyunk és mikor társaságban. Ennyit tesz elmélkedni. És csakis ez – enélkül semmi sem – emeli föl szívünket oda, ahova kell. Szívünk kemény, akár a kő vagy a töretlen ugar. Krisztus története nem rendíti meg. Üdvösségünkhöz viszont lágy, érző és élő szívre van szükség: megtört szívre, amelyet felszántunk vagy felásunk, öntözünk és gondozunk, megművelünk, míg olyan nem lesz, mint egy kert, az Éden kertje. Isten számára elfogadható, olyan kert, amelyben az Úristen sétálhat és letelepedhet, nem csupa tövis és túskebokor, hanem megannyi jó illatú és hasznos növény, mennyei fa és virág. A száraz, terméketlen sivatagban élő víz forrásának kell fakadnia. Szívünkben végbe kell mennie ennek a változásnak, ha meg akarunk menekülni, vagyis szert kell tennünk arra, ami nincs bennünk természetünknel fogva: hitre és szeretetre. És hogyan történhetne ez meg, Isten kegyelméből, szüntelen istenfélelem és örök életre való elmélkedés nélkül? Szent Péter fogalmazza meg, amire gondolok, mikor Krisztusról szólva mondja: „akit bár nem láttatok, szerettek; akiben, bár most sem látjátok, hisztek; s mivel hisztek, örvendezni fogtok kimondhatatlan és megdicsőült örömmel”.

Krisztus elment, nem láthatjuk, és nem is láttuk Őt, csupán olvashatunk és hallunk róla. Régi mondás, hogy „akit nem látunk, azt elfelejtjük”. És ez pontosan, törvényszerűen így van a mi áldott Üdvözítőnkkel is, ha nem teszünk folytonos erőfeszítéseket naphosszat arra, hogy gondoljunk Rá, szeretetére, szavaira, ajándékaira és ígéreteire. Észben kell tartanunk, amit az Evangéliumokban és a szent könyvekben olvasunk róla, fel kell idéznünk, amit a templomban hallottunk, és kérnünk kell Istent, hogy tegyen képessé erre, áldja meg ezt az igyekezetünket, hogy tiszta, őszinte és áhítatos lélekkel tehessük mindezt. Egyszerűen elmélkednünk kell, mert mindezt jelenti az az elmélkedés, amire még a legtanulatlanabb ember is képes, és megteheti, ha meg akarja tenni.

Mármost az ilyen elmélkedésről, vagyis a Krisztus tetteire és szenvedésére irányuló gondolatokról két dolgot mondanék, melyek közül az elsőt mondanom sem kellene, ha akkor nem hihetnék, hogy megfeledeztem róla, pedig arról szó sincs. Arról van szó, hogy az ilyen

elmélkedés először egyáltalán nem kellemes dolog. Tudom, hogy kezdetben nagyon terhesnek fogjátok találni, és a gondolataitok könnyen kalandoznak el más irányba. Minden bizonnyal. De gondoljátok csak meg: ha Krisztus úgy gondolta, hogy a ti megváltástokért érdemes meghoznia az önként vállalt szenvedés rendkívüli áldozatát, akkor ti nem gondoljátok, hogy nektek a saját megváltástokért (ami a saját érdeketek) érdemes meghozni azt az apró áldozatot, hogy megtanultok az Ő szenvedéséről elmélkedni? Lehetne még kevesebbet kérni tőletek annál, hogy miután Ő művét bevégezte, nektek csak hinni kell és elfogadni azt?

Második megjegyzésem pedig, hogy minden elmélkedés csak fokról fokra képes kemény szívünket meglágyítani, de Krisztus megpróbáltatásainak és szenvedésének története valóban megrendít. Nem elég egyszer-kétszer gondolni Krisztusra, hanem csak tekintetünket csendben és kitartóan rá szegezve, apránként juthatunk valami melegség, valami világosság, élet és szeretet birtokába. Nem fogjuk érzékelni ezt a változást. Olyan lesz, mint a rügyfakadás tavasszal. Nem láthatjuk a lombokat kibontakozni, akárhogy is figyeljük. De minden eltelt nap valamit lendít rajtuk, és talán minden reggel megállapíthatjuk, hogy tegnap óta valamit növekedtek. Így van ez a lelkünkkel is: talán nem minden reggel, de bizonyos időközönként észrevehetjük, hogy több bennünk az élet és az áhítat, mint volt, jóllehet időközben nem voltunk tudatában annak, hogy előbbre léptünk. Mármost, úgy példaképpen, hadd szóljak néhány szót Krisztus önkéntes megalázkodásáról, hogy olyan gondolatokat ébresszek, amelyeket mindig az elmétekben kell forgatnotok, de különösen az évnek ebben a legszentebb időszakában. Gondolatokat, melyek a maguk szerény mértéke szerint (adja Isten) felkészítenek Krisztus színéről színre látására, miközben arra is, hogy az Ő Húsvéti Ünnepe is megláthassátok Őt. Húsvét egyszer van minden évben, és mint a többi nap, rövid. Ó, bárcsak sokat, bárcsak a legtöbbet meríthetnénk belőle, hogy kedvünket lellessük benne! Bárcsak ne múlna el a többi naphoz hasonlóan nyomtalanul, hogy ne éreznénk mindig az illatát, ami rá emlékeztet!

Jöjjetek hát, testvéreim, hogy most, még az ünnepnapok előtt tekintsük át az emberré lett Fiúisten nélkülözését, amelyről e szent hetek során elmélkednetek ajánlatos. Főleg azt, ahogy a szegényekhez szól. Szent Pál a textusban mondja: „Hiszen ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztus kegyelmét, hogy értetek szegénnyé lett, bár gazdag volt, hogy az ő szegénysége által ti gazdagok legyetek”. Ne higgyék hát a szegények, hogy csak ők nélkülöznek, és abban soha senki másnak még nem volt része. Hiszen a Magasságos Isten, a Fiú, aki az Atyával együtt uralkodik mindörökké, a leginkább áldott, még Ő maga is szegény emberré lett, és a szegényekkel együtt nélkülözött. Mi is a nélkülözés? Azt hiszem, ilyesmi: hajléktalanság, ócska ruha, kevés vagy nem tápláló étel, kevés öröm vagy élvezet, megvetettség, másoknak való kiszolgáltatottság és kilátástalanság. Hogy is volt ezzel Krisztus, az élő Isten Fia? Hol született? Istállóban. Azt hiszem, nem sokan szenvednek el ekkora méltánytalanságot: nem nyugodt kényelemben születni, hanem oktalan állatok között. S mi volt első bölcsője, ha egyáltalán annak nevezhető? Egy jászol. Így kezdődött a földi élete, és életkörülményei később sem javultak. Egy alkalommal azt mondta: „A rókáknak odújuk van, az ég madarainak pedig fészük, az Emberfiának azonban nincs hová lehajtania a fejét”. Nem volt otthona. Mikor tanítani kezdett, olyasmi volt, akit ma megvetően csavargónak neveznénk. Vannak ma is, akik ott kénytelenek aludni, ahol tudnak, és alighanem a mi áldott Urunk is jórészt ilyen volt. Hallunk ugyan Mártáról, aki vendégszeretettel fogadta, s másokról is, de – jóllehet keveset tudunk erről – úgy tudjuk, hogy alighanem ínségesebben élt, mint bármelyik parasztember. Negyven napot a pusztában töltött: vajon hol aludt akkor? Barlangokban. S kik voltak a társai? Rosszabbak még azoknál is, akik közt világra jött. Barlangban született, majd negyven éjszakát is barlangban töltött, de születésekor legalább háziállatok – ökör és szamár – vették körül. Negyvennapos megkísértése idején viszont „a vadállatok között volt”. A pusztában lévő üregekben könyörtelen és mérges szörnyetegek tanyáztak. Ott aludt Krisztus,

és ha Atyjának láthatatlan karja meg a saját szentsége nem óvja, egész biztosan rárontottak volna.

Újfent, egy másik viszontagság, ami bennünket érzékenyen érint, a hideg. Krisztusnak ezt is el kellett viselnie. Éjszakáit a hegytetőkön töltötte imádságban. Hajnalban kelt, és elhagyatott helyeken imádkozott. Máskor éjjel a tengeren hánykolódott.

A forróságtól keveset szenvedhetünk ebben az országban, de Keleten, ahol Üdvözítőnk élt, az is félelmetes tud lenni. Mikor a nap magasán jár, az emberek otthon maradnak, nehogy megártson nekik, és mégis arról olvashatunk, hogy elcsigázott vándorként délben pihent le Jákob kútjánál.

És azt is figyeljük meg, amire már utaltam, hogy állandóan úton volt küldetése során, és mindig gyalog járt. Csak egyszer vonult be számarháton Jeruzsálembe, hogy beteljesedjék az írás. Továbbá, megismerte az éhséget és a szomjúságot is. Megszomjazott a kútnál, és a szamariai asszonytól vizet kért. Megéhezett a pusztában, miután negyven napig böjtölt. Egy másik alkalommal annyira belemerült kegyelmi működésébe, hogy még enni sem volt ideje tanítványaival [Mk 6,31]. Egyébként is, amennyit úton volt, nyilván csak rendszertelenül evett. És mi volt a fő tápláléka? Sok időt töltött a Genezáreti-tónak vagy Tibériás-tengernek nevezett tó vagy beltenger közelében, és ott apostolaival együtt kenyéren és halon élt, olyan szűkösen, mint a mai szegények, vagy még szűkösebben. Egy jól ismert alkalommal öt árpakenyérről és két halról tudunk, feltámadása után pedig apostolai „égő paraszat pillantottak meg, rajta halat és kenyeret” [Jn 21,9], ami szokásos eledelüknek látszik.

Figyelmet érdemel, hogy mégis, inségük ellenére, Ő is és övéi is rendszeresen adtak valamit a szegényeknek. Még azt sem engedték meg maguknak, hogy abból a kevésből, amijük volt, a lehető legtöbbet fogyasszák. Mikor az áruló Júdás fölállt, és kiment, hogy elárulja Őt, Jézus pedig szólt hozzá, néhány apostola azt hitte, hogy a szegényeknek adandó alamizsnáról beszélt vele, ami erre a gyakorlatra utal.

És aligha kell hozzátennünk, hogy mennyire másokra hagyatkozott. Olykor gazdagok gondoskodtak róla, máskor – mint említettem – jámbor emberek osztották meg vele, amijük volt [Lk 8,3]. Úgy élt, a saját áldott szavai szerint, mint az ég madarai, melyeket Isten táplál, vagy mint a mezők liliomai, melyeket Ő öltöztet.

Kell mondanom, hogy kevés élvezetben és pihenésben volt része? Aligha beszélhetünk ilyesmiről annak esetében, Aki Istentől jött, és a mieinktől eltérő gondolatok vagy cselekedetek foglalkoztatták. De vannak olyan ártatlan örömök, amelyekkel Isten az élet nehézségeit engedi ellensúlyozni, és a mi Urunk is megismerte ezeket a nehézségeket, amelyekért némi jóvátételt is igényelhetett volna, ám ettől tartózkodott. Megfigyelhetjük: soha nem említik, hogy jókedvű lett volna, de annál gyakrabban azt, hogy szomorkodott, és keservesen sírt. „Fájdalmak férfja és betegség ismerője” volt.

Most menjünk tovább nagyobb szenvedésekhez, amelyeket szegénységével magára vállalt. A megvetés, gyűlölet és üldöztetés a világ részéről ezek közül az egyik. Már kora gyermekiségében is menekülnie kellett Máriával Egyiptomba, hogy Heródes meg ne ölje. Visszatérve sem lett volna biztonságban Júdeában, ezért nevelkedett a rossz hírű Názáretben, ahol a Szent Szűz tartózkodott, amikor Gábriel angyal fölkereste. Mondanom sem kell, hogy a farizeusok és a papok hogyan vették semmibe, mikor tanítani kezdett, aztán úgy üldözték, hogy újra meg újra menekülnie kellett, mikor az életére törtek.

Egy másik fajta szenvedés, amitől a mi Urunk nem kímélte meg magát, az, amit mi általában úgy hívunk, hogy gyász: rokonok vagy barátok elvesztése. Ezt sem lehetett könnyű elviselni, hiszen csak egy közeli rokona volt, és kevés barátja, de még ebbe a fájdalomba is belekóstolt miattunk. Lázár a barátja volt, és elveszítette. Tudta ugyan, hogy föltámaszthatja, és meg is tette, de valamiért olyan keservesen siratta, hogy a zsidók azt mondták: „Íme, mennyire szerette őt”. Ám ennél nagyobb és súlyosabb veszteségnek tekinthetjük – ha szabad így fogalmaznunk – Önmaga megalázásának cselekményét, azt, hogy elhagyva mennyei

dicsőségét, leereszkedett a földre. Ez persze nagy titok előttünk elejétől végig, de apostolának szájával közölni méltóztatott velünk, hogy dicsőségéből „kiüresítette Önmagát”, így joggal és tisztelettel tekinthetjük ezt kimondhatatlan és bámulatos csapásnak, amelyet el kellett viselnie, amikor mintegy kitagadtatott, és gyarló testünkhöz hasonlóvá lett.

Ám mindez csupán kezdete gyötrelmeinek, amelyek betetőzését majd a szenvedéstörténetben szemlélhetjük. Amin Ő akkor átment, annak kínjai minden más gyötrelmét összegezték és felülmúlták, bár erről most csak keveset szólhatok, mert „még nem jött el az Ő ideje”.

Annyit azért megfigyelhetünk, először is, hogy – ami bennünk ámulatot és rettegést kelt – mennyire átjárta Őt a félelem a Rá váró szenvedéstől. Ez annak nagyságára utal, de ezen kívül úgy látszik, mintha elhatározta volna, hogy értünk minden megpróbáltatást vállal, többek között a félelemét is. Azt mondja: „Most megrendült a lelkem. Mit is mondjak? Azt, hogy Atyám, ments meg engem ettől az órától? De hiszen ezért jöttem, ezért az óráért”.

S mikor az óra eljött, ezzel a rettegéssel kezdődtek szenvedései, megkezdődött haláltusája, és ettől vérrrel verejtékezett. Így könyörgött: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár, de ne úgy legyen, ahogyan én akarom, hanem úgy, ahogy Te”. Szent Lukács még hozzáteszi: „Aztán a halállal tusakodva még buzgóbban imádkozott. A verejtéke olyan lett, mint a földre hulló vér cseppjei.” [Jn 12,27; Mt 26,39; Lk 22,43-44]

Továbbá, egyik barátja adta őt halálra. Milyen súlyos csapás lehetett ez! Enélkül is magára maradt, de ez lehetett a kegyelemdőfés, hogy a tizenkét apostol egyike, ilyen közeli barátja árulta el, a többiek meg cserbenhagyták, és elmenekültek. Szent Péter és Szent János ugyan összeszedték a bátorságukat, és utána mentek, de Péter még súlyosabb bünt követett el azzal, hogy háromszor is megtagadta. S hogy milyen gyengéd érzelmekkel viseltetett irántuk, hogy megpróbáltatásainak előestéjén – noha kiábrándítóan viselkedtek – mennyire szenvedélyesen vonzódott hozzájuk, az az Utolsó Vacsorán hozzájuk intézett szavaiból kiviláglik: „Azt mondta nekik: Vágyva vágytam arra, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvednék”. [Lk 22,15]

Szenvedései ezek után hamarosan megkezdődtek, és ez a Szent és Áldott Üdvözítő, Isten Fia és az élet Ura átadatott Isten és ember nagy ellenségének, a gonoszsnak. Jób is átadatott a Sátánnak az Ószövetségben, de csak kijelölt határok között, először úgy, hogy a gonosz nem emelhetett kezét rá, később meg úgy, hogy az életét azért meg kellett kímélnie. A Sátán azonban hatalmat kapott arra, hogy győzedelmeskedjék, vagyis azt higgye, hogy győzedelmeskedik Krisztus élete fölött, aki megvallja üldözőinek: „ez a ti órátok, és a sötétség hatalmáé.” [Lk 22,53]

Fejét tövissel koronázták, és botokkal verték, arcát leköpdösték, vállára súlyos keresztet raktak, hátát korbáccsal szaggatták és hasogatták, kezét-lábát szögekkel nyársalták fel, oldalát gyalázatos módon, lándzsával megnyitották, ajkai fölrepedtek az elviselhetetlen szomjúságtól, és lelke úgy elsötétült, hogy felkiáltott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?” [Mt 27,46] És így függött a kereszten hat óra hosszat, a teste csupa seb, jóformán mezítelenül kitéve az emberek tekintetének, „nem törődve a gyalázattal” [Zsid 12,2], és aki látta, az szidalmazta, gúnyolta, káromolta Őt. Teljes mértékben csak Rá, és senki másra nem vonatkozhatnak a próféta szavai: „Ó, ti mindnyájan, akik az úton jártok, tekintsetek ide, és lássátok: van-e oly fájdalom, mint az én fájdalom, amelyet nekem okoztak? Mert megszomorított az Úr izzó haragja napján.” [Siral 1,12]

Ehhez képest hol a mi gyötrődésünk? Mily csekélyek a mi fájdalmaink, nehézségeink, üldöztetésünk azokhoz képest, amelyeket Krisztus értünk önként vállalt! Ha Ő, ki büntelen, elszenvedte ezeket, miért is csodálkozunk, ha nekünk, bűnösöknek esetleg századannyit el kell viselnünk? Mennyire hitványak, mennyire nyomorultak vagyunk, hogy olyan értetlenül és megrendülés nélkül állunk előtte. Ó, jaj! Ha átéreznék ezt úgy, ahogy kell, az olyan alkalmakkor, amilyen a Nagyhéten következik, biztosan még egy barátunk halálánál vagy

súlyos betegségénél is sokkal jobban lesújtana. Akkor nem lelhetnénk örömünket e világban, a földi dolgokat nem élvezhetnénk, az étvágyunkat elveszítenénk, és fájó szívvel, csak kötelességből ennénk, innánk, vagy látnánk munkához. Az a Szent Időszak, amely hamarosan beköszönt, egyhetes gyász lesz, olyan, mint mikor holttest van a házban. Nem tudjuk, persze, átérezni ezt pusztán azért, mert szeretnénk, és mert így kellene. Nem tudjuk ezt magunkra erőltetni. Nem is buzdítok senkit arra, hogy így érezzen, hiszen ez nincs hatalmában. Nem préselhetünk ki magunkból ilyen érzelmeket, vagy ha igen, hát jobb, ha nem tesszük, mert az csak visszatetsző erőlködés. A mély érzés csak a tiszta szív természetes és szükségszerű velejárója. De ha nem is tudunk azonnal így érezni, elindulhatunk ezen az úton. A kegyelemben növekedhetünk, míg el nem jutunk odáig. S közben az élet ártatlan örömeitől és kényelmétől annyira megtartóztathatjuk magunkat, hogy önkéntelenül is ennek az érzésnek megfelelően viselkedjünk. Elmélkedhetünk Krisztus szenvedéséről, és ez az elmélkedés idővel fokozatosan meghozza ezeket a mély érzelmeket. Kérhetjük Istent, hogy tegye meg értünk azt, amire önmagunktól képtelenek vagyunk: tegyen bennünket érző lelkekké, adja meg nekünk a hála, a szeretet, a hódolat, az alázat, az istenfélelem, a bűnbánat, a szentség és az élő hit lelkét.

1840. április 12.

A Nagyböjt mint Krisztusnak, az emberré lett Fiúistennek az időszaka

Bevezető

Ebben az ugyancsak Feketevasárnap elmondott beszédében Newman azt hangsúlyozza, hogy mielőtt a keresztények ünnepelnék a megváltás eseményeit, melyre böjttel, lemondásokkal és imádsággal készültek, igen fontos tudatosítani, hogy ki is az, aki értünk halált szenvedett, hogy vérével megszerezze nekünk a bűnbocsánatot. Krisztus örök istenfiúságáról beszél, mert ez a Szentháromságon belül való örök születés nemcsak istenségének forrása, hanem megtestesülésének is feltétele. Ugyanakkor ügyel arra, hogy ezt a nagy hittitkot ne a teológia magas szaknyelvén, hanem egyszerű szavakkal, közérthető módon tárja hallgatói elé.

A Szentháromságban a Fiúisten létállapota megadatott a megtestesülésben a szolga (az ember) létállapotának: a két természet (isteni és emberi) a legszorosabban egységet alkot az Ő személyében, hogy Isten Fia így emberré lévén, a legalkalmasabb legyen az együttsszenvedésre az emberekért.

Amikor Atyjához szól, akkor az örök Fiúisten szól hozzá, de megtestesülése révén az emberi természet gondolatai és érzései által... Isten Fia, mivel Isten, azért adhatja nekünk az élet vizét és a Szentlelket.

Newman számtalan beszédben fejtegette a megtestesülés titkát, mert érezte, tudta – az egyházatyáktól megtanulta, az evangélistákat és Szent Pált követve –, hogy e titok fejtegetése nélkül Krisztus gondolatait, tanítását, parancsait, sem az Egyházat és annak szentségi rendjét nem lehet megérteni. A megtestesülés tudása, tudatosítása nélkül a keresztény nem lehet keresztény, sőt az egész kereszténység darabjaira hullik.

Különösen a szenvedés idejében (tempus passionis), mely a Húsvétvasárnap előtti két hét, tartja fontosnak a nagy lelki mester, hogy úgy tekintsünk Jézus szenvedéseire és halálára, mint Isten megtestesült Fiának szenvedéseire és halálára, vagyis Isten önkinyilatkoztatására.

* * *

*„Krisztus azonban mint a jövőendő javak főpapja jelent meg,
a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel készített, azaz nem ebből a
világból való sátoron át.”*

[Zsid 9,11]

A zsidók Húsvétját tizennégy napos előkészület vezette be, és aztán a hónap tizennegyedik napjának estéjén jött maga az ünnep. Hogy ennek az időszaknak a kezdetét még jobban megkülönböztessék, az lett a kezdete a hónapok között az elsőnek, vagyis az év első hónapjának. Minthogy a zsidó Húsvét árnyéka a miénknek, elmondhatjuk, hogy ezzel a Húsvét előtti tizennegyedik nappal egy különösen szent időszak kezdődik. És Egyházunk is így határozhatott, mert ettől a naptól fogva az istentisztelet jellege megváltozik. Ettől fogva közvetlenebb módon utalunk Rá, akinek haláláról és föltámadásáról hamarosan megemlékezünk. A Nagyböjt első heteit bűnbánatban töltjük, mindvégig Rá gondolva, Aki egyedül képes arra, hogy vezeklésünkhöz kegyelmet és erőt adjon, az utolsó heteket pedig – a bűnbánatról sem megfeledkezve – főleg azoknak a szenvedéseknek a felidézésével szenteljük meg, amelyek számunkra kegyelmet és erőt eszközöltek ki. Ennek az időszaknak a vasárnapi olvasmányai – a Szodoma és Gomora elpusztításáról, Jákob Dina nevű leányáról, a Putifár

házában lakó Józsefről és a mi Urunk megkísértéséről szóló beszámoló, meg a példabeszéd arról az emberről, akibe hetedmagával tér vissza a kiűzött gonosz lélek – joggal tekinthetők bűnbánati témáknak, és a levelek is hasonló jellegűek. Ugyanakkor az a levél, amelyhez a mai textus tartozik, Krisztus megtestesüléséről és engesztelő áldozatáról szól, az Evangélium pedig az Ő Istenségéről, arról, hogy Ő ugyanaz az Isten, Aki az első, reggeli Szentlecke szerint a csipkebokorban úgy nevezte meg Önmagát, hogy „Az vagyok, aki van”. És újfent, a jövő vasárnapi levél is a mi Urunk Istenségéről és önkéntes megalázkodásáról szól, az egyik olvasmány és az Evangélium pedig az Ő szenvedésének és halálának szent elbeszélését tartalmazza. A második, Szent Páltól való Lecke témája is az Úr megalázkodása, a mai és a jövő vasárnapi négy első olvasmány pedig a zsidók Egyiptomból való megszabadulására utal, ami előképe a mi megváltásunknak.

Akkor hát ma, szolgálataink nyilvánvaló rendeltetésével összhangban, emlékeztessük magunkat a levélben rejlő, néhány alapigazságra. Ezt persze nem tehetjük minden pontatlanság nélkül vagy hiánytalanul, de elegendően ahhoz, hogy Isten kegyelméből valamiféle előkészületként szolgáljon a következő két hét folyamán előttünk álló napokra. Adja Isten, hogy alkalmas előkészület legyen Nagypéntekre emlékezve, hogy ki is a mi Urunk, és mit tett értünk. Jelenleg szorítkozzunk csak erre az egy témára, hogy ki is a mi Urunk: Isten és ember egy személyben. Erről a legszentebb és legmagasztosabb témáról a lehető legegyszerűbben és legérthetőbben fogok beszélni, csak azt hangsúlyozva, amit kell, Hitvallásunk alapján, és akik hallgatnak engem, azokra bízom, – mint a Hitvallás is – hogy szívleljék meg, és Isten kegyelméből tegyék azt a maguk számára gyümölcsözővé.

Bizony mondom, fontoljuk meg, hogy ki is Krisztus, ahogy a napi olvasmány a textus szavaival megfogalmazza.

1. Először is, Krisztus Isten: öröktől fogva Ő az Élő és Igaz Isten. Ezt a napi olvasmány így nem mondja ki, bár többféle módon is határozottan sejteti, de annál határozottabban állítja Ő maga az Evangéliumban. Ott azt mondja: „Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok” [Jn 8,58]. És ezekkel a szavakkal kijelenti, hogy létezni nem a Szűz méhében kezdett, hanem már korábban is a lét birtokában volt. És mikor azt mondja, hogy „vagyok”, alighanem – mint mondtam – arra az istennévre utal, amely Mózesnek az égő csipkebokorban lett kinyilatkoztatva, mikor Izrael fiainak azt kellett mondania: „Aki van, az küldött engem hozzátok” [Kiv 3,14]. Újfent, Szent Pál mondja Krisztusról, hogy „isteni mivoltában”, és hogy „nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amelyhez mint zsákmányhoz ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette önmagát”. Hasonlóképpen mondja Szent János: „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige”. Szent Tamás is úgy szólította meg, hogy „én Uram és én Istenem”, Szent Pál pedig kijelentette, hogy „mindenek fölött álló, örökké áldott Isten”. Izajás próféta szerint „Erős Isten, Örökkévalóság Atyja”. És újfent Szent Pál mondja, hogy „A mi nagy Istenünk és üdvözítőnk”, Szent Júdás pedig, hogy: „az egyedül uralkodó, a mi Urunk”. [Fil 2,6-7; Jn 1,1; 20,28; Róm 9,5; Iz 9,6; Júd 1,4] Nem szükséges ezt hosszasan fejtegetni, hiszen a Szentírás és a Szertartáskönyv szüntelen elénk tárják. „Napról napra magasztaljuk Őt, és imádjuk az Ő nevét örökkön-örökké” – ami bálványimádás lenne, ha nem Ő lenne Maga az Örök Isten, a mi Alkotónk és Urunk. Jól tudjuk, hogy az Atya is Isten, és az a Szentlélek is, de Krisztus olyan teljesen, hiánytalanul és maradéktalanul Isten és Úr, minden tulajdonságában olyan tökéletes és imádandó, mintha az Atyáról vagy a Szentlélekről soha nem is hallottunk volna. Épp úgy imádat tárgya, ahogy megtestesülése előtt, a zsidók számára az Atya az volt, és számunkra most is az „lélekben és igazságban”. Mert Ő maga egyértelműen mondja: „Aki engem látott, látta az Atyát is”, és „mindenki tisztelje a Fiút, mint ahogy tisztelik az Atyát”, és „Aki nem tiszteli a Fiút, az az Atyát nem tiszteli, aki Őt küldte”. [Jn 14,9; 5,23]

2. És itt érkezünk el a második tantételhez, amelyhez ragaszkodnunk kell, nevezetesen, hogy a mi Urunk maga az Isten, de ugyanakkor Isten Fia, vagy még inkább: azért maga az

Isten, mert Isten Fia. Első hallásra hajlamosak vagyunk úgy érteni, hogy Ő maga Isten, *jöllehet* Isten Fia, és a titkot nem tudjuk megfejteni. De ami nekünk misztérium, az Istennek magyarázat. Nem *annak ellenére*, hanem *azért* Isten, mert Isten Fia. „Ami testtől született, az test”, ám Akit Isten nemzett, az maga Isten. Nem mondom, hogy erre magunktól is rájöhetnénk, de az írás helyettünk levonja ezt a következtetést. Krisztus maga mondja nekünk: „amint az Atyának élete van önmagában, ugyanúgy megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában”. Szent Pál pedig azt mondja, hogy „az Ő dicsőségének fénye és lényegének képmása”. [Jn 5,26; Zsid 1,3] És így, – ha az ilyen kimondhatatlan dolgokat egyáltalán fölérnénk ésszel – bár önmagunktól nem tudnánk kikövetkeztetni, hogy Ő, akit Isten nemzett, maga Isten, az Írás fényénél képesek vagyunk rá. Hiszen végül is, az igazat megvallva, nem az a bámulatos és titokzatos, hogy Isten Fia maga is Isten, hanem az, hogy Istennek van Fia egyáltalán. A józan ész számára az, hogy Istennek Fia van, nem érthetőbb, mint az, hogy ha van, akkor Ő azért Isten, mert Ő a Fiú. Mindkét dolog misztérium, de ha az Írásnak elhiszük, hogy van Egyszülött Fiú, akkor nyugodtan elhihetjük azt is, amit az Írás ugyancsak tanít, hogy az az Egyszülött Fiú mint Isten egyetlen szülöttje maga Isten. És ez kölcsönöz a mi Urunk Örök Fiúságáról szóló tanításnak akkora jelentőséget – nevezetesen éppen az, hogy Ő Isten Egyszülöttjeként maga Isten, – hogy aki tagadja az utóbbit, az alighanem tagadni fogja, vagy már meg is tagadta az előbbit is. A mi Urunk istenségének tana az Ő Fiúságáról szóló tanításra támaszkodik. Azt, hogy Ő Isten, csak akkor foghatjuk föl, amikor felismerjük, hogy Ő természeténél és öröktől fogva Fiú.

Sőt, a mi Urunk Fiúsága számunkra nemcsak Istenségének biztosítója, hanem megtestesülésének is feltétele. Ahogy a Fiú Isten volt, úgy lehetett alkalmasan emberré. Az Atya minden tökéletességével rendelkezvén, rá tartozott, hogy szolgálai alakot öltön. Óvakodjunk attól a feltevéstől, hogy a Mindörökké Áldott és végtelenül Szent Háromság személyei csak annyiban különböznek, hogy az Atya az Atya, a Fiú pedig *nem* az Atya. Ezenkívül abban is különböznek, hogy az Atya az Atya, a *Fiú pedig a Fiú*. Miközben egylényegűek, mindegyikük rendelkezik olyan megkülönböztető jegyekkel, amilyenekkel a másik nem. Szent Neveiknek önmagukban van jelentésük, és egymással nem cserélhetők fel. Ha kellő tisztelettel tanulmányozzuk őket, rájövünk, hogy az Írás megértésében rendkívüli szolgálatot tesznek, mert bizony mondom, hogy most, miután az a szent igazság kinyilatkoztatott, fölismerjük az Isten Fiának a megtestesülésre való alkalmasságát, s ezáltal jobban megértjük, amit az evangéliumokban önmagáról mond. Az Isten Fia, emberré lévén másodízben lett Fiúvá, noha nem egy második Fiú. Fiú volt megtestesülése előtt is, s egy újabb titok révén, utána is. Atyjának kebelén öröktől fogva Egyszülött volt, és mikor lejött a földre, ez az Atyához való viszonya sértetlen maradt. Fiú volt Ő a szolga alakjában is, akkor is Atyja akaratát teljesítette mint annak Igéje és Bölcsessége, megdicsőítve Atyját és megvalósítva Atyjának szándékait.

Vegyük például a következő szakaszokat a Szentírásból: „semmit sem teszek magamtól”, „aki küldött engem, velem van”, „nem hagyott magamra”, „Az én Atyám mindmáig munkálkodik, és én is munkálkodom”, „Amit tehát én beszélek, úgy mondom el, ahogy az Atya mondta nekem”, „én az Atyában vagyok és az Atya énbennem”. [Jn 8,28-29; 5,17; 12,50; 14,10] Igaz, hogy ezeket a szakaszokat a mi Urunk emberi természetére is vonatkoztathatjuk, de ha erre az értelmezésre szorítkozunk, az mindenképp azzal a kockázattal jár, hogy Krisztust két külön lénynek és nem egyetlen személynek tekintjük, vagy fokozatosan végképp megfélekedzünk vagy lemondunk az Ő Istenségéről szóló tanításról. Ha a mi Urunk emberi Személyiségéről beszélünk, akkor – ha lenne egy isteni személyisége is – nem lenne egyetlen Személy, és ha nem, akkor nem lenne Isten. Az említettekhez hasonló szakaszok tehát nyilván nem csak Krisztus emberi vagy isteni természetéről szólnak, hanem mindkettőről együtt, vagyis Róla, aki az Isten Fia, és ember is. Itt egy valóban létező Személy nyilatkozik meg, Ő, aki az egyetlen Élő és Mindenható Fiú, egyaránt Isten és ember, aki Isten

dicsőségének és hatalmának ragyogása, aki Atyjának akaratát teljesítette, aki az Atyában volt, és az Atya Őbenne, nemcsak a mennyben, hanem a földön is. A mennyben is az volt, és Istenként azt cselekedte; a földön is az volt, és azt cselekedte abban az emberi alakban, amelyet fölvetett – de akár a mennyben, akár a földön, mindenképp mint a Fiú. Így teljes joggal állíthatja, mikor beszélt, hogy nincs egyedül, hogy nem magától beszél vagy cselekszik, hanem ahol van, ott van az Atya, és aki Őt látja, az az Atyát is látja, akár mint Istenre, akár mint emberre tekint Rá.

Újfent, mikor a Szentírásban azt olvassuk, hogy az Atya nagyobb nála, akkor vajon milyen értelemben mondja és teszi mindezt? Egyesek erre azt fogják mondani, hogy csak emberi természete szerint beszél, ám ezek a szavak megzavarják az elmét, amely úgy igyekszik valóságosan megragadni Őt, ahogy az Írás közli, nem mintha csak egy szerepet alakítana, hanem a Saját Személyében. Emberi természet helyett találóbb azt mondani, hogy Ő, Isten Egyetlen Szeretett Fia, aki kezdettől fogva az Atyánál volt, akivel minden isteni tökéletességben egyenlő és egylényegű, de Fiú mivoltában alárendelt – mivel mindig is az Atya Igéje és Bölcsessége, Szándéka, Akarata és Mennyei Hatalma volt –, megtestesülése után és itt a földön is úgy beszélt és cselekedett az Atyát követve, ám mégis vele, mint annak előtte, bár egy felvett, új természetben és megalázkodva.

Ez hát a tanítás másik fele, amit említenem kellett, hogy a mi Urunk nemcsak Isten volt, hanem Isten Fia. Többről van itt szó annál, hogy Isten a mi testünket magára vette. Bár mindez titokzatos, ennél valamivel többet és sajtáságosabbat tudunk, nevezetesen azt, hogy aki lejött a földre, az nem az Atya, nem is a Szentlélek volt, hanem az Atya Fia, a Fiúisten, Isten az Istentől és Világosság a Világosságtól, Aki ilyenformán – jóllehet kegyesen egy új természetet vett fel – személyében ugyanaz maradt, Aki öröktől fogva volt: az Atya Fia, Aki úgy is beszélt Atyjához, úgy is viselkedett, mint Fiú. Mármost, harmadszor, vegyük szemügyre azt az irgalmat, ami abban nyilvánult meg, hogy természetünket magára vette, és azt, amivel ez az irgalom együtt jár. A textus „nagyobb és tökéletesebb sátorról” szól, azaz minden földi dolognál nagyobbról. Ez az Ő tiszta és büntelen testére vonatkozik, amely a Szent Szűz lényéből csodálatos módon formálódott, és ezért „nem ebből a világból való sátorból”, vagy pontosabban „nem ebből a teremtésből”, mert az egy új teremtés volt, amely Őt a Szentlélek leereszkedésével megformálta. Az volt az új és tökéletes sátor, amelybe Ő belépett, de nem azért, hogy az bebörtönözze, határt szabjon neki. A Magasságbeli nem kézzel épített templomokban lakik, bár a Saját kezei „készítették és alkották”, ám mégsem szűnt meg az lenni, Aki volt, mert ugyan emberré lett, mégis az a Végtelen Isten maradt, Aki testet öltött, de az nem változtatta meg. Természetünket úgy vette magára, mint céljainak eszközét, s nem úgy, mint közreműködőt. Egyik dolog sem válik mássá, embersége emberi maradt, istensége pedig isteni. Isten emberré lett, mégis Isten maradt, emberségét mint a maga nemében tökéletes, de Istenségétől függő járulékot viselte. Olyannyira, hogy ha az Írás embernek kifejezetten nem nevezte volna, mi nem mertük volna ezt megtenni. Magunkra hagyva illendőbbnek érezhettük volna azt mondani róla, hogy valóban megtestesült, emberi testet öltött és hasonlók, de nem egyszerűen azt, hogy ember. Szent Pál azonban – a mi Urunk erre vonatkozó, saját szavairól szólva – egészen egyszerűen úgy beszél Közbenjárónkról, hogy „az ember Jézus Krisztus”. Mégsem szabad soha megfélekednünk arról, hogy bár természetében tökéletesen ember volt, nem pontosan ugyanabban az értelemben volt ember, amelyben bármelyikünk is az. Jóllehet ember volt, szigorúan véve, a szó köznapi értelmében nem volt az. Nem egy volt közülünk, nem egy volt a sok közül. Ember volt, mert teljesen és egészen birtokolta emberi természetünket, de Személye nem a mienkhez hasonlóan emberi, hanem isteni. Ő, aki öröktől fogva volt, továbbra is egy és ugyanaz maradt, egy kiegészítéssel. Megtestesülésével „az emberséget is fölvetette az Istenségbe”. Miután nem volt földi atyja, nincs is emberi személyisége. Nem beszélhetünk Róla úgy, ahogy bármelyik emberi egyedről, akiben emberi értelem lakozik, és az

kormányozza, hanem Ő olyan Isten, aki nemcsak Istenként cselekszik, hanem most már a test által is, amikor akar.

Így, mikor Atyjához imádkozott, az nem egy Istenhez folyamodó ember imádsága volt, hanem Isten Örök Fiáé, aki mindig is részesült az Atya dicsőségében, aki ugyanúgy szólította meg Atyját, mint annak előtte, csak egészen más körülmények között, és új módon, nem azoknak a legbensőségesebb és megnevezhetetlen kapcsolatoknak megfelelően, amelyeket az Atya kebelén ápolt, hanem a megváltás rendjében és egy alacsonyabb rendű világban, nevezetesen az emberi természet érzéseinek és gondolatainak keresztül. Amikor sírt Lázár sírjánál, vagy kesergett a zsidók keményszívűsége miatt, amikor haragosan nézett körül, vagy megszánta a tömeget, akkor a Mindenható Isten gondviselő kegyelmét, könyörületeségét, hosszan tűrő irgalmasságát vagy félelmetes haragját nyilvánította ki, de nem öröktől fogva, önmagukban tekintve, hanem mintegy közvetve, annak az emberségnek a csatornáin, amelybe burkolta Önmagát.

Mikor „földre köpött, sarat csinált a nyálból, a sarat a vak szemére kente” [Jn 9,6], akkor Isteni Lényegének erényét gyakorolta a test sajátosságainak és lehetőségeinek figyelemre vételével. Amikor tanítványaira lehelt, és azt mondta: „Vegyétek a Szentlelket”, akkor az Ő Szent Lelkét emberi természetének leheletével kegyeskedett közölni. Amikor erő ment ki belőle, hogy aki megérintette, meggyógyult, akkor is hasonlóképp árulta el, hogy nem egyszerűen ember, mint bármelyikünk, hanem az eszközként alkalmazott emberi természetén keresztül cselekvő Isten.

3. Amikor drága vérének a kereszten kiontotta, az nem közönséges emberi vér volt, bármennyire is emberségéhez tartozott, hanem hatalommal és erénnyel teljes, étellel és kegyelemmel telített vér, a legtitokzatosabb módon ömölve Abból, Aki a világ Teremtője. És ugyanez a helyzet, valahányszor egy kereszténynek az Oltáriszentségben kiszolgáltatja Önmagát. Ahogy emberi természetének révén lett Ő az Engesztelő Áldozat, ugyanannak révén lett Főpapunk a mennyben. Most ott, a mennyben, a Szentélyben tartózkodik, közbenjár értünk, és áldásaival halmoz el. Bőségesen árasztja Szent Lelkét, de nem árasztja közvetlenül Isteni természetéből – jóllehet a Szentlélek öröktől fogva nemcsak az Atyától, hanem a Fiútól is származik –, hanem annak a romolhatatlan testnek az erejéből, amelyet magára vett. Mert Krisztus annak a tökéletes templomnak lett Főpapja, melyet nem ebből a teremtésből valónak, nem a természet közönséges menetébe illőnek nyilvánított, hanem a Szűz lényéből, a Szentlélek által csodálatosan alkotott meg, és az élet folyói ezért folynak felénk Belőle, aki valóságos és mégis megtestesült Isten. „Aki életet ad nekünk, az a Második Ádám Lelke, és az Ő teste az, ami által életet ad.”

4. Ennek a nagy titoknak egy negyedik és utolsó elemét fogom még említeni. Már mondtam, hogy a mi Főpapunk és Megváltónk, Isten Fia, mikor természetünket magára öltötte, úgy bánt vele, mint magasztos céljainak eszközével, és anélkül, hogy megszűnt volna az lenni, Aki annak előtte volt. De ne higgyük, hogy azért, mert embersége eszköz volt, vagy mert a textus sátorának nevezi, az nem lett volna Vele bensőségesen egy, vagy hogy csak olyan lett volna, mint egy közönséges sátor, amelyben valaki lakik, és ki-be járhat, vagy mint egy olyan eszköz, amit az ember fölvesz és letesz. Távolról sem. Jóllehet Isteni Természete teljes és tökéletes volt, mikor emberré lett, magára öltött emberségét nem tartotta távol magától (ha szabad így mondanom) mint merőben eszközt, és nem úgy öltötte fel, mint pusztán öltözékét, és nem is úgy lépett be abba, mint egy sátorba, hanem azzal valóban a legszorosabb és legtitokzatosabb egységbe forrt. Befogadta saját Isteni Lényegébe (ha bátorkodhatom így mondani) mintegy Személyének új tulajdonságaként, ami persze csak hasonlatként értendő, de olyan egyszerűen és elválaszthatatlanul. Gondoljuk csak meg, mit is jelent Isten igaz mivolta vagy irgalma, bölcsessége, és talán némi bepillantást nyerünk abba, hogy mire gondolhattak a sugalmazott szerzők, mikor a Fiú megtestesüléséről beszéltek. Ha azt mondjuk, hogy a Fiúisten igaz vagy irgalmas, arra kell gondolnunk, hogy ezek a

tulajdonságok mindahhoz járulnak, ami ő maga. Akármit mond, akármit tervez, akármit tesz, azt mind egy igaz és szeretettel teljes Valaki mondja, tervezi vagy teszi. Soha nem volt a gondviselésnek olyan pillanata, vagy mozzanata, melyben Isten nem mint igaz és szeretettel teljes működött volna, még ha ez a két tulajdonsága olykor nem egyidejűleg mutatkozott is meg. Valahogy így áll a dolog a Fiúisten emberségével is: ami csak kell a tökéletes emberséghez, az mind ugyanolyan tökéletesen és teljesen hozzá tartozik az Ő Örök Személyéhez, ugyanolyan valóságosan és egészen jellemző Rá, mint igazságossága, hűsége vagy hatalma, ezért ugyanolyan értelmetlen lenne elválasztani Tőle bármelyik tulajdonságát, mint elvitatni emberségét.

Ez megvilágítja azt a katolikus felfogást, hogy Istenség és Emberség „Egy és oszthatatlan Személlyé forrt össze”. Ugyanakkor, ezek a szavak nagyon is gyakran figyelmeztetnek arra, hogy menyire nem vagyunk tisztában az igaz tanítással, amikor megkísért az a kérdés: hol van az benne a Szentírásban, hogy az emberség soha nem válik már el az Istenségtől? Ez ugyanolyan értelmetlen kérdés, mintha azt tudakolnánk, vajon az isteni igazságosság, irgalom vagy szentség elválasztható-e tőle, vagy a Szentírás vajon tartalmazza-e, hogy ezt vagy azt a tulajdonságát Isten nem veszítheti el. Azoknak ugyanis kizárólag Istenben van valóságos léte, és a mi Urunk emberségének is csak az Ő Isteni természetében, kizárólag Istenben van valóságos léte, és a mi Urunk emberségének is csak az Ő Isteni természetében, kizárólag az Ő Istenségének járulékaként, s nem önmagában való létezőként.

Így mindaz, amit Ő tett és mondott a földön, nem volt más, mint az emberi sátrának eszközével élő Fiúisten közvetlen cselekedete és ígéje. Abban a sátorban vett szállást, és azt szállásolta el Önmagában. Ennélfogva az Örök Ige, a Fiúisten, a Szentháromság Második Személye két – isteni és emberi – természettel rendelkezik, az egyik épp úgy sajátja, mint a másik, és tetteiben mindkettő vezérli, olykor egyszerre, máskor meg csak az egyik, a másik pedig nem, ahogy a Mindenható Isten olykor az igazságosság, olykor a szeretet, máskor pedig mindkét tulajdonsága együttes erejéből cselekszik. Annyira ember volt, mintha megszűnt volna Isten lenni, annyira Isten, mintha sohasem lett volna emberré, annyira mindkettő egyszerre, amennyire létezett egyáltalán.

Az Atanáz-Hitvallás mindezt a következőképpen fejezi ki: „Az igaz hit, amit hiszünk és megvallunk az, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, az Isten Fia Isten és ember; az Ő Atyjának lényege szerint Isten, Egyszülött a világ kezdete előtt, és Anyjának lényege szerint ember, aki evilágra született. Tökéletesen Isten és tökéletesen ember, értelmes lélekkel és emberi testtel, s jöllehet Isten és Ember, mégsem kettő, hanem egyetlen Krisztus, nem mintha az Istenség testté alakult volna”, mintha megszűnhetne Isten lenni, „hanem az Emberséget beemelve az Istenségbe”, azt mint sajátját emelve be Isteni Természetébe: „tökéletesen egy, nem a lényeg keveredése révén”, nem úgy, hogy az Isteni és az emberi Természet valami új természeté vált volna, mintha Ő megszűnt volna Isten lenni, és nem lett volna emberré, „hanem Személyes egység révén”. Ebben áll az Ő egysége: nem természetes egység, hanem az, hogy Ő, aki a földre jött, Ugyanaz volt, aki öröktől fogva van. Következésképp, hadd jegyezzem meg, hogy ilyen magasztos igazságokat nem is szabadna kimondanunk, nem is szabadna meghallanunk szellemi felkészültség és megilletődöttség nélkül. S talán ezért alkalmas erre ez az időszak, amelyben nem a vígság és öröm, hanem önmagunk fegyelmezése és kijózanítása foglalkoztat. A zsoltáros azt mondja: „Uram, nem fuvalkodik fel szívem, és nem néz magasra szemem, nem járok nagy dolgok után, hanem megnyugtattam és elcsendesítettem lelkemet, mint az elválasztott gyermek anyja ölén.” [Zsolt 131,1-3]. Mikor arra törekszünk, hogy magunkat elválasszuk ettől a világtól, mikor még megengedett dolgokat is megtagadunk magunktól, mikor még gondolatainkat és érzéseinket is visszafogjuk, akkor van itt az ideje annak, hogy a hit magasztos titkairól beszéljünk, és akkor azok nagy vigasztalást is nyújtanak majd nekünk. Akik pedig nem böjtölnek, azok félvállról veszik az igaz hitet. Azoknak viszont, akik Isten kegyelméből komolyan veszik, az Egyház

Hitvallása megnyugvást jelent, mikor szívük homályát Krisztus mint az igazság felkelő Napja eloszlatja, és békét teremt a békétlenségben, „szépséget hamvak helyett, az öröm olaját a gyász helyett, a magasztalás köntösét a nehézségek helyett, hogy olyanokká legyenek, mint az igazság fái az Úr ültetvényén, hogy Ővé lehessen a dicsőség”.

1836. április 26.

Az önmegtagadás kötelessége

Bevezető

Amint erre már beszéde elején utal, ezt a prédikációt Newman Nagyböjt kezdetén mondta el. Amikor az önmegtagadás, a böjtölés szükségességéről szól, valójában az ember olyan állapotának elérése lebeg a szeme előtt, amely csak egy karján édesen alvó kisgyermekhez hasonlítható, amelyről a textusként választott zsoltárvers énekel. Az önmagától, a környezete rabságától felszabadult, Istenbe elmerült lélek az az eszmény, amelyről a nagy tanító sokszor beszél, mégpedig utánozhatatlan szépséggel.

Először is egyetemes érvennyel megállapítja, hogy tulajdonképpen maga a vallásosság önmegtagadással jár. Ezt az egyetemes vallástörténeti ténytet sem veszik sokan figyelembe, és lesöprik a következő megállapítással: „Isten nem büntetheti a velünk született szenvedélyeinket, nem lehet érdem természetellenesnek lenni, és az csak nem bűn, hogy emberek vagyunk”. Ez az érv persze több sebből vérzik. Például nem számol az ősbűn által megromlott természettel, amelyet Newman állandóan szemünk elé állít. Most inkább a mindennapi társalgás témáira utal, és kijelenti, hogy az nem baj, hogy az élet felszínéről is szó van, de tragédia, hogy csak erről van szó.

De ha a kifejezetten vallásos emberek beszédeibe hallgatunk bele (itt most az akkori protestáns hívekre gondol, ám ez érinti a mai katolikusok egy részét is), még az a meggyőződés is kifejezésre jut a hit mindenhatóságába vetett bizalom alapján, hogy fölösleges érdemszerző cselekedetekre törekedni. Az ilyen cselekedeteket lenéző, a hitben vakmerően bizakodóknak Newman előhossa a Szentírás érveit, amelyeket ők állítólag komolyan vesznek.

Maga az Úr Jézus tanítja és éli, hogy nemcsak a bűnökről, hanem sok esetben megengedett és jó dolgokról is le kell mondanunk, hiszen Isten Fia úgy szeretett minket, hogy értünk szegénnyé lett, és önmagának sem kedvezett. Ezután a szentek példáját állítja elé, akik Krisztust követték. Előbb az Ószövetséget, majd az Újat idézi. Illés és Dávid is böjtölt. Dáviddal kapcsolatban a neki tulajdonított zsoltárokat is idézi. Majd az Újszövetség szentjeit állítja elé, Szent Pált és tanítását (napjainkban nemigen hallottam sem katolikus papot, sem protestáns lelkészt prédikálni arról a páli szakasról, hogy akinek felesége van, éljen úgy, mintha nem volna, ...aki vásárol, mintha meg se tartaná).

Mindezek után sorba veszi a különböző emberi indulatokat, a haragot, a dicséret utáni vágyakozást, a hatalomvágyat, a szereteteinkhez való érzelmi vonzódást, és bemutatja, mi lesz abból, ha ezek az emberi érzések vakká válnak, és elszabadulnak. A külső önmegtagadással együtt (és a hangsúlyt ide teszi) felhívja a figyelmet a belső önmegtagadásra. Mindez – tapasztalatból állítja – csendes változást hoz életünkbe: a test és lélek nyugalmát, és megnyílást a természetfeletti világra.

* * *

„Megnyugtattam és elcsöndesítettem telkem; mint a kisgyermek anyja ölen, mint a kisgyermek, olyan most a lelkem.”

[Zsolt 131,2]

Az önmegtagadás valamilyen formája nyilvánvalóan hozzátartozik a megújulás és a szent engedelmség fogalmához. A töredelmes szív azt jelenti, hogy megtanulunk szeretni olyasmit, amit természetünkönél fogva nem szeretünk, s hogy megtanuljuk ezt a világot nem

szeretni, amivel persze együtt jár természetes kívánságaink és ízlésünk megfélézése. Megigazulnak és engedelmesnek lenni nem lehet önfegyelem nélkül, ahhoz pedig erő kell, amire nem tehetünk szert önmagunkkal vívott, heves küzdelem, kitartó hadviselés nélkül.

Maga a vallásosság is önmegtagadással jár, mert természetünkönél fogva nem vagyunk vallásosak. Az önmegtagadás tehát a keresztény tanításból ki nem hagyható téma, és különösen időszerű most, mikor a Nagyböjt negyven napja kezdődik, az év önmegtartóztatásnak és megalázkodásnak szentelt időszaka. Ez persze nem meríti ki az önmegtagadás fogalmát, de mielőtt tovább mennék, megkérdezném, hogy az emberek többsége valaha is eljut-e legalább eddig. Nyilvánvalóan nem. Nem jutnak el odáig, hogy fölismernék: a vallási kötelezettségek körébe tartozik azoknak a kívánságoknak és hajlamoknak a féken tartása is, amelyek számunkra természetesek. Erről nem is kívánnak megbizonyosodni, és még kevésbé belátni azt, hogy a vallásosság nehéz dolog. Gyakran hallunk olyasmit érvként emlegetni, hogy „Isten nem büntetheti a velünk született szenvedélyeinket, nem lehet érdem természetellenesnek lenni, és az csak nem bűn, hogy emberek vagyunk”. Ez talán kirívó esetnek számít, de vajon nincsenek-e derék és jóra való emberek, akik a saját kényelmüket mindennél előbbre valónak tekintik, és mindent megtesznek azért, hogy kedvező körülmények közé kerüljenek, azon az alapon, hogy az adott foglalkozásukkal járó fáradalmaikat csak akkor tudják kipihenni, ha szerényen és mértékkel, persze, de hódolnak saját ízlésüknek és kedvteléseiknek; akik keresik az élvezeteket, és elbűvöli őket a saját fontosságuk és önelégültségük, a vagyon, a hatalom, az elismerés, a népszerűség és a hírnév? Ezzel most nem azt kérdezem, hogy az efféle kényeztetés önmagában megengedhető-e, vagy sem, hanem azt, hogy az erre alapozott élethől vajon nem hiányoznak-e az olyan, elmélyült gondolatok, mint hogy a megszentelődés folyamat, hogy meg kell változni, meg kell küzdeni érte, hogy félve és remegve kell munkálkodni a saját üdvösségünkön, hogy föl kell készülni a mi Istenünkkel való találkozásra, és várni kell az ítéletet? A legtöbb társaságban csak arról esik szó, hogy kinek milyenek a kilátásai, hogy megy a sora, vagy mekkora a vagyona, jó helyzetben van-e, milyenek a kapcsolatai, milyen telket vásárolt, milyen házat épített; aztán találgatják, hogy kinek mekkora birtoka lehet, hogy hol veszített, hol nyert, hogy mennyire volt ravasz vagy meggondolatlan, s hogy szerencséje volt-e valamilyen üzleti vállalkozásban. Csöppet sem óhajtom az efféle társalgást kárhóztatni, nem azt kívánom, hogy mindig a szív mélyéről szóljon a száj, és senkit nem akarok egy ilyen beszélgetés alapján megítélni, de mikor ez a fajta társalgás a szokásos, ami közhelynek számít, és mikor ennek a társalgásnak felel meg az uralkodó érintkezési forma (mert ez a helyzet), akkor nem súlyos kérdés mindannyiunknak, akik e világban élünk, hogy ugyan miféle fogalmaink lehetnek az önmegtagadás szükségességéről, és mennyire lehetünk tisztában annak a veszélyével, hogy olyanok vagyunk, mint az a bűnös nemzedék, akik „Etek, ittak, adtak vettek, ültettek, építettek... tűz és kénkö esett az égből és elpusztított mindenkit” [Lk 17,27-29].

Valóban meglepő, hogy az önmegtagadás kötelességéről való megfélekedés és annak elmulasztása manapság meddig terjed. Nézzünk egy másik, az előbb említettektől meglehetősen különböző társaságot, ahol mindenki vallásos – mármint úgy tartja, hogy ha van hite, akkor a cselekedeteivel sem lehet baj, így azokkal nem is kell foglalkoznia. Az ilyen ember legjobb esetben azt állítja, hogy a vallási kötelezettségek egészen természetes módon, minden különösebb erőfeszítés nélkül, vagy egyenesen maguktól teljesülnek valami erőteljes, lelki készítés vagy az Igazság látomásszerű felismerés folytán, így vallásából – akár beismeri ezt, akár nem – kirekeszti az önmegtagadás fogalmát, vagyis a hit erőfeszítését és küzdelmét a romlott akarattal. És még ez a legjobb eset, mert gyakran az történik, amit sejteni lehet, hogy nyíltan hirdeti a hit mindenhatóságába vetett bizalmát, és tagadja az érdemszerző cselekedetek létjogosultságát. Mindezt tekintetbe véve, nem tévedek, ha azt mondom, hogy

az önmegtagadás mint vallási kötelezettség – sőt, egyenesen a vallási fegyelem lényege – elől az emberek általában elzárkóznak.

De vegyük észre, hogy az önmegtagadásról eddig nem mint a Szentírásban ténylegesen előírt, megkülönböztetett kötelességről beszéltem, hanem csak úgy, ahogy az a megszentelődés fogalmától elválaszthatatlan, és ahogy szükségszerű velejárója annak a változásnak, amelyet a Szentlélek Isten természetünkben végbevinni méltóztatik. Most azonban nézzük meg azt a Szentírás erre vonatkozó előírásainak fényében, és egy még sokkal határozottabb képet kapunk róla. Határozottan azoknak szólót, akik evilágnak élnek, mert éppen arról van szó, hogy nemcsak a bűnök elkövetését vagyunk kötelesek magunktól megtagadni, hanem bizonyos mértékben a megengedhető dolgokat is: alkalmasint még az ártatlan örömeiktől és élvezetektől is tartózkodnunk kell. Az erre elsőnek felhozott bizonyíték azt is világossá fogja tenni, hogy mit jelent ez. Böjtölni nyilvánvalóan keresztény kötelesség, ahogy Üdvözítőnk a Hegyi beszédben utal rá. Mármost mi egyéb is a böjt, mint tartózkodás attól, ami megengedett? Nemcsak a bűnös dolgok elutasítása, hanem olykor még Isten áldásairól való lemondás is.

Gondoljuk csak át újra azt, amit az Üdvözítő mond: „Milyen szűk a kapu és szoros az út, amely az életre visz, és milyen kevesen vannak, akik megtalálják!” Aztán „Igyekeztek a szűk kapun bemenni, mert mondom nektek: sokan akarnak majd bemenni, de nem tudnak.” Majd kifejti, hogy egy keresztény életének ez a sajátos nehézsége miben is áll: „Ha valaki hozzám jön, és nem gyűlöli apját és anyját, feleségét és gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is, nem lehet az én tanítványom.” [Mt 7,14; Lk 13,24; 14,26]. Nos, bármit is jelentsen ez pontosan (amibe most nem kívánok belemenni), annyi biztos, hogy a mi Urunk bizonyos tartózkodást kíván tőlünk nemcsak a bűntől, hanem az élet ártatlan örömeitől és élvezeteitől is, vagyis önmegtagadást abban is, ami megengedett. Újfent, azt mondja: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét minden nap, és kövessen engem.” [Lk 9,23] Itt a saját példájával illusztrálja, hogy mi a keresztény önmegtagadás: keresztet venni vállunkra az Ő nyomdokain, nem pusztán tartózkodni a bűntől, hiszen Ő büntelen volt, de lemondott arról, amit magának megengedhetett volna. Ez volt a földön járó Krisztus sajátos jellemvonása. Ez a magától értetődő és túlradó önmegtagadás hozta le Őt a földre. Ő, aki maga volt az Isten, fölvette a mi természetünket, és meghalt értünk. Miért? Hogy megváltson, amire nem Neki volt szüksége. Így tagadta meg Önmagát, és vette föl a keresztjét. Pontosán ez az, amiben Isten – mint ez a Szentírásból kiolvasható – különbözik dicsőségének attól a megnyilvánulásától, amellyel a természet bennünket megajándékoz. A hatalom, a bölcsesség, a szeretet, az irgalom, a béketűrés csupa olyan adottság, amely a Szentírásban ugyan sokkalta tisztábban és teljesebben nyilvánul meg, mint a természetben, de bizonyos mértékben mégis ott látható a teremtett világ ábrázatán, az önmegtagadás viszont – ha szabad így mondanom – az isteni Gondviselésnek ez a fölfoghatatlan sajátossága, előttünk csak a Szentírásban tárul föl. „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta.” [Jn 3,16] Ez az önmegtagadás. És Isten Fia úgy szeretett minket, hogy „értetek szegénnyé lett, bár gazdag volt, hogy az ő szegénysége által ti gazdagok legyetek” [2Kor 8,9]. „Önmagának nem kedvezett.”

És amit Krisztus tett, mikor a földön járt, azt tették és teszik szentjei az Ő eljövele előtt és azóta is. Ehhez tartották magukat még az Ószövetség szentjei is, akik csak egy földre vonatkozó ígéretet kaptak, s akik – ha valakik, hát ők – nyugodtan átadhatták volna magukat az élvezeteknek. Földi ígéretet kaptak, és kézzel fogható jutalmat, de nemes bizalommal és erős lélekkel (s ebben a zsidó hívők megszegényítenek bennünket, akik sokkal nagyobb kiváltságokkal rendelkezünk) megvonták maguktól a kánaáni tejet és mézet, mert egy még ígéretesebb, mennyei országot kerestek. Illés, például, mennyire másként viselkedik, mint aki földi ígéretet kapott! Vagy nézzük Dániel példáját, amely még megdöbbentőbb: „akik drága ruhában és kényelemben élnek, a királyi palotákban vannak”. Dániel először kora legnagyobb

hatalmú uralkodóinak palotáiban, azok kegyeit élvezhette. Mégis mit olvashatunk róla? Először azt, hogy növényi ételen és vízen élt, aztán, hogy „szórruhában és hamuban” böjtölt, majd három teljes héten át gyászolt, jóízű kenyeret nem evett, hús és bor nem ment be szájába, és olajjal sem kente meg magát, amíg teljes három hét el nem telt. Kell még ennél ékeőbb bizonyíték arra, hogy az önmegtagadás a keresztények számára még a megengedett dolgokban is kötelező? Nem elég az, hogy Isten evangéliumi adományokkal kellőképpen ellátott szolgálói már akkor megtagadták magukat, mielőtt Krisztus eljött, és azt megparancsolta volna?

Vagy újfent, nézzük a Dávid által mondottakat, akit az Isten mindenkinél nagyobb gazdagsággal és hatalommal ruházott fel. Azt mondja: „megnyugtattam és elcsöndesítettem lelkem”, hogy ne fuvalkodjon fel, és olyan lett, mint az „anyjától elválasztott gyermek”. Milyen érzékletes ez az „elválasztott” kifejezés! Dávid kiszakította magát evilág maradéktalan öleléséből. Ezt a világot mi természetünkénél fogva, ártatlanul szeretjük, itt van előttünk, ez kerül először a szemünk elé és a kezünk ügyébe, örömei számunkra sokat jelentenek, és önmagában nem is mind bűnös, csak ha túlzásba vesszük, némelyik meg nem bűnös egyáltalán – például azok, amelyeket az otthonunk, a barátaink és a reményeink mint a lélek első és természetes táplálékai jelentenek. Ám ahogyan a gyermeket elválasztják első táplálékától, az anyajektől, úgy kell lelkünket a gyerekes dolgoktól elszakítanunk, és a földi örömtől az égiek felé fordítanunk. Meg kell tanulnunk erőt venni magunkon, mint az elválasztott gyermek, beletörődve abba, hogy elvesztettünk valamit, ami számunkra kedves, sőt, Krisztus kedvéért szándékosan lemondani róla. Krisztus eljövetele után Szent Pál még sokkal határozottabban adja tudunkra ugyanezt, a Korintusiakhoz írt első levelének 9. fejezetében: „Az pedig, aki részt vesz a versenyben, mindentől tartózkodik”, vagyis uralkodik magán, és megfékezi magát, ahogy itt mondja. Aztán újfent, a 7. fejezetben: „Az idő rövid. Ezután azok is, akiknek feleségük van, legyenek olyanok, mintha nem volna, és akik sírnak, mintha nem sírnának, akik örvendeznek, mintha nem örvendeznének, akik vásárolnak, mintha nem volna tulajdonuk, és akik élnek ezzel a világgal, mintha nem élnének vele”. Itt is erőteljesen a megengedett élvezetekben való mértékletesség tanítását hangsúlyozza: sírni, örvendezni, vásárolni, birtokolni, házasodni, élni e világgal, mindez nem megengedhetetlen, és mégsem szabad Isten földi adományait kizsákmányolnunk, hanem mindenben önmegtagadást kell tanúsítanunk.

Ilyen a keresztény önmegtagadás, és ez ránk több okból is kötelező érvényű. A keresztény ember megengedhető élvezeteket is megtagad magától, mert tudatában van saját gyengeségének és a bűnre való hajlandóságának; nem sétálgat egy szakadék szélén, nem megy el a végső határáig annak, ami megengedett, hanem a gonosztól kellő távolságot tart, hogy biztonságban legyen. Tartózkodik, nehogy mértéktartását elveszítse, böjtöl, nehogy a részekkel együtt dőzsöljön. Nyilvánvalóan sok minden jó és kifogástalan önmagában, ami egy gyöngye és bűnös teremtmény esetében nem kívánatos. Az ő esete olyan, akár egy beteg emberé: amíg egészséges volt, addig sokfélét ehetett, ami most ártalmas, mert beteg – a bor például egy lázas betegnek valóságos méreg. Hasonlóképp, sok olyan cselekedet, gondolat és érzés, amelyet Ádám megengedhetett magának bűnbeesése előtt, a bukott ember számára már ártalmas vagy veszélyes. A harag például önmagában nem bűn. Erre utal Szent Pál, amikor azt mondja: „Ha haragszotok is, ne vétkezzetek.” [Ef 4,26] És Üdvözítőnk is haragra gerjedt egy alkalommal, de büntelen maradt. A Mindenható Isten is haragszik a gonoszokra. A harag tehát önmagában még nem bűnös érzés, de amilyen az ember, számára rendkívül veszedelmes táplálni azt, így az önmegtagadás itt merő óvatosságból is kötelező. Úgyszólván lehetetlen, hogy valaki csak annyira legyen dühös, amennyire az indokolt, túl fogja lépni a határt, haragja büszkeséggé, sértődöttséggé, rosszindulattá, kegyetlenséggé, bosszúvá és gyűlöletté torzul. Lángba borítja beteg lelkét, és megmérgezi. Ezért úgy kell tartózkodnia

tőle, mintha az önmagában is bűn lenne (noha nem az), mert gyakorlatilag mégiscsak azt szül.

Újfent, a dicséret vágya önmagában ártatlan szenvedély, és hódolhatnánk is neki, ha a világ ítélőképessége romlatlan és a szívünk egészséges lenne. A helyzet azonban az, hogy aki élvezi a tapsot, az hamarosan megfélemedezik arról, hogy milyen gyöngé és bűnös, ezért meg kell tagadnia magát ahhoz, hogy még a derék emberektől vagy szeretteitől kapott dicséretet is óvatosan és távolságtartással fogadja. Továbbá, a hatalomvágy a nagy szellemek sajátja, de ők is egy olyan bűnös faj nagyjai, amely ismétli önmagát, és ezért óvakodnak a hatalom kísértésétől, mert Ádám gyermekei számára az előnytelen és veszedelmes. „Aki nagy akar lenni köztetek, az legyen a szolgátok” – mondja a mi Urunk –, „és aki első akar lenni köztetek, az legyen a ti szolgátok.” [Mt 20,26-27] Jutalmát majd odaát kapja, ahol Krisztussal együtt uralkodhat, mellé, a trónusára ülhet, és angyalok fölött ítélkezhet – de minden hivalkodás nélkül.

Újfent, még a rokonainkhoz és a barátainkhoz fűző vonzalom esetében is óvatosnak kell lennünk önmagunkkal szemben, nehogy az letérítsen a kötelesség ösvényéről. Nem egy apa attól a nemes törekvéstől indítva, hogy eltartsa a családját, a saját lelkét elhanyagolja. A baj nem az, hogy túlságosan is szerethetjük a rokonainkat, hanem az, hogy ez az irántuk megnyilvánuló, erős és fölöttébb dicséretes érzés alkalmasint kelepcébe csalja és megrontja gyöngé természetünket. Ha erre gondolunk, megértjük az Üdvözítő imént idézett szavait arról, hogy kötelesek vagyunk gyűlölni a barátainkat. A gyűlölet olyan érzés, amelynek tárgyától annyira irtózzunk, hogy legszívesebben megszabadulnánk tőle, hátat fordítanánk neki, és emlékezetünkéből még a gondolatát is kitörölnénk. Nos, éppen ezt az érzést kell dédelgetnünk minden földi jóval kapcsolatban, míg Krisztus fénye meg nem világítja őket. A rokonaink és barátaink iránti szeretet és a róluk való gondoskodás az Ő szándéka és utasítása, s ezért is áldassék az Ő neve. A szeretet tehát kötelez, de ha Ő bármikor ismeretlen utakra kalauzol, és gondoskodásának fényét másfelé irányítva, földi vonzalmainknak ezekre a tárgyaira árnyékot vet, akkor azonnal háttérbe kell szorítanunk őket, hogy a szívünkben egy időre feltétlenül kiszoruljanak. „Aki jobban szereti apját vagy anyját, mint engem, nem méltó hozzám.” Ezt mondja, és ilyenkor – bár még mindig szeretjük – úgy kell tennünk, mintha gyűlölnénk őket, vagyis el kell felejtenünk, és úgy tennünk, mintha nem is léteznének. Ebben (és csak ebben) az értelemben érvényes az az ősi és kíméletlen mondás, hogy „ma barátod, holnap az ellenséged”, mert alkalmasint a barátodnak is tudnod kell hátat fordítani, mintha az ellenséged lenne, ha ez az ára annak, hogy teljesíthesd annál előbbre való kötelességedet. Tehát ez is a megengedett dolgokban tanúsított önmegtagadás esete, és aki azt mondja, hogy ez fájdalommal jár, és hogy ha ott cseng fülünkben ez a figyelmeztetés, akkor a barátaink iránti szeretet természetes folyama gátak közé szorul, annak bátran beismerhetjük, hogy igen, fájdalmas. És nem az benne a legszomorúbb, hogy ezt a szeretetet valaha is kötelességünk lehet elfojtani, hanem hogy úgy kell tennünk, mintha nem is szeretnénk őket – ahogy Ábrahám tette, mikor a fiát volt hivatva föláldozni. S a jövő bizonytalanságának ez a sejtése legforróbb szeretetünknek is (már ami ezt a világot illeti) valami fenyegető és gyászos színezetet ad. Ezt se féljünk bevallani, hiszen tudjuk, hogy ez az élet nem a mi nyugodalmunk vagy boldogságunk – az még „eljövendő”. Ezt a józan fenyegetést érzi a saját kedélyállapotában Dávid, amikor arról beszél, hogy megnyugtatta és elcsöndesítette lelkét, és elválasztotta attól az anyatejtől, amit evilág nyújt.

Remélem, ezekkel a példákkal sikerült tisztáznom, hogy a keresztény önmegtagadás mit is jelent. Ha jó egészségnek örvendünk, és kedvező körülmények közt élünk, óvakodjunk a kevelységtől, az önteltségtől, az elbizakodottságtól, a fennhéjázástól, a puhányságtól, az élvezetektől, a fényűzéstől és a kényelemtől. Semmi nem ronthatja meg a szívünket úgy, és csábíthat el Istentől annyira, mint ha kényeztetjük magunkat, ha saját kényelmünkre rendezkedünk be, ha közepévé tesszük magunkat egy olyan világnak, amelynek élő vagy

élettelen darabjai szolgálnak nekünk. Mert akkor mi viszont rájuk leszünk utalva, nélkülözhetetlenné válnak, szolgálatuk és hízelgésük következtében rájuk bízunk magunkat, és bálványozzuk őket. Hány puhány alakot találunk a Szentírásban, és hány példát a fényűzésre? Talán a Törvény előtti Ábrahámot, aki nap mint nap hontalanul vándorolt? Vagy Mózeszt, aki a Törvényt adta, és a pusztában halt meg? Vagy Dávidot, aki a Törvény alatt sem lett „hivalkodó”, és olyan volt, mint az anyatejtől elválasztott gyermek? Vagy a prófétákat, akik a Törvény későbbi napjaiban is birka- és kecskebőrökben vándoroltak? Talán a Keresztelőt, akinek – mikor a Törvényt az Evangélium váltotta föl – teveszőr lett az öltözete, eledele pedig sáska és vadméz? Vagy az apostolokat, akik „mindent hátrahagytak”? Vagy a mi áldott Üdvözítőnket, akinek „fejét nem volt hová lehajtani”? Hol találunk puhány kéjenceket a Szentírásban? Ott volt a gazdag ember, aki „mindennap fényes lakomát rendezett”, aztán „a pokolban kínok közt föltekintett”. Ott volt a másik, akinek a „földje bőséges termést hozott”, és azt mondta: „Én lelkem! Van sok javad, sok esztendőre eltéve”, aztán a lelkét még aznap éjjel számon kérték. Ott volt Démász, aki elhagyta Szent Pált, „mert szerette e világot”. És jaj! Ott volt az oly igen nagyra becsült, az Istentől ihletett király, a gazdag és bölcs Salamon, aki hiába mérette meg a földet és számláltatta meg annak népét, mikor öreg korára „sok idegen nőt szeretett meg”, és azok isteneit imádkozta. Tőlünk mint Krisztus katonáitól, akik az eljövendő világ felé igyekezünk, távol legyen, hogy összeszűrjük a levét evilággal. „Senki, aki küzd, nem bonyolódhat bele evilág dolgaiba, hogy szolgálhassa Őt, aki katonájává választotta. Aki pedig hatalomra vágyik, az nem nyeri el a koronát, hacsak vágya nem megengedett”. (?) Ezt a szabályt követi Szent Pál, mint már utaltam rá, s egy másik helyen ennek megfelelően tesz tanúságot arról, hogy „naponta meghalt”. Nap nap után, egyre inkább meghalt evilágnak, egyre kevésbé ragaszkodott a földhöz, és egyre több kincse lett a mennyben. Ne gondoljuk, hogy túlságosan nehéz követni őt, ha nem is vagyunk apostolok, nem is valami rendkívüli küldetésre hivatottak, ha nincsenek is csodálatos adományaink. Ő azt kívánta, hogy valamennyien legyünk hasonlóak hozzá, és lehetünk is a magunk helyén, a saját kegyelmi állapotunk szerint. Ha őt mint főapostolt követni akarjuk, először is függesszük tekintetünket a mi Üdvözítő Krisztusunkra. Próbáljuk meg szeretni az Ő szentségének felismert ragyogását és dicsőségét. Sóvárogva könyörögjünk azért, hogy ennek a szentségnek a szeretete töltse be a szívünket, és akkor úgy is fogunk cselekedni, ahogy az hozzánk és a mi körülményeinkhez illik, a maga idejében, anélkül, hogy gyötörnünk kellene magunkat miatta. Ne akarj éles határvonalat húzni a bűnös és a csak megengedhető dolgok közé: nézz föl Krisztusra, és tagadj meg magadtól mindent, bármi legyen is az, amiről úgy gondold, hogy Ő szívesen leszoktatna róla. Ha lángol benned a szeretet, nem kell számolgotnod és méricskélned: nem kell gyötörnöd magadat semmiféle kíváncsisággal, ha van bátorságod követni Őt. Igaz, hogy olykor lesznek nehézségeid, de nem lesznek túl gyakoriak. Ő arra biztat, hogy vedd föl a keresztedet, ezért ragadj meg minden alkalmat arra, hogy másoknak engedj, amikor nem kellene engedned, és hogy olyan, számodra kellemetlen szolgálatokat tégy, amilyeneket el is kerülhetnél. Ő arra inti a hatalmasokat, hogy éljenek úgy, mint a kiszolgáltattak: ezért hessegesd el a nagyravágyó gondolatokat, és (amennyire ez lelkiismeretteddel összeegyeztethető) határozd el, hogy nem törsz hatalomra, és nem fogsz uralkodni. Ő arra biztat, hogy add el mindenedet, és adj alamizsnát; ezért utalj pénzt költeni magadra. Fogd be a füled, mikor hangosan dicsérnek: szemed se rebbenjen, mikor kinevetnek, és mosolyogva fogadd a fenyegetéseket. Tanulj meg uralkodni magadon, mikor elragadna az indulat, vagy lekötne a meddő siránkozás, vagy elolvadnál az alkalmatlan gyengédségtől. Fékezd a nyelved, és fordítsd el a tekinteted, hogy kísértésbe ne ess! Kerüld azt a veszedelmes légkört, amelyik szórakoztat, és légy erős a magaslatokon! Serkenj fel, és imádkozz, „mielőtt megvirrad”, és „nyughelyeden, éjszakánként” az egyedüli igaz Vőlegényt várd. Így lesz az önmegtágadás számodra természetes, és alig észrevehető változást fogsz

tapasztalni; s mint Jákob, fekszel majd a pusztában, ahol hamarosan angyalokat láatsz, és megnyílik előtted a mennybe vezető út.

1830. március 21.

Krisztus igája

Bevezető

Ezt a beszédet Szent Máttyás apostol ünnepén mondta el Newman, nagyböjti időben, és az ünnep evangéliumában felhangzó szavakat: „Vegyétek magatokra igámat...” összekapcsolja a Hamvazószerdán olvasott üzenettel: „megtérünk Hozzá, aki minden igazán bűnbánó bűnöst kegyesen fogad, ha föl vesszük az Ő könnyű igáját...”. Newman, mint a nagy igehirdetők, nem hátránynak éli meg azt a kontrasztot, hogy nagyböjti időben apostol ünnepe van, Glóriával és Credóval. Gondolatébresztő ez a helyzet.

Az Úr azt mondta, hogy majd ha elviszik a Vőlegényt, akkor övéi böjthölhetnek. Máttyást akkor tette apostollá a Szentlélek, amikor Urunk már testileg nem volt velük. Öröm apostolnak lenni, de nehéz is. Így mondja Newman: „Az apostolság jutalmát és büntetését egyik napról a másikra kapta”. Nem érlelődött, mint a többiek: Krisztusban egyszerre felnőtt lett. Máttyás apostol Urunk szavait ismétli: „Vegyétek magatokra igámat”. „Az ő pásztorbotja a kereszt volt”. Kezdetől az Úr igáját húzta. Persze ez az iga csak azért könnyű, mert Krisztus igája, és Ő könnyíti meg.

Sokan hazug módon azzal csalogatják engedékenyen a valláshoz az embereket, hogy az kellemes és könnyű. Természetes öröm van a mi hitünkben, de az a kegyelemből van. A vallás maga szigorú dolog. Valójában a szenvedések vezetnek el Krisztushoz, de a saját keresztünk kellemetlen, csak Krisztusé lesz nekünk könnyű és édes.

Az Ő igáját nekünk felkínáló Krisztus szelídségre és alázatosságra tanít, mert ő maga szelíd és alázatos szívű. A Hegyi Beszédben éppen a „szelíd és alázatos” szívű embert állítja eléünk, aki szenved ugyan, de sajátos boldogságban van része („Boldogok a lélekben szegények...”, stb.) pontosan a Krisztus által hozott békeességben és boldogságban. Persze, ha egy megtört szívű, alázatos, lélekben szegény embert látunk, még ránézni sem akarunk, mint ahogy a szenvedő Krisztusra sem. Pedig csak az ilyen jellem a krisztusi. Szent Pál a Szeretethimnuszban, Szent Jakab a levelében ugyanezt állítja eléünk.

Legfőképpen azért torpannak meg az ilyen krisztusi jellem előtt, mert ez gyökeres változás, megtérés nélkül nem alakul ki. Mégis csak az ilyen megtérés által, az Úr szelídségében és alázatos szívűségében részesülő keresztények győzik le a világot, mint az apostolok. Tehát többé nem rabok, nem a világ rabjai, hanem urai: „A világot csak az győzheti le, aki önként kilépett belőle, csak azt nem tudja megragadni, aki már nem kötődik hozzá, csak az lehet bátor, aki nem fél tőle, csak az állhat meg szilárdan, akit nem bűvöl el, és csak az szakíthat vele, aki nem szereti”.

Tehát az igazi keresztény lelkületet a világ szellemével összeegyeztetni lehetetlen. Minden társadalmi osztály vagy meg van elégedve magával, vagy beletörődik sorsába. Azonban az üdvösségnek csak egyetlen útja van: a Kereszt útja, a szűk ösvény. Isten előbb-utóbb próbára tesz, mert dicsőségébe akar vezetni, de soha nem fogja meghaladni erőnket az, ami tőle való. Krisztus mindenkinek mondja: „Jöjjetek hozzám, és tanuljatok tőlem...”

Íme, annak az apostolnak az ünnepe, aki Krisztus vértanúja lett, a Nagyböjt és a Nagyhét legmélyebb tanítását tárja eléünk.

* * *

„Vegyétek magatokra igámat, és tanuljatok tőlem, mert én szelíd vagyok és alázatos szívű – és nyugalmat találtok lelketeknek. Mert az én igám édes, és az én terhem könnyű.”

[Mt 11,29-30]

Ezeket a szavakat, amelyeket a mai ünnep evangéliuma elének tár, olvashatjuk a Hamvazószerdán kapott üzenetben is, amely azt mondja, hogy ha „megtérünk Hozzá, aki minden igazán bánkódó bűnöst kegyesen fogad, ha felvesszük az Ő könnyű igáját, és viseljük édes terhét, hogy alázatban, béketűrésben és szeretetben követhessük Őt, ha ezt tesszük, akkor Krisztus leveszi rólunk a Törvény átkát, és megszabadít attól a végső átoktól, amely majd a balján fől sorakoztatottakat sújtja”. Pár nappal ezelőtt, egy böjti napon kaptuk a felszólítást, hogy Krisztus igáját vegyük magunkra, most pedig – lám! – egy apostol ünnepén a felhívás megismétlődik.

És most is milyen szerencsés alkalom, hogy Szent Mátyás ünnepét Nagyböjtben ünnepelhetjük, mert ha van olyan apostol, aki bennünket mindenek előtt az önfeláldozásra figyelmeztet, hát ő az. A mi Urunk, amikor megkérdezték, hogy tanítványai miért nem böjtölnek, azt mondta, hogy nem böjtölhetnek, míg Ő velük van, de hogy eljön majd az idő, mikor a Völegény elvételük tőlük, és akkor, azokban a napokban majd böjtölhetnek. Az az idő jött el ma, mikor Szent Mátyást apostollá választották. Krisztus már eltávozott, az apostoloknak békességben és örömben már bőségesen volt részük, még bőségesebben, mint mikor Ő velük volt, de éppen ezért, az nem úgy volt öröm, „ahogy a világ adja”. Az Ő öröme volt, amely fájdalomtól és fenyítésből fakad. Ezt az örömet kapta Szent Mátyás, amikor apostol lett. Ő soha nem volt kiskorú apostol, mint a többiek, akiket mintegy gyermekként választottak, akik mintegy nevelőjük és kormányzójuk gyámkodása alatt lettek a királyság örökösei, s bár apostolok voltak, nem értették még hivatásukat, még nagyratörő gondolataik és gazdagság utáni vágyaik voltak, és a régi bort még egy darabig, míg az újra nem cserélték, kóstolgatták, nehogy a palackok szétduzzanjanak. Mátyás azonban egyik napról a másikra jutott hozzá örökségéhez. Korábban ugyan az Úr közelében volt, de nem lett apostol. Az apostolság jutalmát és büntetését egyik napról a másikra kapta. A földi jólét álma még át sem suhanhatott a fölött a trónus fölött, amelyet annak sírján emeltek, aki megmérettetett és könnyűnek találtatott, és Annak a kereszttje árnyékában, Akit elárult.

Nos hát, a mai napon Szent Mátyás ismétli nekünk a mi Urunk szavait, „vegyétek magatokra igámat, és tanuljatok tőlem”, miután ő habozás nélkül fölvette azt. Pásztorbotja kezdettől fogva kereszt volt. Sosem volt ifjúkora, mert az igát már akkor is húzta. Azonnal hosszú Nagyböjtjével kezdte, és örömét lelte benne.

Az a buzdítás tehát, amelyet Üdvözítőnk a mai evangéliumban ad, s amelyre Szent Mátyás története is figyelmeztet, ebben az időszakban a legidőszerűbb. Üdvözítőnk azt mondja, „Jöjjetek!”, és aztán teszi hozzá, hogy „Vegyétek magatokra igámat, és tanuljatok tőlem!”. Így bennünket is először hív, és aztán mutatja meg az utat. „Jöjjetek,” – mondja – „és tanuljatok tőlem”; majd hozzáteszi: „Vegyétek magatokra igámat, és nyugalmat találtok lelketeknek”. Az apostoloknak is azt mondta, hogy kövessék Őt, de nem mondta meg azonnal, hogy hova. Közölte, hogy a fejüket igába kell hajtaniuk, de nem mondta meg rögtön, hogy miféle iga az. Szent Péter ezért egy alkalommal meg is kérdezte, de azt a választ kapta, hogy legyen nyugodt, majd világosan meg fogja érteni. A mi Urunk azt mondta neki: „A hova én megyek, oda most nem jöhetsz utánam, de később majd követni fogsz engem.” Azt is mondta: „Keresni fogtok engem, de a hova én megyek, oda ti nem jöhettek.” [Jn 13,36.33] Az Ő igájáról és keresztútjáról beszélt, amit Szent Péter akkor értett meg, amikor Krisztus, föltámadása után, világosan értésére adta, hogy mi lesz a sorsa. „Amikor fiatalabb voltál,” – mondta neki az Úr a Tibériás-tengernél – „felövezted magadat, és oda mentél, ahova akartál” (miután Szent Péter nem sokkal előbb övezte fel magára köntösét, és a tengerbe vetette

magát). „Ha azonban megöregszel, kiterjeszted kezeidet; más övez fel téged, és oda visz, ahova nem akarod”. [Jn 21,18] Aztán még hozzátette: „Kövess engem!”. Szent Péternek valóban magára kellett vennie Krisztus igáját, hogy tanítványként az Ő utait követhesse, de amin ő keresztülment, abból Krisztus minden tanítványának ki kell vennie a részét, így vagy úgy, a maga mértéke szerint. Újfént, egy másik helyen a mi Urunk még világosabban beszél: „Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg önmagát, vegye föl a keresztjét és kövessen engem”. [Mt 16,24] Itt a textus szavai hangsúlyozottan vannak megismételve. Krisztushoz jönni annyi, mint Őt követni, a keresztünket fölvenni pedig nem más, mint az Ő *igáját* húzni. S bár ezt az igát Ő könnyűnek nevezi, az csak azért könnyű, mert az Övé, és Ő megkönnyíti, de mégiscsak iga. Vagyis terhes és fárasztó, mert iga.

A vallás vezérelveként akkor hát szögezzük le, hogy valamennyiünket – ilyen vagy olyan értelemben – olyan dolgok vezethetnek el Krisztushoz, amelyek természetszerűen kellemetlenek. Legyen az akár testi szenvedés, amelyet az apostol viselt el, vagy akár semmi több, mint az, hogy természetes gyarlóságainkat leküzdjük, és természetes vágyainkról lemondunk. Ez társadalmi vagy magánéletünkben több-kevesebb fájdalommal jár, mert bár az „iga” és a „kereszt” szavak valami kellemes dolgot is jelenthetnek, a saját igánkat és keresztünket viselni kellemetlen, és bár a megnyugvás a megígért jutalmunk, az út a megnyugváshoz nehézségeken és szívfájdalmakon keresztül vezet.

Bizony mondom, hogy ez a vallás vezérlő elve. Ez mindenkire vonatkozik, ifjúra és öregre, gazdagra és szegényre, akik egytől egyig hajlamosak is ezt elegendő oknak tekinteni arra, hogy a vallásosságot elhanyagolják és ellenezzék, mivel hogy olyan merev és utálatos. Húzódoznak a vallástól, mint ami nyomasztó vagy félelmetes, unalmas, tolakodó vagy túlzás. És egyesek, sajnos, úgy csalogatják őket a valláshoz, hogy azt egyszerűnek és engedékenynek tüntetik fel: a szigorú igazságokat félretéve, az evilági biztonság vagy egy túlfűtött lelkesedés eszközévé teszik. Ám ez félrevezető. Természetesen nem állítom, távolról sem, hogy a vallásosság nem jelent rengeteg örömet és békeséget is. „Az én igám” – mondja Krisztus – „édes, és az én terhem könnyű”; de ez a kegyelemtől van. Önmagában a vallás szigorú dolog, és minden olyan tanítás, amely mást állít, megfelelkezik arról, hogy Krisztus az Ő igáját kínálja, és az az iga nem más, mint a Kereszt. Ha felidézünk néhány vonását annak a sajátságos, vallásos jellemnek, amelyenné lenni hivatottak vagyunk, akkor könnyen megérthetjük, hogy az és az azt formáló fegyelem számunkra miért nem természetszerűen kellemes. Azt a jellemet a textus a szelídség és az alázat tulajdonságaival ábrázolja, mert attól kell azt tanulnunk, aki „szelíd és alázatos szívű”. Ugyanezt a jellemet állítja eléink részletesebben a mi Üdvözítőnk Hegyi beszéde, amelyben egy keresztény hét ismérve van megadva, s ezek mindegyike olyan lelkületre vall, amelyik fájdalommal és alázattal jár, de Krisztus által örömmel is meg van áldva. Ő elsőnek azt említi, aki „lélekben szegény”, és ez a textusban annak felel meg, hogy „alázatos szívű”. Másodiknak azokat említi, akik „gyászolnak”, és ez kétségtelenül azokra vall, akik vállukon Krisztus igáját hordják. Harmadiknak a „szelídeket”, akikről a textusban ugyancsak szó van, amikor arra buzdít, hogy legyünk olyan „szelídek”, mint Ő. Negyediknek azokat említi, akik „éheznek és szomjazzák az igazságot”, ami nem más, mint amely Krisztus Keresztjének köszönhető, s amelyet akkor tehetünk magunkévá, ha föl vesszük a Kereszt igáját. Ötödiknek jönnek „az irgalmasok”, s mivel a Kereszt önmagában is a végtelen irgalmasság műve, ha hordozzuk, az irgalmassá tesz. Hatodiknak következnek „a szívükben tiszták”, és ezt a jótéteményt a Keresztől akkor kapjuk meg először, amikor a homlokunkra rajzolják kiskorunkban, hogy elválasszon a világtól, a testtől és az ördögtől, hogy megkülönböztessen a régi Ádámától, és olyan tisztává tegyen, mint Ő. Hetediknek „a békeszerzők” említetnek, s mivel Krisztus „békét szerzett Keresztjének vére árán”, az Ő példáját követve válhatunk mi is békeszerzőkké. S végül, a hetedik után még hozzáteszi, hogy „akiket az igazság miatt üldöznek”, ami nem más, mint

maga a Kereszt, az Ő igájának leghűbb formája. Utolsóként említve, miután a gyümölcsseit felsorolta.

Ilyen hát az a lelkület, amilyenről a textus beszél. Az pedig, aki lélekben szegény, szelíd, szívében tiszta, irgalmas, békét szerző, bűnbánó és sóvárogva vágyik az igazságra, az (mai kifejezéssel élve) egy megtört ember. Olyan jellem, amelyet természetünknel fogva még látni sem óhajtunk, nemhogy utánozni. Még csak nem is találjuk vonzónak vagy szeretetre méltónak, míg Isten kegyelméből nem részesülünk. Nem szeretjük a gyötrelmek látványát, míg hozzájuk nem szokunk, és örvendetes gondolatokkal nem társítjuk őket. „Nem volt szép alakja, sem ékessége, hogy megnézzük őt, és nem volt olyan külseje, hogy kívánjuk őt” – mondja a próféta. Egy szent vagy egyházdoktor képét ugyan ki nevezné bájosnak? Kinek ne lenne vonzóbb egy pirospozsgás arc és a csillogó szemek látványa? „Nincs szép alakja, sem ékessége” – mint Urának és Mesterének. S ahogy a szentek látványát nem szívelhetjük, úgy az életüket sem. Amikor Krisztus először szólt a rá váró szenvedésről, Péter valósággal korholni kezdte, mondván: „Távol legyen ez tőled, Uram! Ez veled nem történhet meg!” Ezek olyan valakinek az érzései, akinél a kegyelem még gyerekcipőben jár. „Amikor gyermek volt, úgy beszélt, mint a gyermek, úgy érzett, mint a gyermek, úgy gondolkodott, mint a gyermek, amikor pedig férfivá lett, felhagyott a gyerekes dolgokkal”.

Ezek már Szent Pál szavai, ahogy a korintusiaknak ír, és egy másik leírással is gazdagít minket a szeretettel kapcsolatban, ami a keresztény ember lelkületét ugyancsak jellemző adottság, ahogy azt a mi Urunk már a Hegyi beszédben kielemezte. Szent Pál azt mondja: „Szóljak bár az emberek vagy angyalok nyelvén, ha szeretet nincs bennem, olyan vagyok, mint a zengő érc és a pengő cimbalom”. Aztán leírja, hogy a szeretet türelmes, jóságos, nem féltékeny, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem nagyravágyó, nem keresi a magáét, nem gerjed haragra, együtt örül az igazsággal, mindent eltűr, mindent remél, mindent elvisel. És ezzel megegyezik Szent Jakabnak a bölcsességről szóló beszámolója, miszerint az „szemérmes, békeszerető, szerény, engedékeny, telve van irgalommal és jó gyümölcsökkel, nem ítélkezik, s nincs benne tettetés” [Jak 3,17].

Ezek a szakaszok egy és ugyanazt a jellemet úgy mutatják be, mint ami Isten számára elfogadható, az ember számára viszont elfogadhatatlan. Elfogadhatatlan önmagában, de azért is, mert olyan változást igényel, amely mindenképpen fájdalmas. Szünet nélkül csak a legkritikább esetben lehetünk olyanok, amilyené válnunk kellene: vadak helyett szelídek, erőszakosak helyett béketűrők, tolakodók helyett előzékenyek, büszkék helyett alázatosak, érzékiek helyett tiszta szívűek, testiesek helyett érzékenyek a bűnre. Ez az előttünk álló feladat: szentté válni, ahogy szent az, Aki bennünket szólít, megzabolázza és fegyelmezi magunkat, hogy azzá válhassunk. És biztosra vehetjük, hogy ha mi nem fékezzük meg magunkat, akkor majd Isten fékez meg minket. Ha mi megítéljük magunkat, akkor az Ő irgalma folytán nem íteltetünk meg, ám ha mi nem ostromozzuk magunkat eléggé, akkor majd Ő fog keményen ostromozni, ha nem gyógyítjuk magunkat szelíd eszközökkel, akkor Ő majd durvább gyógymódot fog alkalmazni. „Megnyugtattam és elcsöndesítettem lelkemet – mondja Dávid – mint a kisgyermek anyja ölén, mint a kisgyermek, olyan most a lelkem.” „Sanyargatom a testemet, és szolgáságra vetem” – mondja Szent Pál. A Sátán persze majd igyekszik minden próbálkozásunkat a maga javára fordítani. Igyekszik elhíttetni velünk, hogy máris milyen nagyszerű dolgokat vittünk végbe, szeretné elérni, hogy másokat megvessünk, és más módon is megpróbál törbe csalni. Természetesen ott igyekszik ártani, ahol csak tud. Minden keresztünk kísértéssé válhat: betegség, baj, gyász, fájdalom, kilátástalanság, aggodalom, mind-mind a gonosz eszközévé válhat, ahogy az önfegyelem gyakorlásának módszerei is, de ennek nem feltétlenül kell bekövetkeznie. Szabályszerű hatásai a Szentlélek kegyelméből ahhoz tesznek hasonlónak, Aki minden testi és lelki fájdalmat elszenvedett, a bűnt kivéve. Ismerjük az Ő jellemét, a modorát, a cselekedeteit, tudjuk, hogy a beszéde milyen megfontolt és visszafogott volt, milyen nyugodtan, összeszedetten, finoman és

kitartóan állt ellen a gonosznak, hogyan nyújtotta oda orcáját azoknak, akik verték, hogyan áldotta üldözőit, hogyan bízta rá Magát Istenére és Atyjára, milyen némán szenvedett, és még a rosszindulatú vádakra sem válaszolt.

Sajna, a világ nemhogy követni igyekezne az ilyen lelki beállítottságot, de – az igazat megvallva – megveti azt. Ez bizony még a mi Urunk példájára is vonatkozik. Követőitől eltekintve, a neveltetés, a beállítottság, a szokások, az egymástól való félelem és valami maradék megilletődöttség is visszatartja a világot attól, hogy az evangéliumokban Neki tulajdonított jellem vonásain töprengjen: azokat felismeri, megérti és elutasítja. Nekünk adnunk kell anélkül, hogy viszonzást várnánk, nem szabad bosszút állnunk, mikor a kabátunkat elveszik, oda kell adnunk még a köpenyünket is, ha megütik a jobb arcunkat, oda kell tartanunk még a balt is, panasz nélkül kell túrnunk, mindenkiről jobbat kell feltételeznünk, tartózkodnunk kell a keserűségtől, imádkoznunk, amikor mások türelme elfogyna, lemondanunk mások javára, beérnünk azzal, amik vagyunk, távol tartanunk magunkat a bűntől és a világtól. Mi egyéb ez, mint olyan lelkület, amelyet a világ még jobban gúnyol és kinevet, mint amennyire gyűlöl? Nem olyan jellem, amelyik valósággal kivívja a sértést azzal, hogy eltűri? Nem olyan ez, amiről a világi ember azt mondaná: „az ilyen alak életképtelen, az orráig sem lát, jó és rossz között sem tud különbséget tenni, bamba és halvérű, együgyű és unalmas, minden csaló és szélhámós üdvöskéje, gyáva és szűk látókörű, puhány, nyámnyila, babonás és álmodozó”? S ehhez még hozzá is tenne néhány keresetlen szót, amelyet nem lenne illendő az Egyházban megismételni. És mégis ilyen az a lelkület, amelyhez Krisztus a mintát adta. Ilyen volt az apostoloké is, és ez az a jellem, amely legyőzte a világot. „Sok türesben, nyomorúságban, szükségben, szorongatásban, verésben, börtönben, zendülés közepette, fáradtságban, virrasztásban, böjtölésben, tisztaságban, tudásban, béketűresben, kedvességben, a Szentlélekben, nem színlelt szeretetben, az igazság igéjében, Isten erejében, jobbról és balról az igazság fegyverzetében, dicsőségben és becstelenségben, gyalázatban és jó hírnévben; mint csábítók és mégis igazmondók; mint halálra váltak, és íme, mégis élők; mint megverték, de meg nem öltek; mint szomorkodók, és mégis mindig örvendezők” – ezek a mi hadviselésünk fegyverei, „nem test szerint valók, hanem Isten által erősek az erősségek lerombolására”. [2Kor 6,4-10; 10,4] Ezeket veti meg a világ, de ezek győzedelmeskednek a világ fölött. Sőt, bármennyire is puhánynak látszanak, alkalmasint a leghősiesebbnek bizonyulnak. Mert a hősiesség jellem belőlük fakad. A világot csak az győzheti le, aki önként kilépett belőle, csak azt nem tudja megragadni, aki már nem kötődik hozzá, csak az lehet bátor, aki nem fél tőle, csak az állhat meg szilárdan, akit nem bűvöl el, és csak az szakíthat vele, aki nem szereti. A kétségbeesés vakmerővé tesz, így azoknak, akik már semmit sem várnak a világtól, félniük sem kell tőle. Aki valóban megízlelte az igazi Keresztet, az annál keserűbb fájdalmat és édesebb örömet nem érezhet.

Mindezzel azt igyekszem érzékeltetni, testvéreim, hogy Krisztus igáját fölvenni, és Tőle tanulni valami nagyon rendkívüli és különleges dolog, ami semmi más szolgálathoz vagy lelkülethez nem hasonlítható. Természetes állapotunk megváltozásának eredménye, és ez a változás akkora, hogy a természetes állapot halálának vagy megfeszítésének is nevezhetjük. Ne áltassátok hát magatokat, testvéreim, azzal, hogy az igazi keresztény lelkület az evilágival összeegyeztethető, vagy hogy az a világi lelkület javított kiadása, csupán a világi jellem emelkedett változata. Nem. Ez egy új lelkület, vagy ahogy Szent Pál fogalmaz, „új teremtmény”. Azt mondja: „Tőlem azonban távol legyen másban dicsekedni, mint a mi Urunk, Jézus Krisztus keresztjében, aki által a világ meg van fészítve számomra, és én a világnak. Mert sem a körülmetélés nem ér semmit, sem a körülmetéletlenség, csak az új teremtmény.” [Gal 6,14-15] Új lelkület, mégpedig egyetlen és örök érvényű. Nem más az apostolokban, és megint más a mai keresztényekben, nem más a magasabb és az alacsonyabb körökben, nem más a gazdagban, mint a szegényben, az angolokban és az idegenekben, a férfiakban és a nőkben. Ahol Krisztust öltik magukra – mondja Szent Pál –, ott nincs többé

zsidó, sem görög, sem szolga, sem szabad, sem férfi, sem nő, mert mindnyájan egyek Jézus Krisztusban. [Gal 3,28] Ami a szegény Lázár, azzá kell válnia a gonosz gazdag embernek is, amik az apostolok voltak, azzá kell válnunk valamennyiünknek. Evilág hatalmasságai azt hiszik, hogy nekik büszkeséget és önbizalmat kell sugározniuk, a gazdagok tiszteletet követelnek maguknak gazdagságuk miatt, a királyok és a hercegek úgy képzelik, hogy nekik senki nem parancsolhat, a középosztályhoz tartozók elegendőnek tartják, ha rendesek és becsületesek, a szentséget pedig valami fölösleges dolognak tartják, a szegények azt gondolják, hogy a szegénységük menti meg őket – de Krisztus valamennyiünknek mondja, hogy „Jöjjetek hozzám”, „tanuljatok tőlem!” Mert egyetlen Kereszt van, amely egyetlen jellemet formál, és semmi sem áll távolabb tőle, mint az a lelki beállítottság, amely a kereszténynek nevezett emberek többségére jellemző. Mindig a saját feje után menni, a saját tetszését követni, magának tetszelegni, semmiről sem lemondani, a kényelmet keresni, Istennel alig törődni, Rá csak hébe-hóba gondolni, evilágnak élni, evilági dolgokkal foglalkozni, a saját pillanatnyi jobb-rosszabb ítéletünkhöz igazodni, a vallásos embereket megítélni, saját kényünkre-kedvünkre eldönteni, hogy mi igaz és mi nem a vallásunkban, büszkélkedni azzal, hogy fenntartjuk a saját véleményünket, ragaszkodni a jogainkhoz, óvakodni a kemény szavaktól és a szigorú tekintetektől, félni attól, hogy túlságosan vallásosak leszünk, rettegni a rendellenességtől, szabadjára engedni szívünket és elménket, gondolatainkat, szavainkat és tetteinket – ez kisebb-nagyobb mértékben, így vagy úgy, az a fajta lelkület, amely a többségre, még a megbecsülésnek örvendő emberekre is, jellemző. És miután ez a helyzet, nem csoda, hogy ki nem állhatják azokat, akiknek a vallásosságáról ennél szigorúbb elképzeléseik vannak, és akik életformája az övéket megszegyeníti. Ha van olyan lelkület, amely Istennek tetszik, akkor a két, egymással ellenkező lelkület valamelyike bizonyára nem tetszik Neki, mert ha a felszínes vallásosságot kedvelné, akkor a szigorút nem, és ha a szigorút helyesli, akkor a felszíneset aligha. Ne csapjuk be magunkat: az üdvösségnek csak egy útja van, az pedig vagy széles, vagy keskeny. Az a világ, amelyik a széles utat választja, a keskenyet következképp gyűlöli, és elutasítja. A mi Áldott Urunk viszont, Aki a keskeny utat jelölte ki számunkra, a széleset gyűlöli, veti meg, utasítja el, és kifogásolja. Ez nem vitás. A széles utat Ő ugyanúgy gyűlöli, ahogy a világ a keskenyét, és ha mi összeszűrjük a levet evilággal, akkor Ellene foglalunk állást. Mikor Szent Péter azt mondta: „Távol legyen ez tőled, Uram”, mert megbotránkoztatta az, hogy Urának szenvednie kell, milyen választ kapott? Dicséretet a buzgóságáért? Vagy kijelentése válasz nélkül maradt? A mi Urunk azt felelte: „Távozz előlem, Sátán! Botrány vagy nekem, mert nem Isten dolgaival törődsz, hanem az emberekével!” [Mt 16,23] S hasonlóképp, a romlott laodiceai gyülekezetnek is azt mondja: „De mivel langyos vagy, és sem hideg, sem meleg, kezdlek téged kivetni a számból. Mert azt mondod: gazdag vagyok, és igen sok kincsem van, nem szorulok rá semmire, és nem tudod, hogy nyomorult és szánalmas vagy, szegény, vak és meztelen. Tanácsolom neked, hogy végy tőlem tűzben megpróbált színaranyat, hogy meggazdagodj; öltözz fehér ruhába, hogy ne legyen látható meztelenséged szégyene; s kend be szemed szemkenőccsel, hogy láss.” S még hozzáteszi: „buzdulj tehát föl, és tarts bűnbánatot!” – vagyis rájuk teszi az Ő igáját. [Jel 3,16-19]

Végezetül. Ha a Mindenható Isten bármelyikünket emelkedettebb gondolkodásra készítet, ha akár a Szentírás, akár más szent könyvek olvasása nyomán a világpépünk kitágul, ha megadatik nekünk, hogy felismerjük Krisztus királyságának dicsőségét, megértsük annak szellemi természetét, ha a szentek élete csodálattal és követésük vágyával tölt el, ha megértjük és átérezzük, hogy ifjú korban jó húzni az igát, jó dolog bajba kerülni, jó szegénynek lenni, jó a társadalmi ranglétra alján, a lenézettek közé tartozni, ha képzeletben leborulunk azok előtt az egykor gyötrődő férfiak előtt, akik Szent Pál példája nyomán naponta meghaltak, és senkit sem test szerint ítétek meg, ha mindezt átérezzük, és ezt magunkban tudatosítjuk, ne fuvalkodjunk fel! Miért? Azért, mert az ilyen érzések feltétlenül

arról biztosítanak minket, hogy Isten így vagy úgy próbára fogja tenni őket. Azért adja, hogy fölhasználhassa. És alkalmat ad nekünk arra, hogy általunk használhassa föl. Ne merüljete el túlságosan az ilyen gondolatokban, legyetek óvatosak, és türtőztessétek magatokat, mert ezek eljövendő megpróbáltatások előre vetett árnyékai, nem hiába adatnak nektek, hanem céltudatosan, és az a cél előbb-utóbb eljön. Testvéreim, számoljatok a költségekkel! Isten nem hiába adja a hit kegyelmét, hanem próbára is tesz. Nemcsak azt a vágyat plántálja belénk, hogy jobb és bal felől mellette ülhessünk, hanem arra is rávesz, hogy megmossuk testvéreink lábát. Ó, félelmetes képzelet, amely biztosan valósággá válik! Ó, veszedelmes kívánságok, amelyek meghallgatásra találva, teljesíttetnek! Mindent csak Isten adagolhat számunkra úgy, hogy az ne haladja meg erőinket.

1839. február 24.

Mózes mint Krisztus előképe

Bevezető

Newman követi az ősi keresztény egyházatyák szentírás-magyarázatát, amelyet ők az Újszövetség írásaiból tanultak, hogy ti. az Ószövetségben Isten típusokat, előképeket mutat be, akiknek tevékenysége előre jelzi Krisztust. Ez nem valami középkori, gyöngye irodalmi ínycukkedés vagy allegorizálás. Hitünk lényegét érinti az a tény, hogy Isten az Ószövetség és Újszövetség Istene. Az Atyaisten sem tudhatta kimondani Jézus Krisztus, a Második Isteni Személy megtestesülését Jézus Krisztus előtt, a megtestesülés előtt, de felkészített rá.

Persze nem önkényesen választott, hanem a kereszténység kezdeteitől kétezer éven át elfogadott előképekről van szó, melyeket maga a sugalmazó Szentlélek garantált az Újszövetség lapjain. Erre a módszerre jobban kellene figyelni a hitoktatásban és az igehirdetésben. Newman ezt a Szentlélektől jóváhagyott, az egyházatyák által gyakorolt módszert alkalmazza, amikor úgy mutatja be Mózeszt, mint három szempontból is Urunk Jézus Krisztus előképét (akárcsak XVI. Benedek pápa A Názareti Jézus című könyvében!). Ez a három szempont éppen az Úr dicsőséges szenvedésére, vagyis Nagyböjtre, Húsvétra vonatkozik.

1. Mózes által Isten végbevitte Izrael kiszabadítását Egyiptomból, és általa népét elvezette Kánaánba. Minket, a bűneink miatt a Paradicsomból kiűzötteket, akik így a Gonosz rettenetes fogságába kerültünk, maga az Isten Fia szabadított ki, és vezet a tejjel-mézzel folyó földre, a Mennyországba. Természetesen Jézus, „a második Mózes”, nagyobb Mózesnél, mert nem földi hazába, hanem az örök hazába vezeti népét.

2. Mózes feltárta Isten akaratát Izrael előtt, és láthatta Istent. Ám ez az Isten-látás csak felszíne volt Isten Végtelenségének, hiszen Isten maga jelentette ki neki: „Arcomat nem láthatod, mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon”. Jézus azonban szüntelenül látja Atyját, mert Vele egylényegű Isten. Tehát Isten Izraelnek Jézust ígérte meg, amikor azt mondta, hogy Mózeshez hasonló prófétát ad majd. Ám ez a próféta végtelenül nagyobb, mint Mózes és a többi próféta, mert aki Őt látja, látja az Atyát (Jn 14,9). Abban is felülmúlja Mózeszt, hogy nem Törvényt ad kőtáblán, hanem kegyelmet, isteni életet: az ember szívének (belső énjének) olyan újjáteremtését, amelyben a Szentlélek lakozik, és Isten élete, a szeretet működik.

3. Mózes a nagy közbenjáró népéért. Ám ő is vétkezett, és közbenjárása nem lehetett egyetemes és végleges, csak annak a Jézus Krisztusnak a közvetítése, aki maga Isten, tehát felér az isteni világba, és ugyanakkor valóságos ember. Így nézzünk Nagypénteken az értünk közbenjáró Jézusra.

* * *

*„Prófétát támaszt neked az Úr, a te Istened a te saját nemzetségedből
s a te testvéreid közül, úgy, mint engem: arra hallgass!”*

[MTörv 18,15]

Mózes története nemcsak azért értékes a keresztények számára, mert példát mutat az Istenhez való hűségre, nagy elszántságra és aláazatra, hanem azért is, mert a mi Megváltó Krisztusunk előképét vagy előfutárát szolgáltatja. Nem támadt Mózeshez hasonló próféta Izraelben, míg Krisztus el nem jött, mikor a textusban lévő ígélet beteljesült. „Prófétát támaszt neked az Úr, a te Istened” – mondja Mózes –, „úgy, mint engem”: és ez volt Krisztus.

Vegyük hát szemügyre, milyen tekintetben is emlékeztet Mózes Krisztusra, és rá fogunk jönni, hogy ez az összehasonlítás az évnek ebben az időszakában nagyon is időszerű.

1. Először is, ha a zsidóság történetét egészében vizsgáljuk, rá kell jönnünk, hogy abban az emberiség történelme sűrűsödik, ahogy azt az Evangélium üzenete elénk tárja, és hogy abban Mózes tölti be Krisztus helyét. A zsidók idegenek földjén, nevezetesen Egyiptomban éltek mint rabszolgák, nehéz sorban és nyomorúságban, de Isten széttörte bilincseiket, Egyiptomból kiszabadította, és sok hányattatás után az ígéret földjére, a tejjel-mézzel folyó Kánaánba vezette őket. Mennyire világosan előrevetíti ez a Keresztény Egyház képét! Természetünknel fogva idegen földön járunk; hiszen Isten volt a mi Ősatyánk, és otthonunk az Ő Jelenléte, de vétkeztünk, ezért kiűztünk a Paradicsomból, s azóta puszta földön járunk, a sötétség völgyében és a halál árnyékában. Ebbe a szellemi Egyiptomba születünk bele, idegenek földjén. De vannak töredékes hagyományaink és régi emlékeink arról, hogy eredetileg boldogok voltunk, és szabad emberekként, méltóságban éltünk. Gondolataink vissza-visszatérnek oda, hogy nem rabszolgáknak születtünk, de természetünk szolgálkává tett, az Ördög szolgálivá. Ő a mi kíméletlen rabszolgahajcsárunk, de annál sokkal rosszabb, mint ahogy a zsidókat a fáraó sanyargatta, mert láthatatlan láncai évről évre súlyosabbak lesznek. Húsunkba vágnak, és egyre növekednek, egyre szaporodnak, indákként fonnak körbe bennünket a bűn láncai, és a sok-sok apró, de nehéz láncszem súlya lehúzza a földre, míg végül földhöz ragadt szolgálai leszünk egy gonosz gazdaságnak, ahol a rettenetes aratni való nem más, mint örök halál. A Sátán zsarnokoskodik fölöttünk, és hasztalannak látszik tiltakozni. Ha lázadunk, hatalmas erejével úgymint fölény kerekedik, és eltipor bennünket, hogy kétszer olyan pokolra válók legyünk, mint annak előtte: nyöszöröghetünk, de hiába lessük a földjéről való menekülés útját. Ilyen a természetes állapotunk.

Mózes azonban kivezette a zsidókat a szolgaság házából a saját földjükre, ahonnan atyáik elvándoroltak Egyiptomba. Istentől jött, és Isten erejével felvértezve, széttúzta kegyetlen ellenségeiket, kivezette a fáraó birodalmából, átkelt velük a szétválasztott Vörös-tengeren, és végül elkísérte őket Kánaán határáig. És értünk, keresztényekért ki tette meg mindezt? Nem más, mint Isten Egyszülött Fia, a mi Urunk és Üdvözítőnk, akinek a nevét ezért viseljük. Ő szabadított ki annak a karmai közül, aki nálunk erősebb, és ezért mondom, hogy különösen ebben a vonatkozásban Krisztus a második Mózes, de sokkal nagyobb nála. Krisztus az Ördög hatalmát döntötte meg. S úgy vezet bennünket, úgy egyengeti utunkat minden nehézségen át, hogy a menny felé, előre haladhassunk. Azok közül, akik magukat Isten keresésének szentelték, a legtöbben emlékezhetnek olyan időkre, mikor az előttük tornyosuló nehézségek a saját gyengeségükkel együtt csaknem kétségbeesésbe taszították őket. Akkor olyanokká lettek, mint Izrael fiai a háborgó Vörös-tenger partján. Úgy látszott, mintha a hullámok mindjárt elborítanák őket, s azokon túl nem láttak semmit, csak mintha ellenségeik hálójában vergődnének. A fáraó lovasaival száguldott utánuk, hogy szökött rabszolgáit visszaszerezze, a zsidók pedig rettegve rogytak le a tengerpart homokjára, mert a halált vagy a fogságot minden pillanat közelebb hozta. Akkor Mózes azt mondta: „Nyugodjatok meg, és lássátok Isten megváltását”. Krisztus hasonlóképp szólt hozzánk. Mikor elállt a szívverésünk, és azt mondtuk magunknak, hogy „ugyan miként is válna lehetővé, hogy eljussunk a mennybe”, mikor heves vágyat éreztünk arra, hogy Istent szolgáljuk, de nem kevésbé éreztük a kísértés erejét is, mikor teljes szívünkkel megvallottuk, hogy Isten szent és imádatunkra méltó, a Neki való engedelmisség pedig a legkedvesebb és legcsodálatosabb, de ránk tört korábbi engedetlenségünk emléke, és attól féltünk, hogy az Ő szolgálatára való, megújuló készségünket ugyanolyan irgalmatlanul megtöri és elsöpri majd a régi Ádám, mint annak előtte, és mégis szívből, könyörögve kértük Isten oltalmát, hogy a Sátán ne ragadhasson el ismételt; akkor Ő elűzte félelmeinket, és megdöbbenett megváltásunk rendkívüliségével. Ezt, bizony mondom, sokan felidézhetjük a magunk esetében. A keresztényekkel ez nemcsak egyszer, hanem életünk folyamán újra meg újra megtörténik. A

gondok megoldódnak, a nehézségek enyhülnek, és a félelmek eloszlanak. Krisztusban bízva erőnket meghaladó tettekre válunk alkalmassá, eltaszítjuk legerőszakosabb bűneinket, lemondunk legártatlanabb vágyainkról, és legyőzzük önmagunkat. Utat vágunk a világ sűrűjében, a test és az ördög között. A hullámok kettéválnak, hogy a mi Megváltó Urunk és Jó Vezérünk átvezessen. Krisztus tehát második Mózes, de nagyobb nála, mert ahogy Mózes a zsidókat Egyiptomból vezette Kánaánba, úgy vezet bennünket Krisztus a pokolból a mennyországba.

2. Továbbá, Krisztus úgy tárja föl előttünk Isten akaratát, ahogy Mózes a zsidók előtt. Ő Profétánk és Megmentőnk is. Senki nem részesült akkora kegyben, mint Mózes: míg Krisztus el nem jött, egyedül Mózes láthatta Istent szemtől szembe, az őt követő proféták csak a hangját hallották, vagy látomásaként találkozhattak vele. Sámuel nevén szólította, de ő nem tudta, hogy a sötét éjszakában ki szólítja, míg Éli meg nem mondta neki. Izajás látomásban láthatta és hallhatta az Úr előtt „Szent”-et kiáltó szeráfokat, de nem a menny volt az, amit látott, hanem a zsidók között lakozó Isten földi templomának hasonmása, amelyet felhők borítottak. Mózes azonban bizonyos értelemben látta Istent, és életben maradt: Isten ennyire megtisztelte őt. „Ha valaki közületek profétája az Úrnak,” – mondta a Mindenható Isten – „annak látomásban jelenek meg, vagy álomban szólok. Am Mózes, az én szolgám, nem ilyen: ő az én egész házamban otthonos, mert vele szemtől-szembe beszélek, s ő nyíltan, nem rejtélyekben és jelképekben látja az Urat.” [Szám 12,6-8] Halálakor pedig azt halljuk: „De olyan proféta nem támadt többé Izraelben, akit az Úr színről színre ismert volna.” [MTörv 34,10] Mikor a Sínai Hegyen járt, még egyértelműbben olvashatjuk róla, hogy „Az Úr pedig beszélt Mózesrel szemtől-szembe, úgy, ahogy az ember a barátjával szokott beszélni” [Kiv 33,11]. Ott a Hegyen kapta meg Istentől a Törvénynek és a zsidók által bemutatandó, szent szertartások rendjének a kinyilatkoztatását, s miután Isten szándékainak ilyen tisztaság ismeretébe lett beavatva, mikor lejött, az arcát dicsfényben látták ragyogni. Isten fölsége tükröződött rajta, és a nép nem mert rá nézni. „Ragyogott az arca az Úrral való beszélgetés miatt. Áron és Izrael fiai azonban meglátták, hogy sugárzik Mózes arca, ezért félték a közelébe menni.” Amikor aztán befejezte beszédét, fátyolt borított az arcára.” [Kiv 34,29-30,33]

Mégis, bármekkora kegyben is részesült, Mózes végeredményben nem lehetett Isten valóságos jelenlétének tanúja. Test és vér nem lehet az. Mózes még fönn, a Hegyen is tudatában volt annak, hogy még Isten dicsőségének előtte akkor föltárt teljessége is végeredményben csak a felszíne Végtelenségének. És minél többet látott, annál mélységesebben győződött meg arról, hogy Isten az, amit ő nem lát. Így könyörgött: „Ha tehát kegyelmet találtam színed előtt, mutasd meg nekem arcodat, hogy ismerjelek, és valóban kegyelmet találjak szemed előtt.” „Azt mondta erre az Úr: Magam fogok előtted haladni, és nyugalmat szerzek neked.” [Kiv 33, 13-14] Mózes vette a bátorságot további áldásokat kérni, mondván: „Mutasd meg nekem dicsőségedet!”. Ez azonban nem történhetett meg: „arcomat nem láthatod, mert nem láthat engem ember úgy, hogy életben maradjon”, így a számára elnyerhető, legnagyobb kiváltsággá Mózesnek megengedett látni Isten nagyságának szegélyét – „Amikor aztán az Úr leszállt a felhőben, Mózes odaállt mellé, és kiáltotta az Úr nevét; Mózes sietve leborult a földre, meghajtotta magát”. [Kiv 33,18-19; 34,5.8] És még a Mindenható Istent elrejtő köntös pusztá látványa is elegendő volt ahhoz, hogy ragyogjon Mózes arca.

Krisztus viszont valóban látta, és öröktől fogva látja Isten arcát, mert nem teremtmény, hanem az Atya kebelén lévő, Egyszülött Fiú, aki öröktől fogva együtt van Vele dicsőségében ott lakozva – amint ő maga mondja, a Legméltóságosabb végtelen nagyságának időtlenségében. Nem csupán negyven napig, mint Mózes a hegyen, nem is csak jelenésként, hanem örökkön örökké ott van Isten jelenlétében, mint az Ő Bölcsessége és Igéje, akiben kedve telik. Így volt ez kezdetől fogva, de a kijelölt időben eljött az Atyától, és megmutatta

magát ennek a külvilágnak, először is mint annak Teremtője, továbbá Tanítója, a Titkok Feltárója, a Közvetítő, Isten dicsőségének Kiáradása és az Ő Személyének Hű Hasonmása. A Fiú és Örök Atyja közé semmilyen homály, semmilyen fogalom vagy képzet, semmilyen jel vagy szó nem férközhet. Közöttük közvetítő nyelvre nincs szükség, miután a Fiú maga az Atya Szava, és semmilyen ismeretet nem szükséges átadni Annak, aki természeténél és öröktől fogva ismeri az Atyát, és mindazt, amit az Atya ismer. A saját szavaival: „Senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya, s az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú, és akinek a fiú ki akarja nyilatkoztatni.” [Mt 11,27] És azt is mondja: „Aki engem látott, látta az Atyát is” [Jn 14,9], majd erre utal, mikor azt közli velünk, hogy Ő és az Atya egy [Jn 10,30], s hogy Ő az Atya kebelén van, és így tárhatja Őt az emberek szeme elé, mert akkor is a mennyben van, amikor a földön.

A Szeretett Apostol ezért állítja szembe Mózeset és Krisztust, hogy vigasztaljon minket: „Mert a törvényt Mózes által kaptuk, a kegyelem és az igazság pedig Jézus Krisztus által valósult meg.” [Jn 1,17] Isten Őbenne teljesen és híven fölismerhető, és teljes mértékben Ő az Út, az Igazság és az Élet. Üzenete minden kötelességünket összefoglalja. Akik az Ő tanítását követik, akik Őt imádják és Neki engedelmeskednek, azok fokozatosan látni fogják ragyogni „arcán az isteni dicsőség ismeretének fényét”, és „ábrázatuk az Ővéhez lesz hasonló dicsőségről dicsőségre”. Így történik, hogy a legalacsonyabb származású és legcsekélyebb műveltségű emberek is teljesen megismerhetik Isten utait és műveit, már amennyire azok emberileg megismerhetők, sokkal jobban és igazabban, mint a legtöbb evilági okos ember, aki elől az Evangélium el van rejtve. A vallás olyan csodálatos titkok tárháza, melyeket senki nem tud átadni másnak, s amelyek ismerete a legteljesebb boldogság és öröm. „Szólíts engem” – mondja a próféta által – „és válaszolok neked, és olyan hatalmas és felséges dolgokat mutatok neked, amilyenekről álmodni sem mersz”. Ez nem dicsekvés, hanem tény, amiről bárki, aki Istent keresi, meggyőződhet, ha nem is fogja mindezt teljesen megérteni. Rejtélyes igazságok önmagunkról, Istenről, kötelességünkről, a világról, mennyről és pokolról, egy egészen új szemlélet, szavakba nem foglalható felismerések, csak félig-meddig érthető, káprázatos kilátások és mély gondolatok, örömet és békességet nyújtó felismerések – mindezek részei annak a kinyilatkoztatásnak, amelyet Krisztus közöl mindazokkal, akik hallgatnak Rá. Mózesnek meg kellett küzdenie azért, hogy a magasságos Istentől az igazság néhány szikráját kiérdemelje, és nem is az egész zsidóság, hanem a saját vigasztalására. Krisztus viszont az Atya akaratából, az élet teljes és tökéletes útját mindannyiunk számára kijelölte. Így irgalmat és igazságot szolgáltat, az ingyenes ajándékból származó kegyelem legkáprázatosabb csodáját és az abból táplálkozó bölcsességet.

És mégis, ó, jaj! Mindennek a bőségnek ellenére, a keresztyének nevezettek közül oly sokan élnek szívtelenül, a kegyelmi adományokkal mit sem törődve. Nézzük csak a világot! Az ember élete bűnökkel kezdődik: kioltja a kegyelem első, ígéretes lángját, és bemocskolja lelkét, bűnökkel torlaszolja el érzékeinek szellemi bejáratát, gátlástalanul hazudik és csal, istenkáromló és tisztátalan – mert értelme elhomályosul, mert mikor nincs tényleges vétke, akkor elfelejt imádkozni, vagy mert javíthatatlanul önző. Mennyi kísértés van arra, hogy az ember szem elől tévessze Istent! Mennyi buktató vár azokra, akik a jó irányba indultak el! Egyszer csak elfelejtik, hogy valójában már elfordultak Istentől, azt hiszik, hogy még látják az Ő arcát, jóllehet szemeiket a bűnök már elhomályosították. Olyanok, mint aki alszik, de álmában még ott lebeg előtte a valóság formátlan és aránytalan, elhalványult és a valótlanosságok mindenféle agyrémével zsúfolt képe, és a bűn egyre mélyebb álmába merülve, olykor fel-felriad, hogy aztán még egy kicsit szunyókáljon, míg a halál föl nem ébreszti. Az emberek többségének csak a halál nyújt elég érzékletes benyomást ahhoz, hogy fölismerje az igazságot úgy, ahogy bűnbeesése előtt látta, csak még élesebben és félelmetesebben. Az olyan tisztaszívűek, mint József, az olyan alázatosak, mint Mózes, vagy a hitetlenek közt hívők, mint Dániel, Istent az Ő Örök Fiának képében egész életükben látják, s míg a világ

gúnyolja őket, vagy ki akarja forgatni értelméből azt, amit ők pontosan tudnak, olyanok, mint a hegyen elrejtőző, és ott megáldott Mózes – „elrejtőzve Istenben Krisztussal” a világ forgataga és bálványai elől, és közbenjárva érte.

3. Ez arra készlet, hogy Mózes és Krisztus összehasonlításához egy harmadik szempontot is megemlítsék. Mózes volt a nagy közbenjáró, mikor a zsidók vétkeztek. Míg ő a hegyen járt, a nép lezüllött, bálványt csinált magának, és azt imádva tivornyázott. És akkor Isten megvonta volna tőlük az ígért földjét, ha Mózes közbe nem lép. Azt mondta: „Miért gerjedne fel, Uram, haragod néped ellen, amelyet kihoztál Egyiptom földjéről, nagy erővel és hatalmas kézzel?” „Szűnjék meg haragod, és légy kegyelmes néped gonoszságával szemben!” [Kiv 32,11] így haladékot kapott, és kérelmét aztán megismételte. A néphez így szólt: „Igen nagy vétkekkel vétkeztek! Felmegytek az Úrhoz, talán sikerül megkövetnem ők vétkeitekért!” Megbántott Teremtőjüknek pedig azt mondta: „Igen nagy vétkekkel vétkezett ez a nép: aranyisteneket csinált magának. Most azonban bocsásd meg nekik ezt a vétket”.

Mózes itt nyilvánvalóan annak az előképe, aki Isten és ember között az igazi Közvetítő, aki öröktől fogva ott ül az Isten jobbán, és közbenjár értünk, de a párhuzam még közelebb, mint első látásra gondolhatnánk. Miután Mózes azt mondta, hogy „bocsásd meg nekik ezt a vétket”, hozzátette: „vagy pedig, ha ezt nem teszed, törölj ki engem könyvedből, amelyet írtál!” Isten a szaván fogta. Vegyük észre, hogy Mózes – nehogy Izrael elveszítse az ígért földjét – itt inkább kész volt lemondani a saját részesedéséről, és ajánlatát az Úr elfogadta. Mózes ott halt meg, látótávolságra Kánaántól, míg a nép bevonulhatott, Józsuával az élen. Ez is az eljövendő Krisztus előképe volt. A mi Üdvözítőnk meghalt, hogy mi élhessünk: kész volt elveszíteni Isten ábrázatának ragyogását, hogy azt mi elnyerhessük. Az Ő keresztye és szenvedése engesztelés volt a mi bűneinkért, és elnyerte számunkra Isten bocsánatát. Ám ezzel szemben figyeljük meg azt is, hogy ez a történet ugyanakkor a Krisztus és Mózes közötti, kimondhatatlan távolságra is figyelmeztet. Mikor Mózes azt mondta: „törölj ki engem könyvedből”, Isten nem fogadta el ezt az ajánlatot, hanem azt válaszolta: „Aki vétkezett ellenem, azt törölöm ki könyvemből.” Mózes legfőbb jelképesen áldoztatott fel Izrael helyett, a járvány a bűnös népet sújtotta, és a bűnösök haltak meg, noha gyermekeik bemehettek az ígért földjére. És Mózes végeredményben a saját vétké miatt bűnhődött. Igaz, hogy nem léphetett Kánaán földjére, de miért nem? Nem annak ellenére, hogy „semmi rosszat nem cselekedett”, mint az Isteni Szenvédő a kereszten, hanem azért, mert ajkát meg nem engedhető szavak hagyták el, amikor a nép zúgolódása felingerelte. A szelíd Mózes addig bosszantották, míg lázadóknak nevezte őket, és önmagának kezdett olyan hatalmat és tekintélyt tulajdonítani, amelyet csupán Istentől kapott. Ezért kellett büntetésből a pusztában meghalnia. Krisztus viszont az Isten makulátlan Báránya volt, aki „mikor gyalázták, nem gyalázkodott, mikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta magát Arra, Aki igazságosan ítél.” És az Ő halála érdemszerző: valóban megbocsájtást eszközölt ki.

Sőt, azt is érdemes meggondolni, hogy Mózes egy látszólag bocsánatos bűnért szenvedett, mert ez is jól mutatja azt a végtelen különbséget, ami a bűnösök közt a legjobbat is elválasztja a büntelentől – az emberi romlottság legkisebb szennyfoltjában is ott van valami kimondhatatlan gonosz. Mózes a legjámborabb ember volt, de a jámborság szabályainak egyetlen, hirtelen áthágását meg kellett szenvednie. Korábbi szelídsége, alkati alázatossága nem mentette föl: haszontalan volt és érdemtelen, mert egyszerűen kötelessége volt. Még egyetlen, bocsánatos bűnért sem nyújthatott elégtételt. Ebből láthatjuk, hogy megjáránk, ha Isten szigorúan számon tartaná rossz cselekedeteinket, másrészt láthatjuk azt is, hogy mennyire végtelenül szent és tiszta kell legyen az az Üdvözítő, akinek közbejárása érdemszerző, aki Isten haragját elfordította tőlünk. Senki nem vezethetne bennünket Isten elé, csak Ő maga, aki Istentől jött. Aki Istent kinyilatkoztatja, az embert pedig megtisztítja. Aki Papunk és Profétánk is.

Most közeledik az az időszak, amelyben kereszthalálára emlékezünk: az egész év legszentebb évszakába lépünk. Közelítsünk hát hozzá szent lelkülettel! Újítsuk meg hát fogadalmainkat, hogy az Ő parancsait megtartva élünk, és fogadalmainkat pecsételjük meg az Ő legszentebb Vacsorájának kegyelmével, amelyben „a megfeszített Jézus Krisztus van jelen közöttünk”. Hiába fogadkoznánk anélkül, hogy megtartásához az Ő segítségét kérnénk, és hiába is járulnánk az Ő asztalához őszinte, szívből jövő elhatározások nélkül, mintha csak ingerelnénk Istent, hogy „verjen meg bennünket akárhány csapással, és mérjen ránk akár százszoros halált.” De mi lesz azokkal, akik egyiket sem teszik: akik nem is fogadnak engedelmességet, és nem is járulnak kegyelemért az Ő színe elé? Mi lesz azokkal, akik az igazságot megismerve is szántszándékkal vétkeznek, akik szőrösszívű nemtörődomséggel nyugtázzák elkövetett bűneiket, vagy igyekeznek megfeledezni róluk, akik csak viccelődnek velük, szégyentelenül teregetik ki őket, vagy még dicsekednek is azzal, hogy úgysis újra vétkezni fognak, akik a megbánást a távoli jövőre halogatják, és makacsul mennek tovább a saját fejük után, abban bízva, hogy Istennel majdcsak kiengesztelődnek, mintha az nem lenne a lehető legsürgősebb? Ezért a lelkületért súlyosabb ítélet jár minden egyiptomi csapásnál – olyan ítélet, amelyhez képest a legsűrűbb sötétség is felér a napsütéssel, és a mennydörgés meg a jégeső is derült égnek számít: a harag eljövendő napja.

Ébredjete hát, testvéreim, hogy találkozhattok Istenetekkel, aki ebben az időszakban a Keresztről és a sírból szólít! Vessétek el a bűnt, mely oly könnyen rabigába hajt, és legyetek szentek, ahogy Ő szent! Álljatok készen arra, hogy ha kell, együtt szenvedjete Vele, hogy Vele együtt támadhattok föl. A keserűt Ő megédesítheti, a nehezet is megkönnyítheti, ha szívből kívánjátok, hogy azt tegye. A Törvényt fölválthatja az Evangéliummal. Mózes helyett Önmagát adhatja nektek. A Törvényt szívetekbe írhatja, és eltörölheti adósleveleiteket, még azt az ősi átkot is, amely természettől fogva száll rátok. Ezt a múltban sokakért megtette már, és sokakért megteszi újra meg újra. Miért éppen értete ne tenné meg? Miért éppen rólatok feledkezne meg? Miért éppen ti ne mehetnétek be örömébe? Miért éppen ti ne látnátok meg dicsőségét? Miért éppen titeket törölne ki az Élet Könyvéből?

1832. április 15.

A bűnbánat veszélyei

Bevezető

Newman mint a legnagyobb lelki mesterek, tudatában van annak, hogy – lévén a bukott Ádám leszármazottai – még jó elhatározásaink is magukban hordják a romlás csíráját. Ezért a mi életünkben a legszebb, legnagyobb fordulat a bűnbánat, úgyhogy óv bennünket azoktól a veszélyektől, melyek bűnbánatunkat megronthatnák.

Az első veszély, hogy a komoly bűnbánó az Isten-szolgálatnak valamilyen sajátos formáját akarja vállalni. Ahelyett, hogy csendben várna Istenre, ki akarja találni az Ő akaratát. Türelmetlen, és ezzel veszélybe kerül. Szent Pál azt kérdezte az Úrtól: „Mit cselekedjem?” De aztán várt. Három nap múlva Ananiás által kapott isteni vezetést, majd pedig évek múlva szólt a Szentlélek: „Különítsétek el nekem Sault és Barnabást a munkára, amelyre meghívtam.” [ApCsel 13,2]

A második veszély a túlzott szigor és vezeklés, amelyet magára mér a bűnbánó. Olyan kegyetlen vezeklésbe kezd, melyet képtelen betartani, ezért elcsügged, és az ellenkező végletbe esik. A kisebb, de kitartó vezeklés, mely alázatosságra int, valóban szükséges és hasznos.

A harmadik veszély hasonlít az előbbihez, hogy egyesek elhamarkodott ígéreteket tesznek, meggondolatlanul fogadkoznak. A fogadalmakat soha nem szabad az Egyház jelenléte, jóváhagyása nélkül tenni, ha pedig már más, tapasztaltabb egyének előtt tennénk, azok óvni fognak az elhamarkodottságtól. Persze önmagában nem rossz az evangéliumi szegénységre, alázatosságra törekedni, de mielőtt lépéseket tennénk ez irányba, előbb szüntelenül imádkozzunk azokért az adományokért.

A negyedik veszély – mely valamiképpen már az előbbieken is benne volt, hogy sokan azt hiszik, hogy a bűnbánat gyakorlataiban elég, ha magunkat vezetjük, holott mint mindent, ezt is tanulnunk kell, és ahogy az élet minden területén, itt is vezetőkre szorulunk. Maga a keresztény közösség is kell, hogy igényelje a vezetést, természetesen szüntelenül kérve Isten kegyelmét.

Végül Newman, aki most is igazi lelkipásztorának bizonyult, arra buzdít minket, hogy fordítsuk tekintetünket és vágyainkat Isten felé (az ég felé) – és meg ne álljunk a megkezdett úton.

* * *

*„Ó, várd csak ki az Úr idejét; légy erős, és Ő szívedet megvigasztalja,
csak bízzál az Úrban!”*
[vö. Zsolt 27,14]¹

Nincs sivárabb lelki állapot, mint a bánkódó bűnös, amikor rádöbben, hogy hol is van, és elkezd gondolatait Úr felé terelni, aki ellen vétett. Mindezt persze – mint minden kötelességmulasztás esetében – enyhíti némi vigasztalás és remény, sőt visszatekintve, mikor az ember már nem emészt magát, még kellemesnek is tűnhet. Ám amíg tart, addig a lehető legsivárabb. Az ember tudja, hogy tennie kell valamit, de nem tudja, hogyan fogjon hozzá, vagy még azt sem, hogy mi az, amit tennie kell, és türelmetlenségét meg nyugtalanságát csak fokozza tudatos tudatlansága: valójában azért nyugtalan, mert tanácstalan. Nagy a veszélye

¹ A protestáns számozás szerint (a fordító megjegyzése).

annak, hogy rossz lépéseket tesz, de feltétlenül mozdulni akar, csak nem tudja, hogy merre induljon el. Legyen szabad most néhány olyan hibáról szólnom, melyeket könnyen elkövethet.

Am vegyük észre, hogy a valóban őszinte és komoly emberről beszélek, nem egy erőtlenségre, álmodozóra, tétovázóra, kétszínű bűnbánóra, aki csak kicsit bánkódik, de nem nagyon. Az ilyen embert aligha fenyegeti az a veszély, hogy elragadtatja magát, vagy babonás lesz: ahhoz sincs ereje, hogy bánatában mértéktelen vagy kiszámíthatatlan legyen, és nem is nagyon igényli az útmutatást. Az, amiről beszélek, a jó ítélőképességű vagy nyugodt vérmérsékletű emberekre sem vonatkozik, mert ők ugyan valóban bánkódnak, de inkább az értelmük, mint az érzelmeik vezérlik őket.

1. Figyeljük meg: a bánkódó bűnösök gyakran égnek a vágytól, hogy valami új utat keressenek, vagy életükbe valami sajtószerű szabályt vezessenek be. Úgy érzik, hogy amit a múltban tettek, az ebben az életben már eltörölhetetlen, és áthághatatlan akadályt képez önmaguk és mások között: csak abban bíznak, hogy ez a bűn és szégyen nem száll velük együtt a sírba, hanem eltöröltetik a számadáskor. Úgy érzik, soha nem lehetnek olyanok, mint mások, míg Krisztus hangja ki nem hirdeti, hogy föl vannak mentve, és meg vannak áldva. Szívük pedig sóvárogva hajlik a megalázkodásra, teljes joggal föl vannak háborodva önmagukon, mintha minden büntetést megérdemelnének, és keresik, hogy mit tehetnek, hol kötelezzék el magukat, milyen feladatot vagy szolgálatot vállaljanak. Mármost gyakran megtörténik, hogy Isten nem azonnal tárja föl előttük szándékait – arra még várniuk kell, de türelmetlenek, s miközben Isten akarata még nem nyilvánvaló, ők arról igyekeznek meggyőzni önmagukat, hogy azt már kipuhították, pedig még nem. Szent Pál lehetne itt a valódi bűnbánó mintaképe. Először így szólt: „Uram, mit kívánsz, hogy cselekedjem?“, aztán „engedelmeskedett a mennyei jelenésnek“, majd várt három napig, míg Isten szólt hozzá Ananiás által, végül pedig rábízta magát a Gondviselésre, mintha még mindig vak lenne, nyilvánvaló eszköz vagy cél híján, szabályszerű küldetésstudat nélkül. Csak évek múlva szólt a Szentlélek, hogy „Különítsétek el nekem Sault és Barnabást a munkára, amelyre meghívtam őket“ [ApCsel 13,2] Micsoda lecke ez az Istent váró bűnbánó számára! „Várd csak ki az Úr idejét!“ Várj, míg nem szólít! Lehetetlennek látszik, de biztos, hogy valamilyen szolgálatba akar állítani, és az Ő házában sok hely és hivatal van. Légy egész nyugodt, hogy a neked szánt helyet fogod elfoglalni. Miután rossz útra tértél, de most a jót keresed, s hogy el ne tévedsz, ne csak a jót, hanem a legjobbat válaszd! És erre csak az Ő hívását követve vagy képes, az Ő hívására pedig még várnod kell – akár a jelenlegi életutadon vezet tovább, akár letérít róla. A prófétához hasonlóan résen kell lenned, és az őrtoronyból kell figyelned és fülelned, hogy ha majd Ő megdorgál, akkor tudj válaszolni: felidézve, hogy „amit a látomás mond, meghatározott időre vonatkozik, s már teljesezéséhez közeledik, és meg nem hiúsul; ha késlekedik is, higgy benne, mert biztosan eljön, és el nem marad“ [Hab 2,1-3]. Soha ne mérd, hogy meddig kell várnod: ha évekig is, viseld el! Ne mondd, hogy az idő rövid, mert Isten meghosszabbíthatja. Ha nem használ föl a tizenegyedik óráig, majd azt az órát megszázszorozza, és türelmes várakozásod éveinek arányában jutalmaz meg téged.

2. Aztán még azt mondanám azoknak, akiket jellemeztem, hogy óvakodjatok, ne csak attól, hogy magatokat egy bizonyos életmód vagy igyekezet mellett elkötelezzétek, hanem a túlzott vezekléstől is, ami fenyegető követeléssel lép fel veletek szemben, és gyakorlása magántermészetű. Ez azzal a veszéllyel jár, hogy ami valójában túlzás, azt ilyenkor csak mértékletességnek érzékelik. A múlt bűnei miatt való rettegés és aggodalom az embert könnyen ráveszi arra, hogy olyan terheket vállaljon, amelyek érzelmeit csillapítják, és emlékeztetik arra, hogy milyen is ő. Mármost a legtöbb esetben nincs rosszabb kezdet, mint a szigor. Senki nem tudja, hogy mit képes elviselni, és mit nem, míg ki nem próbálta. Azt hiheti, hogy megvonhatja magától az ételt, a pihenést, a megszokott kényelmet. Aztán, mikor rájön, hogy nem képes rá, akkor elcsügged, elkeseredik, vagy visszaesik, és az ellenkező

véglet következik. Nagy hiba becsvágyónak lenni, és az ember könnyen tűz ki olyan célokat, hogy többet fog imádkozni, vagy többet fog elmélkedni, mint amennyire képes, és alázatosabb lesz, mint amilyen. Mindennek fokozati vannak, és (Isten kegyelméből) mindennek eljöhét a maga ideje, de nem azonnal. Egy gyermek hiába határozza el, hogy egy csapásra felnőtté válik, és a kezdő bűnbánó sem lesz rögtön olyan, mint az idős Szent Pál. Sőt, még ha Istenről és önmagunkról meg is tudhatnánk mindazt, ami a meztelen igazság, nem tudnánk vele mit kezdeni – számunkra túl sok lenne. Ahogy Krisztus az Oltáriszentségben rejt el önmagát előlünk, úgy rejt el bennünket önmagunk elől a kegyelemben. Gyengék vagyunk, még nem tudunk súlyos terheket cipelni, még a könnyű terhek is súlyosan nehezednek ránk. Sőt, ha a bűnbánó minden áron megerőltetni szeretné magát, tudja meg, hogy a legnehezebb s egyszersmind legalkalmasabb teher az, ami tartós és folyamatos. Egy enyhe, de kitartó vezeklés sokkal inkább próbára teszi, mint egy szigorú, de rövid. Ez érthető, hiszen az túléli a vezeklő pillanatnyilag zaklatott lelkiállapotát. Hasonló okból áldásosabb, mert arra emlékezteti őt, amit később hajlamos lesz elfelejteni. A folytonosan csöpögő víz idővel a követ is kivájja, és biztosra vehetjük, hogy hosszabb távon egy enyhe szabályt betartani is komoly erőfeszítést igényel. Nem sokat ér az olyan vezeklés, amelyik az érzelmeket megnyugtatja, és csak addig tart, amíg erre van szükség. A valódi bűnbánatnak ugyanis soha nincs vége, és a valódi vezeklés pontosan addig tart, ameddig a bűnbánat. Azt hiszem, csak aki már próbálta, az tudhatja, hogy milyen sajátos szigorú kölcsönöz bármilyen önmegtartóztatásnak az a tudat, hogy soha nem lesz vége, vagy még az is, ha néhány évig eltart. De még a jövőre vonatkozó kilátásoktól függetlenül is, gyakran maga az egyhangúság annyira szigorú büntetés, hogy enyhítenünk kell, ha teljesíteni akarjuk kötelességeinket.

3. Ez a legutóbbi, mondhatom, egy másik témához vezet, amelyet ugyancsak szükséges említenem. A bűneik miatti kétségbeesés állapotában sokan esnek abba a kísértésbe, hogy elhamarkodott ígéreteket tegyenek, és meggondolatlanul fogadkozzanak. Azt hiszik, hogy jelen állapotuk majd örökké tart, de az megváltozik, az ígélet viszont marad, és rájönnek, hogy nem tudják betartani. Akkor aztán zavarba jönnek, sőt, kétségbeesnek. Ha elhamarkodottságuk odáig terjedt, hogy elkötelezettségüket egy fogadalom formájában fejezzék ki, akkor még nehezebb helyzetben vannak. Nem tudják, hogy az most kötelezi őket, vagy sem, mert nem tudnak már visszaemlékezni arra, hogy hogyan vagy milyen érzelmek hatása alatt tették, és még kevésbé azokra az apró részletekre, melyektől annak érvényessége függ. Mármost ebből annyi az első pillantásra is nyilvánvaló, hogy öreg hiba magánfogadalmakat tenni. Ilyen ügyekben nem lehetünk a saját bíránk. Ha viszont úgy kötelezzük el magunkat valami mellett, hogy nem mondjuk el senki másnak, akkor jószerevével saját emlékezetünkre és ítélőképességünkre hagyatkozunk. Arra, hogy miként is kell fogadalmat tenni, jó példa a sajátos nyilvánosságot és határozottságot igénylő házassági eskü. Az Egyháznak kell hallania, és az Egyháznak kell áldását adnia rá. Az ősegyházban még a legnagyobb egyházi tekintélyeket is fölkérték tanúnak, és hogy kézrátétellel adják áldásukat. De ha az Egyház semmilyen értelemben vagy formában nincs jelen, akkor meggondolatlanságnak látszik fogadalmakat tenni. Inkább egy olyan gyakorlatot ajánlok, amely biztosabban célra vezet. Akik a bűneiket szeretnék levezekelni, azokat megkísérti, hogy szegénységet, önmegtartóztatást, alázatosságot és hasonlókat fogadjanak. Mármost nem állítom, hogy részükről hiba lenne valami olyasféle életre vágyani, amelyet az apostolok éltek. Nem állítom, hogy túlzott rajongás, szélsőséges vagy ábrándos kívánság olyanná válni, mint Szent Pál, különös tekintettel arra, hogy ő kifejezetten óhajtotta, hogy olyanokká legyünk. Azt sem mondom, hogy hóbortos vagy kifogásolható dolog megtagadni magunktól azt a kényelmet, amit az Üdvözítő is elutasított, de legjobb önmagunkat a vágyra és az igyekezetre korlátozni, és tartózkodni az ünnepélyes ígerttől. Ezt azért mondom, mert szerintem van valami, amit mindannyian megtehetünk, ami gyakorlatilag ugyanoda vezet, de a nélkül a

kockázat nélkül, hogy az Egyház formális áldása híján a saját ítéletünkre szorítkoznánk. Arra gondolok, hogy szüntelenül imádkozhatunk Istenhez azért az adományért vagy állapotért, amelyet sóvárogva várunk. Aki alázatos szeretne lenni, és evilág szemében jelentéktelen, az ne tegyen azonnal lépéseket ebben az irányban, hanem naponta könyörögjön Istenhez, hogy soha ne gazdagodjon meg, soha ne kerüljön valami magas beosztásba, soha ne legyen hatalma vagy tekintélye; naponta kérje Istent, hogy lakhelye maradjon mindig igénytelen, eledele egyszerű, öltözéke közönséges, otthona magányos; kérje Tőle, hogy a társadalmi ranglétra legalján szorítson neki helyet, hogy másoknak legyen elsőbbségük vele szemben, hogy mások szóljanak, míg ő hallgat, mások üljenek az első sorba, ő meg az utolsóba, mások előtt tisztelegjenek, őt meg észre se vegyék, másoknak legyenek szép házaik, drága bútoraik, kellemes kertjeik, elegáns hintóik és nagy udvartartásuk. Egy ilyen imádság nem lesz-e meg-megújuló fogadalommá, de a nélkül a vakmerőség nélkül, ami az egyéni elhatározással együtt jár? Ki tudna nap mint nap így imádkozni anélkül, hogy magába szívna valamit abból a lelkületből, amelyért imádkozik? Ahogy a hitvallásunk bizonyos értelemben könyörgés, úgy egy ilyen imádság bizonyos értelemben hitvallásnak tekinthető. De még egy ilyen imádságot sem szabad elsietni. Mérjük csak föl a következményeket, mielőtt hozzáfognánk, mert semmi kétség, hogy az efféle kéréseket a Mindenható Isten fölöttébb hajlamos teljesíteni. Vannak olyan imádságok, amelyek eredményességében magunk is kételkedünk, de vannak olyanok is, amelyek történelmi tapasztalataink alapján veszélyesek, mert annyira hatékonyak. Gyakran alig hagyja el ajkunkat a szó, máris föliratott a mennyben, és ha kívánságunkat visszavonnánk is, már teljesül. Ezek közé az imádságok közé tartoznak a szenvedésért és megpróbáltatásért való könyörgések, és azok is, amelyekről beszélek: az imádságok apostoli vagy őskeresztény, illetve (minden néven nevezendő) szentírási lelkületért. Senki se imádkozzon hát könnyelműen azért a szentírási lelkületért, nehogy még mielőtt meggondolná, megkapja azt. Ha viszont sok töprengés után úgy gondolja, hogy valóban és mélyen óhajta, akkor ne csak azért imádkozzon, hanem még kegyelemért is, hogy elviselje. Ám ezzel elégedjen is meg, és ne fogadkozzon.

4. Amit az imént mondtam, abból egyenesen következik valami, nevezetesen az, hogy a bűnbánat kezdeti hevületében óvakodnunk kell attól, hogy csak a saját ítéletünkre támaszkodjunk, és ne kérjünk útmutatást. Nemcsak a tartós elkötelezettség, hanem a bűnbánó minden tette a sajátjánál higgadtabb megítélést igényel. Nem boldogulhat önmagában, szüksége van tanácsadókra, és ha szem elől téveszti ezt az egyszerű és természetes szabályt, az súlyos következményekkel jár. Valamennyien sok és sokféle szenvedéstől óvhatjuk meg magunkat, ha meggyőzzük arról, hogy sem önmagunknak sem Isten velünk való szándékainak megítélésére nem mi vagyunk a legalkalmasabb bírúk. Melyik értelmes beteg ne fordulna orvoshoz? S talán a lelki betegségek kevésbé gyakoriak, vagy kevésbé súlyosak, kevesebb szövődménnyel járnak a testiekénél? Talán a tapasztalat szellemi és anyagi vonatkozásban egyaránt haszontalan? A következtetés elveszti értelmét és a tudomány minden jelentőségét, mikor a lélek forog kockán? Mennyire következtelen korban élünk! Minden elképzelhető dologról azt állítjuk, hogy tudományos vizsgálódás tárgya, hogy alapelveken nyugszik, hogy tanítható, és értelmünkkel felfogható, az önfegyelmet kivéve. Az önfegyelem kockázatos: nem lehet megtanulni, de valamilyen természetes ösztön folytán mindenki gyakorolhatja. És ami még ennél is furcsább, bárkit a saját útikalauzává és oktatójává tehet éppen akkor, mikor a dolog természeténél fogva bajban és tévedésben van. Hogy mutathat valaki önmagának utat olyankor, amikor föltehetően éppen eltévesztette azt. Hogy lehet valaki vezető és vezetett egy személyben? Itt azokról az időszakokról beszélek, amikor az ember zaklatott, ideges, nyugtalan, levert, elcsüggedt, vagyis mikor az ítélőképessége a dolog természetéből adódóan nem tiszta, mikor a képzelete könnyen elragadhatja, mikor a hajlamai hajlíthatják, mikor a benne lévő világosság, ha nem is

sötétséggé, de őt rossz irányba terelő üstökössé válik. S ha vak vezet világtalant, nem fog az ész és a szenvedély, nem fog az egész ember a szakadékba zuhanni?

Szükségtelen hangsúlyoznom, hogy senki nem vezethet minket Isten kegyelme nélkül, és hogy Isten kegyelme biztosan fog vezetni, és hogy Isten kegyelmét magánimádsággal lehet kiérdemelni. Mert Isten eszközöket használ, és szüksége van ránk, nekünk kell cselekednünk, és Isten addig vezet, amíg megtesszük, ami tőlünk telik. A kérdés az, hogy mások tanácsa Istentől való-e, mely által Ő áld és Ő világosít meg, s amely nélkül a lelkünk nem boldogulhat. Mélységesen meg vagyok győződve arról, hogy egy vallásos közösségtől semmi jót nem lehet várni mindaddig, míg meg nem tanuljuk, hogy nem mehetünk a saját orrunk után, hogy a szív boldogítása tudomány, amelyet művelni kell, és még ha kellő figyelmet szentelünk is neki, a legkevesbé a saját esetünkben alkalmazhatjuk, vagyis akkor, mikor a legnagyobb szükségünk van rá. Vallási kérdésekben is arra a józan észre kell támaszkodnunk, amely világi dolgokban azért nem hagy cserben, mert valódi érdeklődést mutatunk irántuk; és ahogy álmában sem akarna senki a saját ügyvédje vagy orvosa lenni, bármennyire is ki kell következésképp szolgáltatnia érzelmeit, úgy be kell látnunk, hogy ha Istent tiszta lelkiismerettel akarjuk szolgálni, akkor nem lehetünk a saját lelki vezetőnk, és a bajból nem rángathatjuk ki magunkat a saját hajunknál fogva.

Végezetül, serkentsük hát egymást arra, hogy azt a jobbik részt válasszuk, amely el nem vétetik tőlünk. Küzdjünk azért, hogy komolyan vegyük, és úgy szemléljük a dolgokat, ahogyan Isten teszi. Akkor nem is lesz olyan nehéz a világról lemondani, nem is lesz olyan kimerítő elménket kibékíteni azzal, ami ellen először tiltakozik. Fordítsuk hát elménket az ég felé, irányítsuk gondolatainkat a fentiekre, és Isten majd a maga idejében oda tereli vonzalmainkat is. Idővel majd természetessé válik számunkra mindaz, amit jelenleg csupán jónak és igaznak vélünk. Kívánni fogjuk azt, amit jelenleg csak csodálunk. Elégeljük meg azt, hogy eddig a saját fejünk után mentünk, kíváncsunk a dicsőséges társaságába azoknak az apostoloknak és prófétáknak, akiről a Szentírásban olvashatunk. Kössük össze sorsunkat az övékkel, és vágyakozzunk összegyűlni lábaiknál. Könyörögve kérjük Istent, hogy használjon fel minket, igyekezzünk a Neki való, tökéletes önátadás szellemét kiérdemelni, hogy a világi dolgok iránt közömbössé válva, készen álljunk az Ő hívását követni, valahányszor szólít. Ezzel lesz a legjobb magunkat elfoglalni, míg az Ő hangját meg nem halljuk, türelmesen készülve arra, elmélkedve és Őt keresve, hogy tökéletesítse bennünk azt, amit az Ő megbízható kegyelme indított el bennünk.

Sokan vannak, akik csak rövid utat járnak be a hitben, és aztán hirtelen megállnak. Isten mentsen meg minket attól, hogy elfojtsuk azt a jó magot, amely különben termést hozna! Buzgólkodjunk olyan jó cselekedetekkel, amelyek jóváteszik a múlt gonoszságát, és szilárd alapot fektetnek le számunkra az eljövendő világban.

Az evangéliumi szentség mint a természetes erények betetőzése

Bevezető

Ezt a beszédet, ahogy az eredeti szöveg végén ott is szerepel megjegyzésként, a rektorhelyettes megbízásából mondta el Newman. Többek között ez a beszéd is olyan, hogy első olvasásra könnyen belefáradunk, vagy egyszerűen nem értjük. Háromszor kell elolvasni, és bekezdésként jegyzetelni. Nem azért érthetetlen, mert Newman bonyolultan fogalmaz, hanem mert olyan, sokszor ki sem mondott téves meggyőződést támad meg a Kinyilatkoztatás alapján, amelyhez öntudatlanul is ragaszkodunk. Ebből is látszik, hogy Newman igehirdetése nem híg lelki irodalom, itt a legújabb kor egyházatyja beszél.

Azt a manapság is divatos, keresztény hitünket már-már eláruló véleményt cáfolja, hogy nincs lényeges különbség egy nem hívő ember természetes „jósága, igazságossága, igazsága” és egy hívő, megkeresztelt ember jósága, igazságossága és igazsága között. Ez az állítás alapjaiban hamis. Mi, akik Jézus Krisztusban hiszünk, és meg vagyunk keresztelve, „természetes erényeink” forrását sem kereshetjük önmagunkban, hanem csak a mi Urunkban, aki által új életet nyertünk. Ha nem tudjuk, vagy nem vesszük komolyan, hogy az isteni természet részesei lettünk, hogy az élő Szőlőtől vagyunk élő vesszők, és bizonyos begyakorlással szerzett erényeinket csupán természetes erényeknek tartjuk, akkor azok valóban csak természetes erények maradnak, és nem hoznak gyümölcsöt az örök életre. (Persze olyan keresztény világban élünk, hogy mindjárt hozzá kell tennem, hogy ez nem a pogány ember elítélése. Ő is eljuthat a megigazulásra a „vágykereszttség” által, hiszen, ahogy Newman írja: „... a bűnből a megigazultságba vezető út a pogányok elől sincs elzárva...”)

Megdöbbenő példát hoz arra, hogy milyen nagy a szakadék a természetes ember és a Krisztusban újjászületett ember között, amikor arról beszél, hogy a természetes ember bűne és büntudata is távol van a keresztény bűnbánattól. Newman szerint a keresztény élet nem természetellenes élet, de nem is természetes, hanem mindenben természetfeletti: még abban is, ami természetes benne.

* * *

„Mert valamikor sötétség voltatok, most azonban világosság vagytok az Úrban. Úgy éljetez, mint a világosság gyermekei, – a világosság gyümölcse pedig csupa jóság, igazságosság és igazság.”
[Ef 5,8-9]

A kereszténység bűnbocsánatot hirdet, és azt ígéri, hogy Krisztus közvetítésével az örök élet részesei leszünk, ám ezen kívül eszközöket is ad nekünk ahhoz, hogy természetes erkölceinket javíthassuk. A javulást, mint tudjuk, a Szentírás a Szentléleknek mint legfőbb oknak tulajdonítja, s mint ami Tőle származik, magát a ránk gyakorolt hatást és az annak köszönhetően alakuló erkölcsi érzéket egyaránt úgy nevezi, hogy „a lélek”. Szent Pál is így említi a „Krisztus Jézusban való élet lelkének” törvényét [Róm 8,2], és szembe állítja azzal a jellemmel és viselkedéssel, ami maga a bűn és a halál. Arról is beszél, hogy megkaptuk „a hitnek a lelkét” [2Kor 4,13], vagyis azt a lelki beállítottságot, amelynek lényege a hit. A most vasárnapi leckének rendelt levelében pedig ugyanannak a léleknek a megnyilvánulására vagy gyümölcseire utal azokkal a szavakkal, hogy „jóság, igazságosság és igazság”. A textusban használt „világosság” is olyan szó, amely ugyancsak az Evangélium által eszközölt erkölcsi

változást fejezi ki, de ez a mi Urunk sajátja, aki az ember igazi Világossága. A keresztények meghívást kaptak „az ő csodálatos világosságára”, így „világosságban járunk”, és „aki szereti testvérét, a világosságban marad”, ezért „oltsuk magunkra a világosság fegyvereit” [1Pt 2,9; 1Jn 1,7; 2,10; Róm 13,12]. Egy másik, hasonló kifejezés az emberi lélek megújulása vagy újjászületése. Valóban, ez egészen nyilvánvaló: az újszövetségi kifejezések tárháza azon a meggyőződésen alapszik, hogy Krisztus eljövetele az Egyházat közvetlen, belső javakkal halmozza el.

Mit is jelentenek hát ezek a kifejezések? Feltételezve, hogy a súlyos szavak mögött mély gondolatok állnak, és az apostol nem ékesszólásra, hanem a szintiszta igazság közlésére törekszik, vajon a Szentírás nyelvezete az adott javak teljességét illetően miért enged arra következtetni, hogy a dolgok jelenlegi állása a kereszténység következménye? Hogy itt nem pusztán közönséges vallásosságról van szó, amit a Szentlélek táplálhat a pogányok körében, de nem is olyan bámulatos javadalmakról, amilyenekről Szent Pál beszél, amikor azért könyörög, hogy „a dicsőség Atyja” megadja az efezusiaknak a „bölcesség és a kinyilatkoztatás Lelkét”, „világosítsa meg lelki szemeiket”, hogy tudják, „milyen gazdag az Ő dicsőséges öröksége a szentek számára” [Ef 1,17-18], az különösebb bizonyítékok nélkül is nyilvánvaló, és azzal itt a legkevésbé sem kell foglalkozni.

A kérdésre azok sem adnak választ, akik a nagy többségnél sokkal jámborabbak, akik világosan látva, hogy a keresztény erkölcs és áhitat valami rendkívüli, isteni dolog, azt a világtól való elzárkózással, olyan külsőségekben igyekeznek megvalósítani, mint a szigorú szertartásosság, az önsanyargatás és kötelességszerű teljesítése mindannak, amit a pusztá létfenntartás igényel, s akik végül, következésképp élettelen formaságokkal helyettesítik azt a „lelket”, amelyet megtisztelni óhajtottak.

A nehézség megoldását olyanoktól sem várhatjuk, akik inkább a saját érzéseiktől és képzeletüktől kérnek tanácsot, semmint Isten csalhatatlan Igéjétől, és azt a lelki fegyelmet, amit mindenki a kereszténység próbakövének tekint, szilaj és bárdolatlan hevülettel, vagy egy mesterkélt ájtatosság kifejező eszközeivel a saját zaklatott lelkiállapotuknak szolgáltatják ki. Ez a lelkület ugyanis – néhány rendkívüli alkat kivételével – előbb-utóbb szintén megreked a vallásos külsőségek szintjén.

Sőt, a keresztény világ helyzete sem látszik indokolni Szent Pálnak a kegyelem rendkívüli adományára vonatkozó kifejezésmódját. Távolról sem a Szentírással egybehangzóan és azt tolmácsolva, még a legkifinomultabb társadalom erkölcei és szokásai is kétségtelenül inkább arra irányulnak, hogy az emberi elmét eleve elfogulttá tegyék bármilyen vallási és erkölcsi kötelesség fennkölt értelmezésével szemben. És hogy ez már az apostoli korban is így volt, arra abból a két levélből következtethetünk, amelyeket Szent Pál írt a korinthusiaknak, akik aligha fogták föl saját rangjukat mint „Krisztus Jézusban megszenteltek” és „meghívott szentek”, ha megátalkodott „versengés, irigység, indulatosság, egyenetlenkedés, rágalom, fondorkodás, felfuvalkodottság, pártoskodás” volt közöttük, és „nem tartottak bűnbánatot” [2Kor 12,20-21].

Valójában egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy a kereszténység a világnak úgy általában bármikor is bármilyen számottevő, lelki előnyére vált volna. Az emberiség általános beállítottsága az egyéneket tekintve ugyanolyan, mint mindig is volt: nyugtalan és elégedetlen, vagy érzéki, vagy hitetlen. A barbárság korában az Egyház befolyása a pogányok körében valójában sokkal több sikerrel érvényesült a társadalmi lét és a tisztességes viselkedés terén, mint az ma ismert, és minden korban sikerrel fogja mérsékelni azokat a túlzásokat, amelyeket maga a lelkiismeret is kárhoztat, de nagyjából mindig is inkább volt korlát a világ számára, semmint a személyes erény és tökéletesség kalauza. Gyümölcssei tilalmak lettek.

Igaz ugyan, hogy kedvezőbb társadalmi feltételek mellett több ártatlanság, tisztességesebb magatartás és szívéllyesebb modor érvényesül, de mindez – bár olykor a

sajátosan keresztény jellem illusztrációjának számít – valójában nincs azzal szükségszerűen kapcsolatban. Mert miért is ne tulajdoníthatnánk mindezt pusztán a civilizáció és a műveltség azon gyarapodásának, amely minderre kétségtelenül illetékes. Az erkölcsök is művelhetők, mint bármilyen tudomány, amelyik csontot kínál az értelemnek, hogy addig rágódjon rajta, ameddig csak akar. A lelkiismeret és a Szentírás ehhez pusztán külső segítséget nyújt. Aztán egy ilyen erkölcsi tanítás, ha rendszerbe foglalják, szépségével és kifinomultságával általános csodálatot kelt, és amennyiben nem okoz túl sok kényelmetlenséget, nem ellentétes semmilyen szenvedéllyel, és semmiféle sürgető érdeket nem sért, nyilvánvaló célszerűsége folytán mintegy az illem elfogadott tankönyvévé válik. Az erények általános tisztelete azonban még nem bizonyítja azt, hogy a lelkiismeret érzékeny és jól működik – semmit sem bizonyít az értelem pallérozottságán kívül. A történelem ezt igazolja: a római moralisták olyan elbűvölően írnak, mintha erkölcsös emberek lennének.

Ám, ha valóban ez a helyzet, akkor nem sértjük mi a kereszténység méltóságát azzal, hogy a hitetleneket Jézus Evangéliumának a világban nagyjából érvényesülő hatásaival igyekszünk elkápráztatni, mintha azok a saját isteni eredetüket bizonyítanák, holott nyilvánvalóan olyan alapelvekből következnek, amelyek nem „Krisztus kegyelméből és az ő Lelkének ihletésére” nyernek teret? Azt ugyanis nem nehéz megállapítani, hogy az emberi természetből fakadóan bármilyen alapelvek széleskörű befolyása és szívélyes fogadtatása valójában az ember földhözragadt mivoltát igazolja: „ebből a világból valók, azért erről a világról beszélnek, és a világ hallgat rájuk” [1Jn 4,5]. A világ igazi Világossága több embert taszít, mint ahányat vonz, és annak isteni eredetét nem az emberek tömegeire gyakorolt, szembetűnő hatása bizonyítja, hanem az a megdöbbentő ereje, amellyel az erkölcsi szintet meghaladja ott, ahol lélekben és igazságban fogadják. A minden rangú és rendű szentektől ezt bármelyik komoly érdeklődő megtudhatja, úgy általában, a világ előtt pedig e Világosság figyelemre méltó, földi folytonossága tesz tanúságot – az, hogy rendületlenül létezik, a legkülönbözőbb ellenvéleményeket váltja ki, és valamennyi fölött győzedelmeskedik. Sokak számára nem válik nyilvánvalóvá – nem mintha szándékosan rejtőzne el előlük, hanem, mert akarattuk kificamodott szabadsága Tőle távol tartja őket.

Ezen kívül, nem szabad elfelejtenünk, hogy a kereszténység azt állítja: a következő életre készít föl minket. Nem csoda hát, ha azok az alapelvek, amelyek az erkölcsök tudományát bevallottan a közösségben megmutatkozó, közvetlen eredmények felé terelik, a saját, hazai pályájuk előnyeit élvezhetik. A kimagasló erények a közéletben kellőképpen nem méltányolhatók, sőt ritkán ismerhetők fel, mert egy nem látható közönség előtt gyakoroltatnak. Tényleges megnyilvánulásaik ezen a kusza forgószínpadon csak részlegesek, ahogy a legtökéletesebb forma is elveszíti körvonalait és arányait valami beárnyékolt és egyenetlen felületen.

Tételezzük hát fel, mint amit szükségtelen bizonyítani, hogy a gondolat szabadsága, a felvilágosult jogegyenlőség és szívélyesség, melyek a civilizáció hajtásai, a keresztény lélektől még a külsőséges vagy érzélgős jámborságnál is sokkal távolabb állnak, mivel „nem kedvesek Istennek, amennyiben nem a Jézus Krisztusban való hitből fakadnak, sőt inkább «kétségtelenül» a bűn természetével rendelkeznek”.

Hogyan kell hát végül is körülírnunk azt az adományt, amelyet a kereszténység oszt szét? A kérdés megválaszolásához elengedhetetlen megvizsgálunk, hogy mit is mond erről maga a Szentírás, amelyben a választ nyilvánvalóan keresnünk kell. Nem mintha ez a téma új megvilágításba kerülhetne, vagy olyan megállapításokhoz vezethetne, amelyek nem rendelkeznek a józan keresztények jóváhagyásával, hanem azért, hogy szemléltessünk és megerősítsünk egy fontos igazságot, és ahogy minden évszak átélésének megvannak a maga gyakorlati, keresztény szempontjai, azokat előtérbe helyezik és igazolják azok az alázatossági gyakorlatok, amelyek most különösen időszerűek.

A rendkívüli keresztény „szellem” és a kereszténységtől függetlennek látszó emberi hit és erény közötti különbség tehát egyszerűen ez: míg a kettőnek ugyanaz a természete, az előbbi az utóbbinak összehasonlíthatatlanul fölötte áll, mélyebben gyökerezik abban a lélekben, amelyet betölt, következetesebb, erőteljesebb, nagyobb a tisztasági foka és a tekintélye, biztosabb győzelmet ígér – a Szentlélek áldásos hatásai ugyanis határozott jellemmé egyesítik, formálják és érlelik erkölcsi természetünk legkiválóbb elemeit, valahogy úgy különbözve a pogányok erényeitől, ahogy egy elnyűtt, szibarita váz hanyatló életerejé különbözik attól, amelyik egy ugyanúgy hervadásra és pusztulásra ítélt, de egészséges, szép és erős testet éltet.

Hogy az átlelkedült és az erényes jellem lényegében ugyanaz, az a textusból más szentírási helyekhez hasonlóan kiviláglik: „A Lélek gyümölcse pedig csupa jószág, igazságosság és igazság.” Figyelmünket azonban irányítsuk inkább a köztük mégis meglévő különbségek felé, nevezetesen arra, hogy a keresztény kegyelmek rangban és méltóságban magasban az erkölcsi erények fölött állnak. A következők ezt a különbséget hivatottak szemléltetni.

Nézzük csak a mi Urunk szavait, amikor a szeretet parancsát adja: „Ha ugyanis csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi lesz a jutalmatok?” Vagy Szent Péter szavait a türelem köteleességéről: „Miféle dicsőség az, ha vétkeztek, és azért viselitek el a pofonokat? De ha jót cselekedtetek, és békével túrtok, ez kedves Isten előtt.” [Mt 5,46; 1Pt 2,20]

A közönséges és a magasabb rendű erény, a természetes és a keresztény erények kirívó különbsége a különféle köteleességekből formálisan kikövetkeztethető. A köteleességeket például gyakran osztályozzák úgy, hogy van vallási, viszonylagos, valamint személyes, és az erények ezen osztályainak mindegyikét más-más érdem jellemzi: a hit, a jóakarát és az igazságosság, illetve a mértékletesség. Mármost a kereszténységben ezt a hármat tökéletesíti a remény, a könyörületesség és az önmegtagadás, amelyek a közönséges erényektől megkülönböztetve, a „lélek” sajátos gyümölcsei. Ezt nem szükséges részletesen bizonyítanunk, elég utalni Szent Pálnak a Rómaiakhoz írt és a Korintusiakhoz írt első levelére. A keresztény jellemnek ezt a három sarkalatos erényét juttatja érvényre a mi Üdvözítőnk, amikor arra buzdít, hogy ne gondoljunk a holnapra, hogy azt tegyük mással, amit magunknak kívánnánk, továbbá tagadjuk meg önmagunkat, vegyük föl a keresztünket, és kövessük Őt.

Más erények is hasonló termést hoznak, és hasonlóan kirívó különbségeket árulnak el. Szent Péter imént idézett szavai a keresztény türelmet a közönséges türelemmel állítják szembe. Szent János arról beszél, hogy „a tökéletes szeretet kizárja a félelmet”, és ezeknek a szavaknak a tolmácsolása bármilyen nehézséggel is jár, a keresztény kegyelem transzcendens jellegét legalább is világosan jelzik, összevetve a közönséges erénnyel, ahogy az korábbi vallási törvényeknek alávetve felismerhető. A Zsidókhöz írt levélben pedig a sugalmazott szerző a hit elemi tárgyait veti össze azzal, amelyben egy tökéletes és igaz keresztény örömet leli, utóbbi lévén az Engesztelésből fakadó tanítás, az előbbieket pedig olyasmik, mint Isten léte és Gondviselése, vagy a Feltámadás és az örök ítélet.

Ráadásul a Lélek különleges adományának mibenlétét megtudhatjuk anélkül is, hogy a Szentírásban a kegyelmek és az erények kifejezett szembeállítását keressünk. Elegendő összevetnünk a keresztények erkölcsi kódexét azzal az általános benyomással, amelyet a természetes erkölcs közönséges határain túlra még soha nem merészkedő elmékre gyakorolhatna. Mint például azok az intelmek, hogy ne álljunk ellen a gonosznak, hanem tartsuk oda a másik arcunkat is, hogy szívből bocsássunk meg felebarátainknak, még ha hetvenhétyszer is vétettek ellenünk, hogy szeressük és áldjuk ellenségeinket, hogy színlelés nélkül szeressünk, hogy másokat tartsunk többre önmagunknál, hogy viseljük egymás terhét, hogy emeljük fel az elesetteket, hogy testvéreinket szolgáljuk annál alázatosabban, minél több hatalmunk van fölöttük, hogy egyszerűségben és szerénységben a gyermekekhez

legyünk hasonlóak, hogy kerüljük az üres szavakat, és törekedjünk az egyenes beszédre, hogy az imádság legyen vigasztalásunk, hogy himnuszok és zsoltárok derítsenek kedvre, hogy ne törődjünk a világi javakkal és sikerekkel, hogy önként ragaszkodjunk valamiféle szegénységhez (legalább annyira, amennyire mindennemű fölösleges vagyon elutasítása annak számít), hogy legyünk olyan ártatlanok, amilyenné a tisztátalanságtól való irtózás csak tenni képes, hogy kezünket és szemünket is a példaképül választott Fiúisten követésének vágya irányítsa, és hogy a mennyek országáért el tudjunk hagyni barátokat és hazát, vagy a családi tűzhely melegének csábítását.

Mármost, a keresztény erkölcs irányelveinek felsorolásával nem magát azt a jellemet kíséreltem meg fölvezetni, amelynek formálása a rendeltetésük. Anélkül, hogy olyan szabályok tolmácsolására vállalkoznánk, amelyeket a vallásos ember is csak a szentségben való előrehaladásának arányában ért meg, jelenlegi céloknak megfelelően mégis föltételezhetem, hogy mindezek a szabályok az ízig-vérig keresztény jellemnek valami rendkívül magasztos erkölcsi kiválóságot tulajdonítanak. Így alkalmasak arra, hogy indokolják az apostol erőteljes szavait Isten és a dicsőség Lelkével mint a mi Üdvözítőnk közbenjárására kapott ajándékkal kapcsolatban, amit a textus nyilvánvalóan erkölcsi adománynak nyilvánít, de ugyanolyan nyilvánvalóan többnek is, mint amit közönséges hit és engedelmség alatt értünk.

Továbbá lássuk csak, mivel gazdagíthatjuk ezt a témát, ha az apostolok és közvetlen utódaik életét vizsgáljuk. Először is erőfeszítéseik és szenvedéseik kötik le figyelmünket. Nem mintha a fájdalom és a nélkülözés bármilyen természetes kapcsolatban lenne az erénnyel, de ha az erényt feltételezzük, akkor az említett körülmények azt rendkívüli mértékben képesek fejleszteni és fokozni. Ha tekintetbe vesszük Szent Pál készségét arra, hogy az Evangéliumért önmagát és mindenét feláldozza, akkor az ő vallásos érzülete a legkevésbé sem hasonlít arra a gyöngye és ingtag alapokon nyugvó erényre, amelyet mi az emberiség lelkiismeretesebb részének tulajdonítunk. Szent Pál és testvérei akkora lelki erővel rendelkeztek, hogy az minden más alkati sajátosságnál határozottabban jelölte meg bennük Isten választottjait és acélos fegyvereit, akiket nem lehet megtéveszteni, akiket a csapások és a fáradság csak egyre edzettebbé tesznek, hogy befejezzék az Ő földi művét, és a végsőkig kitartsanak. És nézzük csak meg a kegyelmeknek azt a társulását, amely a szentnek méltán nevezett férfiak jellemét formálta, hogy friss fogalmat alkotassunk annak a magasztos erkölcsiségnek a természetéről, amelyet a Lélek érvényre juttat. Szent Pál a buzgóság és szelídség, Szent János a túlradó szeretet és az elvekhez való föltétlen ragaszkodás egységének mintaképe. A meg nem alkuvás és a béketűrés erényeinek egyesítésére pedig Mózes már az első Szövetség kötelékében is példát mutat. Mindehhez hozzátehetjük az alázat és az önbecsülés, az istenfélelem és -imádat meg a világgal való visszaélés nélküli élet egységét is. Az apostol által szorgalmazott „teljes megszentelődés” illetően szükségességéről hajlamosak vagyunk megfeledkezni. Az erkölcsi kiválóságot egyoldalúan képviselni valójában nem is olyan nehéz úgy, mintha a hit, a buzgóság vagy a kedvesség lenne minden, holott a vallási fegyelem rendkívül kényes dolog, és annál inkább az, minél többet gyakoroljuk. Az erkölcsi növekedés szépségét vagy tartósságát arányai alapozzák meg, ezért a valóban létező, érett szentséget csak kevesen ismerik föl, a nagy többség soha. A közönséges szemlélők csupán egy-egy benyomást őriznek meg valami jó emberről, akivel valamilyen körülmények között történetesen találkoztak. Az Isteni Szikra sajátosságai és megnyilvánulásai messze meghaladják értelmünket, s miután következetlennek látszanak, joggal tekinthetők titokzatosnak.

A keresztény szentség különleges emelkedettségét végül jól szemlélteti az a különös kép, amellyel a Szentírás bennünket annak elérésére buzdít. A társadalom közönséges erényeit különösebb nehézségek nélkül sajátíthatjuk el, sőt, néhány egyszerű és érthető alapelvekre hagyatkozva, vagy bizonyos alapigazságok belátásától függően az erények gyakorlásában

valamilyen erkölcsi rend dicsekvése nyilvánul meg. Ez elég sekélyes életbölcselet, a keresztény tökéletesség viszont olyan magasan szárnyal, amilyen magasztosak a Szentírás parancsolatai és intelmei: „virrasszatok és imádkozzatok”, „sokan vannak a meghívottak, és kevesen a választottak”, „szűk a kapu és szoros az út”, „Igyekeztek a szűk kapun bemenni”, „Sokan mondják akkor majd nekem...”, „milyen nehéz a gazdagnak bejutni”, „Akinek van füle a hallásra, hallja meg” [Mt 7,19.22.26; Lk 13] és más hasonlók.

Ilyen javakat kínál hát nekünk a kereszténység. Nemcsak erkölcsi természetünknek Ádám eredeti állapotát visszaidéző megújulását, hanem azt is, hogy annak minden erőssége és gyengédsége az egyedül teljes emberben forrhat eggyé, „Krisztus tökéletességének mérteke szerint”. Nem mintha a bűnből a megigazultságba vezető út a pogányok elől el lenne zárva, nem mintha az ő tényleges előrehaladásuk mértékét megszabni merészelnénk, nem is mintha mindenben a tökéletességre törekedni nem lenne mindenkinek kötelessége bármilyen törvény alatt, de sem a kötelesség, sem Istennek a pogány népekről való gondoskodása nem mérhető a keresztények újjászületésére vonatkozó, isteni ígérethez, Krisztus szenvedésének ahhoz a felülről való, tökéletes ajándékához, amelyről az apostolok annyira ünnepléses és diadalmas nyelven beszélnek, hogy azt első hallásra nem is nagyon lehet megérteni.

Tekintettel hát minden ragyogására és tisztaságára annak a szentségnek, amelyre meghívást kaptunk, de saját kétségtelen tudatlanságunkra és érzékiségünkre is, Egyházunk arra tanít, hogy a „Szent” jelzöt önmagunktól távol tartva, csak olyanoknak tartogassuk, akik „szenvedtek, és nem fáradtak el” [Jel 2,3], akik az apostolokhoz és az első vértanúkhöz hasonlóan a jó harcot megvívták, a pályát végigfutották, és a hitet megtartották.

Ám azt se gondolja senki, hogy a félénkebb keresztényt ez kirekeszti és elriasztja, vagy hogy a restebbet tétlenségre kárhoztatja azzal, hogy neki teljesíthetetlennek tűnő követelményt állít elé. A restség mindig csak tessék-lássék engedelmességhez vezet, akár magas a mérce, akár nem. Ami pedig Krisztus komoly, de aggodalmaskodó hívét illeti, keserűségét édesítse meg az a tudat, hogy Isten örökös oltalmának kegyelme és a választottság kiváltsága nem kevésbé árad ki rá, mint a kiérlelt szentre. Isten akarata és szándékai az ő javát szolgálják, a kegyelem első gyümölcsei számára érlelődnek akkor is, ha jelleme még nem forrt össze Krisztus rendíthetetlen képmásával. A díj ugyan még olyan távolinak látszik, hogy a győzelem utáni leghőbb vágy a kudarcból való félelemmel keveredik, de kétségbeesésre okot adó, leküzdhetetlen akadály nem tornyosul előtte. És akár megnyugtatja önmagát, akár nem, minden keresztény életében van egy pont, ahol kiválasztottsága biztosnak tekinthető, és legalább is olykor „megérzi önmagában Krisztus Lelkének működését, és sanyargatván a testet, figyelmét magasabb rendű és mennyei dolgokra irányítja”. Szent Pál egy alkalommal így mondja: „Nem mintha már kezemben tartanám”, majd csöppet sem elcsüggedve hozzáteszi: „így futok a cél felé, annak a hivatásnak jutalmáért, amelyet Isten felülről adott Krisztus Jézusban”. Élete vége felé pedig ezt mondja: „Készen vár már rám az igazság koszorúja.” [Fil 3,12-14; 2Tim 4,8]

A bennünket érintő témához még föltétlenül kell néhány megjegyzést fűzni, amivel be is fogom fejezni.

Egyrészt fölmerül a kérdés, hogy manapság vannak-e a világon olyan szentek, amilyenek az apostolok voltak. Ez pedig legalább is egy gyakorlati megfontolásra késztet. Ugyanis, ha valahol vannak, akkor saját Egyházunkban kell keresnünk őket, vagy ha itt nem találjuk, akkor ennek a hiányosságnak – miután az apostolok természete sem volt a miénknél magasabb rendű – nem lehet más magyarázata, mint azok beteges vonzódása a bűnhöz, akik nem olyanok. Vannak keresztények, akiket nem tölt el a tiszta igazság ismerete, mások pedig kívül rekedtek Krisztus isteni kiváltságokkal felruházott Egyházának határain, de mi joggal dicsekedhetünk azzal, hogy tagjai vagyunk az apostolok által alapított testnek, amelyben a Szentlélek azóta is rendkívüli módon jelen van, beragyog bennünket a Szentírás teljes világossága, és a hitvallás legpontosabb formáját mondhatjuk magunkénak. Másrészt viszont,

ha ennek a keresztény országnak a tényleges állapotát vesszük szemügyre, az nem úgy néz ki, mintha polgárai minden igyekezetükkel azon lennének, hogy az áruló apostol őket is fenyegető sorsát elkerüljék. Nem úgy néznek ki, mintha a természetes és a lelki kiválóság között különbséget tudnának tenni, nem próbálnak az újjá nem született ember erkölcsi fölé emelkedni, melyek a pogányok esetében dicséretesek, de nem szolgálják a keresztények üdvösségét. Hajlamosak a keresztény erkölcsöt pusztán olyan rendszernek tekinteni, amely vallásuk kinyilatkoztatott voltának egyik bizonyítéka és a zsidókét meg a pogányokét meghaladó tudás jele, de nem olyasmi, ami számukra kötelezően elsajátítandó erkölcsi magatartást írna elő. Sőt, ha az igaz kereszténnyé válás sürgető kötelességéhez és a keresztény világ tényleges nemtörődőségéhez és hitetlenségéhez még hozzáadjuk azt is, hogy a büntől az engedelmességhez pártolni mekkora nehézségekkel jár, akkor kilátásaink még riasztóbbak. Még az is nehéz, hogy egyáltalán fogalmat alkossunk arról a hatalmas különbségről, amely a szentség követendő példáját elválasztja a természetes hajlamainkat szabadjára engedve, önmagunk számára észrevétlenül kialakított magatartástól. Lehet-e nagyobb különbséget elképzelni, mint mikor valaki élvezeteket habzsolva, szenvedélyeinek hódol, és mikor ugyanőt önvád és testi szenvedés marcangolja, és irtózáttal gondol vissza bűneire, melyekben korábban kedvét lelte? Ám bármilyen nagy is ez az ellentét, a lelkiismeret-furdalás nem különbözik jobban a züllött kicsapongástól, mint mindkettő az igazi vallásos lelkülettől. A bűnözés gyönyöre a büntudat ellentéte, a büntudat azonban még nem bűnbánat, a bűnbánat még nem megtérés, a megtérés még nem megszilárdult erény, és még az erény sem a Lélek ajándékának teljessége. Hogyan is szoríthatnánk korlátok közé a megszentelődés folyamatát? Annak magasabb szintjeit azonban a szántsándékkal vétkezők ugyanúgy nem ismerik, mint saját tudatlanságukat, és azokat a „mennyei dolgokat”, amelyekre Üdvözítőnk utal.

Végül pedig, ha a fölvetett, súlyos gondolatok mellett még azt is tekintetbe vesszük, hogy próbaidőnk milyen rövid, ugyan ki mérhetné föl, hogy egy keresztény életének minden egyes napja és órája mekkora jelentőséggel bír örök sorsát illetően? Nem mintha életünk nem lenne elég hosszú a saját adományaink felhasználására, hanem inkább a próbaidő meghosszabbítása lehetetlen, mert olyan a természetünk, hogy ha életünk tízszer hosszabb is lenne, örök sorsunkat alighanem akkor is csak az indulás első lépései határoznák meg. Menthetlenül kialakítunk ilyen vagy olyan szokásokat, minden egyes tettünk az összes többit befolyásolja, jellemünket formálja, szabad akaratunkat a jó vagy a rossz irányába fordítja, míg hamarosan annak minden erejét és vezérfonalát az előtte megnyíló, végtelen látóhatár egyetlen szilárd pontjára összpontosítja. Legalább is ez erkölcsi természetünk alaptörvénye, és a bekövetkező eseményeket kísérő döntéseinknek ez olyan félelmetes jelleget ad, főleg kezdeti éveink próbaidejét olyan rémisztő jelentőséggel ruházza föl, hogy annak terhét csak az evangéliumi megnyilatkozások ismeretében, és mindenek fölött Megváltónk könyörületes szavaival mérlegelhetjük. Azok nem véletlenül hordozzák a dolgok látható rendszerének azt a fenyegetését, amelyet az ígélet nélkül nem bírnánk elviselni, másrészt viszont az ígélet hallatára indokolatlanul felfuvalkodottá válnánk, ha nem tapasztalnánk meg a Természetes Vallás rémségeit.

Tudjuk, hogy eljön a nap, amelyen minden keresztény megítéltetik, nem aszerint, amit Isten tett érte, hanem aszerint, amit maga tett önmagáért: mikor a Megváltás számtalan áldásában való részesedéséből semmi más nem marad, csak amit önnön erkölcsi lényének szerves részeként a sajátjává tett. S miután nem tudhatjuk, hogy esetünkben majd akkor a szentség milyen mértéke lesz elfogadható, számunkra nem marad más hátra, mint hitben Isten irgalmára hagyatkozni, és eltökélten, de alázattal követni a bűnökért való Engesztelésnek azt az útját, amelyet Ő jelölt ki, hogy mikor eljön a világot megítélni, megemlékezessen rólunk az Ő országában.

1831. március 6.

Krisztus könnyei Lázár sírjánál

Bevezető

Ennek az egyik – stílusát tekintve is – legszebb elmélkedésnek azt az alcímet adhatnánk, amelyet Newman prédikációjának első mondatában említ: „Miért sírt a mi Urunk Lázár sírjánál?”. A kérdést egészen nyersen fogalmazza meg: „... tudta, hogy van hatalma föltámasztani őt, miért kellett hát azok szerepét játszani, akik siratják halottaikat?” A nagy gondolkodó, az igazi teológus nem jámborkodik, hanem szembenéz azzal, ami öléje vagy mások elé áll, és nyersen kimondja. Aquinói Szent Tamás is: „Tegyük fel, hogy nincs Isten...” Newman pedig: Ha tudja, hogy föltámasztja, miért vesz fel egy szerepet? Nem tiszteletlenség ez, hiszen Newman legmélyebb viszonya Istenhez a szent istenfélelem. (A Szentlélek legnagyobb ajándéka, amelyről a II. vatikáni zsinat utáni Katekizmus éppen Newmant idézve állítja, hogy nem más, mint Isten jelenlétének komolyan vétele.)

Newmannek, akárhányszor valami, első látásra ellentmondásos dolgot lát vagy hall a Szentírásban Istenről, első dolga, hogy tisztelettel megáll Isten személye előtt. Nem gondolkodik, főleg nem háborodik föl, nem ragadtatja magát elhamarkodott kijelentésekre, hanem megáll az istenfélelem ajándékának erőterében. Csak ezután kezd el gondolkodni, sokszor a nehézség mögött még szélesebb, egyetemesebb paradoxont látva meg.

Ezen bevezető után (mely egy igazi alapozás) négy pontban válaszol arra a kérdésre, hogy mi készítette Urunkat arra, hogy egy halottat sirasson.

1. Mások gyászával való együttérzésből sírt, hiszen ezt olvassuk: „Jézus pedig látta, hogy sír (ti. Márta), és hogy a vele érkező zsidók is sírnak, a lelke mélyéig megindult és megrendült”. Isten ezáltal közli, hogy együtt érez velünk. Isten nem sír istensége mélységeiben, de emberré-levése mégis rész-vétet fejez ki: részt vesz emberi életünkben, ez pedig Isten belső világából, az irgalmasságból ered.

2. Egy ember halálában a halál egyetemes diadalát látja az emberiség felett, de most megmutatja rajta erejét. Látta, hogy a világ jó, az Isten képére alkotott ember jó, de az ősbűn miatt pusztulásba hanyatlik. Ekkor mint teremtő megmutatta Lázár föltámasztásával az élet végső győzelmét: Isten szeretetének végső győzelmét. Ám Lázárnak újra meg kellett halnia. Feltámasztása csak jel volt, előképe annak a feltámasztásnak, melyet az utolsó napon végbevisz Ő, aki a föltámasztás és az élet.

3. Jézus könnyei az egyiptomi József könnyei voltak, aki testvéreivel találkozáskor megrendült, mert szívből megszánta őket.

4. Lázár feltámasztása oka lett annak, hogy őt ezen a Húsvéton megölik. Számára ez az utolsó Húsvét a földön. Saját halálán is megrendül, mint az Olajfák hegyén, bár értünk való szeretetből vállalta azt.

* * *

„Mégkérdezte: Hová tettétek őt? Azt felelték neki: Uram, jöjj, és lásd!

Jézus könnyezett. Erre a zsidók megjegyezték:

Íme, mennyire szerette őt!”

[Jn 11,34-36]

Ezek a szavak első olvasásra természetesen vetik föl azt a kérdést, hogy ugyan miért sírt a mi Urunk Lázár sírjánál? Hiszen tudta, hogy van hatalma föltámasztani őt, miért kellett hát azok szerepét játszania, akik siratják halottaikat? Hogy erre egyáltalán megkíséreljünk

válaszolni, ahhoz emlékeztetnünk kell arra, hogy a mi Üdvözítőnk gondolatai messze meghaladják a mi értelmünket. Elég csupán a hozzánk hasonló, de valamilyen különleges tehetséggel megáldott emberek érzéseibe és gondolataiba bemerészkednünk, még a bölcselők vagy a költők fogalmainak mélyén sem tudunk kiigazodni. A szeretet és a megértés micsoda bámulatos mélységei rejtőzhetnek hát abban, Aki fölvette ugyan a mi természetünket, de valójában az Isten Fia?

Ez a Szentírás feljegyzéséből egészen nyilvánvaló, amit bárki észrevehet, ha veszi a fáradságot, és legalább felületesen átolvassa. Nem is csupán a textus veti föl az említett kérdést, hanem az egész elbeszélés, amelyből kiragadtuk. Olyan sokféle megvilágításba helyezi a mi Üdvözítőnk viselkedését, hogy mindazt összeegyeztetni a mi szerény képességeinket meghaladja. Mikor először értesült Lázár betegségéről, „két napig még azon a helyen maradt, ahol volt”. Aztán közölte tanítványaival, hogy Lázár meghalt, és hogy „örülök, miattatok, hogy nem voltam ott”, majd hozzátette: „megyek, hogy felkeltem őt az álomból”. Aztán, mikor már Betánia felé közeledett, ahol Lázár lakott, annyira megrendült a zsidók bánatától, hogy „lelke mélyéig megindult és megrendült”. Végül pedig, minden megindultsága és könnyhullatása ellenére, Lázárt azonnal föltámasztotta.

Bizony mondom, hogy figyelemreméltó: az ilyen nehézségek a Szentírás felületes olvasásából adódnak, teljesen függetlenül azoktól, amelyeket a szóban forgó szövegek az Ő isteni természetéről szóló tanítással összevetve tartalmazznak. Tudjuk, hogy tényleg vannak olyan megfejtethetlen titkok az Ő isteni és emberi tulajdonságainak egyesülésével kapcsolatban, amelyek egymással összeférhetetlennek mutatkoznak. Hogy lehet az például, hogy Ő, aki mindörökké áldott, mégis könnyeket hullat; mindentudó, s látszólag mégis tudatlan. Ám mielőtt a hit általában annak tekintett titkaiba belemerülnénk, érdemes megvizsgálnunk, hogy az üdvtörténet felszínén nincsenek-e olyan látszólagos ellentmondások, amelyek fölkészíthetnek olyan, más nehézségekre, amelyek a történetnek a tanítással való, mélyebb összehasonlításakor merülnek föl.

A szóban forgó ellentmondások másik példájának tekinthetők a mi Üdvözítőnknek a következő változatban megőrzött szavai is: „Aludjatok már, és nyugodjatok!”, majd rögtön ez után: „Keljete föl, menjünk!” [Mt 26,45-46] Továbbá: „Akinek nincsen (kardja), adja el a felső ruháját, és vegyen kardot”; majd mikor így szóltak, hogy „Uram, íme, itt van két kard”, azt mondta: „Ennyi elég”. Végül pedig, amikor Péter használta is a kardját: „Tedd vissza a kardodat a helyére. Mert mindaz, aki kardot ránt, kard által vész el.” [Lk 22,36-38; Mt 26,52]

Nem állítom, hogy az ilyen szakaszok közötti, látszólagos ellentmondást legalább részben ne oldhatnánk fel, hanem csak azt, hogy az elbeszélés éppen elég bizonyítékot szolgáltat arra: Aki így beszél, annak a gondolatmenetét nem könnyű követni, csöppet sem egyszerű önmagunkat akár csak részben is az Ő helyébe képzelni, és megállapítani, hogy ezt vagy azt belőle milyen érzelmek és indítékok váltották ki. Egyszóval azt óhajtom hangsúlyozni, hogy a mi Üdvözítőnk szavait nem elég egyszer meghallgatni, hanem táplálkoznunk kell velük ahhoz, hogy megértsük, bennük kell élnünk, hogy fokról fokra felnövekedjünk értelmükhöz.

Jó lenne, ha ennek a szükségességét jobban megértenénk, mint eddig. Roppant divatos dolog mostanában a világ Megváltójáról tiszteletlenül és valótlanul nyilatkozni, mintha csupán képzelet szüleménye, vagy káprázat lenne, divat úgy beszélni róla, mintha éppen csak a nevét tudnánk, holott a Szentírás földi tartózkodásának tényleges mozzanatait jegyezte föl, szavait, tetteit és mozdulatait, hogy Róla valóságos képet alkothassunk. És amíg ezt meg nem tanuljuk, míg el nem felejtjük a szeretet és a bűnösök iránti részvét, a megértő megbocsájtás és a lelki segély, meg hasonlók homályos fogalmait, és a Szentírásban olvasható, sajtáságos és tényleges cselekedeteit nem nézzük, addig az Evangéliumoktól nem vehetjük át azokat a jótéteményeket, amelyek kézbesítésére hivatottak. Sőt, lehet, hogy még a hitünk is veszélyben van, mert félok, hogy amíg Krisztusról való elképzelésünk csupán elménk szüleménye, addig az fokozatos változásnak vagy torzulásnak van kitéve, tökéletlen vagy

hamis lehet, ha viszont úgy fogjuk föl Krisztust, ahogy az Evangéliumok tanúskodnak Róla, mint aki bennük és a mi elképzeléseinktől függetlenül létezik, mint aki ugyanolyan valóságos lényként és ugyanolyan kétségbevonhatatlanul tartózkodott a földön, mint bármelyikünk, akkor majd végül olyan meggyőződéssel, bizalommal és teljességgel fogunk hinni Benne, amely nem semmisülhet meg úgy, mint érzéki benyomásaink. A keresztény lélek nem elmélkedhet az Evangéliumokról anélkül, hogy minden kétséget kizáróan meg lenne győződve arról: azok főszereplője maga az Isten. De lehet Krisztus irántunk való szeretetéről anélkül is beszélni, az Ő nevét anélkül is használni, hogy fölfognánk: ő az Atya Élő Fia; vagy anélkül, hogy a bennünk lévő hit megszilárdításával igyekeznénk elkerülni a Tőle való elpártolás kockázatát.

Hát ezekkel a benyomásokkal és a bevezető, becses gondolatokkal fogok néhány megjegyzést fűzni a mi Üdvözítőnk Lázár sírjánál hullatott könnyeihez, vagy inkább javasolni próbálok majd valamit, amit Isten segítségével, önmaga számára mindenki hasznossá tehet.

Mi készítette hát a mi Urunkat arra, hogy sirasson egy halottat, akit egyetlen szavával föltámasztani nemcsak képes, de szándékában is volt?

1. Először is, mint az a szövegösszefüggésekből kitűnik, a mások gyászával való együttérzésből sírt. „Jézus pedig látva, hogy sír, és hogy a vele érkező zsidók is sírnak, a lelke mélyéig megindult és megrendült.” Az együttérzés vagy a részvét természete olyan, mint a szavak is kifejezik, hogy „együtt örvendezünk az örvendezőkkel, és sírunk azokkal, akik sírnak”. Tudjuk, hogy ez emberi dolog, és Isten közli velünk, hogy Ő is együtt érző és végtelenül könyörületes. Ezt persze mi nem tudjuk teljesen fölfogni, mert ugyan hogy tudhat az Isten is gyászolni vagy örvendezni? Természetének tökéletessége folytán a Mindenható Isten nem tanúsíthat részvétet, legalább is a hozzánk hasonlóan korlátolt elmék számára fölfogható módon. Valójában előlünk el van rejtve, de ha megengedettne is nekünk, hogy lássuk Őt, aki Örök és Változatlan, hogy is tudhatnánk részvétének jeleit fölismerni? Az együttérzést kifejező szavaival és tetteivel nem fukarkodik, de a szenvedőt mások együttérzésének pusztá látványa még mélyebben érinti és jobban megvigasztalja, mint a részvét gyümölcsei. Mármost mi nem látjuk Isten együttérzését, és bár Atyjához hasonlóan mély részvéttel van irántunk, Isten Fia sem mutatta ki azt, míg az Atya kebelén tartózkodott. De mikor megtestesült, és emberré lett, az Istenségének új megnyilvánulása volt. Önmagát új tulajdonságokkal ruházta föl, húst és vért, emberi testet és lelket öltött, hogy gondolatainkat, érzéseinket, érzelmeinket is – mintegy a mieinkre adandó választ és könyörületességének kifejezését biztosítandó – a Magáévá tegye. Mikor tehát Üdvözítőnk Mária könnyei iránti részvétből sír, ne gondoljuk, hogy az egy természetes érzelmeitől elragadtatott ember szeretete. Ott Isten szeretete, a Mindenható és Örökkévaló mélységes együttérzése ereszkedik le hozzánk azért, hogy képesek legyünk fölfogni azt, az emberi természet formájában.

Jézust tehát nem pusztán együttérzésének mély átélése készítette sírásra, hanem eredendő gyengédsége és szelíd könyörületessége is: Isten Fiának a saját teremtménye, az emberi faj iránt megnyilvánuló, ölelő gyengédsége és túlradó, tápláló szeretete. Azok könnyei váltották ki részvétét, akik nyomorúsága lehozta Őt a mennyből. Volt füle a hallásra, és a sírás hangja rögtön a szívéig hatolt.

2. Ezek után (ha ennyi találgatás még megengedhető) még azt is feltételezhetjük, hogy a fölkelte szánalom önkéntelenül is eszébe juttathatta az emberi lét megannyi velejáróját, amely szánalmat kelt. Ezzel a kiáradó részvéttel tekintett végig a világ minden nyomorúságán. És mit látott? Szeme előtt ott volt a *halál diadala*, a gyászoló sokaság – adott volt minden, ami szánalmat kelthet, csak éppen a részvét tárgya hiányzott: egy kő jelölte azt a helyet, ahol feküdt. Márta és Mária, akiket testvérükkel együtt ismert és szeretett, most elhagyatva mentek oda Hozzá, egymás után, egészen más hangulatban és más körülmények között, mint korábban: le voltak sújtva. Hittel és beletörődéssel ugyan, de hangjukban egy kis

szemrehányással is: „Uram, ha itt lettél volna, nem halt volna meg a testvérem”. Az Ő megítélése vagy a Vele kapcsolatos kétség mindenkor így szakad föl a teremtmények lelkéből. Az ember bünt és nyomorúságot lát maga körül, és hittel vagy hitetlenül, de azt mondja: „ha Te itt lettél volna”, ha közbeléptél volna, ez másképp lenne. Ott állt hát a Teremtő saját kezének alkotásaival körülvéve, akik ugyan imádták Őt, de mégis azt látszottak kérdezni, miért tűri, hogy amit Ő alkotott, az így tönkremenjen. Ott állt a világ Teremtője, a halál árnyékában, látva jóságos keze munkájának pusztulását, Vajon gondolatban nem tért volna vissza a teremtés órájához, amikor elrugaszkodott az Atya kebeléről, hogy mindent létrehozzon? Volt olyan nap, hogy végignézett szeretetének művén, és látta, hogy az jó. Mi történt hát, hogy a jó rosszra fordult, s az arany fénye megtört? „Ellenség műve ez”. Hogy miért engedtetett meg, és hogyan történhetett, az az Ő titka maradt, elrejtve mindazok elől, akik ott álltak körülötte, és titok maradt előttünk mind a mai napig. Az Örök Atya közölhetetlen gondolatai foglalkoztatták, s miután nem hozhatta tudomásukra, mindez miért történt, kétségeik eloszlatására és panaszai orvoslására más utat választott. „Nem nyitotta meg száját”, de bámulatosan cselekedett. Amikor csöndben odament a sírhoz, hogy a halál megtört volna miatt panaszt tevő Márta és Mária fivérét föltámassza, ugyanazt tette, amit valamennyi hívével tesz, amikor engesztelő halálát kinyilatkoztatja, de meg nem magyarázza.

Bizony mondom, ha szabad itt az okokat keresnünk, elég okot szolgáltatott gyászához az az ellentét, amely a teremtése napján még ártatlan és halhatatlan Ádám, meg az ördögtől megszállott, a bűn mótelyével és a sír leheletével megfertőzött ember között van, hozzáteve a gyászoló barátok csendes szemrehányását is azért, hogy ez az ellentét megengedett. S bár Ő kész volt a szomorú helyzetet örvendetessé változtatni, Lázárnak egy nap mégiscsak meg kellett halnia. Ő tehát a saját rendelkezésének végrehajtását csupán elhalasztotta. Akire kő nehezedett, s akit a sírból föltámasztott, annak az Ő kifürkészhetetlen akaratából egyszer még újra meg kellett halnia. Ez csupán haladék volt, nem feltámadás.

3. Ezzel egy újabb, megfontolásra érdemes gondolatot vettem föl. Krisztus az irgalmasság olyan cselekedetére készült, amelynek titkát nem árulta el. Lázár iránt érzett szeretete mások elől el volt rejtve. Tudatában volt annak, hogy szereti őt, de senki nem tudhatta Rajta kívül, hogy ez az érzés milyen erős. Mikor Péter Krisztus iránti szeretetével kapcsolatban kétség merült fel, ő azzal nyugtathatta meg magát: „Uram, te mindent tudsz, Te tudod, hogy szeretlek!” [Jn 21,17] Krisztusnak viszont nem lehetett olyan földi kebelbarátja, aki ezúttal érte kezeskedhetett volna, így mikor Lázárra gondolt, és megdobbant a szíve, vajon nem érezhette magát József helyében, aki előtte álló testvéreit viszontlátva, nem gyászában, hanem egy pogány földön való, teljes elhagyatottságában, mélyen megrendült lélekkel „nem tudta tovább tartóztatni magát”, mintha a saját könnyei lennének leghívebb támaszai enyhítésében annak a fájdalomnak, amelyet senkivel nem tudott megosztani? Vajon Krisztus nem érezhette magát egy kisgyermek fölé hajló szülő helyében, aki érzékenyül annak a pusztá gondolatától is, hogy az a magatehetetlen kisgyermek még a rá kiáradó szeretet iránt is érzéketlen? Csakhogy a szülő könnyeit a védelemre szoruló gyengeség váltja ki, tudva, hogy az a gyermek majd egyszer felnő, és a saját lábára áll, és (akár földi, akár mennyei jövőjét illetően) többé nem rá, hanem a Teremtőre és önmagára lesz utalva. Krisztus gondolatai máshol jártak, de megvolt a maguk érzelmi töltése, éppen abban az érzésben, hogy Ő rendelkezik a Lázár föltámasztásához szükséges hatalommal. József azért sírt, mert a múltban elkövetett rossz titkát őrizni kívánta a jövőre is – annak a jónak érdekében, amit hatalmában volt tenni. A mi Urunk és Üdvözítőnk pedig tudta, hogy bár minden oly sivárnak és reménytelennek látszik, barátainak könnyei és panaszai ellenére, a negyednapos holttest, a sír és a rajta lévő kő ellenére, Ő ismeri a halált legyőzni képes ígét, és ki is mondja. Van annál megrendítőbb, mint amikor jó hírekkel szolgálunk egy barátunknak, aki rossz hírek miatt le van sújtva?

4. Sajnos, az Ő könnyeit még más gondolatok is kicsalhatták. A kétségbeesett nővéreknek nyújtott, csodálatos vigaszt Ő hogyan biztosíthatta? A saját számlájára. József tudta, hogy örömet szerezhet testvéreinek, és nem is önfeláldozás árán. Krisztus viszont a holtakat a saját halálával keltette új életre. Tanítványai lebeszéltek volna arról, hogy Júdeába menjen, nehogy a zsidók megöljék. Előérzetük nem csalt. Ő azért ment, hogy Lázárt föltámassza, a csoda híre azonban közvetlen kiváltó oka lett annak, hogy elfogják és megfeszítsék. Ezt Ő előre látta, tudta, hogy mi vár Rá. Maga előtt látta a föltámasztott Lázárt, a vacsorát Márta házában, ahol Lázár is az asztalnál ült, látta az Őt körülvevő örvendezőket, az ünnepi alkalomból Urát a lábaira öntött, drága olajjal megtisztelő Máriát, a nemcsak Őt, hanem Lázárt is látni vágyó zsidók sokaságát, a Jeruzsálemben diadalmenetben való bevonulást, a hozsannát kiáltó tömeget, a Lázár feltámasztását tanúsító embereket, az Őt látni kívánó, az ünnepi istentisztelet miatt ott tartózkodó görögöket, a felnőttekkel együtt örvendező gyerekeket, aztán az ellene összeesküvő farizeusokat, az Őt eláruló Júdást, szétszéledő barátait és a Rá váró keresztet. Mindezek sok más, kimondhatatlan gondolattal együtt, minden bizonnal a fejében jártak. Érezhette, hogy Lázárt az Ő önfeláldozása kelti életre, hogy Ő száll majd le abba a sírgödörbe, melyből Lázár kijön. Érezhette, hogy Lázár élni fog, Ő viszont meghal, s látszólag mindennek vége. Márta házában ünnepelni fognak, de Számára csak az utolsó, szomorú Húsvét marad. És tudta, hogy ezt a vereséget teljes mértékben Maga választotta. Azért szállt le Atyjának kebeléről, hogy véres, Engesztelő Áldozat legyen minden bűnért, s ezáltal minden hívőt a sírből föltámasszon, ahogy akkor épp Lázárt készült föltámasztani, mégpedig nemcsak átmenetileg, hanem az örökkévalóságnak. És most vár rá a súlyos próbatétel, amellyel „megnyitja majd a mennyek országát minden hívő előtt”. Küldetésének egészén töprengve, miközben az irgalmasság egyetlen cselekedetére készült, így szólt Mártához: „Én vagyok a föltámadás és az élet. Aki hisz énbenem, még ha meg is halt, élni fog, és mindaz, aki él és hisz bennem, nem hal meg soha.”

Tegyük hát magunkévá ezeket a vigasztaló gondolatokat a saját halálunkról vagy szeretteink haláláról való elmélkedéshez. Ahol a Krisztusban való hit jelen van, ott Maga Krisztus is ott van. Mártától azt kérdezte: „Hiszed ezt?” És ahol jó szívvvel azt válaszolják, hogy „Igen, Uram, hiszem”, ott Krisztus jelen van. A mi Urunk arra méltat, hogy láthatatlanul, de ott áll a halálos ágy vagy a sírgödör szélén, akár mi magunk távozzunk el, akár a szeretteink. Legyen áldott az Ő neve! Ezt a vigaszt senki el nem veheti tőlünk: az Ő kegyelme által ugyanolyan biztosra vehetjük, hogy szeretettel mellénk áll, mintha látnánk is Őt. Lázár történetének ismeretében egy pillanatra sem kételkedhetünk abban, hogy Ő gondol ránk. Ismeri betegségünk gyökerét, noha távolságot tart. Tudja, mikor maradjon távol, és mikor jöjjön közel. Figyelemmel kíséri állapotunkat, és lázlapot vezet rólunk. Megmondja, hogy barátja, Lázár mikor beteg, és mikor alszik. Az elbeszélés erről meggyőzhet valamennyiünket, és ettől fogva – úgy legyen! – soha nem lehetünk elégedetlenek az Ő gondoskodásával. Csak a hitünk növekedését kérjük Tőle, hogy élénkebben érzékeljük az átkot, amelynek súlya alatt a világ görnyed, és saját személyes érdemtelenységünket jobban megértve szemlélhessük az Ő Keresztjének titkát. Elszántabban és magától értetődően hagyatkozzunk annak érdemeire, legyünk meggyőződve arról, hogy soha nem rak ránk több terhet, mint amennyit el bírunk viselni, és testvéreinek csak akkor okoz fájdalmat, ha az a legnagyobb javukat szolgálja.

1835. április 12.

Vallásos érzület

Bevezető

Bár Newman textusként választja Péter fent idézett szavait, mégsem magát a jelenetet boncolgatja, hanem az ebben a fogadkozásban benne rejlő, még tágabb, helytelen vallási magatartást. Itt nemcsak Péter esetéről van szó. Hiszen Virágvasárnap a vallásos néptömeg is mennyire lelkesedett Jézusért! A kereszténytől sem idegen ilyen lelkesedés, hozsannázás, amelynek a végén az ellenkezőjére fordul.

Newman tudja, hogy „vegyes gyülekezet” hallgatja, vagyis vannak éppen nem lelkesedő, szunyókáló keresztények. Nem kellene ezeket felrázni? Erről lemond, mert többre tartja az igazságot eléjük tárnai, mint csupán érzelmükre hatni. (Ebben a magatartásban egyébként tetten érhetjük Newman egyik fő tulajdonságát, hogy ti. soha nem mulandó érzelmek vezérelték, hanem az igazság keresése és az igazságnak való engedelmesség. Őt nem egy szép liturgia érzelmi hatása vonzotta a Katolikus Egyházba, hanem annak felismerése, hogy ebben az ősi Egyházban hiánytalanul hangzik az egyházatyák teljes tanítása. Egyik legmegrendítőbb kijelentése a nagy keresés időszakában: „Félek, hogy katolikussá kell lennem.”) Lemond a hívek érzelmi felrázásáról, de az igazságot úgy állítja eléjük (elénk), hogy azzal képes felrázni hallgatóit. Így tehát most mégis arról beszél, hogy Krisztus Urunk követésében kevés az érzelmi lelkesedés.

Ezek után három mellékkörülményt vizsgál meg.

1. Az emberek vérmérséklete különböző, és heves érzelmű embernek is lehet meggyőződése, de nem képzelhetik magukat másoknál különbnek, és érzelmeiket nem tekinthetik buzgóságuk bizonyítékának.

2. Vannak olyan alkalmak, amelyek a heves érzelmeket is természetessé, sőt kívánatosá teszik, de nem önmagukban, hanem azok miatt a sajátos körülmények miatt, amelyek kiváltják őket. A nagy megtérők első döbbenete, saját rettenetes állapotukat látván, kiválthat heves sírást, de ezzel még nem tökéletesebbek a már nagyobb szentségre jutott, békességes embereknél.

3. Továbbá vannak olyan élethelyzetek, melyek fölizgatják az embert. Szent Pál leveleiben is találunk a kellemetlenségek miatt felcsapó, heves érzelmeket, de ezek az érzelmek jönnek-mennek, ahogy Newman mondja, nem lehet rájuk számítani, és nem kell azokat felkorbácsolni. Ebben is igazi példaképünk a mi Urunk, Jézus Krisztus, aki még vérrel verítkezése közepette is Atyja akaratába helyezi saját emberi akaratát.

* * *

„Ő még erősebben fogadkozott: Még ha meg kell is halnom veled együtt, akkor sem tagadlak meg téged!”

[Mk 14,31]

Nincs szándékomban Szent Péter magatartását a mai elmélkedés közvetlen tárgyává tenni, jóllehet ezt a textust választottam, hanem egy olyan fontos igazságra szeretném föl hívni a figyelmet, amelyre az ő viselkedése – más, ugyanakkor történetekkel együtt – különösen jól rávilágít: nevezetesen, hogy a heves lendület nem azonos a szilárd *eltökéltséggel*, hogy a vallásos felbuzdulás még nem jelenti azt, hogy akkor bizonyára jobban engedelmeskedünk Istennek, sőt, könnyen lehet, hogy gyakorlatilag még kevésbé. Ezt a fontos igazságot a Krisztus elárulásának és halálának időszaka különböző formákban tárja

elénk. Az Evangéliumokban megmutatott ellentét egyrészt Krisztusnak a keresztre feszítést megelőző viselkedése, másrészt a tanítványok és a zsidó nép magatartása között – ha jól megértjük – igen tanulságos. Ő úgyszólván rezzenéstelen arccal, a lelki megrázkódtatás legcsekélyebb jele nélkül tűrte azokat a szenvedéseket, amelyek a mi bűneinkért nyújtottak engesztelést, a tanítványok és a zsidók tömegei viszont először szenvedélyes szavakkal fejezték ki rajongásukat, aztán az előbbiek elhagyták Őt, az utóbbiak pedig még a megfeszítését is követelték. Diadalmenetben vonult be Jeruzsálembe, a tömeg pálmaágakat vágott, és úgy terítette azokat lába elé, ahogy egy királyt és hódítót szokás üdvözölni. Nem sokkal azelőtt támasztotta föl Lázárt, és egy akkora csoda ideiglenesen nagy ragaszkodást váltott ki a nép körében. Tömegek özönlöttek Betániába, hogy lássák Őt és Lázárt, s amikor Jeruzsálembe indult, ahol szenvedés várt rá, azok, akik maguk sem hitték volna, hogy hamarosan azt kiáltják, „feszítsd meg!”, pálmaágakkal köszöntötték, Messiásukként éltetve Őt, úgy vezették be a szent városba. Ezt a rajongást népszerűsége váltotta ki. A rajongás másik esete Szent Péternek a textusban megnyilatkozó, elszomorító önteltsége. Amikor Üdvözítőnk előre megjósolta Péter megkísértését és elbukását, ő hosszasan és még erősebben fogadkozott: „még ha meg is kell halnom veled együtt, akkor sem tagadlak meg téged!” Hamarosan a nép is és az apostol is elhagyta Messiását, buzgóságuk a saját hamvába holt.

Mármost, azt gondolhatnánk, hogy az általam fölvetett témával, bármennyire is figyelemre méltó, nem nagyon érdemes foglalkozni egy olyan, vegyes gyülekezetben, ahol a többség inkább *nem eléggé vallásos*. Amiből az következne, hogy a keresztény tanítást inkább szunyókáló vallásos érzéseik felélénkítésére, semmint azok túlzásainak csillapítására kellene fölhasználni. Erről a véleményem az, hogy a kérészéletű érzelmeknek vagy pusztán jó szándéknak az engedelmisséggel való összetévesztése sokkal gyakoribb önmegettévesztés, mint amilyennek látszik. Hányan vannak, akik a kötelességmulasztásra figyelmeztető lelkiismeret szavát azzal hallgattatják el, hogy a vallásosságot azért nyíltan soha nem gúnyolták ki, hogy azért időnként még komoly dolgokról is elgondolkodtak, hogy egy-egy ünnepi alkalommal még el is érzékenyültek, és megrendültek, hogy olykor ez még őszinte imádságra is készítette őket, s hogy alkalmasint valakivel még súlyos kérdéseket is megvitattak. Ez, bizony mondom, nagyon is gyakran fordul elő kereszténynek nevezett emberekkel. S van még egy okom arra, hogy ehhez a témához ragaszkodjak. Semmi kétség, hogy nem lehet vallásosnak lenni teljes odaadás nélkül, érzelmeinket ebből nem lehet kizárni, és a keresztény tanítás ezt feltétlenül szorgalmazza. Ám éppen ezért nagy a veszélye annak, hogy érzelmeinket természetellenes módon igyekszünk fölfokozni. Minél nehezebb egy-egy vallási kötelezettség, annál könnyebb vele visszaélni. Így hát éppen azért, mert hön óhajtom, hogy vallásokat komolyan vegyétek, óva kell intselek a színlelt komolyságtól, amely oly gyakran térít le az engedelmisség egyenes ösvényéről, és amelynek a csapdájába legtöbben hajlamosak vagyunk azonnal beleesni, mihelyst a kötelességeinkre először rádöbbenünk. Nem elegendő ügyelni arra, hogy hittel, istenfélelemmel, szeretettel és hálával szolgáljuk Krisztust, hanem ügyelnünk kell arra is, hogy az a hit, az az istenfélelem, az a szeretet és az a hála szívből jövő legyen. Az a heves felbuzdulás, amelyet Szent Péter idejekorán érzett, nem állta ki a próbát. A népnek a mi Üdvözítőnk csodáit tátott szájjal kísérő ámulata egyszer csak istenkáromlássá vált. Ez most is megtörténhet, és a keresztény hit oktatójának bánatára, gyakran meg is történik. Rá kell jönnie, hogy a vallásos érdeklődést bármilyen nehéz is fölkelteni, még mindig sokkal könnyebb, mint a felbuzdult lelket kormányozni. Akik figyelmét nagy nehezen sikerül lekötönnie, azok egyszer csak túl akarnak tenni rajta, és olyasmit követelnek tőle, amit nem kaphatnak meg, hogy pusztán indulataikat korbácsolja fel, miközben szerény, Isten iránti gyakorlati kötelességeiket elhanyagolják. Aztán egyszer csak, mint a tömeg, hirtelen sarkon fordulva, mindenestül elítélik Krisztust, vagy megtagadják Péterrel, vagy fokozatosan lesüllyednek a pusztán formális engedelmisség szintjére, miközben még mindig igazi keresztényeknek képzelik magukat, és igényt tartanak a

Mindenható Isten irgalmára. Hát ezért gondolom én, hogy ugyanolyan fontos valakit a szenvedélyes vallásos érzelmek ellen felvértezni, mint arra ösztönözni, hogy teljes szívét adja. S ezért igyekszem részletesebben kifejtetni, hogy milyen kapcsolat van a heves érzelmek és a mély, keresztény meggyőződés között, továbbá ezek mennyire egyeztethetők össze.

Nos, az az eszményi lelkiállapot, amelyre törekednünk kell, és amelyet a Szentlélek táplál, azt jelenti, hogy Istent szolgálni minden másnál előbbre való, hogy Érte mindent földadni készek vagyunk, és nem szertelenül vagy viharosan szeretjük Őt, hanem valahogy úgy, ahogy egy gyermek a szüleit, csendesen, szívből, tiszteletteljesen, töprengve és engedelmesen. Itt persze föl lehetne vetni, hogy ez nem mindig lehetséges, hogy az érzelmeinken nem lehet mindig uralkodni, hogy még a szülők és a gyermekek esetében is olykor zaklatott érzelmek dúlják föl az apákhoz és anyákhoz való, kiegyensúlyozott ragaszkodás nyugalmát, továbbá, hogy a buzgóság mint keresztény erény úgyszólván elválaszthatatlan a heves szenvedélytől. Erre csak azt mondhatom, hogy mikor egészében véve nyugodt és töprengő lelki állapotról beszélek, akkor nem arra gondolok, amit bármelyikünk is *elért* már, hanem arra a tökéletes állapotra, amelyre törekednünk kell. Tudom, hogy az indulatokat és az izgalmakat elkerülni különböző okokból, gyakran lehetetlen, de az a kérdés, hogy a heves érzelmeket *nagyra kell-e becsülnünk*, és egyenesen szítanunk kell-e. A vallás tárgyában olykor szenvedélyesnek lenni kétségtelenül nem bűn, egyeseknél ez egészen természetes, másoknál pedig bizonyos körülmények között egyenesen dicséretes. Ezek azonban mellékkörülmények. Általános szabályként minél vallásosabb valaki, annál nyugodtabb, és a vallásos jellem önmagában alapvetően nyugodt, józan és határozott.

Nézzünk csak néhány olyan mellékkörülményt, amelyenről beszélek.

1. Az emberek vérmérséklete meglehetősen különböző. Egyesek képzelete élénk, és érzelmei erősek, ami az önkifejezés megszokott és természetesnek tekintett hevességével jár. Kétségtelen, hogy nem gondolkozhat és nem érezhet mindenki egyformán. Persze, az ilyen embereknek is lehet mélyen gyökerező meggyőződésük. Csupán azt állítom, hogy buzgóságuk önmagában nem teszi a hitüket erősebbé és hitelesebbé, hogy emiatt nem képzelhetik magukat másoknál különbnek, hogy ezt nem tekinthetik valódi buzgóságuk bizonyítékának ahelyett, hogy a hit elégség *gyümölcseihez* vezető, keskeny ösvényt keresnék.

2. Továbbá, vannak még olyan különleges alkalmak, amelyek a heves érzelmeket is természetessé, sőt kívánatosá teszik, de nem önmagukban, hanem azok miatt a sajátságos körülmények miatt, amelyek kiváltják őket. Természetes például, hogy valaki mardosó lelkiismeret-furdalást érezzen bűnei miatt, amikor először táplál magában vallásos érzelmeket: ilyenkor *szükséges* is, hogy fájó keserűséget érezzen és mélységes bűnbánatot. Az ilyen érzelmek azonban nyilván nem jelentik a keresztény lélek legtökéletesebb állapotát, ez csak a kegyelem első rezdülése. Egy bűnöstől nem várható ennél több, de minél többet tesz magáévá a valódi vallásosság erejéből, az ilyen izgalmak annál inkább lecsillapodnak. Nem más ez, mint a megtérés: a keresztény létnek még csak a kezdeti állapota. Ki vonhatná kétségbe, hogy a bűnösöknek bánkódnuk kell, hogy Isten felé forduljanak? Az angyalok viszont nem bánkódnak, és ki merné tagadni, hogy lelki békességük a miénknél magasabb szinten áll. A bűnös asszony, aki követte Jézust, könnyeivel öntözte lábait, és jól tette, ennyi telt tőle, és Üdvözítőnkől el is nyerte jutalmát. Az viszont világos, hogy ez nem volt a megszilárdult lelki állapota, csupán az első és hamarosan tovatűnő lépés a vallás felé. Egy időszak véletlen eseménye. Ha hitének ennél az érzelmi megnyilvánulásnál mélyebb gyökere nem lett volna, hamarosan arra a sorsra jutott volna, mint Péter fogadkozása. Hasonlóképpen, valahányszor bűnbe esünk (és milyen gyakran megtörténik!), minél mélyebb a hitünk, annál levertőbbek és talán zaklatottabbak leszünk egy időre. Semmi kétség, de hosszabb időn keresztül nem tudnánk mit kezdeni ezzel a nyugtalansággal. Rossz jel ugyan, ha (lelki alkatunknak megfelelően) nem érezzük, de ha igen, az mennyit számít? Nem enged arra

következtetni, hogy milyen jó keresztények vagyunk; ismétlem, csak egy rendkívül tökéletlen állapot erénye. A rossz érzés a legjobb kínálat, amit Istennek följánlhatunk, miután vétkeztünk. Ezzel szemben, minél állhatatosabb lesz készséges engedelmisségünk, annál kevésbé leszünk kiszolgáltatva hasonló érzelmeknek.

3. Továbbá, alkalmasint az élet kellemetlenségei is fölizgatnak: bajok és szenvedések, rossz hírek – bár a zsolttáros ezúttal is kijelöli a lelki fölemelkedés útját, amelyen szilárd bizalmat tanúsít a hívő, akinek „Rossz hírtől nem kell félnie, Erős a szíve, bízik az Úrban” [Zsolt 112]. Az üldöztetés is fölkavarja a lelket, aggodalmat és félelmet keltenek az Egyház sorsát érintő, rendkívüli körülmények is. Ezek közül némelyeknek a hatásáról Szent Pál leveleinek egyes szakaszai is beszámolnak. Az ilyen érzület azonban nem tartozik az igaz hit lényegéhez, jóllehet azzal némelykor együtt jár. A vallásos emberek, ha bajban vannak, nyíltabban beszélnek a vallás témájáról, és elárulják érzelmeiket, máskor viszont igyekeznek azokat eltitkolni. És ettől még sem jobbak, sem rosszabbak. Minderre a Szentírás is szolgáltat néhány példát. Ugyanazokat a felajánlott ájtatosságokat és ugyanazokat az elhatározásokat derék emberek olykor szép csöndesen, máskor meg nagyobb hévvel fogalmazzák meg. Águr például csöndesen és egyszerűen ajánlja föl Istennek könyörgését: „Két dolgot kérek tőled, ne tagadd meg tőlem, mielőtt meghalok: Tartsd távol tőlem a hamisságot, hazugságot! Ne adj nekem se nyomort, se gazdagságot! Csak annyit adj ennem, amennyi elegendő”. Szent Pál viszont, a maga mostohább körülményei között, több buzgósággal, de Isten számára semmivel sem kevésbé elfogadható módon mondja, hogy „Nem az ínség mondatja velem, hiszen megtanultam, hogy beérjem azzal, amim van. Tudok szűkölködni, és tudok bővelkedni is.” És hasonlóképp folytatja. Újfént, Józsue egyszerűen, de elszántan mondja: „én és házam azonban az Úrnak fogunk szolgálni.” Szent Pál nem kevésbé határozottan, de több érzellemmel nyilatkozik, amikor barátai könyörögve kérik, hogy ne menjen Jeruzsálembe: „Mit csináltok, és miért sírtok, és szomorítjátok a szívemet? Hiszen én kész vagyok az Úr Jézus nevéért nemcsak arra, hogy megköttözzenek, hanem hogy meg is haljak Jeruzsálemben.” Figyeljük meg, Jób mennyire beletörődik sorsába: „az Úr adta, s az Úr elvette... legyen áldott az Úr neve!” Másrészt az az apostol, aki küzdelmei során olykor annyira tűzbe jött, élete alkonyán milyen nyugodtan fejezi ki az üdvösségbe vetett bizalmát: „Engem ugyanis már kiöntenek, mint italáldozatot, elköltözésem ideje közel van... a hitet megtartottam. Készen vár rám az igazság koszorúja.” [Péld 30,7-8; Fil 4,11-12; Józs 24,15; ApCsel 21,13; Jób 21; 2Tim 4,6-8]

Ezek a megjegyzések kellőképp megvilágítják, hogy a heves érzelmek az igazi vallásossággal milyen kapcsolatban vannak. Olykor természetesek, máskor helyénvalók, de ez még nem maga a vallás. Jönnek, és mennek. Nem lehet rájuk számítani, és nem célszerű felkorbácsolni őket, mert – ahogy Szent Péter esetében – a hit helyére furakodhatnak, és önámításhoz vezethetnek. Ahogy engedelmisségünk megszilárdul, fokozatosan elcsitulnak bennünk, részben azért, mert aki lélekben Istennél tartózkodik, az teljes békességet tapasztal, és a heves érzelmektől mentes marad, részben pedig azért, mert a hit ereje éppen ezeket az érzelmeket rögzíti olyan készségekké, amelyek már nem annyira ingatagok, és szeszélyeikkel nem izgatják a lelket, hanem amennyi jó van bennük, azt hűségesen őrzik, és a keresztény jellemet telítettebb színekkel és határozottabb vonásokkal gazdagítják.

Mármost az megfigyelhető, hogy ezekkel a megjegyzésekkel bizonyításra nem szoruló, kész tényként kezeltem azt, hogy a keresztény alkat mentes a túlságosan heves és zaklatott érzelmektől. De ha bizonyítékokat keresünk, akkor nyugodtan fordulhatunk példaképünkhöz, Jézus Krisztushoz, és megvizsgálhatjuk, milyen is volt az a tökéletes szentség, amelyet egyes egyedül Ő valósított meg.

És vajon találunk-e még bárhol olyan nyugalmat és egyszerűséget, mint amely az Ő áhítatosságát és engedelmisségét jellemezte? Mikor beszél felizzó szenvedéllyel vagy indulattal? Még ha akad is egy-két olyan szó titokzatos haláltusájában és halálában, amelyet

számunkra fölfoghatatlan és a bűnösök részéről csak néma ámulatra méltó hév jellemez, mennyire szembeütő és tagadhatatlan az a lélekjelenlét, amely szavainak és magatartásának egészében megnyilvánul! Figyeljük meg az Ő imáját, ami annál is indokoltabb, mert azt Ő maga adta nekünk az imádság mintapéldányaként. Mennyire egyszerű és díszítetlen! Milyen kevés szóból is áll! Milyen súlyos és ünnepélyes az, ahogy kér! A zaklatott és túlfűtött érzelmek teljes hiánya! Pontosan érezzük, hogy nem is mondhatta volna másként: ilyet még feltételezni is tiszteletlenség lenne Vele szemben. Egy másik alkalommal, amikor azt olvassuk, hogy „ujjongott a lelke”, hálaadását is ugyanaz a zavartalan békesség övezi: „Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől, és feltártad a kicsinyek előtt. Igen Atyám, így tetszett neked.” Aztán gondoljunk imájára a kertben. Akkor számunkra fölfoghatatlanul súlyos lelki állapotban volt, bár tudjuk, hogy mi volt az, aminek a rettenetes súlya nyomta. Azért könnyörgött, hogy elkerülhesse a rá váró megpróbáltatások rettenetes keservét. Kérélmé mégis mennyire tömör és visszafogott! „Abba, Atyám! Minden lehetséges neked. Vedd el tőlem ezt a kelyhet! De ne az legyen, amit én akarok, hanem amit te.” [Lk 10,21; Mk 14,36] És ez csupán az egyik – bár egyik legjellemzőbb – példája annak a lelki nyugalomnak, amely a Megváltás egész, méltóságteljes történetét oly feltűnően uralja. Olvassuk el Szent János evangéliumának 13. fejezetét, amely leírja, hogyan mosta meg Jézus a tanítványok lábát, és hogy is volt az Péterrel. Gondoljunk azokra a szívhez szóló szavakra, amelyekkel az Őt eláruló Júdához fordult, meg arra, hogyan viselkedett, amikor ellenségei kezére került, amikor Pilátus elé hurcolták, s végül, mikor a kereszten vívta haláltusáját. Ugyan mikor adja jelét szenvedélyes ájtatosságnak, mikor ad hangot túlbuzgó kívánságoknak vagy türelmetlenségnek?

Hát ezt a leckét adja nekünk Üdvözítőnk magatartása. És most hadd emlékeztessenek arra, hogy a saját Egyházunk milyen szorgalmasan hirdeti ugyanezt. Krisztus a saját imájával mutatott példát arra, hogy miként könnyörgjünk az Atyához, és a mi liturgiánk is ezen a mintaképen alapszik. Az imádságoskönyvben is hasztalan keresnénk hosszú és szenvedélyes könnyörgéseket, mert a lélek zaklatottsága csak ritka alkalmakkor helyénvaló, a komolyság, a higgadság, az egyszerűség, az eltökélt bizalom és a mélységes alázat viszont feltétlen követelmény. Az Egyház könnyörgéseit éppen ezért tekintik sokan hűvösnek és formálisnak. Nem veszik észre, hogy azok milyen tökéletesek, és azt képzelik, hogy ők könnyűszerrel írnanak jobb könnyörgéseket. Az ilyen nézetekkel szemben elég utalni a mi Üdvözítőnk példájára és előírásaira. Az akadémikusok az Úr imájával sem lehetnek megelégedve, és olykor arra vetemednek, hogy ezt még be is vallják. De erre kár a szót vesztegetni. Ha azzal még érvelhetnének is, hogy Jézus előírásai szántsándékkal hiányosak, mert még a Szentlélek eljövetele *előtt* közöltettek, mégis mit szólnának az *Ő példájához*? Vajon a feltámadása után kinyilatkoztatott Evangélium legteljesebb világossága követőit a legkevésbé is hasonlóvá tehetné a mi Áldott Urunk szentségéhez? Mint valóságos ember, mennyire higgadtan engedelmeskedett!

Végezetül: okuljunk Szent Péter esetéből. Ne fogadkozzunk, és ne dicsekedjünk, ne hordjuk fönn az orrunkat, és ne is ragadtassuk magunkat túlságosan heves és vakmerő, vallásos kirohanásokra. Okuljunk az előbb hozsannát, aztán „feszítsd meg”-et kiáltó sokaság állhatatlanságából is. Egy csoda Üdvözítőjük iránti rajongásra készítette őket, de ez a hatás nem sokáig tartott. Isten különleges kegyelme olykor hasonlóképpen elkápráztat bennünket egy időre. Érzékeljük, hogy tudatunk és szívünk mélyén Krisztus szól hozzánk, de mikor azért szólít, hogy fogadjuk Őt, azzal áltatjuk magunkat, hogy máris hű szolgálai vagyunk. Sosem érjük be annyival, hogy azt mondjuk, „Uram, Uram”, de nem cselekszünk akarata szerint. A szólósgazdának az a fia, amelyik azt mondta, „megyek, uram”, de nem ment, szavaiért nem érdemelt jutalmat. Az önmehtagadás egyetlen, titkos cselekedete, a hajlamoknak a kötelesség oltárán bemutatott, egyetlen áldozata felér az összes jámbor gondolattal, heves érzéssel és szenvedélyes könnyörgéssel, amit a tétlen ember nem tagad meg magától. Halálos ágyunkon

majd több vigaszt nyújt az önmegtagadás, az irgalmasság, a tisztaság vagy az alázat egyetlen cselekedetére visszaemlékezni, mint arra, hogy mennyi könnyet hullattunk, hányszor estünk elragadtatásba, vagy éreztünk lelki diadalmámort. Az ilyen érzések mulandók, a szívbeli engedelmességgel vagy együtt járnak, vagy nem, de annak soha nem próbakövei. A jócselekedetek viszont a hit gyümölcsei, és biztosítanak bennünket arról, hogy Krisztuséi vagyunk: a bennünk működő Lélek bizonyosságával vigasztalnak meg. Átaluk ítéltetünk meg majd az utolsó napon, s bár önmagukban nem érnek semmit, mert a bűn átka megfertőzi minden cselekedetünket, javunkra íratnak majd Annak kedvéért, Aki haláltusát vívott a kertben, és bűnözőként szenvedett kereszthalált.

1831. március 27.

A testi szenvedésről

Bevezető

Megrendítő mélységű elmélkedést olvashatunk a szenvedésről. Mintha mindazt egybegyűjtené Newman, amit minden keresztény többé-kevésbé tud. Ugyanakkor olyan mélységeket tár föl, amelyre nem is számítottunk. Jó pszichológusként is bemutatkozik, amikor megfigyelései alapján a szenvedést a maga valóságában mutatja be. Istenfélelme, amelyet ő Isten előtti hiteles alapmagatartásnak tart, megóvja attól, hogy egyrészt a testi szenvedés eredetét (az ún. ártatlanok szenvedését) Istenre hárítsa – arra az Istenre, aki egyedül valóban ártatlan emberként szenvedett –, másrészt hogy minden fenntartás nélkül, minden testi fájdalmat a bűnnel hozzon kapcsolatba. Nem a szenvedés eredetét kutatja, hanem annak megváltását; egy egészen új univerzumba helyezve a szenvedést. A keresztény (a krisztusi ember) a vér által minket megváltó Istenemberrel egyesült életet él, folytonosan az Ő közelében van.

Beszéde végén a keresztény szenvedésének végső értelmét a lelki stigmatizáltságban látja, természetesen meg nem feledkezve arról, hogy a végső soron saját bűnünk okozta szenvedés csak az Isten irgalmának köszönhetően válhat Krisztus szenvedésével egyesített, érdemszerző szenvedéssé.

A szenvedés keresztény értelmezésében két nagy tévedés elkerülésére hívja fel a figyelmünket. Az első, hogy a szenvedést ne azonosítsuk a fájdalommal. Fájdalmat az állatok is éreznek, a szenvedés azonban kifejezetten emberi jelenség. Viktor E. Frankl ír arról, hogy a szenvedés mindig szellemi, értelmi esemény: a „miért” miatt szenvedünk, nem csak fájdalmat érzünk. A másik fontos figyelmeztetés, hogy a szenvedő ember, ha nem talál értelmet szenvedésében, önzővé, antiszociális lényé alakul. A szenvedés önmagában nem nemesít.

Végül felhívja a figyelmet, hogy Krisztus az Ő szenvedésében a végtelen értelmet választotta: Atyja dicsőségét (a neki adott engedelmség által), valamint azt, hogy gyilkosaiért – és így minden ember bűnének bocsánatáért – ajánlotta föl magát. Mi a szenvedésnek ezzel a megváltó értelmezésével, vagy a szenvedés értelmezésének megváltásával azonosulhatunk.

* * *

„...kiegészítem testemben azt, ami hiányzik Krisztus szenvedéseiből, testének, az Egyháznak javára.”

[Kol 1,24]

A mi Urunk és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus vér és víz által jött el, nemcsak mint a kegyelem és az igazság Kútfeje – lelki világosság, öröm és üdvösség forrása, – hanem úgy is, mint a Bűn és a Sátán ellenfele, aki „szenvedés által szenteltetett fel”. A prófécia szerint „Miért vörös az öltözeted, és ruháid miért olyanok, mint a szőlőprésben taposóé” [Iz 63,2], vagy az apostol szavaival: „Vérben ázott köntöst viselt” [Jel 19,13]. A mi természetünket fölvevő örök Ige leírhatatlan szenvedései, az Ő megkínzott és megalázott teste, az Ő kiontott vére, az Ő fájdalmas halálával, erőszakkal elszakított lelke fordította el tőlünk annak haragját, Akinek a szeretete Őt pontosan ezért küldte. Ez volt a mi Engesztelésünk, amelynek művét egyes egyedül vitte végbe. Mikor az átkozott fára fölemeltetett, megküzdött a gonosznak minden seregével, és szenvedése árán győzedelmeskedett.

Így mindaz, amire ebben a bűnös világban szükségünk van, lelki életünk, természetünk megújodása; mindaz, ami a legörvendetesebb és legdicsőségesebb, a remény, a világosság, a békesség, a szellem szabadsága, a szentség befolyása, az istenfélelem és a hit ereje, mindez egy véráldozatból ered. Megváltásunk a vér műve, és hogy megmeneküljünk, a közelében kell lennünk, hittel kell tekintenünk rá, és a mennybe vezető utat kell látnunk benne. Útikalauzunk nem lehet más, csak Ő, aki szenvedett, akinek szent nyomdokain haladnunk kell. Nem csoda hát, ha áldott haláltusájának az Ő köntösére harmatozó cseppjeiből néhány ránk hull; nem csoda hát, ha megöntöz minket az a fájdalom, amelyet bűneinkért hozott, engesztelő áldozatként Ő viselt el.

És ez mindig is pontosan így volt: a Hozzá való közeledés kezdettől fogva fájdalmában való, több-kevesebb osztozást jelentett – ha nem is minden egyes hívének esetében, de a legkiválóbbakat, a Neki legkedvesebbeket, az Ő választottait, az Ő legderekabb szolgáit illetően nagyjából mindig is ez volt az Egyház osztályrésze, és azoké is, akik mint Mértékadók, Közbenjárók és egyháztanítók legjobban hasonlítottak Rá. Mindezt az Ő érdemeire való tekintettel, mert a közelében maradtak. Mindjárt a születése után, a Vele egykorú gyermekeket lemészárolták Betlehemben. A neki csak átmeneti szállást adó városra vetett, puszta árnyékát is vér szennyezte be. És Boldogságos Édesanyja csak néhány hétig ölelhette keblére, máris tudomásul kellett vennie e félelmetes kiváltság árát: „és a te lelkedet tör járja át” [Lk 2,35]. Amikor erő ment ki belőle, akkor is vér és víz egyszerre folyt, mint később átszűrt oldalából [Jn 19,34]. Azt mondják, hogy a karjaiba vett és megáldott kisdetek egyike az Őt követő nemzedék egyik nagy vértanúja lett. Apostolainak többsége egy életen át üldöztetett, és erőszakos halált halt. Mikor a kedvelt fivérek, Jakab és János azzal a kéréssel álltak elő, hogy mellette ülhessenek országában, egészen világosan adta értésükre, hogy „Tudtok-e inni a pohárból, amelyből én iszom? Vagy meg tudtok-e keresztkedni azzal a keresztséggel, amellyel én megkeresztelkedem?” [Jn 10,38]. Mintha azt mondta volna: „Nincs kegyelmi adomány annak fájdalmas következménye nélkül. A homlokodra rajzolt keresztből vér fog folyni. Megkapjátok a Lélek keresztségét és a Velem való közösség kelyhét, de az majd együtt jár az Én haláltusám kelyhének és az én véremben való keresztségnek a fogadalmával. Más alkalommal ugyanígy beszél mindazokhoz, akik az Ő halálának és szenvedésének érdemeiből óhajtanak részesedni: „aki nem hordozza keresztjét, és nem jön utánam, nem lehet az én tanítványom” [Lk 14,27].

Hasonlóképp, apostolai is gyakran emlékeztetnek bennünket erre a szükséges, jóllehet titokzatos megbízásra, és óva intenek, hogy „ne lepődjete meg azokon a perzselő szorongatásokon, amelyek megpróbáltatásul értek benneteket, mintha valami hallatlan dolog esett volna veletek. Inkább örüljete, hogy részetek lehet Krisztus szenvedéseiben” [1Pt 4,12-13]. Szent Pál is erre tanít a textusban, ahol úgy beszél Krisztus szenvedéseiből való részesedéséről, mintha valami becses ruhadarab hullt volna le a Keresztről, és azt az Ő kedvéért viselné. „Most pedig örömet szenvedek értetek, és kiegészítem testemben azt, ami hiányzik Krisztus szenvedéseiből, testének, az Egyháznak javára” [Kol 1,24]. Ő ugyan kifejezetten az Evangélium ügyéért vállalt üldöztetésről és más szenvedésről beszél, de a Szentírás tudunkra adja, hogy a mi különleges kiváltságunk minden hittel és béketűréssel viselt fájdalmat és bajt Krisztus sebeiként viselni, mint a távol levő Üdvözítőtől kapott, kegyelmi ajándékot, és ez az Ő kedvéért lesz majd méltányolva az utolsó napon. Mert hirdetik: „Ha átkelsz a vizeken, én veled vagyok, ha tűzben jársz, nem égsz meg, és a láng nem perzsel meg téged.” „Ez a mi mostani, könnyű szenvedésünk ugyanis a dicsőségnek igen nagy, örök mértékét szerzi meg nekünk” [Iz 43,2; 2Kor 4,17].

Így az az Evangélium, amely annyiféle oldalról világította meg evilág állapotát, különösen segít megértenünk a *szenvedéseket*, amelyeknek az emberi természet alá van vetve. A büntetésből kiváltság lett, minden fájdalom, de különösen a testi fájdalom esetében, amely valamennyi közül a legtitokzatosabb. A bánat, a szorongás és a csalódás többé-kevésbé

a bűnnel és a bűnössel kapcsolatos, de a testi fájdalmat mint valami természeti csapást jórészt ártatlanul szenvedik el annyian világszerte: gyermekek, akik voltaképpen soha nem vétkeztek, és Ádámétól teljesen különböző természetű vadállatok – pedig a testi fájdalom megnyilvánulásai jóval származásosabbak és keserveesebbek minden más szenvedésnél. Előbb-utóbb mindannyiunknak kijut belőlük, mégpedig alighanem ijesztő és előre nem látható mértékben, akár betegség, akár az étellel együtt járó baleset formájában. És végül meg kell halnunk. A halál pedig általában valami betegséggel kezdődik, aztán végül a lélek elválik a testtől, ami olykor maga is gyötrő fájdalommal jár.

Az ember általában menekül az efféle, sötét gondolatoktól, s miután sem letagadni, sem elhessegetni nem tudja azt, hogy mi vár rá, a maga módján jól is teszi, ha balsejtelemmel nem keseríti meg a jelent. A keresztények azonban megtehetik ezt túlzott aggodalom nélkül, hiszen a Mindenható Isten épp ezt a szívet-lelket szorongató csapást világította meg új oldaláról, olyan vigasztaló fényvel, amelyben az irántunk való legteljesebb jóindulatának közvetítő közegévé válik. A fájdalom többé nem átok, nem olyan szükséges rossz, amit barátságosan fogadtatással kell tehetetlenül elviselnünk, hanem az Örömhír áldásának tekinthető, s mint áldás fogadható szívélyesen vagy szívtelenül. Úgy látszik, mintha a kötelesség fogalma itt természetes úton ki lenne zárva, mintha egy ilyen tökéletes fegyvelmező eszköz meghaladná az önfegyelem igényét vagy lehetőségét, de most, miután „Krisztus testben szenvedett”, kötelességünk „fölvértezni magunkat ugyanazzal a lelkülettel”, és szenvedve, ahogy Ő tette, engedelmeskedni.

A következőkben először a fájdalomnak a lélekre gyakorolt, természetes hatásáról fogok szólni, aztán pedig ennek a hatásnak arról az ellenszeréről és mérsékléséről, amelyet az Evangélium ismerete kínál.

1. Mármost ami a lélekre gyakorolt hatását illeti, tudnivaló, hogy a fájdalomnak önmagában nincs megszentelő ereje. A gonoszokat még gonoszabbá teszi. Erről nem szabad megfeledkeznünk, nehogy becsapjuk magunkat, mert olykor úgy beszélünk (legalább is a szegények gyakran), mintha a jelen nyomorúsága és szenvedése bizonyos tekintetben némi önbizalomra adna okot jövőnk kilátásainkat illetően, mintha a bűneinket így levezekelhethetnénk, vagy a szívünk Istenhez közelebb férközhetne. Sőt, még akik közöttünk vallásosabbak, azok is hajlamosak a fájdalom nemesítő hatását túlértékelni, merthogy az hosszabb távon a nem túlságosan öntelt vagy féktelen természetű embert feltétlenül úgy elbágyasztja és lecsillapítja, mintha sorsába beletörődött volna, miközben gondolatait szükségképpen Istenre mint a megpróbáltatások idején egyedüli támaszára irányítja. Kétségtelen, hogy ez a keresztény embernek valóban a hasznára válik, és nem is kis mértékben, amiért hálát is adhat Istennek, aki a fájdalmat így megáldja. De mikor lelki állapotát a szívében ilyenkor éró hit és szeretet sajátos megnyilvánulásával méri, óvatosnak kell lennie, különösen akkor, ha az a megnyilvánulás cselekedetekre való alkalmak híján érzelmekben merül ki. Szent Pál olyan fenyítésről beszél, mely „később az igazságosság békeszerző gyümölcsét adja” [Zsid 12,11], mely most terem és érlelődik, de majd a maga idejében érik be. Ez lehet majd egy halálos ágyon viselt szenvedés valóságos gyümölcse, még ha nincs is alkalma megmutatkozni másoknak, mielőtt a keresztény innen eltávozik. Jogosan remélhetjük, hogy a fájdalom korábban csak részben kifejlesztett készségeket tökéletesít, és a Lélek néhány adományát szorosabban egyesíti. Ez várható a névleges keresztények esetében – de nem feltétlenül lesz ilyen áldásos hatása. Sőt, azok esetében, akik csak fél szívvel követték Krisztust, a megpróbáltatások meghaladhatják erejüket, és összeroskadhatnak a fájdalom súlya alatt. Ez súlyos figyelmeztetés azoknak, akik a bűnbánat idejét halogatják. Nem hiába könyörög nevünkben az Egyház: „Ne engedd, hogy végóránkon a halál kínjai elválasszanak Tőled!” Ami pedig a hitetleneket illeti, arról, hogy őket hogyan érinti a fájdalom, a Szentírás olyan súlyos szakaszai tudósítanak, mint a következő: „nyelvüket

harapdálták fájdalmukban. Káromolták az ég Istenét fájdalmaik és sebeik miatt; de nem tartottak bűnbánatot tetteik miatt.” [Jel 16,10-11]

Sőt, merem állítani, a fájdalom közönségesen nemhogy javítana rajtunk, hanem, ha nem vigyázunk, nagyon is hajlamos rombolni a lelkünket, nevezetesen azzal, hogy önzővé tesz, még akkor is kiváltva ezt a hatást, amikor egyébként javunkra válik. A megrendült egészség például ahelyett, hogy a szívünket kitárná, gyakorta arra kényszerít, hogy a testi jólétünkkel és kényelmünkkel túlzottan foglalkozzunk. Sokan a gyengeségeikben találnak mentséget arra, hogy kényelmüknek megkülönböztetett figyelmet szenteljenek, és méltányosnak tekintik minden alkalommal a saját kényelmüket biztosítani másokéval szemben. Kielégítik szeszélyes kívánságaikat, de gyengélkednek, amikor valóban meg kellene magukat erőltetni, és azt képzelik, hogy gyengeségük feljogosítja őket az ingerlékenységre. Örökösen panaszkodnak, önfejtővé, finnyássá és önzővé válnak. A kívülállók persze óvakodjanak attól, hogy minden egyes szenvedőt ilyen természetűnek tekintsenek, mert a betegek végeredményben torkig vannak olyan érzésekkel, amelyeket nem tudnak másokkal megosztani, és gyakran nekik van igazuk azokban a dolgokban, amelyek mások szemében a lehető legfurcsábbak vagy legésszerűtlenebbek. Ez azonban nem mond ellent mindannak, amiről beszéltem.

Vegyünk egy másik példát, egészen más körülmények között. Ha van különbség kétféle testi szenvedés között, hát a betegágyon való elgyengülés meg a katonaelet nehézségei között biztosan van. Mégis, az önzést az utóbbi esetében is csaknem közmondásosan jellemzőnek találjuk. A szolgálatban lévő katonák élete – ha helyesen értelmezzük – maga a nagylelkűség és önfeláldozás iskolája, melyet a nemes lelkű és emelkedett szellemű katonák annak is tekintenek, a földhöz ragadtak viszont ahelyett, hogy kihasználnák az előnyeiket, nem tudnak ellenállni a vele járó, kényelmüket szolgáló és hasznukra fordítható semmilyen kísértésnek. A saját érdekeik védelmét egyenesen a legfőbb hazafias kötelességüknek tekintik, annál is inkább, mert bizonyos tekintetben valóban jogosan annak is tekinthető. Mások is (ennek megfelelően) vigyázzanak magukra, mert ostobaság és gyengeség lenne velük foglalkozni, ugyanis alig van esély a túlélésre, a nagy többségnek szenvednie kell, nem ritkán mindhalálig. Küzdeni kell a létért és a kényelemért, másokkal nem törődve. Ó, jaj! Az élettapasztalat újra meg újra azt mutatja, hogy az efféle gondolatok és érzések egyik társadalmi osztálytól sem idegenek, hanem a többség viselkedését irányítják. Ha egy tömeg veszélyt érez, a pánikszerű menekülés mindenkit érzéketlenné vagy irgalmatlanná tesz mások iránt. Történeteket mesélnek olyanokról, akik egy hosszú, tengeri út viszontagságai között, csak hogy a saját életüket mentsék, teljesen kivetkőztek önmagukból.

A fájdalom és a félelem természetes hatása az, hogy önmagunkra irányítja figyelmünket, és önzővé tesz. Főleg a fájdalomnak tudható be, hogy belső szerveinkről egyáltalában tudomást szerzünk. Egy teljesen fájdalommentes szervezet olyan, mint valami részek nélküli egész, ami megelőlegezi azt a szellemi testet, amely a Szentek osztályrésze. És ehhez fiatalon vagyunk a legközelebb, amikor nem érzékeljük, hogy durva földi anyagból vagyunk összegyúrva, amiről aztán az évek múlásával győződünk meg. A fiatalság kevésbé mélyed önmagába, inkább körülnéz, és a külvilágban él, s mikor azt mondja, hogy van lelke, akkor valójában nem tudja, mit beszél, a saját szavát is alig érti. „Örvendeznek ifjúságukban”. A szenvedés hatása pedig az, hogy üstökön ragad: mintegy ránk tapintva győz meg arról, hogy egyedülálló vagyunk. De ennél messzebb megy: ha ez a figyelmeztetés ébredő öntudatunkat nem az ég felé irányítja, akkor a saját börtönünkbe zár, és önzővé tesz.

2. Így talál meg minket az Evangélium; egy olyan megpróbáltatás örökösait, amely előbb-utóbb lecsap ránk, gondolatainkat a külvilágtól eltereli, és ezáltal az én bálványozására csábít, gyalázására annak az Istennek, akit imádnunk kellene, és elhanyagolására az embernek, akit úgy kellene szeretnünk, mint önmagunkat. Így talál ránk, és elhárítja ezt a veszélyt, nem úgy, hogy eltávolítja a fájdalmat, hanem úgy, hogy új dolgokkal társítja. A fájdalom, mely

természeténél fogva csak önmagunkhoz vezet, a keresztyény lelket elviszi az én gondolatától a Krisztusról, az Ő szenvedéséről, érdemeiről és példájáról való elmélkedéshez, és onnan tovább, a szenvedők azon egyességéhez, akik Őt követik, és így „azok, ami Ő ebben a világban”. Ő a mi hitünk legfőbb Tárgya, s míg Rá függesztjük tekintetünket, megtanulunk megfelekedni önmagunkról.

Bármennyire is próbára teszi a testet, itt a földön biztosan nem az a legnagyobb és legutálatosabb baj, amelyet Krisztus önként vállalt. A bajt senki nem önmagáért választja, hanem valami nagyobb jóért, aminek az a kovácsa. Ő olyan célokért vállalta, melyek magasztosabbak, mint annak azonnali megszüntetése: „nem kelleetlenül vagy kényszeredetten”, hanem készséggel, Isten akaratát követve, mint az Evangélium elbeszéli. Mikor az Ő ideje elérkezett, olvassuk, „elhatározta, hogy Jeruzsálembe megy”. Tanítványai azt mondták: „Mester, most akartak a zsidók megkövezni, és ismét oda mégy?”, de Ő nem tárgított. Újfent, azt mondta Júdásnak, hogy „amit teszel, tedd meg gyorsan!”. Folytatta útját a Kedron patakán túli kertbe, pedig ismerte azt a helyet Júdás is, s mikor a szolgák serege jött elfogni Őt, „elérjük ment, és azt mondta nekik: Én vagyok” [Lk 9,51; Jn 11,8; 13,27; 18,2-4.5]. És milyen nyugodtan és méltósággal viselte szenvedéseit, mikor rárontottak, pedig a kertben vívott haláltusája elárulta, mennyire átérezte mindenre elszántságukat. A zsoltáros rájuk utalva mondja, hogy „Szétfolytam, miként a víz, minden csontom kificamodott, szívem, mint a viasz megolvadt bensőmben” [Zsolt 22,14], mintegy jellemezve azt a lelki összeroppanást és idegkimerülést, amit az éles fájdalom kivált. Mégis, annyi szorongattatás közepette, ami az engedelmesség lehetőségét is kizárni látszott, „az Atya dolgait” tartotta szeme előtt, még annál is kitartóbban, mint mikor gyermekként a Templomban az írástudókat vizsgálhatta; nem pusztán elviselni igyekezve a megpróbáltatásokat, hanem kifejezetten jó alkalomnak tekintve arra, hogy nemes és erős lélekkel vesse alá magát Atyja akaratának. Ezáltal „engedelmisséget tanult abból, amit elszenvedett”. Képzeljük el azt a mélységes és higgadt együttérzést, ami arra indította, hogy imádkozzon azokért, akik megfeszítették; gondoljunk Anyjáról való gondoskodására és a vele együtt szenvedő latorhoz intézett, vigasztaló szavaira. Hasonlóképp, mikor azt mondta, hogy „beteljesedett”, akkor is elárulta, hogy még mindig tiszta elmével gondolkodva vívta meg lelki tusáját, és „kielégített”. Önmagát ünnepélyesen Atyjának kezeibe ajánlván pedig megmutatta, hogy hol kínál számára nyughelyét lelkének sötét éjszakája. Még akkor is, mikor látszólag Önmagára gondolva mondta azt, hogy „szomjazom”, valójában azzal törődött, hogy beteljesedjék az Írás, és a Rá vonatkozó jóvendölések betű szerint nyerjenek igazolást. Így még a Kereszten is felismerjük Benne egy mennyei Hírnök könyörületességét, egy Megváltó kegyelmét és szeretetét, egy Fiú engedelmisségét, egy teremtett természet bizalmát és Isten szolgájának buzgóságát. Szeme előtt tartotta Atyjának legfőbb akaratát és végtelen tökéletességét, de közben nem feledkezett meg arról, amit a gyermeki engedelmisség megkíván, vagy amire egy bűnösnek szüksége van. Hét utolsó szavából hat a bizalom és a szeretet szava. Egy pillanatra elfoghatta valami szörnyű rettegés, amikor mintha azt kérdezte volna Istentől, hogy miért hagyta el Őt. Ám az a kérdés kétségtelenül „a mi kedvünkért” hangzott el, mint szomjúságának említése is, és ahhoz hasonlóan egy sugalmazott jóvendölés felidézése volt. Talán azzal a szándékkal, hogy példát mutasson egy olyan megpróbáltatásra, amilyennek az emberi természet van alávetve, bármilyen kifürkészhetetlenül is lehetett az – mármint az elmét érthetetlen rettegésre és különös, felfoghatatlan gondolatokra készítő, szörnyű haláltus megpróbáltatása – valóságosan Benne, akit egy emberségtől elválaszthatatlan Istenség erősített. Ezért, a mi javunkra, könyörületesen jegyeztetett fel az Ő halálával kapcsolatban, hogy „aki hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, a bűnt kivéve” [Zsid 4,15].

Ilyen volt hát a mi Urunk szenvedése: önként vállalt és tevékeny engedelmisséggel nemesített; az önzés árnyékától is mentes, Isten és ember iránti bizodalunk és tiszteletünk középpontja. És közülünk, ha meg nem feledkezünk róla, a hála és a rajongó szeretet melege

kit ne készítené arra, hogy a saját, kisebb megpróbáltatásait önként is igyekezzen ugyanazzal a mennyei lélekkel elviselni? Ki ne tudná, hogy a fájdalmat jól viselni annyi, mint bátran elébe állni, nem félve és reszketve, hanem Isten segítségét kérve, rendíthetetlenül szembenézni vele, hogy támadására felkészülten, minden testi és lelki erőnket összeszedve (amennyi megadatik nekünk), azt közelharcban verhessük vissza úgy, mint valami látható ellenségét? Ki ne ismerné fel, hogy ha ránk tör, jelenlétét mintegy a saját önszántunkból bekövetkezett tényként ajánlatos kezelni, melyben a saját akaratunk Isten szándékaival örvendetesen és készségesen találkozik? Sőt, ki ne látná be, hogy a fájdalom és a megpróbáltatás Krisztus szenvedésének fényében végül is nemcsak a legáldottabb, de egyenesen a legalkalmasabb kísérői mindazoknak, akik áldásaikat örökölni hivatottak? Igen, a legalkalmasabbak, nem csupán szükségesek, hanem a legtermészetesebb és legrátermettebb módon vannak összhangban a legfőbb Tárgyával azoknak a szentséges csodáknak, amelyekre az Egyház figyelme mindenestül irányul. Másrészt legalább ki ne érzékelné, hogy evilág csillogása és cifrasága, izgalmai és hajhászott élvezetei, sikerei, pompája és fényűzése nem illik bele abba a visszafogott és ünnepélyes képbe, amelyre bízó szemeinket függesztenünk kell? Melyik keresztény ne ismerné el, hogy királyként „uralkodni” és „dúskálni” nem annyira hivatása, mint a betegség, a gyász vagy másféle szenvedés idején vigasztalódni azzal a gondolattal, hogy ha ő Krisztusé, akkor most a helyén van, igazi otthonában, a sírboltban, ahová Urát temették? Az Ő szentjei mindig is annyira átérezték ezt, hogy a békés időkben, amikor az Egyház biztonságban volt, nem ringatták magukat a kényelem lágy ölén, hanem gondoskodtak maguknak nehézségekről, nehogy a világ megrontsa őket. Nem tudták elviselni, hogy míg a sokat tűró Pál kényszerű megpróbáltatásait testének önkéntes sanyargatásával egészítette ki, ők gondtalanul éljenek és mindenben bővelkedjenek. Maguk előtt látták Krisztus könnyben és vérben tükröződő képét, az apostolok dicsőséges társaságában, a próféták tekintélyes közösségét és a vértanúk bámulatra méltó seregét, olvasták a jövendölést az Egyház mint „a pusztában Isten által táplált asszony” [Jel 12,14] sorsáról, és tanúságtevőiről, akik „szőrzsákba öltöztek”, és nem tudták elképzelni, hogy egyetlen dolguk lenne élvezni ennek az életnek az örömeit, bármennyire is ártatlanul és mértékletesen teszik. Felebarátaik fölötti ítélkezés nélkül, úgy érezték, hogy ők maguk többre hivatottak, és a saját kötelességük tudata szentesítette és tanúsította azt. Úgy nyugtázták, hogy Isten az Ő szeretetéből legalább sújtja őket, ha már ők maguk annyira húzódoznak attól. A testben lévő tövis, a Sátán ökölcsapásai, gyászba borult szemeik, ez volt az osztályrészük, és könnyen belátható, hogy magasabb szempontok nélkül nem tudtak volna örökösen ilyen megpróbáltatások keresztüzében élni. Babonás aggodalmak, gyáva képzelődések vagy a gond és baj értelmetlen hajhászása nélkül, türelmesen és bizakodva ajánlották magukat Annak kezeibe, aki sugalmazott igéjével már tudomásukra hozta, hogy a szenvedés lesz mindennapi kenyerük, míg végül olyannyira megundorodtak a fényűzéstől, hogy kegyelemmel töltekezve, végképp hátat fordítottak neki.

Még manapság is, mikor már „nem mind arany, ami fénylik”, az ilyen lelkületet tiszteljük leginkább. Még inkább így volt ez az őskeresztények idejében. Ilyen lehetett a természete azoknak az apostoloknak is, akiket testvéreiknél jobban elkerültek a világ ökölcsapásai, mintha a későbbi szenvedés kilátásai nem adtak volna felmentést az önfegyelem gyakorlása alól, hanem inkább megkövetelték volna azt. Az „ifjabb” Szent Jakab Jeruzsálem püspökeként nagy megbecsülést szerzett a hitetlen zsidók körében, akik közt zavartalanul tevékenykedett. Úgy tudjuk, hogy nem ivott bort vagy más részegítő italt, nem evett állati eredetű ételt, és a fürdők élvezetétől is tartózkodott. „Olyan sokat térdepelt a Templomban, hogy az örökös esedezés térdeit keménnyé és szikárrá tette”. Így tartotta „ágyékát felővezve és lámpását égve”, fölkészülten arra a vértanúságra, mely életének véget vetett. Történhetett-e másként? Hogyan is tudta volna a nagy apostol otthon ülve végrehajtani Urának rendelkezését, hogy „erősítse szívét”, ahogy mondja, „mintegy a mészárlásra”? Hogyan is

éhetett és ihatott, hogyan is élhetett volna úgy, mint mások, mikor „a Bárka, Izrael és Júda sátraikban”, a nyílt mezőn táboroztak, és Isten választott harcosai egymás után estek el a Sátán kérészetű diadala előtt? Hogy is lehetett volna „kényeskedő és könnyelmű a földön”, amikor Pál és Barnabás, Péter és János is rabláncon, börtönben voltak, bajban és veszélyben, éhezve és szomjazva, fázva és kiszolgáltatottan? A vértanúk seregét István vezette Jeruzsálemben, a saját szolgálati helyén, ahol Jakab, János testvére követte őt, és az apostolok közül elsőként ürítette ki Urának kelyhét, aki önkéntelenül is arra kérte. És ha az apostolok így érezték magukat ideig-óráig biztonságban, akkor mi, akik egészében véve gondtalanul élünk, csak éppen nincs elég hitünk felfogni, ami elmúlt, hogyan is érezhetnénk másként? Látván a Keresztet a Kálvárián, és a rá következő időkben saját vérükkel tanúskodó szenvedők sorát, vajon meglepődhetünk, mikor hatalmába kerít a fájdalom, vagy türelmünket veszthetjük, mikor az szünni nem hajlandó? Furcsállhatjuk, ha bármilyen új járvány tör ki? Kétségbe ejt, ha egy ideg vagy végtag már oly régóta szenved a Kereszten, hogy a gyógyulás minden reménye elszállt? Hát valóban nem lehetséges az apostollal együtt örvendezni afölött, hogy „testünkön az Úr Jézus jeleit viseljük”? És még inkább, nem szégyelljük magunkat zavartatni, fölizgatni vagy elszomorítani, sajnálatni vagy kényeztetni olyan közönséges fájdalmak vagy kellemetlenségek miatt, amelyek soha meg nem lephetnék vagy zavarhatnák azokat, akik helyüket egy megfeszített Úr szolgáláiként találták meg, és foglalták el?

Ne sajnáljuk hát bármennyire is ártatlan kényelmünket és élvezeteinket könnyű szívvel följánlani a mi Urunknak, Istenünknek, amikor Egyházának céljai vagy a saját kifürkészhetetlen Gondviselése érdekében kéri őket! Ne sajnáljunk hát Tőle néhány gondtalan órát, amelyet eljövetelekor kamatostul fogunk majd visszakapni. A mennyben tárháza van az ilyen felajánlásoknak, telve mindazzal, amitől a természetes ember irtózik: könnyekkel, sóhajokkal, sebekkel, vérrel, kínokkal és halállal. Ezt a vértanúk alapozták meg, de mi valamennyien hozzájárulhatunk, mert bármekkora szenvedés, nagy vagy kicsi, akár az özvegyasszony fillérje, bizalommal ajánlható föl annak, aki küldte. Krisztus az átváltoztatás szavaival is példát mutatott, mondván: „Ezt cselekedjete!” Ennélfogva, ahogy az apostol mondja, „gyengeségeinkkel” mint az eljövendő dicsőség csírájával „dicsekedhetünk”.

Közben soha ne feledkezzünk meg arról, hogy szenvedéseinknek igazából a saját bűnünk az oka, és az csak Krisztus irgalmának köszönhető, ha megengedi, hogy az Ő oldalára álljunk. Minket, a harag gyermekeit Ő a kegyelem gyermekeivé, fájdalmainkat pedig – amelyek önmagukban a pokolból adnak ízelítőt – az Ő vérenek harmata a mennyországra való felkészüléssé változtatja.

1835. május 3.

Az Örök Fiú megalázkodása

Bevezető

Ebben a nagyböjti beszédben Newman tudatosítja bennünk Jézus Krisztus legmélyebb valóságát, amely nélkül Krisztus szenvedése nem érne semmit, a keresztes és a föltámadás mítosszá silányulna, és többé nem táplálná a keresztények életét: erkölcsi döntéseit és a Krisztusba vetett reménységet.

Newman mer „unalmas” lenni azoknak, akik semmibe se gondolnak bele, még saját Krisztusba vetett hitükbe sem. Mer tiszta dogmatikát tanítani anélkül, hogy elvont elveket sorakoztatna föl. Ő mindig is szem előtt tartja a Krisztusra vonatkozó, legmélyebb igazságok (dogmák) életet alakító erejét. Ugyancsak el kellene gondolkodnunk a következő megjegyzésén: „... az ún. «szív vallása» igaz tanítás nélkül csak halottra púder: van látszata, de nincs jövője”.

Beszéde befejező sorait úgy kellene olvasnunk és megtanulnunk, hogy azokban feltárul az Egyház egyetlen lehetséges jövője, és megtérésünk, bűneinkből való szabadulásunk útja. Beszédének felépítése a következő: miután utalt a megtestesülés tényére – vagyis arra, hogy Isten Fia, a Második Isteni Személy emberré lett –, elutasítja a lusta szolga magatartását, aki talentumát elásta, és ő kamatoztatja. Ez a talentum magának Jézus Krisztusnak, az Istenembernek az ismerete.

Az idézett szentírási mondatot (textust) fejti ki, de nem az okokat és célokat, hanem hogy mit jelentenek maguk a szavak a Szentírás szerint. Mit jelent az, hogy Jézus Isten Fia? Mit jelent az, hogy a szenvedésből engedelmisséget tanult (vagyis emberré lett). Remekül ragadja meg Krisztus két természetének (istenségének és emberségének) az Ő isteni személyében való egységét az „engedelmisséget tanult” szavakban: „Magára vett egy rangban alacsonyabb természetet, és abban törekedett egy annál magasabb rendű és tökéletesebb akarat felé”. Ez az akarat, mely felé törekedett, az Atya és az Ő együttes isteni akarat.

Végül az egész szenvedéstörténet, a kereszthalál abszolút lényegi megragadásának egyetlen lehetséges pontjaként határozza meg Jézus és az Isten egységét, ami az őskeresztények számára sohasem volt kétséges, de amit a korabeli – és sajnos a mai – keresztényeknek bizony újból és újból magyarázni kell.

* * *

*„Ő testi mivoltának napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatta annak, aki megszabadíthatta őt a haláltól; és meghallgatást is nyert hódolatáért.
Bár Isten Fia volt, engedelmisséget tanult abból, amit elszenvedett.”
[Zsid 5,7-8]*

Szent hitünknek legnagyobb titka – ahogy azt a Szentírásnak ez a szakasza elénk tárja – az Isten Fiának a kísértésben és a szenvedésben való megalázkodása. Valójában ez még annál is lenyűgözőbb titok, mint ami a Szentháromságról szóló tanításban rejlik. Azt mondom, lenyűgözőbb, nem nagyobb, mert a teljesen fölfoghatatlan és isteni dolgokat nem lehet méricskélgni, de több van benne abból, ami zavarba ejt, és kifog rajtunk. Mikor a Szentháromság titkával kerülünk szembe, valóban belátjuk, hogy az értelmi képességeinket meghaladja, de ugyanakkor nem csodálkozhatunk azon, hogy az emberi nyelv közvetíteni és az emberi elme fölfogni képtelen olyan igazságokat, amelyek a Mindenható Isten

közvetíthetetlen és végtelen lényegére vonatkoznak. A Megtestesülés titka azonban részben olyasmire vonatkozik, ami az értelmünk szintjére helyezhető, és nemcsak abban rejlik, hogy Isten és ember Krisztusban miképpen egyesülhet, hanem abban a pusztában, hogy ez megtörténhet. Azt hihetnők, hogy Istenről tudjuk, Tőle teljességgel távol áll minden tökéletlenség és gyarlóság. Mégis, itt azzal szembesülünk, hogy az Örök Fiú Magára vette egy teremtmény természetét, amelyet ettől fogva épp úgy a sajátjának tekint, az épp úgy Hozzá tartozik, mint azok az isteni adottságok és erők, amelyek mindig is birtokában voltak. A titok itt nem kevésbé rejlik abban, amit nem tudunk, mint abban, amit tudni vélünk. Figyeljük csak meg például a textus nyelvezetét. Isten Fia, aki öröktől fogva ott volt „az Atya dicsőségében”, egyszer csak emberi testben imákat és könyörgéseket ajánlott fel Neki, kiáltással és könnyhullatással, és engedelmisséget tanúsított a szenvedésben! Ne higgyétek, hogy azért beszélek így, mert a tanítást úgy szeretném elétek tárnai, mint kemény beszédet, mint botránykövet és rabigát, amelybe bele akarnálak hajtani, bármennyire is tiltakoztok. Távol legyen tőlem ennyire hálátlanul nyilatkozni egy olyan adományról, amely számunkra üdvösséget hozott! Azoknak, akik Krisztus Keresztjében a bűnökért nyújtott Engesztelést látnak, nem lehet más választásuk, mint dicsőíteni azt, és annak titokzatos volta csak eggyel több ok arra, hogy dicsőítsék, hogy azzal dicsekedjenek az emberek és az Angyalok előtt, egy hitetlen világ és a bukott szellemek előtt, hogy ne jöjjenek zavarba, hanem tiszteletteljes bátorsággal vallják meg ezt a kegyelmi csodát, és hitvallásukban dédelgessék még akkor is, ha ezzel a kevélyek és az istentelenek megvetését és gúnyolódását váltják ki. S amennyire a mi Urunk megaláztatása rendkívül titokzatos, annyira titokzatos annak az egész elbeszélésnek a kerete is, amelyben benne foglaltatik, és amely csodálatra készítette döbrent rá bennünket arra, hogy annak természetével, mibenlétével és indítékaival mennyire nem vagyunk tisztában. Vegyük például az Ő megkísértését. Miért volt arra egyáltalán szükség, ha megváltásunk nem annak, hanem kereszthalálának tulajdonítható? Miért tartott olyan sokáig? Mi is történt aközben? Mi volt a Sátán sajátos célja azzal, hogy Őt kísérti? Hogy lehetett a Sátánnak akkora hatalma Ő fölött, hogy egyik helyről a másikra ráncigálhatta Őt? És pontosan mi lett a kísértés eredménye? Ilyen és hasonló kérdésekre nincs kielégítő válasz. Abban is van valami figyelemre méltó, hogy a megkísértés egy olyan időszakban történt, amelyik ugyanaddig tartott, ameddig Mózes és Illés böjtölt, illetőleg a Feltámadott még itt tartózkodott a földön. És hasonló titok övezi az Ő földi küldetésének ezt az utolsó időszakát is. Nem tudhatjuk, hogy mivel volt elfoglalva, csak annyit, hogy időnként megjelent az Apostoloknak. Megkísértésének negyven napjáról még ennyit sem tudunk, csak azt, hogy „nem evett semmit”, és „a vadállatokkal volt” [Lk 4,2; Mk 1,13].

Újfent, valami titok rejlik a megkísértésnek a keresztségekor Reá szálló Szentlélekkel való kapcsolatában is. Ahogy a mennyei szózat kihirdette, hogy „ez az Én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm” – mint Szent Márk mondja – „a Lélek azonnal elragadta Őt a pusztába”. Mintha valami számunkra érthetetlen kapcsolat lenne keresztsége és megkísértése között, a Szentlélek első dolga haladéktalanul „elragadni Őt” (a szó bármit is jelentsen) a pusztába. Figyeljük meg azt is, hogy az Ördögöt úgyszólván az az ünnepélyes elismerés ösztönözte a kísértésre, hogy „ez az Én szeretett Fiam”: „ha Isten Fia vagy, mondd, hogy ezek a kövek legyenek kenyérré!” [Mt 4,3]. Ám, hogy mit gondolt és mit forralt, arról még sejtelmünk sincs. Mindössze annyi, hogy ez nyilvánvalóan Ádám megkísértésének a „második Ember” személyében való megismétlése. Hasonlóképp, kérdések merülhetnek föl a mi Urunk pokolra szállásával kapcsolatban, és az Ő kegyes intézkedéseinek mibenlétére vonatkozó, hiányos ismereteink birtokában azokra épp oly kevésbé tudnánk válaszolni.

Ezt a sokféle kérdést azért vetem fel, hogy az egész, itt vizsgált kérdéskörben való járatlanságunk mértékére rámutassak. Az irgalmasság Törvényét előttünk – néhány más, jelentős adalék mellett – annak nagyszabású áldásos eredménye, a Megváltás tárta föl. Mindezekkel figyelmesen és hálátelt szívvel kellene kitartóan foglalkoznunk, de soha nem

megfelelkezve arról, hogy végeredményben maga a Törvény is csak egy nagyszabású Isteni Mű egy-két részletét tárta föl előttünk egyáltalán. Foglalkozunk éppen azért is kellene ezekkel, mert olyan kevés van belőlük, nem lebecsülve azt, amit kaptunk (mint a szolga, aki az urától kapott talentumot elásta), hanem – éppen azért, mert ez nem minden – igyekezve azt kamatoztatni. És mivel manapság is sokakat fenyeget annak a lusta szolgának a kisszerűsége – melyben a mindentudó meggyőződése furcsán keveredik azzal az állítással, hogy a megtestesüléssel kapcsolatban nincs is mit tudni – most az a szándék vezérel, hogy Isten áldásával elétek terjesszem a Szentírás erre vonatkozó tanítását, ahogy az Egyetemes Egyház azt mindig is megvallotta, a ránk bízott talentummal úgy gazdálkodva, hogy amikor a mi Urunk majd eljön, a sajátját ki-ki kamatostul kaphassa vissza.

Észben tartva tehát, hogy igazából semmit sem tudunk az Örök Fiú, a mi Urunk és Üdvözítőnk megalázkodásának végső céljáról vagy mibenlétéről, vegyük szemügyre, mi is volt az a megalázkodás önmagában. A textus azt mondja, „Bár Isten Fia volt...”. Mármost az „Isten Fia” szavakban sokkal több van, mint első hallásra gondolhatnánk. Innen-onnan nem kevesen csipegetik föl a hitbéli ismeretek morzsáit: hallanak valamit a templomban, olvasnak más valamit az imádságos könyvben, és összeszednek valamit a vallásos emberek körében vagy kinn, a világban is. Ily módon vallásos kifejezések birtokába jutnak, de valójában alig értenek valamit az egészből. Alkalmassint az általuk megismert, különféle, egymásnak ellentmondó nézetek alapján magyarázzák, vagy saját maguk értelmezik, azaz szükségképp a maguk tanulatlan – nem ritkán földhözragadt és tiszteletlen – módján. Hogyan is akarhatja valaki kihámozni a Szentírás valódi értelmét és jelentését anélkül, hogy ahhoz valaha is szorgalmas tanulóként közeledett volna, és annak Isteni Szerzőjétől a bölcsesség adományát kitarthatásért megkapta volna? A szent szövegről az Egyház utasításai szerint való, folytonos elmélkedés majd megérteti vele az Evangélium tanítását, de ha ismereteit csak egy itt elcsípött megjegyzésből meg egy ott, fél füllel hallott érvből tákolta össze, akkor hiába tartja magát igazhívőnek, csak egy szókészlettel rendelkezik, amelyre nem a megfelelő értelmet aggatja rá, hanem a saját értelmezését. És nem lehet nem észrevenni, hogy a magát beleártó „egyszerű ember” „Isten lelki dolgainak” mennyire szegényes és méltatlan, vagy inkább milyen téves értelmet képes tulajdonítani. Ezt az mondatja velem, hogy az „Isten Fia” szavakat használtam, amelyek – attól tartok – sokak számára elenyészően kevés, semmiképpen sem magasztos, ünnepélyes, vallásos tartalmat hordozhatnak. Talán valami halvány fogalmunk van arról, hogy rendkívüli és természetfölötti jelentésük van, de azt is tudjuk, hogy a Szentírás bennünket is bizonyos értelemben Isten fiainak nevez. Sőt, talán arról is hallottunk (s még ha már el is felejtettük, megmaradt az a benyomásunk), hogy az Angyalok is Isten gyermekei. Következésképp, a mi Urunkra alkalmazott megnevezésből csak annyit fogunk föl, hogy Istentől jött, hogy Isten szerette Őt, és hogy Ő sokkal több, mint bármelyik ember. A két szó sokaknak legjobb esetben ennyit jelent, de még többen vannak azok, akik pusztán emberi természetére vonatkoztatják. Mennyire más a helyzet azokkal, akik a mennyország titkaiba valamelyest hiteles beavatást nyertek! Mennyire más lehetett azoknak az őskeresztényeknek a lelkülete, akik a mennyei szózat értelmét olyan szemléletesen fogták föl, hogy az „Isten Fia” kifejezésben fölragyogott előttük az Evangélium tanításának teljes dicsősége! Micsoda értetlenség és hitetlenség kell ahhoz, hogy ezeket az egyszerű és szentséges szavakat – mint manapság is – a szószékről kelljen értelmezni. Az őskeresztényeknek erre nem volt szükségük. Ők átértékelték, hogy mikor kijelentik, Krisztus az Isten Fia, akkor ezernyi bámulatos és üdvös igazság mellett tesznek hitet, melyeket valójában nem érthettek, de általuk életet nyerhettek, és ezért készek voltak meghalni értük.

Mit jelent hát az „Isten Fia”? Azt jelenti, hogy a mi Urunk az Isten igazi és valódi, azaz természetes Fia. Mi csupán Isten fiainak neveztetünk – fogadott fiak vagyunk –, de a mi Urunk és Üdvözítőnk valóságosan és „vér szerint” az Isten Fia. És csak Ő az, ezért a Szentírás úgy említi, hogy Egyszülött Fiú. Lehet, hogy ez a nyelvezet számunkra túlságosan

is választékos, de bármennyire is „magas nekünk”, mintegy az Isten saját szájából hallhatjuk meg, hogy Ő nem magányos – ha szabad ilyet mondanunk – hanem a saját, fölfoghatatlan lényegénél fogva, a maga oszthatatlan és örök természetének tökéletességéből eredően, Vele együtt létezik az Ő Szeretett Fia, aki az Ige névre is hallgat, és aki Fiúként Atyja Istenségének teljességéből részesedik. „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige”. Így hát, mikor az őskeresztények az „Isten Fia” kifejezést használták, akkor az apostoloknak a Szentírásban rögzített szóhasználatát követve, mindarra gondoltak, amit a mi Hitvallásunk tartalmaz, s amit mi úgy fejezünk ki, hogy hiszünk Benne, aki „Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, Valóságos Isten a Valóságos Istentől”. Mert ha Ő Isten Fia, akkor Róla is elmondhatjuk mindazt, hogy mindeneknél szentebb, bölcsőbb, hatalmasabb, örök és végtelen. Ám ugyanakkor, mivel csak egy Isten van, nem különíthető el Istentől, hanem öröktől fogva Vele és Benne van, oszthatatlan egységben, úgy, hogy ha Atyjától lényegében elválaszthatónak tekintenénk, az ugyanolyan értelmetlen lenne, mintha a saját eszünket, értelmünket vagy akaratunkat igyekeznénk a lényegünkről leválasztani. Az Atyától saját Egyszülött Igéjét – akiben öröktől fogva gyönyörködik – megtagadni ugyanolyan otromba szentségtörés lenne, mint megtagadni Tőle Bölcsességét, Jóságát vagy Hatalmát, ami ugyancsak Vele és Benne van öröktől fogva.

A textus úgy folytatódik: „Bár Isten Fia volt, engedelmisséget tanult abból, amit elszenvedett”. Az engedelmisség szolgálai erény. A Fiú jellemvonásai inkább az egyetértés, az együttműködés és az összefogás. Istennel való, örök egységében akarata és működése nem vált el Atyjától. Ahogy az Atya élete a Fiúé volt, és az Atya dicsősége a Fiúé is, úgy a Fiú maga volt az Atya Igéje és Bölcsessége, az Ő Hatalma és mindenben Vele Egyenrangú Társa, Vele egyenlő is, meg nem is. Ám megtestesülése idején, amikor megalázta magát, és „szolgai alakot öltött”, önállósítva akarata és működését, vállalva azt a gürcölést és szenvedést, ami a teremtmények sajátja, akkor az, ami addig együttműködés volt, engedelmisséggé vált. Ez hát az íze azoknak a szavaknak, hogy „Bár Isten Fia volt, engedelmisséget tanult”. Magára vett egy rangban alacsonyabb természetet, és abban törekedett egy annál magasabb rendű és tökéletesebb akarat felé. Továbbá „engedelmisséget tanult” szenvedések és ezért kísértések közepette. Így vívott, titokzatos haláltusájáról a textus megelőző részében olvashatjuk, hogy „testi mivoltának napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatta annak, Aki megszabadíthatta Őt a haláltól; és meghallgatást is nyert hódolatáért”. Vagy az előző fejezet szavaival: „olyan, aki hozzánk hasonlóan mindenben kísértést szenvedett, a bűnt kivéve”.

Most csak magát a szentséges igazságot szeretném elétek tárni, nem azt, hogy hogyan is volt, vagy miért és milyen eredménnyel. Vizsgáljuk hát meg tisztelettel, hogy mit tartalmaz. „Az Ige testté lett”: ezen nem az értendő, hogy egy bizonyos, már létező testet választott, és abba költözött be (ami a szavak erejét semmi esetre sem indokolná, és amit egyébként is folyamatosan kegyeskedik megtenni választottjaival, Szent Lelke által), hanem az, hogy azzá lett, ami korábban nem volt. Hogy a saját Végtelen Lényegébe emelte be magát az emberi természetet, annak teljességében, lelket és testet teremtve, és a teremtés pillanatában azokat sajátjává tette úgy, hogy azok egy pillanattal sem különböztek Tőle, soha nem léteztek önmagukban vagy másként, mint Benne, mint az Ő sajátosságai vagy tulajdonságai (amit nehéz szavakba foglalni), nem kevésbé valóságosan, mint az Ő isteni jósága, Örök Fiúsága vagy az Atyához való, tökéletes hasonlósága. És miközben egy új természetet adott hozzá Önmagához, semmilyen tekintetben nem szűnt meg az lenni, Aki volt annak előtte. Hogy volt mindez lehetséges? Amíg a földön járt, amikor megfogant, amikor megszületett, amikor megkísértetett, vagy fönn a kereszten, lenni a sírban, majd Isten jobbán – mindvégig Ő maradt az Örök és Változatlan Ige, az Isten Fia. A test, amelyet magára vett, csupán az eszköze volt annak, amit értünk és miattunk vállalt. Ahogy a teremtéskor bölcsességét és hatalmát nyilvánítja ki, ahogy az angyalokra szeretetét, az ördögökre haragját árasztja, úgy a

mi megváltásunkra a saját természetünket használta föl, amelyet végtelen irgalmából az Ő Személyéhez kapcsolt, mint ismertető jelet, egyszerűen, teljes mértékben és felbonthatatlanul. Szent Pál – ahogy más helyeken az Isten szeretetéről és Isten szentségéről beszél – ezért szól egy helyen kifejezetten arról, hogy „Isten vére” – ha szabad ilyen szavakat a szent szövegből kiemelve használnom – táplálja Isten Egyházát, ahogy az efezusi véneknek mondja: „melyet tulajdon vérén szerzett” [ApCsel 20,28]. Ezek szerint, amit a mi Urunk a földön valaha is mondott vagy cselekedett, azt szigorúan és szó szerint maga Isten mondta és cselekedte. Ahogy mi azt mondjuk, hogy látjuk a barátainkat – bár a lelküket nem, csak a testüket látjuk – úgy az apostolok, a tanítványok, a főpapok és a farizeusok, mindazok, akik Krisztust valaha is testben láthatták, ahogy az egész földkerekségen látni fogják az utolsó napon, Magát az Isten Örök Fiát látták, így kell hát megértenünk a szenvedését, megkísértését és engedelmességét. Nem mintha megszűnt volna az lenni, Aki mindig is volt, hanem azáltal, hogy egy teremtett lényegbe öltöztette Önmagát, azt megalázkodásának eszközévé tette, abban tevékenykedett, általa szenvedett és engedelmeskedett. Vajon a saját embertársaink körében nem történik-e meg, hogy valaki a körülmények hatására úgy megváltozik, hogy nem ismerünk rá, mintha nem is ugyanaz az ember lenne, mintha csak kicserélték volna, akár fölülmúlja, akár lealacsonyítja önmagát? Távolról sem akarok, persze, egy ilyen alkalmi változás és az Örök Ige megtestesülése között párhuzamot vonni, nem is azért említem, hogy egy Titkot ezzel megfejtsek (amire egyébként sem vállalkoztam), hanem, hogy segíthessek fogalmat alkotni Róla, aki a Titok nyitja, hogy megkönnyítsem az elmélkedést Róla mint Istenről és emberről egy személyben, Aki az isten Fia, jóllehet olyan természetet vett föl, amely nem mérhető eredeti tökéletességéhez. Az az Örök Hatalom, amely addig Istenként gondolkodott és cselekedett, elkezdett emberként gondolkodni és cselekedni, emberi képességekkel, lelkülettel és tökéletlenséggel – a bűnt kivéve. Mielőtt a földre jött volna, végtelen távolság volt Közte és az öröm meg a bánat, a félelem meg a harag, a fájdalmak meg a nehézségek között, de attól fogva ezek a sajátságok, sok egyéb mellett éppen úgy Hozzá tartoztak, mint hozzánk. Mielőtt a földre jött volna, kizárólag az isteni tökéletességnek volt birtokában, de attól fogva teremtményeinek olyan erényeivel is rendelkezett, mint a hit, a szelídség és az önmegtagadás. Mielőtt a földre jött volna, nem kísérthette meg a gonosz, de attól fogva lett emberi szíve, lettek emberi könnyei, emberi szükségletei és gyarlóságai is. Isteni természete olyannyira átjárta emberségét, hogy testben megnyilatkozó tetteiben és szavaiban ott volt az örökkévalóság és a végtelenség íze, de ugyanakkor Szűz Máriától való születésétől fogva megvolt benne a természetes veszélyérzet, a fájdalomtól való, természetes szorongás, jóllehet alávetve a Benne lévő Szent és Örök Lényeg döntő befolyásának. Például akkor, mikor egy alkalommal a keserű pohár elkerüléséért való imájáról olvashatunk, vagy más alkalommal, amikor Péter az Ő megfeszítésének a kilátásait hátrította, Ő pedig rendre utasította, mintha azzal kísértené Őt, hogy zúgolódjon, és ne engedelmeskedjen.

Ő tehát egyszerre volt kétféle – isteni és emberi – tulajdonságok birtokában. Még mindig mindenható, noha a szolga alakjában, még mindig mindent tudó, bár látszólag tudatlan, még mindig megkísérthetetlen, bár kitéve annak. És ha valaki fennakadna ezen, hogy ez már nemcsak titok, hanem kifejezetten fogalmi ellentmondás, azt emlékeztetném azokra az emberi természetben is meglévő sajátosságokra, amelyekről beszéltem. Gondoljon csak a saját lelki állapotára, és vegye észre, hogy az is csupa ellentmondás. Tegye csak próbára a saját emlékező tehetségét, és próbálja meg eldönteni, hogy tud vagy nem tud valamit, amire éppen nem emlékszik, vagy hogy nem mondhatnánk-e róla, ugyanarról az emberről, hogy bizonyos értelemben tudja, más értelemben meg nem. Ez talán segíthet lecsillapítani a titok által elragadott képzeletét. Vagy gondoljon csak egy csecsemő állapotára, melyben a lélek jelenléte hónapokon át nem egészen nyilvánvaló, csupán egy állati lét érzéki működése tűnik föl, mégis tudjuk róla, hogy van lelke, ami még ráadásul újjá is születhet. Tényleg, mi lehet titokzatosabb, mint egy csecsemő megkeresztelése? Milyen különös, mégis mennyire

magával ragadó látvány, az elmélkedés mennyire bővizű forrása fakad fel belőle, miközben arról a tehetetlennek és oktalannak látszó lényről tudjuk, hogy abban a pillanatban már olyan kialakult lélek lakik benn, mely egyrészt „a harag gyermekévé” teszi, másrészt (Istennek hála) képessé arra, hogy a Lélek által újjászülessen! Ki tudná megmondani, kinek lehetne szeme látni, hogy az a gyermeki lélek milyen állapotban van? Ki merné állítani, hogy nincs meg benne az értelem és az akarat ereje valami ismeretlen rejtekhelyen, amely megfelel a külvilág által nem érzékelhető valóságnak? Ki merné állítani, hogy bármelyikünknek, de legalább is a Krisztusban hívőknek nincs valami különös, öntudatlan léte Isten jelenlétében, ahol mindvégig láthatjuk azt, aminek nem vagyunk tudatában, ami akaratlanul is befolyással van ránk, és anélkül, hogy tudathasadást okozna, nem szegényíti, hanem gazdagítja földi tartózkodásunk és megpróbáltatásunk tényleges valóságát? Talán nincs előttünk olyanok példája, mint Elizeus, mikor lélekben Giezit követi, vagy mint Szent Péter, mikor előre bejelenti Szafira halálát, vagy Szent Pál, amikor azt mondja, hogy test szerint még Korintustól távol, de lélekben már jelen van [2Kir 5,26; ApCsel 5,9; 1Kor 4,19; 5,3]; olyanoké, akik még testi mivoltukban is láthatóan meghaladták önmagukat? Ki tudja, hova ragadják el saját „éjszakai látomásai”? Márpedig, ha ez így van, akkor hogy nevezhetnénk ellentmondásnak azt, hogy az Isten Igéje itt, a földön, a mi testünkben, kívül-belül emberi erényekkel és érzésekkel, hittel és türelemmel, félelemmel és örömmel, bánattal, kétségekkel, gyarlóságokkal és kísértésekkel körülvéve mégis ugyanaz maradt, Aki Isteni Természete szerint mindig is volt, aki gondolatban ugyanolyan otthonosan járt-kelt a mennyek országában, ugyanúgy olvasott a szívekben, előre látta az eseményeket, és ugyanolyan imádat tárgya maradt, mint amikor az Atya kebelén tartózkodott? Éppen ez az, amit Ő maga közöl velünk a Nikodémushoz intézett, megdöbbenő szavakkal, amelyeket akár úgy is értelmezhetünk, hogy még emberi természete is a mennyben volt akkor, amikor Nikodémushoz beszélt: „Senki sem ment föl a mennybe, csak az, aki a mennyből jött le: az Emberfia, aki a mennyben van” [Jn 3,13].

Végezetül, ha mindezekről valaki úgy vélekedne, hogy az ilyesmi túlságosan elvont és haszontalan okoskodás, annak felhívnám a figyelmét arra, hogy ellenkezőleg, éppen azért foglalkozom vele, mert meggyőződésem szerint nagyon is gyakorlati jelentősége van. Lehet, hogy egyeseket meglep majd, amit mondok, de még az itt jelen lévők közül a komolyabbak hite is sok olyasmit tartalmaz, amit a vallását gyakorló embernek sincs türelme végiggondolni. Azt gyanítom, hogy igen gyakran olyanokat sem lenne túlságosan nehéz zavarba hozni, akik magukat igaz hitűnek tartják, és a maguk módján valóban azok is. Már megszokták, hogy Krisztust Istennek mondják, de ez minden. Nem gondolták még végig, hogy mit is jelent Istennek hívni Valakit, aki valóságos ember, és a kifejezés felszínes használata miatt egy gyakorlott vitázó kihívása könnyen sodorhatja őket abba a veszélybe, hogy a szent igazsághoz lényegétől megfosztva, pusztán névlegesen ragaszkodnak. Az az igazság, hogy ameddig nem elméledtünk arról, hogy a mi Urunk és Üdvözítőnk, Aki Isten és ember, tőlünk ugyanolyan függetlenül létező lény, ugyanolyan önálló és kialakult Személyiség, mint amilyenek mi egymást látjuk, Aki számtalan, ellentétes tulajdonságaival együtt is egy és ugyanaz, „ugyanaz tegnap, ma és mindörökké”, addig csak üres szavakat pufogtatunk. Addig nem valóságos számunkra hitünknek az a Tárgya, mely nem pusztán név, amelyhez oda nem illő és jelentés nélküli jelzőket ragaszthatunk, hanem személyes léttel és minden mástól különböző személyazonossággal rendelkezik. Milyen valódi értelemben „ismerhetnénk” is Őt, ha Róla alkotott fogalmunkba nem kebeleznénk be azt a sokféle tisztséget és tulajdonságot, amelyeket Neki tulajdonítunk? Mire megyünk a szavakkal, bármilyen pontosak és bőségesek is, ha üresen konganak ahelyett, hogy a Megtestesült Fiú képét szívünkben felvillantánák? Ez a vád pedig nagyon is felhozható az utóbbi évszázadok hittudománya ellen, amely a feltevések elleni védelem jogcímén azt is tagadja, ami kinyilatkoztatás, ahogy Áház nem volt hajlandó jelet kérni, nehogy kísértse az Urat. Ennek

hatására már jószerevével elfelejtettük azt a segítségünkre kegyesen feltárt, szent igazságot, hogy Krisztus Isteni és emberi természetében egyaránt Isten Fia, és jószerevével leszoktunk arról, hogy a Niceai Hitvallás nyomán annak tekintsük Őt, Aki „Isten az Istentől” és „Világosság a Világosságtól”, Aki örökké egy az Istennel, és mégis örökké megkülönböztethető Tőle. Homályosan állítjuk Róla azt, hogy Isten, ami igaz, de nem a teljes igazság, következésképp, mikor emberré válását követjük nyomon, Személyiségét képtelenek vagyunk a mennyből lehozni a földre. Egyszer Istenként szólunk Róla anélkül, hogy megemlítenénk az Atyát, Akitől származik, máskor meg úgy emlegetjük, mintha teremtmény lenne, de ez a két, különböző fogalom elménkben sehogy sem áll össze. Arra még képesek vagyunk, hogy a Fiú fogalmát egy szolgáléval társítsuk, bár a végtelen leereszkedés értelmünkkel fölfoghatatlan, de mikor először csak Istenről, aztán meg csak az emberről beszélünk, akkor a Természet megváltozását mintha a Személy megőrzése nélkül képzelni el. Valójában az Istenfiúság a szent tanításnak az a része, amelyre elménk gondviselészerűen mindvégig nyitott marad, hogy e kettő Azonosságát töretlenül megőrizze. Am ha ezt a hitünk számára kegyesen nyújtott segítséget nem vesszük igénybe, akkor hogyan is remélhetnénk a maga egyszerűségében felismerni Őt? Hogyan is pillanthatnánk be saját szavaink mögé, vagy foghatnánk föl egyáltalán azt, amit mondunk? Következésképp túlságosan is gyakran emlegetjük az Ő szavait és tetteit úgy, hogy menthetetlenül különbséget teszünk a földön járó Krisztus és a Legméltóságosabb Isten Fia között, olyannyira külön-külön kezelve emberi és Isten természetét, hogy nem érezzük, vagy nem értjük, Benne milyen egyértelműen emberi az Isten és isteni az ember. Itt azokról beszélek, akik közülünk megtanultak gondolkodni, érvelni és vitatkozni, a saját gondolataikat irányítani és követni, mert az érdektelenek vagy műveletlenek nincsenek kitéve a szóban forgó kísértésnek. Az előbbieknél viszont, attól tartok, azt kell mondanom (az ókori hittudomány nyelvezetével élve), hogy szabellianusokként kezdik, nesztorianusokként folytatják, aztán hajlanak arra, hogy ebioniták legyenek, és végül tagadják Krisztus Istenségét. Közben a vallásos világ kevésbé törődik azzal, hogy vélekedése hová vezet, és nem fogja észrevenni, hogy az Örökkévaló Fiú helyett pusztán egy elvont nevet vagy a képzelet szüleményét imádja, míg a hívek hitbéli tévelygése el nem gondolkztatja arról, hogy az ún. „szív vallása” igaz tanítás nélkül csak halottra púder: van látszata, de nincs jövője.

Meddig tart majd az a bonyolult Tévelygés, amellyel Egyházunk most küzd? Meddig fogják még új keletű, emberi koholmányok ennyiféleképp elhomályosítani a Szentírásnak azt a fenséges értelmezését, amelyet az apostolok korából örökölt az Egyetemes Egyház? Mikor fogunk végre megelégedni azzal a bölcsességgel és tisztasággal, amelyet Krisztus hervadhatatlan ajándékként hagyott örökül Egyházára, ahelyett, hogy ki-ki a saját tetszése szerint meregetné a maga Hitvallását az igazság bővízü forrásából? Minden bizonnyal hiába szabadultunk meg a középkori babonáktól, ha hitünket egy felelőtlen és öntelt okoskodás bomlástermékei árasztják el!

Adjon nekünk az Isten, aki Atya is, szívet és értelmet ahhoz, hogy fölfogjuk, és meg is valljuk azt a tanítást, amelyben kereszteltek, hogy az Ő Egyszülött Fia, a mi Urunk a Szentlélektől fogantatott, Szűz Máriától született, szenvedett és eltemettetett, de föltámadt, fölment a mennybe, ahonnan majd újra eljön a világ végén, hogy ítélkezzen elevenek és holtak fölött!

1835. március 8.

A Megtestesült Fiú mint szenvedő áldozat időszaka

Bevezető

Virágvasárnap, a Nagyhét kezdetén mondta el Newman ezt a beszédet.

Mindenekelőtt, mintegy az előbbi beszéd témáját folytatva, Jézus Krisztusról mint a megtestesült Isten Fiáról, Isten Igéjéről szól, mert ha egyre mélyebben tudatosítjuk az unio hypostatica (személyes egység), az előbbi beszédben felvázolt megtestesülés jelentőségét, egyre mélyebben fogjuk megérteni a megváltásunkért, a mi bűneinkért és a keresztségben kapott új, istenfiúi életünkért kiontott vér végtelen értékét. Ezt a misztériumot ünnepli, hozza jelenbe a szentmise.

Csak egyedül Krisztus – mivel Isten és Istennek megtestesült Fia, vagyis valóságos Isten és valóságos ember – tudta megszerezni minden embernek bűneinek bocsánatát, és azt, hogy új teremtménnyé legyen a keresztségben, mert Ő az Új Ember a maga ártatlan és szent emberségében. Mi az Ő testének tagjai vagyunk, és az Ő teste és vére táplál minket.

Amikor Newman felidézi az evangéliumokban leírt Passiót és Szent Pál leveleiben annak üdvösséget adó hatásait, állandóan emlékezteti hallgatóit, hogy ez a szenvedő Krisztus az örök Fiúisten, arca, keze, összevert teste, leköpött arca nem más, mint Isten arca, keze... és ez olyan rettenetes és oly magasztos valóság, hogy sokan a mai keresztények közül ugyanúgy meghátrálnak előtte, és visszautasítják, mint kortársai. Ezért találják az Evangéliumot idegennek, a bűnt eltúlzottnak, az érte fizetett, kiontott vért aránytalan áldozatnak, és így lassan a hitetlenségbe esnek. Éppen ettől akarja megóvni keresztény hitünket Newman, ezzel az Úr szenvedésének ünneplésére való lelki felkészítéssel.

* * *

„Külsejét tekintve úgy jelent meg, mint egy ember. Megalázta magát, engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig.”

[Fil 2,8]

Aki így megalázta Magát – aki először emberré lett, majd meghalt, mégpedig a szégyenletes és gyötrelmes kereszten –, ugyanaz, mint aki „isteni mivoltában” és „Istennel való egyenlősége” folytán öröktől fogva van, ahogy az apostol az előző versben kijelenti. „Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige. Ő volt kezdetben Istennél” – mondja róla Szent János, a nagyszerű és rettenetes igazság másik tanúja, aki aztán így folytatja: „És az Ige testté lett, és miköztünk lakozék.” Evangéliumának végén pedig, mint tudjuk, beszámol a mi Urunk kereszthaláláról.

Most közeledünk ahhoz a legszentebb naphoz, amelyen Krisztus szenvedésére és halálára emlékezünk. Próbáljuk meg hát értelmünket ezzel a fenséges gondolattal kitölteni. Próbáljunk meg – ha ez nagyon nehéz is – most félretenni minden más gondolatot, megtisztítani elménket mindentől, ami átmeneti, ideiglenes és földi, és a mi Örök Főpapunk múlhatatlan áldozatával foglalkozni – azzal az áldozattal, mely ugyan egyszer s mindenkorra teljesedett be a Kálvárián, örökké megmarad, erejében és kegyelmében mindig jelen van köztünk, és mindig hálával és félelemmel telve kell emlékeznünk rá, de különösen most, mikor az évnek az arra vonatkozó időszaka közeledik. Nézzünk föl arra, Aki fölemeltetett, hogy minket magához emeljen, és együtt és külön-külön Hozzá fölemeltetve, emelkedjünk föl egymáshoz is, hogy megérthessük és átérzhessük: megváltott minket együtt és külön-külön, s ha nem szeretjük egymást, akkor nem szerethetjük Őt sem, aki életét adta értünk.

Remélve hát, hogy néhány komoly gondolatot ébreszthetek a ma kezdődő hétre, hadd fűzzek néhány megjegyzést a textushoz, arra a rettenetes és mégis örvendetes eseményre, a mi Urunk szenvedésére és halálára vonatkozóan.

Először is, talán mondanom sem kellene, hacsak nem éppen azért, mert olyannyira nyilvánvaló (a nagyon kézenfekvő dolgokat ugyanis olykor készpénznek veszik, akik tudják, mások meg éppen ezért még csak nem is hallanak róla), hogy tudniillik, először is, soha ne feledkezzünk meg arról: Krisztus halála nem egyszerűen mártírhálál. Egy vértanú az Egyházért hal meg, mikor azért adják halálra, amit hirdet, és mert ragaszkodik az igazsághoz. Krisztust valóban azért adták halálra, mert az Evangéliumot hirdette, de Ő mégsem vértanú volt, hanem sokkal több annál. Ha pusztán ember lett volna, joggal nevezhetnénk mártírnak, de mivel nem csak ember volt, több volt, mint mártír. Egy ember vértanú-halált halhat, de Isten Fia úgy hal meg, mint Engesztelő Áldozat.

Itt tehát, láthatjuk, nagyon titokzatos témát érintünk, jóllehet olyat, amely valamennyiünket a lehető legközelebről érint. Halálával Ő olyan érdemet szerzett, amelyet senki más, hiszen Ő maga az Isten. Azt előre meg nem mondhattuk volna, hogy egy annyira rendkívüli eseményből, mint Isten megtestesülése és kereszthalála, mi minden következik, de arról, hogy itt valami egészen kivételes dologról van szó, akkor is meg lehattunk volna győződve, ha semmit sem hallottunk volna róla. Semmiért így meg nem alázta volna Magát, (ha szabad ezt mondanom) nem is alázhatta volna meg Magát súlyos következmények nélkül.

Jó lesz elménkbe vésní mindazt, amit az értünk kereszthalált halt Fiúistenről szóló tanítás tartalmaz. Nem állítom, hogy valaha is kimerítjük ennek a titkát, de megérthetjük, hogy miben áll az a titok, és ez az, amiben sokak tudása elégtelen. Sokan nem látják tisztán, hogy mi a dolog lényege, mert ha látnák, az sokkal megfontoltabbá tenné őket. Értsük hát meg, hogy a Mindenható Fiúisten, aki öröktől fogva ott volt az Atya kebelén, emberré lett, olyannyira emberré, amennyire Isten volt mindig. Igaz Isten volt igaz Istentől, ahogy a Hitvallás mondja, vagyis az Atya Fiaként megkapta az Atyától mindazt a végtelen tökéletességet, amivel Atyja rendelkezett. Egylényegű volt az Atyával, és Isten volt, mert az Atya Isten volt. Valóságos Isten volt, és ugyanolyan valóságos emberré lett, de úgy, hogy semmiképpen sem szűnt meg az lenni, ami annak előtte volt. Új természettel lépett olyannyira bensőséges kapcsolatba, mintha korábbi énjét ténylegesen elhagyta volna, amit viszont mégsem tett meg. „Az Ige testté lett”: ez már önmagában is elég nagy titok és csoda, de még nem minden, hiszen nem csak „emberré lett”, hanem – mint a Hitvallás folytatódik – „Poncius Pilátus alatt értünk keresztre feszítették, kínhalált szenvedett és eltemették”.

Mármost itt, bizony mondom, friss misztérium rejlik az ő megalázkodásának történetében, és ha arra gondolunk, akkor a héten olvasandó fejezeteket új és ünnepélyes fényben fogjuk látni. Már említettem, hogy megtestesülését követően az emberi természet ugyanolyan valóságosan Krisztusé volt, mint isteni tulajdonságai. Szent Pál még azt is mondja, hogy „Saját vérén váltott meg minket”, és hogy a „dicsőség Ura” öletett meg. Ezek a kifejezések mindennél jobban árulkodnak arról, hogy milyen tökéletesen és egyszerűen vette magára emberi természetünket. Ahogy a lélek a testet eszközként felhasználja, annál tökéletesebb módon, de olyan bensőségesen használta fel Isten Örök Igéje azt az emberséget, amelyet magára vett. Mikor beszélt, szó szerint Isten beszélt, mikor szenvedett, Isten szenvedett. Nem mintha maga az isteni természet szenvedhetne – mintha az emberi lélek látni vagy hallani lenne képes – hanem ahogy a lélek a test érzékszervei révén lát és hall, úgy a Fiúisten abban az emberi természetben szenvedett, amelyet magára vett, és sajátjává tett. Abban a természetben pedig valóságosan szenvedett: olyan valóságosan, ahogy Mindenható hatalmával világokat teremtett. Úgy szenvedett emberi természetén keresztül, mert mikor lejött a földre, embersége ugyanúgy lett valóságosan és személyesen az Ővé, ahogy Mindenható hatalma öröktől fogva van.

Gondoljátok meg ezt, ti könnyű szívűek, és valljátok be, hogy ezzel a gondolattal olvashatjátok-e még a négy Evangélium utolsó fejezeteit félelem és reszketés nélkül.

Például: „Amikor ezeket mondta, az ott álló poroszlók egyike arcul ütötte Jézust, és így szólt: így felelsz a főpapnak?” [Jn 18,22] Ki kell mondanunk, bár alig merem kimondani, hogy az a tiszt a Fiúistenre emelt kezét. Ez nem képletes beszéd, vagy szónoki fordulat, vagy valami ormótlan, szélsőséges és tarthatatlan kijelentés, ez a szó szerinti és egyszerű igazság, a nagyszerű katolikus tanítás.

Újfont: „Azután beleköptek az arcába, ököllel verték, mások pedig pofon ütötték.” [Mt 26,67] „A férfiak pedig, akik őrizték, gúnyolták és verték. Bekötötték a szemét és azt kérdezték tőle: Találd el, ki ütött meg? És egyéb szidalmakkal is illették.” [Lk 22,63-65]

„Heródes a kíséretével együtt megszegényítette őt, csúfot üzött belőle, aztán fehér ruhába öltöztette, majd visszaküldte Pilátushoz.” [Lk 23,11]

„Akkor Pilátus elfogatta Jézust és megostoroztatta. A katonák pedig koronát fontak tövisből, a fejére tették, és nádszálat a jobb kezébe, és bíborszínű köpenyt adtak rá”. Aztán eléje járultak, és nádszállal ütötték a fejét, azt mondogatva: Üdvözlégy, zsidók királya! És arcul verték őt.” [Jn 19,1-3] Azután Jézus kijött töviskoronával és bíbor köpenyben.

Végül: „Amikor arra a helyre értek, amelyet Koponyahegynek neveznek, megfeszítették őt ott” [Lk 23,33] – két lator között, és még ott sem hagyták abba a sértegetést és gúnyolódást, hanem mindnyájan, a főpapok és az emberek csak ott álltak, nézték, és kérték Őt, hogy szálljon le a keresztről.

Mármost csak gondoljatok bele, hogy az a kíméletlenül megütött arc magának Istennek az Arca, hogy a tövistől sebzett Homlok, a lecsupaszított, korbáccsal szaggatott Test, a kereszthez szögezett Kezek, aztán a lándzsával megnyitott Oldal, magának Istennek a Vére, szent Teste, Kezei, Homloka és Oldala, amit az őrző tömeg akkor megbámult. Ez olyan félelmetes gondolat, hogy mikor az elme először fogja fel, nehéz gondolni bármi másra; úgy, hogy míg erre gondolunk, könnyörögnünk kell Istenhez, hogy hozzánk igazítsa azt, és hogy adjon erőt a helyes gondolkodáshoz, nehogy az meghaladja erőinket.

Tekintetbe véve tehát, hogy Maga a Mindenható Isten, a Fiúisten volt a Szenvedő, a korábbiaknál jobban meg fogjuk érteni az evangélisták beszámolóját, meg fogjuk érteni egész viselkedését, hallgatását és szóhasználatát, valamint azt, ahogy Pilátus rettegett Tőle.

„Ekkor a főpap fölkel, és azt mondta neki: Semmit sem felelsz? Mi az, amivel ezek vádolnak téged? De Jézus csak hallgatott.” [Mt 26,62-63]

„Amikor a főpapok és a vének vádolták, semmit sem felelt. Akkor Pilátus azt mondta neki: Nem hallod, mi mindennel vádolnak téged? Ő azonban nem válaszolt neki egyetlen szóval sem, a helytartó pedig nagyon csodálkozott ezen.” [Mt 27,12-14]

„De a zsidók így szóltak: Nekünk törvényünk van, és a törvény szerint meg kell halnia, mert Isten Fiává tette magát! Amikor Pilátus meghallotta ezeket a szavakat, még jobban megijedt. Újra bement a helytartóságra, és megkérdezte Jézustól: Honnan való vagy te? Jézus azonban nem adott neki választ.” [Jn 19,7-9]

„Amikor Heródes meglátta Jézust, nagyon megörült. Már régóta szerette volna látni, mert hallott felőle, és remélte, hogy a szeme láttára valami csodát tesz. Hosszasan kérdezgette, ő azonban semmit sem felelt.” [Lk 23,8-9]

Végül pedig azokhoz az asszonyokhoz intézett szavai, akik követték Őt: „Jeruzsálem leányai, ne miattam sírjatok! Magatokat és gyermekeiteket sirassátok! Mert jönnek majd napok, amikor azt mondjátok: Boldogok a meddők, az anyaméhek, amelyek nem szültek, és az emlők, amelyek nem szoptattak! Akkor azt kezdik majd mondani a hegyeknek: Szakadjatok ránk! És a halmoknak: Takarjatok el minket!” [Lk 23,28-30]

E szakaszok után fontoljuk meg a szeretett tanítványnak az Ő világvégi eljövételét váró szavait: „Íme, a felhőkön jön, és látni fogja őt minden szem, és akik őt átszúrták. Mellüket veri majd miatta a föld összes népe. Igen! Ámen.” [Jel 1,7]

Igen, vagy üdvösségünkre, vagy kárhozatunkra valamennyien látni fogjuk majd egy nap azt a szent Ábrázatot, amelyet hitvány emberek megütöttek és megaláztak, látni fogjuk azokat a Kezeket, amelyeket a kereszthez szögeztek, azt az Oldalt, amelyet megnyitottak. Mindezt majd látni fogjuk, és az az Élő Isten látványa lesz.

Miután ez Krisztus keresztségének és szenvedésének nagy misztériuma, okkal tételezhetjük fel, mint mondtam, hogy ebből valami rendkívüli következik. A Megtestesült Ige szenvedése és halála nem múlhatott el úgy, mint egy álom, nem lehetett pusztán mártíromság, vagy bármi másnak pusztá jele vagy ábrázata, hanem kell lennie valami érdemnek benne. Ebben biztosak lehetünk, ha nem is tudunk volna meg semmit az eredményről. De az eredmény is kinyilatkoztatott: kiengesztelődésünk Istennel, bűneink eltörlése és szentségben való újrateremtésünk.

Szükségünk volt a kiengesztelődésre, mert természetünkön fogva számkivetettek vagyunk. Mióta Ádám elbukott, minden gyermeke átok alatt van. „Ádámban mindnyájan meghalnak”, ahogy Szent Pál mondja [1Kor 15,22]. Úgy, hogy mindegyikünk a halál állapotában jön erre a világra, ilyen a természetes életünk első lélegzetvételünktől fogva: a harag gyermekei vagyunk, bűnben foganunk, romlottságban növekszünk. A gonoszságnak egy velünk született eleme köt gúzsba, akadályozva és fojtogatva az igazság és a jóság még bennünk maradt, bárminemű alapelveit, jóllehet közvetlenül igyekszünk azok szerint cselekedni. Ez az a „testi halál”, amelynek alávetve írja le Szent Pál a természetes embert, mint aki nyög, és azt mondja: „Ó, én szerencsétlen ember! Ki szabadít meg engem e halálnak testétől?” [Róm 7,24] Mármint, ami minket illet, testvéreim, mi tudjuk (Istennek hála), hogy kisdéd gyermekségünktől fogva kivétettünk ebből a szerencsétlen, pogány állapotból a szent keresztségben, ami az újjászületés Isten által kijelölt eszköze. Ám mégsem kevésbé természetes állapotunk az az állapot, amelybe mindegyikünk beleszületik, az, amelyben minden kisgyermek leledzik, mikor odahozzák a keresztelőmedencéhez. Bármennyire is kedves azoknak, akik odahozzák, bármilyen ártatlannak is látszik, keresztségig ott van egy gonosz lélek a szívében, egy gonosz lélek, elrejtve, akit Isten lát, de ember nem (mint a kígyót az Edénkert fái között): egy gonosz lélek, mely kezdettől fogva gyűlöletes Istennek, mert a kisgyermek örök romlására lenne. Azt a gonosz lelket a Szent Keresztség kiűzi, annak kiváltsága nélkül a gyermek születése számára csak nyomorúság lenne. De honnan nyerte erejét a Keresztség? Attól a nagy eseménytől, amelyre hamarosan emlékezünk, a Megtestesült Fiúisten halálából. Csaknem minden vallásnak vannak külső tisztulási szertartásai; ezeknek az ember szükségét érzi, bár egykori mosakodásai csak testiek voltak, a bikák és bakok vére csak földi és haszontalan. Még a mi Urunk előfutárának, Szent Jánosnak a keresztsége sem bírt belső engesztelő erővel. Mert Krisztust akkor még nem feszítették keresztre. De mikor az a várva várt idő eljött, amikor a Fiúisten tizenkét apostolának jelenlétében, ünnepélyesen Áldozatul adta Önmagát, miután bement a kertbe, és hármójuk jelenlétében vívta meg haláltusáját, és vérrel verejtékezett, s miután elárultatott, arcul ütötték, leköpték, megostorozták és a keresztre szegezték, míg meg nem halt, aztán utolsó leheletével azt mondta, hogy „beteljesedett” – attól fogva a Magasságbeli érdeme sebei által és vérével az ember bűneinek bocsánatára és újjászületésére kiáradt, és innen származik a keresztség ereje.

Ezért történt, hogy „megalázta magát, és engedelmes lett a halálig, mégpedig a kereszthalálig” [Fil 2,8]. „Krisztus megváltott minket” – mondja az apostol másutt – „a törvény átkától, amikor átokká lett értünk” [Gal 3,13]. Újfent azt mondja, hogy Krisztus „békeséget szerzett keresztségének vérével”, „kiengesztelt az ő emberi testében a halál által, hogy mint szenteket, szeplőtelenül és feddhetetlenül állítson önmaga elé” [Kol 1,20-22]. Vagy ahogy Szent János mondja, a szentek „fehérre mosták ruhájukat a Bárány vérében” [Jel 7,14]. És senki sem beszél nyíltabban erről a nagy titokról, mint Izajás próféta, sok száz évvel azelőtt, hogy az bekövetkezett: „Pedig a mi betegségeinket ő viselte, és a mi fájdalmainkat ő

hordozta; mi mégis megvertnek tekintettük, Istentől sújtottnak és megalázottnak. De őt a mi vétkeinkért szúrták át, a mi bűneinkért törték össze; a mi békességünkért érte fenyítés, és az ő sebe által gyógyultunk meg. Mindnyájan, mint a juhok, tévelyegtünk, mindenki a maga útjára tért; és az Úr órá rakta mindnyájunk bűnét.” [Iz 53,4-6]

Hisszük tehát, hogy mikor Krisztus szenvedett a kereszten, a mi természetünk szenvedett Benne. A bukott és romlott emberi természetet Isten átka sújtotta, és lehetetlen volt, hogy kegyeibe férközzön ismét, míg az Ő szenvedése által el nem törölte bűnét. Hogy erre miért volt szükség, azt nem tudjuk, de világosan értésünkre adatott, hogy „természet szerint harag gyermekei” vagyunk, hogy „a törvény cselekedeteiből egy ember sem igazul meg” [Gal 2,16], és hogy „a gonoszok és mindazok, akik megfeledkeznek Istenről, pokolba kerülnek”. A Fiúisten akkor a mi természetünket vette magára, hogy Benne az úgy cselekedhessen és szenvedhessen, ahogy önmagában képtelen lett volna. Ami nem lehetett hatékony önmagában, hatékony lehetett Benne. Magával hordozta azt egy vezeklő életen át. Magával vitte haláltusájába és halálába. Benne a mi bűnös természetünk halt meg, és támadt fel. Mikor a kereszten Őbenne meghalt, az a halál annak újratemtése volt. Benne az leróta régi és súlyos adósságát, mert az Ő Istenségének jelenléte annak transzcendens érdemet szerzett. Az Ő jelenléte kezdettől fogva tisztán őrizte meg azt. Az Ő keze gondosan kiválasztotta a Szűz lényéből a mi természetünk legkiválóbb fajtáját, és elkülönítve azt minden tisztátalanságtól, személyes beköltözésével megszentelte azt, és erőt adott neki. És így, mikor az a kereszten följánlatott, és szenvedése által tökéletesített, az egy új ember zsengéjévé lett, a szentség isteni kovászává újjászületésére és lelki életére mindazoknak, akik részesülnek benne. És így, mint az apostol mondja, „ha egy meghalt mindenkiért, akkor valamennyien meghaltak” [2Kor 5,14], mert „a régi embert bennünk azért feszítették meg vele együtt, hogy a bűn teste elpusztuljon” [Róm 6,6], és „noha bűneink miatt halottak voltunk, Krisztussal életre keltett, vele együtt feltámasztott, és az égiek közé helyezett el Jézus Krisztus által” [Ef 2,5-6]. Így „tagjai vagyunk az ő testének” [Ef 5,30], húsából és csontjából, mert „aki eszi az Ő testét és issza az Ő véré, annak örök élete van, miután az Ő teste valóságos étel, és az Ő vére valóságos ital.”, és „aki eszi az Ő testét, és issza az Ő véré, az benne marad, és Ő benne” [Jn 6,54-56].

Mennyire más életfelfogást tárnak elénk ezek a tanítások, mint amit a világ követ. Gondoljunk csak erre az egyetlen dologra – nagy embertömegek mohó kapkodására időleges dolgok, evilági foglalatosságok, nyereség, nemzeti felbuzdulás, közös vagy egyéni előnyökkel kecsegtető spekulációk után, s ezt meggondolva forduljunk vissza a Krisztus keresztyéről való elmélkedéshez, aztán mondjuk meg őszintén, vajon a világ és minden, ami a világon van, nem ugyanolyan hitetlen-e most, mint mikor Krisztus eljött. Nincs-e nagyon is alapos okunk attól félni, hogy ez a nemzet, annak ellenére, hogy megkereszteltetett Krisztus keresztyébe, annyira távol áll a szentségtől, hogy ha Krisztus közénk jönne, ahogy a zsidók közé jött, akkor egy apró maradéktól eltekintve, mi ugyanúgy megtagadnánk Őt, ahogy azok tették? Nem lehetünk-e biztosak abban, hogy a mai emberek, ha akkor éltek volna, mikor Ő eljött, elutasították és kinevették volna azt a szent és titokzatos tanítást, amelyet hozott? Ó, jaj! Lehet-e egyáltalán kételkedni abban, hogy illettek volna rájuk Szent János szavai: „a sötétség azt föl nem fogta” [Jn 1,5]. Szívük ennek a világnak a mintáit követi: nem alakult volna ki rokonszenv közöttük és az Úr Jézus Krisztus nyugodt, mennyei lelkülete között. Azt mondták volna, hogy Evangéliuma furcsa, szokatlan, hihetetlen. Hogy most nem mondják ezt, annak csak az az oka, hogy hozzászórtak, és nem igazán gondolnak bele abba, amit hinni vallanak. Micsoda?! – mondták volna – A Fiúisten emberi testet öltött? Ez lehetetlen! Még hogy a Fiúisten különbözik Istentől, és mégis azonos Vele?! „Miképpen lehetséges ez?” Még hogy maga az Isten szenvedjen a kereszten, a Mindenható, Örök Isten, egy szolga formájában, emberi hússal-vérrel, megsebezve, bántalmazva és haldokolva? És mindez mint Engesztelés az ember bűneiért? Azt kérdeznék: mi szükség volt ilyen Engesztelésre? Miért

nem tudott az Irgalmas Atya anélkül megbocsátani? Miért számít az emberi gyarlóság olyan nagy bűnnek? Nem látjuk szükségét ilyen bámulatos orvosságnak, és nem fogadhatunk el egy olyan tanítást, amely annyira nem hasonlít semmire, amit ennek a világnak az ábrázata mond nekünk. Ezek valóban páratlan események, a dolgoknak egy új és megkülönböztetett rendjébe tartoznak, s amíg a szívünk nem dobban együtt velük, értelmünk határozottan visszautasítja őket. Ami pedig Krisztus csodáit illeti, ha nem látták volna azokat, a róluk szóló beszámolóknak nem hittek volna, ha látták volna, akkor meg készek lettek volna azokat szemfényvesztésnek tulajdonítani – ha ugyan nem Belzebubnak, ahogy a zsidók tették.

Az Evangélium szent igazságait mindig ilyeneknek látják majd azok, akik ennek a világnak élnek, akik úgy szeretik annak gyönyöreit, kényelmét, jutalmait vagy erőfeszítéseit, hogy szemekre hályog nő, s lelki szemek nem láthatják Krisztust. Mikor látják, nincs benne szépség, hogy vágynának Rá. Így válnak hitetlenekké. A mi Urunk szavaival: „Egy szolga sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.” [Lk 16,13]

Mikor ezt mondta, a farizeusok kigúnyolták Őt. Ő pedig azt felelte nekik: „Ti ugyan igaznak tartjátok magatokat az emberek előtt, de Isten ismeri a szíveteket, mert ami az emberek előtt magasztos, az az Isten előtt utálatos.” [Lk 16,15] Adja Isten, hogy ne azok közé tartozzunk, akik „igaznak tartják magukat az emberek előtt” és „kigúnyolják” azokat, akik a Kereszt súlyos tanítását hirdetik. Adja Isten, hogy ha vannak kétségeink a körünkben most olyannyira népszerű vallás romlottsága és hiányosságai miatt, bírassuk a kegyelmet is őszintén vágyakozni arra, hogy megismerjük Isten akaratát. Adja Isten, hogy ne próbáljuk becsapni lelkiismeretünket, és valamiféle mesterkedéssel összeegyeztetni evilágnak és Istennek a szolgálatát! Adja Isten, hogy ne forgassuk ki és ne hígítsuk fel az Ő szent Igéjét, ráaggatva hamis, emberi magyarázatokat, kiokoskodva magunkat annak szigorúságából, és a vallást egy közönséges, hétköznapi dologgá lefokozva – ahelyett, hogy annak tekintenénk, ami: titokzatos és természetfölötti valaminek, ami olyannyira különbözik mindentől, ami evilág felszínén lebeg, mint a nappal az éjszakától és a menny a földtől!

1836. április 1.

Krisztus keresztje a világ mércéje

Bevezető

Amikor Newman fölmege a szószekre, hogy elmondja ezt a virágvasárnapi beszédét, már javában elterjedt az emberi élet élvezetközponitű felfogása, melyet az ún. felvilágosodás filozófiája alapozott meg, s mely mára egyetemes meggyőződésé lett a világban, keresztények tömegének hitét is megmérgezve. John Stuart Mill, Newman kortársa Utilitarianism című könyvében írja: „Az egyetlen kivárandó cél a boldogság, vagyis a gyönyör megléte és a fájdalom hiánya.” Márpedig az emberre vonatkozó legtroncsolóbb, nyilvánvaló tévedés, azonosítani a gyönyört a boldogsággal.

Newman érezve, hogy itt a bukott angyal, a Sátán leselkedik kora emberére, és benne a keresztényekre, frontális ellentámadásba lendül, és újra megismétli a keresztény hit lényegét, hogy mindennek, ami csak van, a Kereszt a végső értelmezője.

Newman nem lenne Newman, ha az evangéliumi, Szent Pál-i igazságot (aki nem akar másról tudni, csak Krisztusról, a megfeszítettről) nem látná tapasztalati, emberi alapokon is igaznak. Aki hosszú életet él a földön, igenis megtapasztalja, hogy önmagában minden hiábavaló. Az Isten nélküli élet magában hordja alapvető mérgezettségét és büntetését. A gyönyör nem öröm. Különösen éppen azok tapasztalják meg az ilyen, egyedül az élvezeteket kereső emberi élet totális hiábavalóságát, ürességét és boldogtalanságát, akik már megszabadulva, Isten Fiának hitében élve megkóstolták az élet teljességét.

Ám csak azok fogják fel Krisztus üzenetét és boldogító ajándékait – az újjászületést, a föltámadást, a bünbocsánatot –, akik elfogadták a Kereszt üzenetét. Nélküle minden keresztény tanítás kiüresedik. Krisztus megváltó áldozatának tana (mely Isten végtelen szeretetét nyilatkoztatja ki), összefoglalja az egész kereszténységet, és így minden emberi valóságnak megadja az egyetlen, hiteles mércéjét.

* * *

*„Én pedig, ha majd felmagasztalnak a földről,
mindent magamhoz vonzok.”*

[Jn 12,32]

Rengeteg ember éli le az életét anélkül, hogy a saját helyzetén valaha is elgondolkodna. Bármilyen történik vele, megragad minden alkalmat, hogy hajlamait kövesse. Jószerével az élvezet és a fájdalom irányítja, nem az értelem, nem is valami meggyőződés vagy lelkiismeret. Meg sem próbálja ezt a világot értelmezni, megmagyarázni vagy rendszerbe foglalni azt, amit lát és érez. Ám, aki elgondolkozik, vagy módszeresen elmélkedni kezd a látható világnak arról az állapotáról, amelybe beleszületett, az egyszer csak egy zavarba ejtő útvesztőben találja magát. Megfejtethetetlen rejtvényekkel kerül szembe, mely ellentmondásokkal terhesnek és céltalannak látszik. Csupa rejtély, hogy miért van mindez egyáltalán, és mivé lesz, és hogy miképpen is lett azzá, ami, és hogy mi hogyan kerülünk bele, és mi a rendeltetésünk. Ebben a kutyaszorítóban ki ilyen, ki olyan életfelfogást alakít ki. Egyesek azt gondolják, hogy már megtalálták a titok nyitját, ami a homályt eloszlatja. Életünk folyamán tízezer olyan dologgal kerülünk szembe, amit nem tudunk mire vélni. Hogyan is fogadjuk őket? Üdvözöljük mindent jókedvűen és derűsen, vagy inkább mélabúsan? Elcsüggedve vagy bizakodva? Vegyük az egész életet könnyedén, vagy inkább gondoljunk mindig a jövőre, esetleg merüljünk el mindig a jelenben? Hogyan fogjuk föl mindezt? Ezt a kérdést

teszi fel önmagának minden ember, és mindegyik a maga módján válaszol rá. Igyekszik valami szabály, valami belső hang alapján eligazodni, amely összebékíti és helyrehozza azt, ami az ő hatáskörén kívül van. A gondolkodó elme ennek szükségét érzi. Most tehát fölteszem a kérdést, hogy mi ennek a világnak a valódi nyitja, mi a keresztény értelmezése? Mit is adott nekünk a kinyilatkoztatás? Mi az, amivel ezt a világot fölbecsülhetjük és lemérhetjük? Ennek az időszaknak az eseménye: a Fiúisten keresztre feszítése.

Isten emberré lett örök Igéjének a halála az, ami feladja nekünk a legnagyobb leckét arra vonatkozóan, hogy hogyan gondolkodjunk és beszéljünk e világról. Az Ő Keresztjével mérhető mindannak az értéke, amit látunk, minden vagyonnak, minden előnynek, minden rangnak, minden méltóságnak, minden élvezetnek és a test minden kevélységének. Mindannak az értékét, ami miatt a halandó ember izzgul, vetélkedik, remél, fél, vágyakozik, erőfeszítéseket tesz és diadalt arat, az adja meg. Értelmet ad a földi léttel együtt járó, forgandó szerencsének, a megpróbáltatásoknak, a kísértéseknek és a szenvedésnek. Összhangba hozza és kibékíti mindazt, ami összeegyeztethetetlennek és céltalannak látszik. Megtanít minket arra, hogyan éljünk, mire használjuk fel ezt a világot, mire számítsunk, mit kívánjunk, és mit remélünk. Ez adja meg azt a hangnemet, amelyben végül majd e világ zenéjének minden dallama feloldódik.

Nézzünk körül, és látni fogjuk, hogy mit nyújt ez a világ gazdagnak és szegénynek. Menjünk csak el a fejedelmek udvarába, és látni fogjuk, hogy a nemzetek összehordják a világ minden kincsét, csak hogy egyetlen embernek hódoljanak. Figyeljük meg, hogyan borulnak le oly sokan olyan kevesek előtt. Nézzük csak meg azt a sok külsőséget, az ünnepélyességet, a pompát, a fényűzést, a hivalkodást. És ha tudni akarjuk, mennyit ér mindez, nézzünk csak Krisztus Keresztjére! Nézzünk körül a politika világában: nemzetek acsarkodnak egymásra, az egyik kereskedő a másinak vetélytársa, hadseregek és hajóhadak készülnek egymás ellen. Figyeljük meg a társadalom legkülönbözőbb rétegeit, pártjait és azok vetélkedését, a törtetők versengését, az ügyeskedők cselszövéseit. Mi a vége ennek a nagy igyekezetnek? A sír. És mi a mércéje? A Kereszt.

És újfent: vizsgáljuk meg az értelem és a tudomány világát. Gondoljunk csak az emberi elme csodálatos fölfedezéseire, a belőlük merített bölcsesség tárházára, azokra a csodával határos dolgokra, amelyekben erejük megmutatkozik. És az eredmény: az ész felfuvalkodottsága, a gondolatnak a mulandó tárgyakhoz való, makacs ragaszkodása. Szeretnéd mindezt a helyére tenni? Nézz a Keresztre!

És újfent: nézd a sok nyomorúságot, nézd a szegénységet, a szűkölködést és az elhagyatottságot, nézd az elnyomást és a fogságot, menj el oda, ahol kevés a táplálék, és szűkös a hajlék. Gondolj a fájdalomra és a szenvedésre, a hosszas vagy súlyos betegségekre, mindarra, ami elrettentő és félelmetes. Tudod, hogy hányadán állsz velük? Tekints fel a Keresztre!

Mert a Kereszt, és Aki azon függött, mindennek középpontja. Minden a Keresztet szolgálja, minden a Kereszt után kiált. Az mindennek a tengelye és a magyarázata. Mert Ő azért emeltetett föl, hogy mindenkit és mindeneket magához vonzzon.

Am tudomásul kell vennünk, hogy az a látvány, amelyet az emberi életről és a világról Krisztus Keresztje nyújt, számunkra nem is vonzó, és nem is magától értetődő. Ha a dolgok felszínét nézzük, sokkal derűsebbnek és fényesebbnek látszanak, mint ebben a böjti megvilágításban. Úgy látszik, mintha a világ arra rendeltetett volna, hogy egy olyan lény, mint az ember, élvezhesse. Hiszen megvan a *képessége* az élvezetre, a világ pedig szolgáltatja hozzá az *eszközöket*. Amennyire természetes, amennyire egyszerű és kellemes bölcselkedés ez, annyira különbözik a Kereszt bölcsességétől. A Kereszt tanítása úgyszólván szétválasztja egy rendszernek azt a két elemét, amelyek mintha egymásnak lennének teremtve: elválasztja a gyümölcsöt az evőtől, az élvezetet az élvezőtől. Megoldhat ez bármit is? Nem inkább újabb nehézségeket támaszt?

Erre azt válaszolom, először is – bármily meggyőző erejű is az ellenvetés, – hogy ez csak ismétlődése annak, amit Éva érzett, és a Sátán szorgalmazott az Édenkertben. Mert ugye láthatta az asszony, hogy a tiltott fa „látni szép”, és „enni jó”. Meglepő hát, hogy nekünk, az első emberpár leszármazottainak is egy olyan világban kell élnünk, ahol van tiltott gyümölcs, és azt a próbát kell kiállnunk, hogy tartózkodunk tőle? A világ első pillantásra élvezetre rendeltnek, Krisztus keresztje pedig ezt a látszatot zavaró, komor és sajnálatos tényezőnek látszik. De ha ez így van, akkor miért ne éppen az lenne a dolgunk, hogy tartózkodjunk az élvezetektől, hiszen az Édenkertben is ezt a próbát kellett volna kiállnunk?

És újfent: ha azt gondoljuk, hogy ez az élet élvezetre és boldogságra rendeltetett, az csak a dolgok felületes szemléletéről árulkodik. Akik a felszín alá néznek, azok számára az élet egészen más üzenetet hordoz. A Kereszt végeredményben nem tanít mást – csak sokkal, de sokkal határozottabban, – mint amit a világ tanít azoknak, akik sokáig élnek, akik így sok tapasztalatra tesznek szert, és jól ismerik azt. A világ édes az ajkaknak, de keserű az ízlelőbimbóknak. Először megörvendeztet, de végül elkeserít. Látszólag derűs, ám hitványság és nyomorúság lakik benne. Aki leél egynéhány évet, az elmondhatja a Prédikátorral, hogy „hiúságok hiúsága, minden csak hívság”. S ha nem vallásos, akkor még messzebbre fog menni, és azt fogja gondolni: „Minden csak hiúság és lelki gyötrelem, minden csak csalódás, minden csak bánat, minden csak fájdalom”. Istennek a bűn fölött kimondott, lesújtó ítélete rejlik ebben, mely arra készíti az embert, hogy bánkódják, akár elköveti azt, akár nem. Vagyis Krisztus Keresztjének az üzenete megelőlegezi mindazt, amit a világban tapasztalhatunk. Való igaz, hogy a bennünket körülvevő mosoly és csillogás közepette a bűneink miatti bánkódásra készítet, de ha ezt az intelmet nem szívleljük meg, akkor majd a végén kell bánkódnunk az elkerülhetetlen és félelmetes büntetés miatt. Ha nem vesszük tudomásul, hogy ezt a világot a bűn megnyomorította, akkor majd Annak színe előtt, Aki bűneinket magára vette, megtapasztaljuk, hogy ama bűnök következményei visszahullanak ránk.

Nyilvánvaló tehát, hogy a Kereszt tanítása nem a világ felszínére vonatkozik. Mindennek csak a felszíne csillog, a Kereszt viszont komor. Tanítása rejtett, fátyol fedi, első látásra elriaszt, és könnyen meghátrálunk előle. Szent Péterrel kiáltjuk: „Távol legyen ez tőled, Uram! Veled ez nem történhet meg” [Mt 16,22]. És mégis ez az igaz tanítás, mert az igazság nem a dolgok felszínén van, hanem a mélyben.

S ahogy a Kereszt tanítása – bár ez annak a helyes értelmezése – a világ felszínén feltűnően nem nyilatkozik meg, hanem rejtve marad; úgy amikor egy hű szív befogadja, akkor az éltető erőként lakik benne, de mélyen rejtve a felületes szemlélők elől. A vallásos emberek a Szentírás szerint „az Isten Fiában való hitben élnek, aki szerette őket, és önmagát adta értük” [Gal 2,20], de nem verik ezt nagydobra, hanem másokra bízzák, hogy felismerjék azt. Urunk azt parancsolta tanítványainak, hogy amikor böjtölnek, „kenjék meg a fejüket, az arcukat pedig mossák meg” [Mt 6,17]. Vagyis ne hivalkodjanak, hanem elégedjenek meg azzal, hogy mindig másképp festenek kívülről, mint amilyenek belülről. Derűs ábrázattal kell megzaboláznunk érzelmeiket, hogy az ily módon visszafogott érzelmek a szívük mélyére húzódnak vissza, és ott verjenek gyökeret. Hasonlóképp, „a megfeszített Jézus Krisztus” is – ahogy az apostol mondja – „rejtett bölcsesség”; elrejtve a világban, amely első látásra egészen más tanításról árulkodik, és elrejtve a hívő lélekben, aki a felületes szemlélő számára közönséges életet él, miközben valójában titkos életközösségben van Azzal, aki „testben megjelent”, aki „gyöngeségében megfeszített”, aki „megigazult a Lélek által”, akit „angyalok vesznek körül”, és aki „megdicsőült”.

Ennélfogva a Krisztus most ünnepelt Keresztjét hirdető, nagyszerű és rettentő tanításról a képek nyelvén bátran állíthatjuk, hogy az a vallás szíve. A szív az élet székhelyének tekinthető: a mozgás, a hő és a cselekvés alapja, ahonnan a test minden szegletébe áramlik a vér. Ez mozgósítja annak erejét és képességeit, ez teszi alkalmassá az agyat a gondolkodásra,

és ha baj éri, az ember meghal. Ugyanígy Krisztus engesztelő áldozatának szent üzenete az az éltető alapelv, amelyből a keresztény ember él, és ami nélkül nincs kereszténység. Nélküle minden más hittétel tarthatatlan. A Krisztus istenségébe vagy emberségébe, a Szentháromságba, az eljövendő ítéletbe vagy a holtak föltámadásába vetett hit mind hamis, nem keresztény hit, ha nem fogadjuk el azt, amire Krisztus áldozata tanít. Másrészt ennek az elfogadása feltételezi a Szentírás más alapigazságainak az elfogadását is: azt a hitet, hogy Krisztus valóságos Isten, és valóságosan megtestesült, hogy az ember természete szerint bűnös állapotban van. És ez egyengeti a szent, eucharisztikus lakomába vetett hit útját, melyben Az, Aki egyszer megfeszítettett, Testében és Vérében örökre a mi testünknek és lelkünknek adatik, valóságosan és ténylegesen. Csakhogy, miként a szív előlünk rejtve, gondos és biztonságos védelem alatt áll – nem mint az arcon mindenről árulkodó, és mindenki által látható szem –, úgy az engesztelő áldozat szent tanítása sem szóbeszéd, hanem élő hit tárgya. Nem arra szolgál, hogy tiszteletlenül emlegessük, hanem hogy titkon kövessük. Nem, hogy istentelenek társalgásának mindennapos kelléke legyen, vagy evilág okoskodóinak nyújtson elégtételt, hanem hogy föltáruljon a szelídeknek és az engedelmeseknek; a kisgyermeknek, akiket a világ nem rontott meg, a szomorkodóknak, akik vigasztalásra szorúlnak, azoknak, akik őszintén és komolyan igénylik ezt az útmutatást, az ártatlanoknak, akiknek szükségük van figyelmeztetésre és azoknak, akik megállapodva elnyerték ezt a tudást.

Még egy észrevétel, és befejezem. Ne higgyük azt, hogy ha a Kereszt tanítása elszomorít, akkor az Evangélium egy szomorú hír. Azt mondja a zsoltáros: „Akik könnyhullatással vetnek, azok majd örvendezve aratnak”. Urunk pedig azt, hogy „akik sírnak, megvigasztaltatnak”. Senki ne távozzon azzal a benyomással, hogy a világról és az életről az Evangélium valami nyomorúságos képet fest. Azt valóban nem hagyja, hogy felületes képet kapjunk, és hiú, mulandó örömeinket leljük mindabban, amit látunk. De csak azért tiltja a pillanatnyi élvezeteket, hogy az öröm végül kiérdemelt és teljes legyen. Csak azt tiltja, hogy az örömmel kezdjük. Csak annyit mond, hogy ha gyönyörrel kezdjük, majd fájdalommal végezzük. Azt kéri, hogy kezdjük Krisztus Keresztjével, és az a Kereszt először elszomorít, de a szomorúság helyébe hamarosan békesség és vigasztalás lép. Az a Kereszt megtanít gyászolni, vezekelni, alázasnak lenni, imádkozni, böjtölni, megbánni bűneinket és szenvedni Krisztussal. Ám ez a szomorúság majd boldogságot szül, sőt, maga válik majd boldogsággá, és a világ nyújtotta élvezetek eltörpülnek mellette. A földhöz ragadt elmék ezt persze nem hiszik el, és még a pusztá gondolatát is kigúnyolják, mert soha nem ízlelték meg, és olyan üres szavaknak tekintik, amelyeket a vallásos emberek illendőnek és helyesnek tartanak magukkal és másokkal elhítenni anélkül, hogy valójában bármit is megértenének. Ők ezt gondolják, a mi Megváltónk viszont azt mondta tanítványinak: „Most ti is szomorkodtok, de mikor viszontlátlak majd benneteket, a szívetek örülni fog, és örömtöket nem veszi el tőletek senki”. „Békét hagyok rátok, az én békémet adom nektek. Nem úgy adom, ahogy a világ adja nektek.” [Jn 16,22; 14,27] Pál pedig azt mondja, hogy „az érzéki ember... nem fogja föl, ami az Isten Lelkéé, mert oktalanság az számára, és nem tudja megérteni, hiszen lelki módon kell azt megítélni.” „Amit szem nem látott, fül nem hallott, ami az ember szívébe föl nem hatolt, azt készítette Isten azoknak, akik szeretik őt.” [1Kor 2,14.9] Krisztus Keresztje tehát megváltásunkról és az Ő szenvedéséről szól, így kétségtelenül megsebez, de úgy sebez meg, hogy közben gyógyít.

És így mindaz, ami a világ felszínén úgy csillog és gyönyörködtet – jóllehet nincs tartása, és önmagában voltaképp nem is élvezhető, – mégiscsak ábrázata és ígérete annak az igazi öröme, amely az Engesztelésből fakad. Előzetes ígérete mindannak, ami eljövendő. Árny, ami reményt kelt, mert a lényegre sejteti, de nem ragadható meg a lényeg helyett. Isten ezzel az irgalmas módszerrel vesz bennünket kezelésbe: a lényeg árnyékát vetíti elénk, hogy vigasztalást nyerjünk majd abból, ami eljövendő. A mi Urunk, ugyebár diadalmasan vonult

be Jeruzsálembe szenvedése előtt, úgy, hogy a hozsannázó tömeg pálmaágakat hintett és köntösöket terített a lába elé. Ez csupán hiú, üres látványosság volt, amiben Urunk nem is lelte kedvét. Olyan volt, mint az elsuhanó árnyék. Nem is lehetett árnyéknál több, hiszen a szenvedés, az Ő igazi győzelmének kovácsa, még váratott magára. Dicsőségébe nem vonulhatott be szenvedése előtt. A látszatnak nem örülhetett, tudván, hogy az nem a valóság. És mégis ez, a diadal előre vetített árnyéka volt az eljövendő, igazi győzelem előjele, mert már akkor legyőzte a halált. Mi ezt a képletes győzelmet ünnepeljük Nagyböjt utolsó vasárnapján, hogy kicsit felviduljunk az azt követő, szomorú hét előtt, és hogy ez figyelmeztessen Húsvét Vasárnap igazi örömére.

Így hát, ami evilágot illeti a maga kiábrándító élvezeteivel: ne bízunk benne, ne zárjuk a szívünkbe, ne vele kezdjük. Kezdjük a hittel, kezdjük Krisztussal, kezdjük az Ő Keresztjével és a megaláztatással, ahová vezet. Vonzódjunk először Hozzá, Aki fölemeltetett, hogy Önmagával együtt mindent szabadon adhasson nekünk. Először is „keressük Isten országát és az Ő igazságát”, és akkor majd evilág valódi javai is „megadatnak nekünk”. Ezt a világot igazán élvezni csak azok tudják, akik a láthatatlan világgal kezdik. Csak azok élvezhetik, akik előbb megvonták maguktól. Csak azok tudnak igazán ünnepelni, akik előbb böjtöltek; csak azok tudnak evilággal élni, akik megtanultak vele nem visszaélni; csak azok örökölhetik, akik az eljövendő világ árnyékának tekintik, és akik azért az eljövendő világért lemondanak róla.

1841. április 9.

A keresztre feszítés

Bevezető

Ebben a beszédben hatalmas erő nyilvánul meg. A szónoki beszédnek vagy a hitnek az ereje? Aki ezt szétválasztja, az nem hívő, vagy nem akar hinni. Kibúvót keres a megtérés sodrása elől. Nem lehet megrendülés nélkül olvasni ezt a prédikációt, amelyben Newman Izaiás próféta jövődölése alapján tekint Urunk szenvedésére.

Newman föl akarja kavarni lelkünket, mert az övé az Úr szenvedését szemlélve fölkavarodott, és mert ez a fölkavarodás az életszentség igazi kezdete, Krisztus iránti, egyedülálló szeretetünk és „makacs” ragaszkodásunk elindítója. Ezúttal sem elméletekkel közeledik az Evangéliumhoz, és nem is elméleteket gyárt, hanem belegondol, elmélyül a Szentírás szavaiban, az Evangélium kijelentéseiben egyre fokozódó megértéssel.

Miért felháborító és rettenetes egy kis bárány kínzását végignéznünk? Mert nem ártott nekünk, és nem is tud védekezni. Newman utal a vivisectióra, és a legmeggrázóbbra: egy kisgyermek megkínzására – Jézus ártatlanabb és kiszolgáltatottabb egy báránynál, egy élve boncolt állatnál, de még egy ma „ártatlan” gyermeknél is. Védekezni nem tud, mert lemondott Istensége védelméről, és mert mindenki bámulhatja rettenetes megkínzását. De nemcsak ártatlan és védtelen a mi Urunk, hanem még üldözőihez is jóindulattal közeledik, jóllehet, tudja, mi vár rá. De Jézus szenvedése annál is mérhetetlenül nagyobb, mint egy ártatlan, minket mindig szerető, segítő, jóságos idős ember kivégzése, akit azok gyötörnek halálra, akiknek mindig jót tett.

Akik látták Jézus kivégzését, bár még föl sem ismerték igazi kilétét és a megváltás lényegét, mégis megrendülve távoztak a Golgotáról: „az egész sokaság, amely összeverődött, a történetek láttán mellét verve hazatért” (Lk 23,48). De mit érezhetett Szent János, Mária Magdolna és Jézus Édesanyja? Ha mi ezt nem érezzük, és meg nem rendülünk, akkor abba a veszélybe kerülünk, hogy majd világvégi megjelenésekor, keresztyének láttán rémülünk halálra – holott akkori megjelenése a legnagyobb vigasztalására akar lenni azoknak, akik megrendültek (megtértek) szenvedése láttán. Ezért fontos részt venni az Egyház szertartásain, melyek beavatnak a krisztusi életbe – ahogy arra Newman, a mélyen liturgikus teológus utal beszédének végén.

* * *

*„Mégkínózták, de Ő alázatos volt, mint a bárány, melyet leölésre visznek,
és mint a juh, mely nyírói előtt elnémul: nem nyitotta ki száját.”*

[Iz 53,7]

Szent Péter csaknem a keresztyén ember ismervének tekinti azt, hogy szereti Őt, akit nem is látott. Krisztusról szólva mondja, hogy „akit, bár nem láttatok, szerettek; akiben, bár most sem látjátok, hisztek; s mivel hisztek, örvendezni fogtok kimondhatatlan és megdicsőült örömmel”. Azután arról is beszél, „miután megízleltétek, milyen édes az Úr” [1Pt 2,3]. Ha nincs bennünk valódi szeretet Krisztus iránt, akkor nem lehetünk igazi tanítványai, és nem szerethetjük Őt, ha iránta mélységes hálát nem érzünk. Hálát pedig csak akkor érezhetünk igazán, ha mélyen átérezzük, mit szenvedett el értünk. Bizony mondom, a dolog természetéből következik, hogy lehetetlen Krisztus szeretetét eljutnia annak, aki az Ő keserves gyötrelmeire gondolva nem érez sajtó fájdalmat és keserűséget, és nem vádolja önmagát amiatt, hogy a saját bűneivel mindannak ő is az okozója.

Jól tudom, testvéreim – és bárcsak soha ne felednétek –, hogy az érzés nem minden, hogy nem elég csak érezni, és semmi több, hogy Krisztus szenvedései fölött csak úgy szánakozni, és nem engedelmeskedni Neki, az nem igazi szeretet, hanem annak a megcsúfolása. Az igazi szeretet helyesen érez és helyesen cselekszik, s ahogy a heves érzelmek istenfélő magatartás nélkül képmutatáshoz vezetnek, úgy a mély érzelmek nélküli, engedelmes magatartás legjobb esetben is csak az istenfélelem meglehetősen tökéletlen változata. És az egyházi évnél ebben az időszakában különösen föl kell emelnünk a szívünket Krisztushoz, eltelve heves érzelmekkel és gyöttrő gondolatokkal, szégyenkezéssel és szomorúsággal, megbánással és hálával, szeretettel és gyöngédséggel, rémülettel és szorongással, amikor fölidézzük azokat a szörnyű szenvedéseket, amelyek árán megváltásunk bekövetkezett.

Kérjük hát könyörögve Istent, hogy adjon meg nekünk *minden* kegyelmet, s míg elsősorban azért könyörgünk, hogy tegyen bennünket szentté, valóban szentté, kérjük azt is, hogy adja meg a szentség szépségét is, ami a mi Urunkhoz és Üdvözítőnkhez való gyöngéd és makacs ragaszkodásban nyilvánul meg, ami a keresztyékek esetében a külső szépség megnyilvánulása is, hogy Isten kegyelméből a lelkünk ne csak erős és egészséges legyen, hanem csillagként tündököljön is, és míg testünk öregszik, lélekben évről évre fiatalabbak legyünk. Azt kérditek, hogy Krisztus szenvedéseire gondolva, hogyan tanulhatjuk meg átérezni kínját és gyötrelmeit? Azt felelem, hogy gondolatban, a gondolathoz való *ragaszkodással*. Erre Isten kegyelméből mindenki képes. Aki komolyan végiggondolja azoknak a szenvedéseknek az Evangéliumokban élénk tárt történetét, az Isten kegyelméből egyre mélyebben fogja átérezni azt, egyre jobban megérti, egyre élesebben látja, és egyre inkább fölfogja, hogy az nemcsak egy könyvben olvasható, kitalált történet, hanem hús-vér valóság, megtörtént események sorozata. Már az is nagy kegyelem, hogy ez a kötelesség, amelyről beszélek, bármennyire is súlyos, minden rangú és rendű ember számára teljesíthető, akár művelt, akár műveletlen, ha ő is úgy akarja. Rajta múlik, hogy végiggondolja Krisztus szenvedéseit, és hogy tudja is, miről gondolkodik. „Nem a mennyben található az, hogy kérdezhetsz, ki megy föl érte a mennybe, és ki hozza le, hogy meghallhassuk, és követhessük; nem is a tengeren túl, hogy azt tudakolhatnád, ki fog tengerre szállni érte... hanem az Ige nagyon közel van hozzád”. [Róm 10,6-8] Nagyon közel, hiszen ott van a négy evangéliumban, amelyekhez – manapság legalább is – mindenki hozzájuthat. Mindenki olvashatja vagy hallgathatja az evangéliumokat, és aki megismeri, az tudni fogja mindazt, amit szükséges mélyen átéreznie, tudni fog mindent, amit csak tudni lehet, mindazt, amiről tudomásunk van, ami a legnagyobb szenteknek éppen elég volt arra, hogy eltöltse őket szeretettel és szent félelemmel.

Most tehát legyen szabad a lelketeket néhány gondolattal úgy felkavarnom, hogy Krisztus szenvedései gyászba boríthassák, az egyházi évszak kívánalmainak megfelelően.

Először is, e gyötrelmekkel kapcsolatban föl kell figyelnünk arra, hogy a textus a mi Urunkat báránnyal hasonlítja. Oly védtelen, olyan ártatlan volt, akár egy bárány. A Szentírás tehát ezt az ártalmatlan és védtelen lényt állítja élénk, ezért minden elfogultság vagy tiszteletlenség nélkül használhatjuk ezt a képet arra, hogy a mi Urunk szenvedései által bennünk keltett érzelmekkel is feldolgozzuk. Gondoljunk például arra, hogy mekkora tiltakozást vált ki belőlünk, ha oktalan állatokkal szemben elkövetett kegyetlenségről értesülünk. Vajon nem háborodunk-e fel, valahányszor ilyesmiről hallunk, vagy ha ilyet olvasunk valami véletlenül a kezünkbe került kiadványban? Legyen az a saját teheneit vagy igavonó barmait indokolatlanul bántalmazó állattartók embertelen kegyetlensége, vagy talán merő kíváncsiságból állatkísérleteket végző tudósok hidegvérrel kitervelt ténykedése! Az utóbbi részleteibe több okból sem szeretnék belebocsátkozni, de az egyik ilyen kísérlet, amiről mostanában olvashatunk, és ami még a többenél is fölháborítóbb, éppen az, hogy a szerencsétlen áldozatot élve odaszegeznek valahova, a bőrét fölhasogatják, és végignézik, hogyan pusztul el. Remélem, belátjátok, hogy ezt nem ok nélkül mesélem, és ezeket a

kifejezéseket nem ok nélkül használom. Mert mi más ez, mint ugyanaz a kegyetlenség, amelyet a mi Urunk elszenvedett? Az Ő testét is fölhasogatták az ostorcsapások, az ő kezét és lábát is odaszögezték a Keresztre, és végignézték a kínlását. Mármost mi az, ami a szerencsétlen állatokon elkövetett kegyetlenségben annyira szívszorító és elrettentő? Először is – gondolom – az, hogy senkinek nem ártottak, másodsor az, hogy semmi esélyük nincs az ellenállásra. Szenvedésüket azok gyávasága és zsarnoksága teszi különösen megrázóvá, akiknek az áldozatai. Ha például veszélyes ragadozók lennének, vagy olyan vadállatok, amelyek nemcsak megvédeni tudnák magukat, hanem még ránk is támadhatnának, akkor bármennyire is sajnálnánk sebeiket és haláltusájukat, egészen más érzelmeket táplálnánk, de abban van valami egészen rettenetes, valami sátáni, ha azokat kínozzák, akik soha nem bántottak senkit, akik nem is védekezhetnek, akik teljesen ki vannak szolgáltatva, és akik sem támadó fegyverekkel, sem védelmi eszközökkel nem rendelkeznek. Ennek a gondolatát csak nagyon edzett elmék képesek elviselni. S pontosan ez történt a mi Üdvözítőnkkel. Féltette a saját dicsőségét, mintegy elbocsátotta angyalainak seregét, és fegyvertelenül jött a földre, kizárólag az igazsággal, a szelídséggel és a tisztességgel fölverte, úgy állt oda a világ elé, mint az Isten Báránya, teljesen ártatlanul, büntelenül és kiszolgáltatottan. Szent Péter szavaival: „Ő, aki bűnt nem cselekedett, s álnokságot sem találtak szájában, aki, mikor szidalmazták, maga nem szidalmazott, mikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta magát az igazságos Bíróra”. [1Pt 2,22-23] Gondoljatok hát arra, testvéreim, hogy mit éreztek az okatlan állatokon elkövetett kegyetlenségek miatt, és akkor majd fogalmat alkothattok arról, milyen jellegű érzelmeket kell, hogy kiváltson Krisztus keresztféjének és Szenvedésének története. És legyen szabad hozzátennem, hogy ezt a párhuzamot érdemes megvonnotok, valahányszor okatlan állatok elleni, értelmetlen és kíméletlen cselekedetéről értesültök: az elképzelt látvány emlékeztessen Krisztus szenvedéseire. Ő, aki felségesebb az angyaloknál, egészen az okatlan teremtmények állapotáig kegyeskedett leereszkedni, ahogy a Zsoltár mondja: „Én azonban féreg vagyok, nem ember, embereknek gyalázata, népnek utálat.” [Zsolt 22,7]

Vegyünk egy másik példát, és ugyanazt még megdöbbenőbben fogjátok érzékelni. Mennyire lesújtana bennünket, nemhogy a látványa, de még a pusztá híre is egy kisgyermek ellen elkövetett kegyetlenségnek, s vajon miért? Ugyanazért, mert olyan ártatlan, és mert annyira képtelen megvédeni magát. Nem szívesen bocsátkozom egy ilyen kegyetlenség szívbe markoló részleteibe, de mi történne akkor, ha egy teljesen elvetemült valaki egy kisgyermeket feszítene keresztre? Mi történne, ha szántsándékkal megragadva törékeny testét, kis karjait széttárva odaszegezné egy kereszterendához, hosszában pedig mindkét lábát odacövekelné, és úgy hagyná meghalni? Erre még gondolni is csaknem elviselhetetlen, és talán azt fogjátok gondolni róla, hogy ilyet mondanom sem szabadna. De testvéreim, ha ennek a borzalmaít átérzitek, hát Krisztus szenvedéseiről hogy olvashatnátok szörnyülködés nélkül, mikor az Ő szenvedése annál a kisgyermekénél is nagyobb? Melyikük szolgálhatna rá kevésbé? Melyikük ártatlanabb? Melyikük szentebb? Talán Ő nem szelídebb, nem alázatosabb, nem béketűrőbb, nem önzetlenebb bármelyik kisgyermeknél? Miért találd hát az egyiket többé, a másikat meg kevésbé megrázónak?

Vagy nézzünk egy olyan példát, amelynek körülményei kevésbé megrázóak, de rámutatnak egy újabb különbségre, amivel Krisztus szenvedése minden más, ártatlan szenvedőjénél nagyobb, ahogy azt föltételeztem. Amikor Józsefet apja szeretetének hírnökeként küldte testvéreihez, azok őt meglátva, összebeszéltek: „Itt jön az álomlátó! Gyertek, öljük meg” [Ter 37,19-20]. Aztán mégsem ölték meg, hanem lelketlenül egy kútba dobták, majd eladták rabszolgának az izmaelitáknak, akiktől egy idegen országba került, ahol nem ismert senkit. Ez Jákob fiainak részéről rendkívül kegyetlen és gyáva cselekedet volt, és ami még inkább megrázóvá teszi, az az, hogy József nemcsak ártatlan és védtelen volt, a saját öccsük, akit védelmezniük kellett volna, hanem még ráadásul annyira jóhiszemű és jóindulatú

is, hogy nem kellett volna odamennie hozzájuk, hogy egyáltalán nem is került volna a kezeik közé, ha nem *szeretett volna* szívességet tenni nekik. Mármost ez a történet ugyan ki másra emlékeztetne, mint arra, Akit a Szőlősgazda azzal küldött el a szőlőművesekhez, hogy „a fiamat majd tiszteletben tartják” [Mt 21,37-39], de „a bérlők, mihelyt meglátták a fiút, azt mondták egymás között: Itt az örökös, gyertek, öljük meg, és szerezzük meg az örökségét. Megragadták őt, kidobták a szőlőn kívülre, és megölték”. Ez is a kegyetlenségnek egy újabb, József történetéhez hasonló és Krisztuséval összevethető változata, amelynek körülményei az okatlan állatok vagy kisgyermekes szenvedésekor nem állnak fenn, tudniillik a mi Urunk nemcsak ártatlan és védtelen volt, hanem üldözőihez is jóindulattal közeledett.

Most pedig a kicsinyek, ártatlanok és jóhiszeműek példája helyett vegyünk egy olyat, amely a mi Urunk szenvedésére más oldalról vet fényt. Tételezzük csak fel, hogy egy idős és tiszteletre méltó valaki, akit világ életünkben ismertünk, szeretünk, és nagyra becsültünk, aki gyakran tett nekünk szívességeket, aki tanított minket, aki jó tanácsokat adott, aki bátorított, ránk mosolygott, megvigasztalt a bajban, akit rendkívül jónak és vallásosnak, szent életűnek és bölcsnek ismertünk meg, olyannak, aki tekintetét az égre emelve, ősz hajszálakkal és áhítattal telt ábrázattal várja a Mindenható Isten hívó szavát, hogy evilágból egy jobb helyre szólítsa el őt, szóval egy ilyen valakit, akit jól ismerünk, és a személye kedves nekünk, egyszer csak galád emberek kegyetlenül megragadják, mindenki szeme láttára levetkőztetik, magukkal hurcolják, nevetség tárgyává teszik, leköpdösik, csak azért öltöztetik föl újra, hogy kigúnyolják, aztán irgalmatlanul megostorozzák, valami súlyos terhet cipeltetnek vele, míg az alatt össze nem roskad, majd össze-vissza rángatják, s végül a sebeivel együtt kiteszik közszemlére egy nyelvét rajta köszörülő sokaság bámész tekintete elé – akkor vajon mit éreznénk? Gondoljunk erre, és képzeljük csak el, hogy egy ilyen gyalázatos tett mennyire lesújtana bennünket, és mekkora megrendülést okozna nekünk.

Pedig mindez semmi a mi szent Jézusunk szenvedéséhez képest, és arról úgy olvasunk, mintha abban semmi rendkívüli nem volna! Gondoljunk csak Rá, akinek vérző sebekkel, ruhátlanul kellett fölmásznia egy létrán elég magasra ahhoz, hogy hóhérai a keresztre feszíthessék, és ne feledkezzünk meg arról sem, hogy ki volt az, aki mindezt elszenvedte! Vagy képzeljük el Őt, ahogy ott haldoklik, míg el nem vérzik, és közben telnek az órák! Karjai kifeszítve, födetlen arcába belebámulhat bárki, akinek kedve tartja, csúfolhatják, és végignézhetik, ahogy ereje fokozatosan elhagyja, és lassan, de biztosan beáll a halál. Ez csupán néhány megdöbbentő részlete annak, amit az Evangéliumok tartalmaznak, és nem hiába jegyezték föl őket, hanem hogy képzeletünket megmozgassák.

Azt hiszitek, hogy az a látvány senkit nem tántorított el attól, hogy továbbra is nyugodtan egyen, igyon és jól érezze magát? Ellenkezőleg, azt olvassuk, hogy „az egész sokaság, amely összeverődött, a történetek láttán mellét verve hazatért” [Lk 23,48]. Ha még a nép is ezt érezte, vajon mit érezhetett Szent János, Mária Magdolna, vagy a mi Urunk áldott szülőanyja, a Boldogságos Szűz Mária? Nem szeretnénk közöttük lenni? Nem szeretnénk – az Ő ígérete szerint – olyan áldottak lenni, mint a méh, amely hordozta és az emlők, amelyek táplálták Őt? Nem szeretnénk mi is az Ő fivére, nővére és anyja lenni? Mert ha igen, akkor minden biztonnal osztoznunk kell annak az anyának a fádalmában! Mikor ott állt a Fia keresztségének tövében, akkor Simeon jövendölése beteljesedett: „a te lelkedet tör járja át” [Lk 2,35]. Mi másért emlékeznénk Krisztus keresztségére és szenvedésére, ha nem azért, hogy anyjával együtt sírjunk és szomorkodjunk? Megértem azokat, akik a Nagypénteket egyáltalán nem tartják, ugyan rendkívül hálátlanok, de tudom, hogy mit gondolnak, és megértem őket. Ám azokat a legkevésbé sem értem, és föl nem foghatom, hogy mit gondolnak, akik tartják, de nem gyászolnak, és nem facsarodik össze a szívük. Pedig a Szentírás kifejezetten a gyász és a siralmak lelkületével jellemzi azokat, akik Krisztushoz fordulnak. És ha nem siratjuk, vajon mennyire követjük Őt? „Kiöntöm Dávid házára” – mondja Maga az Irgalmas Üdvözítő, még eljövetele előtt, az eljövendőkről szólva – „és Jeruzsálem lakóira az irgalom és az imádság

lelkét; és ők majd rám tekintenek. Akit átdöftek, azt megsiratják majd ők oly sírással, mint az egyszülöttet, és keseregnek felette, mint ahogy keseregni szoktak az elsőszülött halálakor” [Zak 12,10].

Valamit még hozzá kell tennem: Ha vannak itt közöttünk olyanok, akik tisztában vannak azzal, hogy nem érzik azt a keserűséget, amit ebben az időszakban érezniük kellene, akik most ugyanúgy érzik magukat, mint máskor, azok nézzenek szembe önmagukkal, hogy ez a hiányosság vajon nem annak tulajdonítható-e, hogy a templomba járást – akár ebben az időszakban, akár máskor – meglehetősen elhanyagolják. Érzelminken nem egészen tudunk uralkodni, csak Isten uralkodhat rajtuk, csak Isten kelthet szánalmat bennünk, ha szeretnénk, ám nem vagyunk képesek rá – de vajon megteszi-e, ha nem keressük Őt, ha nem látogatjuk elég szorgalmasan a kegyelemnek ezt a házát? Azokhoz szólok, akik az istentiszteleteken gyakrabban is itt lehetnének. Tudom, hogy nem mindenki tehet róla, de azokról beszélek, akik jöhetnének, ha akarnának. És még ha olyan gyakran jönnének is, amilyen gyakran csak bírnak, akkor sem lehetnének elégedettek a saját érzéseikkel, mert még akkor is tudatában lennének annak, hogy jobban kellene gyászolniuk. Mert egyikünk sem képes ennek a napnak a jelentőségét méltóképpen fölmérni, és ezért valamennyiünknek elégedetlennek kell lennie önmagával. De aki önhibáján kívül elégedetlen, az ne veszítse el bizalmát abban, hogy Isten a megfelelő időben majd irgalmasan tovább vezeti őt. Aki viszont az istentisztelettől önhibájából marad távol, az érzéketlensége miatt csak önmagát vádolhatja, és könnyörgök, vegyétek észre, hogy ez nem csak bocsánatos bűn. A Jelenések Könyvében olvasható: „Íme a felhőkön jön, és látni fogja őt minden szem, és akik őt átszúrták. Mellüket veri majd miatta a föld összes népe”. [Jel 1,7] Testvéreim, sírunkból egy napon majd valamennyien föltámadunk, hogy Jézus Krisztust szemtől szembe lássuk. Látni fogjuk Őt, aki a kereszten függött, látni fogjuk szent sebeit, a szögek helyét kezén és lábán, a lándzsadöfést az oldalában. Akkor majd azok közé szeretnénk soroltatni, akik sírni és jajveszékíteni, vagy akik örvendezni fognak? Ha Őt meglátva akkor majd nem szeretnénk jajveszékíteni, akkor most Rá gondolva kell megtennünk azt. Készüljünk föl a mi Istenünkkel való találkozásra, keressük Jelenlétét, mikor csak módunk van rá, próbáljuk meg magunk elé képzelni Őt a keresztfán, közeledjünk Hozzá, és könyörögve kérjük, hogy emelje ránk tekintetét, ahogy a jobb latorra, akivel együtt mondjuk mi is, hogy „Jézus, emlékezz meg rólam, mikor eljössz országodba!” [Lk 23,42].

Ezt tegyétek hát hozzá, testvéreim, ahhoz a könnyörgéshez, amellyel ezt a templomot majd elhagyjátok! Áldásom után mondjatok egy rövid fohászt! Képzeljétek magatok elé a kereszten függő Jézus Krisztust, és a jobb latorral együtt szólítsátok meg Őt: „Uram, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz országodba!”, vagyis „Emlékezzél meg rólam, Uram, irgalmasan, ne bűneimre emlékezzél, hanem a Saját Keresztedre, a Saját szenvedésedre; emlékezz arra, hogy értem, bűnösért is szenvedtél; emlékezzél meg rólam az utolsó napon, arról, hogy életemben osztoztam a Te szenvedésedben, ott szenvedve a saját keresztemen, a Te oldaladnál. Emlékezzél meg akkor majd rólam, és add, hogy most én emlékezhessenek meg Rólad!”

1842. március 25.

Az istenismérvek végtelensége

Bevezető

„Krisztus a mi bűneinkért és az egész világ bűneiért halt meg” – ezt az igazságot akarja valamelyest körüljárni Newman, megjegyezve, hogy ehhez a szent nagyböjti időhöz nem illik a sok beszéd.

Először is leszögezi, hogy annak az Istennek, akinek minden lehetséges, aki csak szólt és lett a világ a nemlétezésből, más módok is rendelkezésére álltak, hogy az egész világot üdvözítse. Nem szükségszerű szent Fiának megtestesülése és halála. De Isten nemcsak azt választja, ami lehetséges, hanem ami a legjobb. Jézus vére végtelenül értékesebb annál, mint ami az Isteni Igazságszolgáltatás előtt jogos lenne. Vérének egyetlen cseppje is végtelen értékű lett volna (lásd körülmetélés).

Newman megszabadítja, felszabadítja a keresztény lelkeket a jogi igazságosság világából – bemutatva, hogy az Örök Ige emberré levése, megalázkodása végtelen, beláthatatlan isteni túlzás. Isten a maga végtelen lét- és életteljességében és gazdagságában a legszentebb és legbölcsebb döntést hozza, ami messze túlhaladja azt, ami emberileg szükséges lenne. Isten szent pazarlását láthatjuk a természetben, de még inkább a kegyelem világában. A „kereszt tanítása” ezért örültség sokaknak.

A szentek és minden igaz keresztény az Úr sugallatára ugyanígy él: nem a jogi és matematikai számítások és nem ennek a világnak a mércéje az ő mércéjük, hanem Isten életéből részesedve, ugyanilyen szent pazarlókká válnak: ilyen túlsorduló módon adják magukat Istennek, és testvéreik szolgálatának.

Akik a világot önmagában szemlélik, olyan egésznek látják, hogy a csoda tönkretenné harmóniáját, Isten azonban „egy teljesebb és gazdagabb összhang... érdekében összezavarja a fizikai világ törvényeit, és elhangolja a szférák zenéjét”, sőt magát megalázva belépett teremtményei sorába, kiüresítve önmagát. Isten megalázta magát, sőt állandósította megaláztatásának történetét. Elrendelte, hogy véres Áldozatáról napról napra megemlékezzenek: a kereszt jelét tette megváltásunk jelévé. A hitünkben megfeythetetlen kérdések pontosan Isten végtelenségét tárják elénk.

Newman bevallja, hogy Isten végtelenségéről azért elmélkedik és prédikál, hogy az emberré lett Isten haláltusájában a végtelenséget, a szeretet végtelenségét szemléljük. A beszéd utolsó sorai megrázó imádsággá magasztosulnak, amikor is maga a keresztre feszített Isten szól: a világ végezetéig várja gyermekeit, hogy üdvözíthesse őket.

* * *

Valamennyien tudjuk, és meggyőződéssel valljuk, hogy a mi Urunk Jézus Krisztus, az Isten Fia a mi bűneinkért nyújtott elégtételként halt meg a kereszten. Ez az igazság minden reményünk szilárd alapja, legbuzgóbb hitünk és legodaadóbb áhítatunk tárgya. Mégis, bármennyire is tisztában vagyunk ezzel, a téma megkívánja az olyan, részletesebb kifejtést, amelyet önmagunk számára leginkább gyümölcsözőnek tekinthetünk. Megkísérlem hát ezt a témát valamelyest körüljárni, az ebből adódó gondolatmenetet követve, bár ebben az időszakban nem illendő sokat beszélni.

Krisztus a mi bűneinkért, az egész világ bűneiért halt meg. De nem kellett volna feltétlenül meghalnia, mert a Mindenható Isten valamennyiünket üdvözíthetett volna, az egész világot üdvözíthette volna anélkül is, Fiának megtestesülése és halála nélkül. Megbocsájthatott volna Ádám minden egyes gyermekének, és a mennybe fölvehette volna

őket. Bármiféle váltságdíj és halogatás nélkül is üdvözíthetett volna. Eltörölhetette volna az eredendő bűnt, és Ádámot egy csapásra helyreigazíthatta volna. Csak egy szavába került volna, hiszen az Ő szava parancs. „Neked minden lehetséges” – érvelt a mi Urunk haláltusájában amellest, hogy az a kehely elvétessék tőle. Ahogy kezdetben annyit mondott, hogy „Legyen világosság!”, és lett, úgy ismét mondhatott volna annyit, hogy a bűn tűnjön el az emberi lélekből, és az a büntetéssel együtt eltűnt volna. Vagy a saját Fiánál kevésbé hatalmas közvetítőt is alkalmazhatott volna, elfogadhatta volna pusztán egy ember tökéletlen engesztelését is. Ehhez is megvannak az eszközei, de Ő másként határozott. Ő, aki mindig a legjobban dönt, végtelen bölcsességével úgy látta célravezetőnek és alkalmasnak, hogy váltságdíjat kérjen. Miután nem akadályozta meg, hogy a kárhozottak ellenállhassanak az Ő kegyelmének, és visszautasíthassák a megváltást, azt sem óhajtotta, hogy a bűneiért nyújtott, megfelelő elégtétel nélkül bocsánatot nyerve, bárki besétálhasson az Ő Örök Országába. Az egyik és a másik esetben sem azt választotta, ami csak lehetséges, hanem azt, ami a legjobb. És ezért volt szükség arra, hogy az Ige miköztünk lakozzék, mert a valódi elégtétel fogalmát semmi egyéb nem meríthette ki, mint a Legszenőbb megtestesülése.

Látjátok hát, testvéreim, hogy a mi Urunk menynyire önként vállalta küldetését és a halált. Ha el lehet képzelni önként vállalt szenvedést, hát ez az. Maga jött el meghalni, holott Neki nem kellett volna meghalnia; meghalt, hogy elégtételt nyújtson azért, ami elégtétel nélkül is megbocsájtható lett volna. Akkora árat fizetett, amekkorát kérni sem kellett volna, de nem lehetett nem elfogadni. Joggal állíthatjuk, hogy szigorúan véve, a saját szenvedésével egyetlen lény sem törölheti el a másik bűnét. Ezek szerint nem azért halt meg, hogy az Isteni Igazságszolgáltatás előtt valami jogos igényt érvényesítsen, vagy – ha szabad ilyet mondanom – mintha a piacon alkudozott volna, vagy mintha kérelmet nyújtott volna be a törvényszéken, hanem sokkal szeretetteljesebb és nagylelkűbb, bőkezűbb módon, összhangban Atyja akaratával. Azt a Vért ontotta ki, mely tízezer emberéletnél is drágább, drágább, mint Ádám összes gyermekinek a kiontott vére együttvéve. Az Atya pedig azt bölcsen elrejtett okokból, a megbocsájtás feltételeként elfogadta.

És ez még nem minden. Az Ő vérének egyetlen cseppje is elegendő elégtétel lett volna bűneinkért, így ha a saját körülmételését ajánlotta volna fel engesztelésül, az is elég lett volna, vérrel verejtékező haláltusájának egyetlen perce is elég lett volna, egyetlen korbácsütés is elegendő elégtételt nyújtott volna. Csakhogy bennünket sem körülmételése, sem haláltusája, sem megostoroztatása nem válthatott meg, mert azokat önmagukban nem annak szánta. Az ár, amit fizetett, nem volt kisebb, mint ereiből és szent szívéből az utolsó cseppig kiontott, drága vére. Az egész életét adta értünk úgy, hogy Önmagát kiüresítette. Leszállt magasságbeli trónusáról, lemondott földi otthonáról, elhagyta anyját, odaadta minden erejét és verejtékét, átadta testét és lelkét, följánlotta szenvedését, megfeszíttetését és halálát – amit az ember nem kaphat meg ingyen. Ezt hozza tudomásunkra az apostol, mikor azt mondja, hogy „*drága* áron váltattunk meg”, és a próféta is, amikor kijelenti, hogy „az Úrnál van az irgalom,” vagy „*bőséges* nála a szabadítás” [Zsolt 50].

Ez az, amit ma különösen kiemelni óhajtottam, testvéreim, hogy áhítattal elmélkedhesetek róla. Az Örök Ige megalázkodása nélkül is bocsánatot nyerhettünk volna; ismétlem, egyetlen csepp vére is megválthatott volna, de Ő mégis a földi létet és a halált – mégpedig a szörnyűséges kínhalált – választotta. Mindezt önként ajánlotta föl Atyjának, és nem azért, hogy annak elfogadását kikényszerítse. Ez elejétől végéig önkéntes szolgálat volt, annak a legnemesebb értelmében, és ez az, ami kifog rajtunk, ha megérteni igyekszünk. Olyan ez, mintha a szenvedésben örömét lelte volna, mintha szerette volna megmutatni teremtményeinek azt, ami másként lehetetlennek látszott, hogy a Teremtő mennyei szentségében is képes teremtményeinek olyan erényeit gyakorolni, mint az önmegtagadás és az alázat. Olyan ez, mintha Ő, aki dicsőséges öröktől fogva, a saját tökéletességét (ha szabad ilyet mondanom) valamiképpen kiegészíteni óhajtotta volna azzal, hogy aláveti egy

teremtés legnyomorultabb formájának. Olyan ez, emberi nyelven szólva, mint a tékozló könyörületesség, vagy az erőfeszítésnek és a nehézségeknek az a hősies szeretete, amely halványan fölsejlik az ártatlanok vagy az elnyomottak romantikus védelmezőinél, akiről a történelemben vagy a mesékben olvashatjuk, hogy a világot járva, nemes szívvel kockáztatták az életüket bárkiért, aki segítségüket kérte.

Vagy még inkább – és ezt szeretném hangsúlyozni – mindez mintaszerűen érzékelteti Isten végtelenségét. Valamennyien valljuk, hogy Ő végtelen, tökéletessége határtalan, és annak minden ismerve önmagában is az. Ezt gondolkodás nélkül valljuk, de nem értjük, mi is a végtelenség. Mit is értünk azon, hogy Ő végtelen? Mintha csak arra várnánk, hogy ezt megtudhassuk, mintha nem kaptunk volna semmit, ami ebben a kérdésben eligazíthat. Márpedig, testvéreim, nagyon is sokat kaptunk. A végtelenség természete titok, a természet és a kegyelem titkai viszont nem egyebek, mint annak a módozatai, ahogy az Ő végtelensége leereszkedik hozzánk, és az elménkbe befészkei magát. Sokan vallják ugyan, hogy Isten végtelen, de rögtön tiltakozni kezdenek, mihelyst az Ő végtelensége megragadja képzeletüket, és értelmükre hatással van. Nem tudják elviselni az istenismérvek teljességét, túláradó bőségét, ellenállhatatlanul hömpölygő, „heves rohamát”, és mindent elborító áradatát. A saját felfogóképességükhöz igazítva, leszűkítik, és a saját mércéjükkel mérik, a saját természetükhöz igazítják őket. Aztán, mikor így egyáltalán nem képesek fölfogni az Isteni Természet kiválóságának vagy tökéletességének egyetlen ismervét – annak mérhetetlen mélységét és magasságát, Isten szeretetét, igazságosságát és hatalmasságát – sem, akkor egyszer csak megsértődnek, sarkon fordulnak, és hitüket megtagadják.

De most térjünk csak vissza a mi Urunk megalázkodásának példájához. Ami az embernek rendkívüli erőfeszítés, az az Ő részéről, akinek forrásai kimeríthetetlenek – ha szabad ilyet mondanom – törvényszerű. Történetíróknál olvashatunk olyan mesés gazdagságról, amely a képzelet szülöttének hangzik, és Európában, ahol kevesek kezén kevésbé látványos vagy on halmozódott föl, mint Keleten, ez csodálat helyett inkább megrökönyödést vált ki, ám a „fejedelmi bőkezűség” azért vált közmondásossá, mert nemcsak megengedhetőnek, hanem helyénvalónak is tartjuk, hogy a fejedelmi kincstárból óriási jutalmak és ajándékok kerüljenek ki. Ő tehát, aki végtelen, csak a legjobb, legszentebb és legbölcsebb döntést hozhatja abban is, ami emberileg a szükségest messze meghaladó többletnek látszik, hiszen az Ő erői és forrásai kimeríthetetlenek. Az ember eszközei és kötelezettségei végesek, részéről pazarlás lenne ezer aranyat egyetlen szegényre költeni, miközben annyiból sokkal is jót tehetne, de Isten ugyanolyan végtelenül gazdag és hatalmas marad végtelen bőkezűségét követően is, mint annak előtte. „Nem tudjátok,” – mondja – vagy „nem hallottátok, hogy az Úr a Mindenható Isten, aki teremtette a föld minden határát? Ő meg nem fakul, sem el nem fárad, és bölcsessége kifürkészhetetlen.” Ő nem végezhet félmunkát, csakis egészet és tökéleteset. Ha Krisztus egyetlen lélek megmentéséért lett volna emberré, azon sem csodálkozhatnánk, csak dicsőíthetnénk és áldhatnánk azért, hogy egyetlen példával mint mintadarabbal megmutatta, mekkora bőségben van a szeretet a mennyben. Hasonlóképp, amikor ténylegesen megtestesült azokért, akiket – bár ez méltóbb dicsőséges fenségéhez – anélkül is megválthatott volna, és utolsó csepp vérének is kiontottá elégtételül, noha annak egyetlen cseppje is elegendő lett volna, akkor mi talán furcsállhatnánk az ebben rejlő tanítást ahelyett, hogy méltónak, és egyedül méltónak tekintenénk ahhoz a nagy igazsághoz, amelynek elismerésével kezdtük, hogy tudniillik Ő végtelen? A lehető legkövetkezetlenebbek lennénk, ha elismernénk végtelenségét úgy általában, de vitatnánk egy adott esetben; ha állítanánk, hogy Ő maga titok, de tagadnánk, hogy tettei titokzatosak.

Mikor az Örök Isten mellett érvelünk, nem vehetjük hasznát a ma oktatott gazdasági elméleteknek. A világ folyton ezt teszi, amikor a vallásról beszél. Tagadja a szentek csodáit, mert azt állítja, hogy az apostolok cselekedetei már elérték vagy el fogják érni azt a célt, amire a csodák irányulnak. Nem értem, ez a világ mit szól ahhoz, hogy annyi emberi lény

születik és hal meg csecsemőkorban, vagy hogy megannyi vetőmag hull a föld színére, de némelyek az útfélre, mások sziklára, megint mások tövisek közé esnek, és csak a maradék jut jó termőtalajba. Micsoda pazarlás a magvető részéről! Ezt gondolja a világ, de egy apostol fölkiált: „Ó, Isten bölcsességének és tudásának mélységes gazdagsága! Mennyire fölfoghatatlanok az Ő ítéletei, és útjai mennyire kifürkészhetetlenek!”

A világ úgy ítéli meg Isten bőkezűségét, ahogy leereszkedését is. Tudjuk a Szentírásból, hogy „a Kereszt tanítását” kezdetben „örütségnek” tekintette: komoly emberek tartották lehetetlennek, és gúnyolódtak azon, hogy Isten olyan magasról olyan alacsonyra ereszkedjen le, és azt, Aki latrok közt halt meg, éppen kivégzésének eszközén imádják. Az önként vállalt megaláztatást sem akkor nem értették, sem most. A tanítás iránti ellenszenvüket most kevésbé nyíltan mutatják ki, mert az úgynevezett közvélemény ezt nem engedné meg, de hogy valóban mit gondolnak Krisztusról, azt elárulja hangvételük, amelyet az Ő gyarló követőivel szemben megengednek maguknak. Azok viszont, akik az Ő teljességéből részesednek, valamennyien arra hivatottak, hogy az Ő közönséges sugallatára, vagy rendkívüli ihletésére, a saját tehetségük mértéke szerint az Ő példáját kövessék. Az önfeláldozásra való készítésük miatt kerülnek összeütközésbe a világ irányelveivel. Az önként vállalt tisztaság, az önkéntes szegénység, az önkéntes engedelmisség, a tökéleteségi fogadalmak, a tudatos és szándékos önfegyelmelés különböző formái képeznek vízválasztót a világ és az Egyház között. A világ gyűlöli őket, az Egyház pedig tanácsolja. „Miért nem elégszik meg velem?” – kérdi a világ – Miért kell otthagynia a családját vagy az állását, mikor ott is nyugodtan üdvözülhetne, ahol van? Itt van például ez a jó családból való úri hölgy, aki hasznos lehetne otthon, jó férjet találhatna, a társadalom díszje lehetne, vagyonát vallási célokra fordíthatná, s ehelyett itthagya bennünket faképnél, levágja a haját, fölvesz egy durva ruhát, és a szegények lábát mossa. Aztán ott van az a jó nevű és képességű férfi, aki lemondva befolyásos, vezető állásáról, elmegy az Isten háta mögé, kisgyermekeknek hittant tanítani”. A világ sajnálkozik és restelkedik, méltatlankodik és moralizál olyanok miatt, akik a származásukhoz vagy neveltetésükhöz méltatlanul, önmagukhoz pedig kíméletlenül viselkednek. És ami még rosszabb, „itt van egy szent, aki nem csinál mást, mint hóbortos dolgokat művel”. Igen, talán azok lennének mások esetében, az övében viszont szükségszerű ellenszerei azoknak a kísértéseknek, amelyeknek „a jelenések rendkívülisége” miatt van kitéve, vagy zálogai annak a szeretetnek, amellyel átöleli Megváltójának lábát. S „itt van még egy, aki a testét úgy sanyargatja, hogy rá gondolni is rossz, és valósággal keresi magának a bajt, mégpedig abból a megfontolásból, hogy állapota az Ige önkéntes megalázkodásához váljon hasonlóvá”. Jaj annak a világnak, amelyik egyszerűen elfelejti, hogy nagy az Isten és nagyok az Ő művei, nagyok a szenvedései is, és azért támaszt szenteket, hogy a maguk mértéke szerint részesedhessenek nagyságában.

Vegyünk egy másik példát. Ha van Istennek olyan ismérve, amelyet az anyagi világról való elmélkedés minden másnál jobban az elménkbe vés, hát az a Teremtő dicsősége, összhangja és gyönyörűsége. Ez ott csillog a teremtés színén, akár a fény egy ember szemében, és mindenki megláthatja. Az keveseknek adatik meg, hogy a világ rendjének és rendszerének mélyén – ráadásul – fölfedezze az Isteni Alkotó jóságát és bámulatos ügyességét, de a látható világ ábrázatán ragyogó kecsességet és bájt fölismerheti bárki, gazdag és szegény, tanult és tanulatlan. Valójában annyira gyönyörű, hogy a magukat tanulmányozásának szentelő bölcselők halványként képesek tisztelni, és annyira tökéletesnek vélik, hogy megsértésének vagy megváltoztatásának még a gondolatát sem tudják elviselni. Nem néznek föl a Végtelen Teremtőre, aki ezernyi szebb világot is alkothatna, s aki ennek a legszebb részét alkotta legmulandóbbá: a ma nyíló virágok holnap a kemencébe vettetnek. Bizony mondom, akik a teremtményt a Teremtőnél jobban kedvelik, azok tagadták minden korban a természetes rend bármiféle megbontásának a lehetőségét, és vonták kétségbe a Kinyilatkoztatás csodáit. Mindig is azon az alapon tagadták az apostolok és a próféták

csodatételeit, hogy azok elcsúfítják és tönkreteszik azt, ami tökéletes és harmonikus, mintha a látható világ valami emberi műalkotás lenne, ami túl értékes ahhoz, hogy önkényesen földhöz vágják. Ő azonban, testvéreim, az idő és a tér, az anyag és a szellem Örökkévaló Alkotója mintha nem kedvelné tudatlan teremtményeinek az Ő műveire és szándékaira vonatkozó, tapintatlanul tolakodó okoskodását. Egy teljesebb és gazdagabb összhang, egy magasabb és nemesebb rend érdekében összezavarja a fizikai világ törvényeit, és elhangolja a szférák zenéjét. Sőt, ennél még messzebbre is ment, nagyságának végtelenségéből csökkentette a saját dicsőségét, megsebezte és eltorzította saját szépségét – nem önmagában, mert Ő örökké ugyanaz, mindenen fölött tökéletes és változatlan, hanem teremtményeinek elméjében – megtestesülésének kimondhatatlan leereszkedése által.

Semetipsum exinanivit. „Kiüresítette önmagát”, ahogy a föld kezdetben „puszta és üres” volt. Mintha meglazította volna az eresztekeit azoknak az összetartozó ismérveknek, amelyek Istenné teszik, és lerombolta volna azt a fogalmat, amelyet elménkben Ő maga ültetett el. A csodák Istene a legrettentőbb és legbámulatósabb jeleket adta azzal, hogy mintegy érvénytelenítette és megtagadta a saját tökéletességét, miközben egy és ugyanaz maradt. A Mindenható megalázott lett, az Élet olyan, mint a leprás, a Legeslegszebb „dicstelen látványként” és „visszatetsző alakban” ereszkedett le hozzánk, vérezve és (ha mondhatom) ijesztően, nyilvánosan megszégyenítve, kiterítve és közszemlére téve a bűnösök szeme előtt. És nem érte be ezzel, mert állandósítja megaláztatásának történetét. Az ember, ha bajba kerül, és aztán összeszedi magát, igyekszik elfelejteni az egészet. A várható szerencsétlenség elől is a homokba dugja a fejét, aztán, mikor eléri őt, jobb híján elviseli, s ha le is van sújtva, úgy tesz, mintha nem történt volna semmi. A trónjuktól ideiglenesen megfosztott uralkodók, amikor visszanyerik elveszített hatalmukat, jobbára mindent ott folytatnak, ahol abbahagyták, és palotáikból, tanácstermeikből, városaikból eltávolítanak minden szobrot, képet vagy feliratot, eltörlnek minden törvényt, ami hatalmuk felfüggesztésére emlékeztet. A katonák ugyan dicsekednek sebhelyeikkel, de csak azért, mert ez ellenségeik erejét mutatja, meg azt, hogy küzdelmük elkerülhetetlen volt, s hogy amit elszenvedtek, annak jelei tetteiket igazolják. Ő viszont, aki „azért lett áldozat, mert Ő maga óhajtotta”, aki kiszolgáltatta Magát a gonosz erőinek, jóllehet bennünket anélkül is megmenthetett volna, aki nem volt gyöngye a vereségben, sem erős a győzelemben, a zsarnok szégyenérzete és a katona büszkesége nélkül hirdeti az egész világnak, hogy min ment keresztül, csodálatra méltó emlékművet állítva annak, hogy a Gonosz, akit kezdetben letaszított a mennyből, a sötétség óráján gyötrelmet okozhatott Neki. Mert az Ő dicsőségének végtelensége folytán Ő még gyönyörűbb gyöngeségében, mint ereje teljében, az Ő sebei csillagokként ragyognak, az Ő Keresztje imádat tárgya, az Ő szenvedésének eszközei, a tövisszörű és a szögek csodás erővel és hatalommal rendelkeznek. Ezért meghagyta, hogy az Ő Véres Áldozatáról a földön nap mint nap emlékezzenek meg, és hogy azt elevenné tegye és megszentelje, Ő maga is mindannyiszor jelen van. Ő emeli magasra minden templomban és minden Oltáron azt a keserű, de megváltó Keresztet, Ő mutatja megkínzott, vérző Önmagát a keresztfán minden útkeresztveződésnél és minden falusi piactéren. Ő teszi a keresztet vallásának jelképévé, Ő jelöli meg a homlokunkat, ajkunkat és keblünket ezzel a győzedelmes jellel, ezzel kezdi és végzi napjainkat, és ezzel kíséri el a sírig. És mikor újra eljön, az Emberfiának ez a jele tűnik majd föl a mennyben, és mikor elfoglalja ítélőszékét, az egész világ látni fogja Szent Kezein, Lábai és Oldalán azokat a dicsőséges sebeket, amelyeket leereszkedésének idején szerzett. Ahogy „Gyaloghintót készített magának Salamon király a Libanon fáiból, lábait ezüstből készítette, a támláját aranyból, ülését bíborból; gondosan kibélelte Jeruzsálem leányai kedvéért. Jöjjetek, nézzétek, Sion szüzei, Salamon királyt a koronával, amellyel anyja megkoronázta menyegzője napján, szíve vígságának napján.”

Ezt a gondolatsort nem zárhatom le anélkül, hogy egy olyan, súlyos témára ne utalnék, amelyre ez talán némi fényt vet. Van néhány olyan tantétel, amely a természetes ember

számára valóságos botrány, nevezetesen azok, amelyek az isteni ítéletre vonatkoznak. Vajon a Mindenható miért ítéli örök kárhozatra a megátalkodott bűnöst? Miért van az, hogy büntetés vár rá, mihelyst ebből az életből eltávozik, és nincs menekvés? Továbbá miért van az, hogy még Istennek azok a szeretett gyermekei, azok a szentek, akik az Ő kegyelmében távoznak evilágból, azok sem állhatnak azonnal színe elé, hanem ha számottevő adósságuk van, először a tisztítótűzbe kerülnek, hogy kiegyenlítsék azt? Egy ilyen tanítástól a vallástalanok visszariadnak, a vallásosak pedig azt mondják, hogy ez titok. És valóban az, vagyis egy újabb példa arra, ahogy a Természet és a Kinyilatkoztatás az Isteni végtelenséget elénk tárja. Egyike azoknak a lenyűgöző megnyilatkozásoknak, amelyekkel a Mindenható emlékeztetni akar bennünket arra, hogy Ő végtelen, hogy minden emberi mértéken és értelmezésen túl, azok fölött van – ami csak főhajtásra és csodálatra készíthet, mint Mózeszt, amikor Isten elhaladt előtte, és vele együtt rettegve ejthetjük ki az Ő Nevét, „Uralkodó Úr, ... te irgalmasságot gyakorolsz ezer nemzedéken át, ... Előtted azonban semmi sem marad büntetlen, mert megtorlod az apák gonoszságát gyermekeiken, unokáikon, harmadik és negyedik nemzedékükön!”

Igy hát Isten ismérvei, bár felületesen felfoghatók számunkra – hiszen az irgalom és a szentség, a türelem és a következetesség személyes megtapasztalása lévén fogalmat alkothatunk arról, Aki végtelenül irgalmas és végtelenül türelmes, vagyis mindarról, ami Isten Lényegéből fakad – mégis, éppen azért, mert végtelenek, felfogóképességünket meghaladják, valahányszor töprengünk rajtuk, valahányszor a végükre akarunk járni, és végül is csak hit által fogadhatjuk be őket. Ebben a tekintetben homályos árnyképet nyújtanak azok az elemi erők, amelyeket az anyagvilágba beleteremtett. Lám, milyen közelről ismerjük a természeti erőket, milyen magától értetődő a jelenlétük és működésük – és mégis mennyire kiszámíthatatlanok, mennyire játszadoznak velünk, és mennyire ki vagyunk nekik szolgáltatva, mikor szemtől-szembe találkozunk velük! Milyen gyöngéd a láthatatlan levegő, milyen meghittten azonosul velünk, valahányszor belélegezzük, nem is élhetnénk nélküle, arcunkat legyezgeti, és valósággal átölel, mikor erőfeszítés nélkül áthatolunk rajta, mert előzékenyen kitér előlünk, és alázatosan követi minden lépésünket. Ám ugyanaz a légnemű anyag, amely az imént oly hűségesen szolgálta igényeinket és szeszélyeinket, egyszer csak erőre kap, és láthatatlan angyalszárnyakon elragadva, elröpít bennünket egy ismeretlen égtáj felé, majd irgalmatlanul vág a földhöz. Vagy ott a forrás, amelyből korsónkkal vagy csészénkkel kedvünkre meríthetünk, készséges szolga, hű cseléd, akire mindig számíthatunk, akár szomjunkt akarjuk oltani, akár a világ porát és piszkát akarjuk magunkról lemosni. De menj csak ki a tengerpartra, és ez a jámbor elem a szemed előtt fog átváltozni. Egyenrangú volt veled leereszkedésében, de micsoda döbbenetes látvány az óceán kebelén a maga teljes terjedelmében! Kit ne töltene el félelemmel a partra zúduló, hatalmas hullámok morajlása? Kit ne fogna el rettegés azoknak a hullámoknak a hátán, amikor ugyanaz az elem, amelyik az imént még társa és csaknem szolgája volt, játékszereként dobálja ide-oda, föl s le, szédítő magasságokba és mélységekbe? Vagy nézzük csak a lángot: meleget és világosságot ad, de nehogy túlságosan közel menj hozzá, ne merészelj, mert azonnal megváltoztatja természetét. Az az elem, amelyet gyönyörűség nézni, mely mindenestül remekmű, egész megjelenése oly kecses, mozgása lágyan simogató, lényegében oly ellenállhatatlanul heves természetű, hogy megkínózza, fölfalja, hamvába fojtja mindazt, amiből egész fénye és léte táplálkozik. Így van ez Isten ismérveivel is, melyeknek ismerete mindennapi jólétünket szolgálja: fényt és meleget, táplálékot, vezérfonalat és támaszt nyújt nekünk. De csatlakozzunk Mózeshez fönt, a hegyen, és engedjük, hogy az Úr áthaladjon! Vagy Illéssel együtt álljunk a pusztában, ahol a szélben, a földrengésben és a tűzben is minden titok és sötétség, minden csupán az értelem örvénylése, a képzelet káprázata és az érzelmek hullámozása, mely emlékeztet bennünket arra, hogy csupán halandó emberek vagyunk, Ő viszont Isten, és hogy a Természet által rajzolt

körvonalak nem azonosak az Ő tökéletes képmásával, de nem is ellentétesek azokkal a távolabbi fényekkel és mélységekkel, amelyekkel a Kinyilatkoztatás fölruhazza őket.

Ne higgyétek, testvéreim, hogy ezek túl meredek gondolatok abban az időszakban, amikor arról az önfeláldozó, önmészítő könyörületeségről elmélkedünk, amellyel a mi Üdvözítő Istenünk felénk fordult. Éppen azért taglalom mindezt, mert minél hatalmasabb Ő, és minél titokzatosabb, annál dicsőségesebb és lenyűgözőbb az Ő megalázkodásának története. Bevallom, testvéreim, hogy szeretek Róla mint az egyszülött Igéről elmélkedni, és az Ő Örök Személyéről való töprengés nem feledteti el velem az ő szent emberségét. Szenvedéseinek az a tény ad értelmet, hogy Ő Isten, hogy személyében nemcsak egy ember vívta haláltusáját, nemcsak egy embert ostromoztak meg, és feszítettek keresztre. Sok vértanúnk van, és valamennyien szentek, és gyötrelmeik rettenetesek voltak. De itt Őt látom vérrel verejtékezve, megostorozva és megfeszítve, aki Maga az Isten. Nem emberi keservekről olvashatunk itt, hanem ez a teremtő szenvedésének története. Aki oly szálamomra méltón, oly együtt érzőn néz rám a Keresztről, az nem más, mint a Dicsőséges és Élő Isten, az Atya Igéje és Bölcsessége, aki öröktől fogva ott van az Atya kebelén, mennyei dicsőségben, akinek mosolya az egész teremést beragyogta, akinek nyomát ott látom a csillagos égbolton és a zöldellő mezőn. Mintha csak azt mondaná: jóllehet mindenható vagyok, nem mozdulhatok, mert a bűn maradásra készlet. Szerettem volna ártatlan, mindannyiuknál szebb és kedvesebb teremtmények közé jönni a földre, olyanok közé, akiknek arcán a szeráfokénál is jobban ragyog az arkangyalok királyi méltósága, hogy Istenükként egy lehessek velük, kegyelemem betölthesse őket, imádatuknak örvendhessek, társaságukat élvezhessem, és előkészíthessem őket a nekik szánt mennyországra. Ám mielőtt tervemet megvalósíthattam volna, vétkeztek, és ezzel eljátszották örökségüket, így hát jövök ugyan, de nem abban a verőfényben, amelyben a hajnali csillagokat teremtettem, nem is az Isten fiaiban zengő ének dallamára, hanem szégyenteljesen eltorzult, véres arccal, sóhajok és könnyek között, lecsupasztott, megsebzett végtagokkal. Nézzetek Rám, gyermekeim, s lássátok, Alkotótok mennyire tehetetlen. És nézzetek bár megvetéssel, vagy hittel és szeretettel, én itt várok, a Kereszten. Kivárom a kegyelem és az irgalom rendelt idejét. Várom a világ végezetéig, némán és mozdulatlanul, várom a bűnösök megtérését és az igazak vigasztalását, itt maradok erőtlenségben és szégyenszemre, mennyei méltóságom ellenére, mindvégig, türelmesen kivárom, hogy beteljen azoknak a lelkeknek a száma, akik az idők végén szenvedésem jutalma lesznek, és kegyelemem diadala mindörökké.

A mi Urunk lelki gyötrelmei szenvedéstörténetében

Bevezető

Urunk szenvedésének mélységeiről ilyen beszédet, írást még eddig nem találtam. Ez a prédikáció teológiai és irodalmi szempontból egyaránt Newman igehirdetése egyik csúcspontját jelent.

Bevezető soraiban ismét ott találjuk a Newmanre oly jellemző, csodálkozó, szemlélődő leborulást Urunk előtt, majd, mielőtt még az imádsággal átjárt tanulmányozást megkezdene, előbb krisztológiai, majd antropológiai megalapozást ad.

A krisztológiai megalapozás lényege, hogy az Isten szent Fia nemcsak testet, hanem érzékeny lelket is vett fel, amikor emberré lett. Szervedése benső, lelki szenvedés is volt: „Iszonyatos áldozatának első cselekménye nem testi fájdalom, hanem a lélek haláltusája volt: „Szomorú az én lelkem mindhalálig”. Az antropológiai megalapozás lényege az a korábban is megfogalmazott megkülönböztetés, amellyel elválasztja az állat fájdalomérzetét az ember szenvedésétől. Az állat azt sem tudja, hogy van; sem magára, sem fájdalmának folyamatára nincs rálátással. Az ember viszont nemcsak fájdalmat érez, hanem testestől-lelkestől szenved.

Ezeket a megállapításokat alkalmazza Urunk Jézusra. Neki volt emberi lelke, tehát nemcsak fájdalmat érzett, hanem valóságosan szenvedett, és miután emberi akaratát Isten akaratával (az Atya és az Ő isteni akaratával) erre a szenvedésre vonatkozóan is egyesítette (Krisztusban két akarat működik: egy isteni, mely azonos Atyja akaratával, és egy emberi), visszautasított minden „érezéstelenítést”, mert teljesen és szabadon akarta vállalni a szenvedést.

Arra a kérdésre, hogy vajon neki könnyebb volt-e szenvedni, Newman nemmel válaszol, hiszen Jézus maga nyitotta meg lelke zárait arra, hogy beléomljön az egész világ minden bűne. Ezt a szenvedést el sem lehet képzelni. Itt következik annak végigelmélkedése, hogy mit jelent az Írásnak az az ígéje, hogy Krisztus „érettünk bűnné lett” (vö. 2Kor 5,21). A prédikációnak ez a része drámai feszültségével, nyers, helyenként már-már bántó naturalizmusával, apokaliptikus látomásosságával és fájdalmasan gyönyörű líraiságával egyenesen misztikus átélésre vall, s talán minden eddiginél mélyebben enged bepillantást alkotója lelkébe. Ez az elmélkedés gyökeres fordulatot hozhat életünkbe: szakítást a bűnnel és odafordulást Jézus Krisztushoz.

* * *

A mi Urunk és Üdvözítőnk történetének minden szakaszában mérhetetlen mélység tárul fel, és kimeríthetetlen témát kínál elmélkedésre. Minden, ami Rá vonatkozik, végtelen, és amit először fölfogunk belőle, az csak a felszíne annak, ami az örökkévalóságig tart. Aki nem szent és egyházdoktor, az hiába is próbálná az Ő szavait és tetteit másképp, mint elmélkedés formájában magyarázni. Elmélkedni és töprengve imádkozni viszont mindazoknak, akik az igaz hitet és az Iránta való szeretetet szívükben dédelgetni óhajtják, olyannyira kötelességük, hogy az előttünk járó szentek kalauzolásával, testvéreim, hosszasan is fejtegethjük azt, ami egyébként inkább imádat, semmint tanulmányozás tárgya. Az év számos időszaka, a mostani pedig kiváltképp megkívánja, hogy még az evangéliumi történet legszentebb eseményeit is a lehető legtűzetesebben megvizsgáljuk. Inkább bizonyuljak ehhez erőtlennek vagy túlbuzgónak, mint hűtlennek az egyházi évszakhoz, ezért az Egyház által megkívánt gyakorlathoz ragaszkodva, és annak ellenére, hogy bármelyik hitszónok joggal húzódozna ettől, megkísérlem gondolataitokat egy olyan, most különösen időszerű témára terelni,

melyről egyébként közülünk sokan nem nagyon szoktak gondolkodni: ez pedig a mi Urunk ártatlan és büntelen lelkének szenvedése.

Mint tudjátok, testvéreim, a mi Urunk és Üdvözítőnk nemcsak valóságos Isten, de valóságos ember is volt, akinek nemcsak teste, hanem lelke is van, bár az övét – a miénktől eltérően – a bűn nem szennyezte be. Nem egy lelketlen testet öltött, hiszen emberi lélek nélkül nem lett volna emberré. Isten ments! Hogy is szentelhette volna meg a mi természetünket olyan természetben, mely nem teljesen a mienk? Az ember lélek nélkül a mezei vadak szintjén lenne, a mi Urunk célja azonban egy olyan faj üdvözítése, mely Isten dicsőítésére és Neki való engedelmességre képes, továbbá halhatatlan, ha ez a halhatatlanság el is vesztette megígért, áldott mibenlétét. Az ember Isten képmására teremtett, és az a képmás a lelkében van. Mikor azután Alkotója – kimondhatatlan leereszkedése folytán – fölvette természetét, lelket öltött azért, hogy testet ölthessen. A lélek fölvétele a testtel való egyesülésének eszköze lett: először is az ember lelkét öltötte magára, és aztán a testét. Egyszerre mind a kettőt, de ebben a sorrendben: lélek és test. Ő maga teremtette meg azt a lelket, amelyet Magára vett, testét pedig Édesanyjának, a Boldogságos Szűz Máriának a testéből vette. Így lett testben-lelekben teljes emberré, s ahogy a húsból-vérből való test, sebezhető és halandó lévén, ki volt téve a szenvedésnek, úgy a lélek is, melyet magára öltött, érzékeny volt ugyanarra, sőt, mindarra a fájdalomra és szomorúságra is, amelyekre az emberi lélek fogékony, s miután engesztelő áldozatát testben hajtotta végre, az végbement a lelkében is.

Az ünnepnapok felé közeledve, testvéreim, különösen a testi szenvedései kötik le figyelmünket: elfogatása, meghurcoltatása, az ütlegek és a sebek, a megostoroztatás, a töviskorona, a szögek és a Kereszt. Mindezt összefoglalja maga a Keresztre feszítés, ahogy a szemünk előtt áll, mindez egyszerre megjelenik az Ő szent testén, amely ott függ előttünk, és a látvány az elmélkedést megkönnyíti. Lelkének gyötrelmeivel azonban más a helyzet: azokat nem lehet lefesteni, de még alaposan felmérni sem, mert érzékeinket és gondolatainkat egyaránt meghaladják, jóllehet testi szenvedéseit megelőzték. Iszonyatos áldozatának első cselekménye nem testi fájdalom, hanem a lélek haláltusája volt: „Szomorú az én lelkem mindhalálig” – mondta, sőt valójában a testi szenvedés is a lelket gyötörte, mert a test csupán továbbította a bántalmakat oda, ahol a szenvedés igazi foglalata és székhelye található.

Ezt semmiképpen sem szabad szem elől tévesztenünk. Bizony mondom, nem a test szenvedett, hanem a lélek a testben: az Örök Ige szenvedésének székhelye nem a testben, hanem a lélekben volt. Mert gondoljunk csak meg: ha szenvedés lehet is nyilvánvaló, nincs valóságos fájdalom ott, ahol nincs valamilyen belső érzékenység vagy szellem, amely helyet adhat neki. Egy fának például van élete, vannak részei, növekszik, pusztul, meg lehet sebezni és sérteni, elszárad, és kivágják – de nem szenved, mert nincs benne lélek vagy fogékony értelem. Fádalomról csak ott beszélhetünk, ahol megvan egy anyagtalan lételv adománya, és a fájdalom mértéke annak az adománynak a jellegétől függ. Ha semmiféle szellemi nem lenne bennünk, csak annyit érezhetnénk, amennyit egy fa, és ha nem lenne lelkünk, akkor fájdalmunk olyan mértékű lenne, mint az állatoké. Ám mivel emberek vagyunk, a fájdalmat úgy érezzük, ahogy arra csak lelkes lény lehet képes.

Az élőlények többé-kevésbé a bennük lévő szellem mértékében érzékenyek, így az állatok sokkal kevésbé, mint az ember, mert nem tudnak töprengeni azon, amit éreznek, figyelmüket nem tudják arra összpontosítani, és szenvedésüknek nincsenek egészen tudatában. A fájdalomban pedig az a legnagyobb próbatétel, hogy mikor elszenvedjük, nem tudunk nem gondolni rá. Ha bármi is eltereli róla gondolatainkat, azzal csökkenti is. Amikor fáj valamink, a barátaink azért próbálnak szórakoztatni, mert a szórakoztatás elterelő hadművelet. Kisebb fájdalmak esetében ez olykor sikerrel is jár, és bár még továbbra is szenvedünk, a fájdalmat nem érezzük. Így történhet meg az is, hogy valamilyen lázas tevékenység közben az ember gyakorta megüti vagy megvágja magát, és ennek maradandó nyomai tanúskodnak arról, hogy

a sérülés minden bizonnyal fájdalommal járt, de az elmerül a feledés homályában. Verekedés vagy harc közben is keletkeznek olyan sebek, amelyeket a küzdelem hevében a szenvedő felek észre sem vesznek, és nem az adott pillanatban érzett fájdalom, hanem a későbbi vérveszteség döbbsenti rá őket a történetekre.

Testvéreim, mindjárt megmagyarázom, hogy amit mondtam, azt miként kívánom a mi Urunk szenvedéseire vonatkoztatni, de előbb legyen szabad még egy megjegyzést tennem. Valljuk be, nincs az a belénk hasító fájdalom, amelyet elviselni ne tudnánk. Elviselhetetlenné akkor válik, ha folytatódik. Az ember attól kiált fel, hogy arra gondol: ennél többet nem képes elviselni. Szívesen lefognánk a sebész kezét, hogy több fájdalmat ne okozzon nekünk. Úgy érezzük, hogy már tűrőképességünk határán vagyunk, s mintha nem is a fájdalom hevessége, hanem annak tartóssága haladhatná meg erőinket. Mi egyéb ez, ha nem az, hogy a megelőző pillanatok fájdalomának emléke élezi ki azt a fájdalmat, amelyik rájuk következik? Ha a harmadik, negyedik vagy huszadik pillanat fájdalma önmagában hasítana belénk, ha minden előző pillanatot elfelejthetnénk, akkor egyik sem lenne több, mint az első, annyira lenne elviselhető (az elsőt kísérő megrázkódtatást is elkerülve), mert ami elviselhetetlenné teszi, az éppen az, hogy már a huszadik, hogy abban már az első, a második, a harmadik és mind a tizenkilenc előző pillanat fájdalma sűrűsödik, így minden további pillanat az összes korábbi fájdalomnak egyre növekvő erejével rendelkezik. Ezért van az, ismétlem, hogy az állatok alighanem kevesebb fájdalmat éreznek, hiszen a gondolkodás vagy az öntudat képességével nem rendelkeznek. Nem tudják azt, hogy léteznek, nem is emésztik önmagukat, nem néznek sem előre, sem hátra. Minden egymást követő pillanatot megragadnak, a földhöz vannak kötve, hol ezt látják, hol azt, hol gyönyört éreznek, hol fájdalmat, de mindent elfogadnak úgy, ahogy jön és megy, valahogy úgy, ahogy az ember csak akkor, ha álmodik. Van emlékező tehetségük, de nem olyan, mint egy értelmes lénynek, nem látják az összefüggéseket, és amit érzékelnek, azt nem teszik teljesen magukévá. Érzeteiken túl számukra nincs valóság, nincs lényeg, s amire érzékenyek, az csupán egymást követő benyomások hosszú sora. Ennélfogva, más érzéseikhez hasonlóan, annak külső megnyilvánulásai ellenére, fájdalomérzésük is mérsékelt és tompa. A fájdalom sajátos erejét és hevességét annak mint egymást követő pillanatok során át áradó egésznek az értelemmel való fölfogása adja, és erre a fölfogásra csak az állatoknak meg nem adatott, emberi lélek képes.

Most vonatkoztassuk ezt a mi Urunk szenvedésére! Emlékeztek, hogy mirhával kevert bort kínáltak Neki, mielőtt keresztre feszítették volna. S vajon miért nem ivott belőle? Nyilván azért, mert az ital az érzékeit tompította volna, Ő viszont fájdalmait maradéktalanul akarta elviselni. Ebből is láthatjátok, testvéreim, hogy szenvedése milyen természetű volt. Szerette volna elkerülni azt, ha Atyjának akarata az lett volna: „Ha lehetséges” – mondta – „múljék el tőlem ez a kehely”, de miután az nem volt lehetséges, nyugodtan és elszántan mondta az Őt szenvedéseitől megmenteni szándékozó apostolnak, hogy „Ne igyam ki a pohárt, amit Atyám ad nekem?”. Ha szenvednie kellett, hát odaadta magát a szenvedésnek. Nem akart csak a lehető legkevésbé szenvedni, nem fordította el tekintetét a szenvedéstől. Állt elébe, vagy – hogy úgy mondjam – megküzdött vele, hogy annak minden egyes mozzanatát a maga teljességében viselje el. S mivel az embert a fájdalom az állatoknál jobban sújtja, a benne lévő értelmes lélek miatt, amely a fájdalomnak az állatok számára ismeretlen értelmet ad, a mi Urunk is olyan testi fájdalmat érzett, amely figyelmét lekötötte, és tudatáig hatolt, növelve ezzel erejét és hevességét. Az érzékelésnek ezt az összességét valószínűleg egyikünk sem képes felfogni és megérteni, mert az Ő lelke olyannyira a saját hatalmában volt, figyelmét olyannyira semmi nem terelhette el, hogy az mindenestül a fájdalomra irányult, arra összpontosult, és teljes mértékben az kötötte le. Így hát joggal mondhatjuk, hogy szenvedésének minden pillanatában gyötrelmeinek teljessége sűrűsödött.

Ne feledjük, hogy a mi Áldott Urunk ebben a tekintetben különbözött tőlünk, hogy bár valóságos ember volt, mégis volt benne valami lélek fölötti erő, amely emberi lelkét uralta, mivel Ő volt maga az Isten. Az emberi lélek egyébként alá van vetve a saját kívánságainak, érzéseinek, sugallatainak, szenvedélyeinek és nyugtalanságának, de az Ő lelkét csak Örök és Isteni Személye befolyásolta. Az Ő lelkében semmi sem ment végbe véletlenül vagy váratlanul, Őt nem érthette meglepetés, semmi nem történhetett vele anélkül, hogy már előre ne akarta volna, hogy megtörténjék. Lelkéhez soha nem férközhetett bánat, félelem, vágyakozás vagy örvendezés, csak ha előbb Ő maga akart bánkódni, félni, vágyakozni vagy örvendezni. Mi azért szenvedünk, mert valami külső kényszer és a saját ellenőrizhetetlen érzelmeink szenvedést kényszerítenek ránk. A fájdalom bennünket akaratumk ellenére sújt, és hevessege többé-kevésbé véletlen körülményektől függ, türelmünket többé-kevésbé adott lelki állapotunktól függően teszi próbára, és mindent megteszünk, hogy csillapítsuk, vagy megszabaduljunk tőle. Nem tudjuk előre megmondani, hogy valami mennyire fog fájni, vagy meddig leszünk képesek elviselni, és arról utólag sem tudunk beszámolni, hogy miért pont azt éreztük, amit, vagy miért nem túrtuk a szenvedést kicsit jobban. A mi Urunk esetében mindez másképpen volt. Az Ő Isteni Személyét nem befolyásolták, nem befolyásolhatták a saját emberi érzelmei és érzései – csak annyira, amennyire Ő maga választotta. Ismétlem, mikor a félelmet választotta, akkor félt, mikor a haragot, akkor haragudott, mikor a szomorúságot, akkor szomorkodott. Nem volt kiszolgáltatva érzelmeinek, de önként kiszolgáltatta magát annak az indítéknak, ami megrendítette. Következésképp, amikor elhatározta, hogy elviseli diadalmas szenvedésének gyötrelmeit, akkor mindazt, amit tett – ahogy a Bölcsesség Könyve írja – *instanter*, vagyis „megfontoltan”, a maga erejéből tette. Nem végzett fél munkát, figyelmét nem terelte el a szenvedésről, mint mi (hogyan is tehette volna, mikor azért jött, hogy szenvedjen, és csak a saját jószántából szenvedhetett), nem vállalta is meg nem is, nem teljesítette is, meg nem is, hanem vállalta és teljesítette. Mondván: „Íme, eljövök, hogy megtegyem a te akaratodat, ó Isten”, „áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem”. Azért öltött testet, hogy szenvedhessen, azért lett emberré, hogy emberként szenvedhessen. É mikor eljött az Ő órája, a Sátáné és a sötétségé, az az óra, melyben a bűn minden aljasságát Rá zúdította, akkor Ő teljesen eléggé áldozatként ajánlotta fel magát: ahogy a Keresztre fölfeszített, egész testét, úgy egész lelkét is, teljes figyelmét, teljes öntudatát, teljes elméjét, éber érzékeit, együttműködési készségét, feltett szándékát. S mindezt nem csupán engedékenységből vagy lelketlen behódolással nyújtotta át hóhérainak. Szünetese cselekvés volt, a lehető legtevékenyebb lét, miközben egyre fogyatkozó eszmélettel vívta haláltusáját. De meghalni is akarattal halt meg, önszántából és megnyugvással hajtva le fejét, mondván: „Atyám! Kezedbe ajánlom lelkemet!” Megtartotta a szavát, emberi lelkét kilehelte, de nem veszítette el.

Látjátok hát, testvéreim, ha a mi Urunk csupán testben és másoknál kevesebbet szenvedett volna, gyötrelmei akkor is összehasonlíthatatlanul nagyobbak lettek volna, mert a fájdalom mértéke annak tudatosításától függ. A szenvedő itt maga az Isten volt, Ő szenvedett emberi természetben, a gyötrelmek az Isten gyötrelmei voltak, aki a keserű poharat az utolsó cseppig kiürítette, nem ízlelgette, nem édesítette, nem is álcázta orvosságnak, ahogy az ember üríti ki a szenvedés kelyhét. És amit mondtam, az válasz lesz egy olyan ellenvetésre is, amelyről nem feledkezhetek meg, mert alighanem ott bujkál sokak elméjében, s elfeledteti velük azt a szerepet, amelyet a bűnért engesztelő, kegyes áldozatában a mi Urunk emberi lelke tölt be.

A mi Urunk azt mondta, mikor haláltusája megkezdődött: „Szomorú az én lelkem mindhalálíg”. Kérdezhetitek, testvéreim, vajon ő nem találhatott a maga számára olyan sajátságos, mindenki más számára ismeretlen vigaszt, amely lelki kínjait enyhítette vagy megfékezte volna, hogy ne többet, hanem kevesebbet érezzen, mint egy átlagember. Ártatlanságáról például jobban meg lehetett győződve bármelyik szenvedőnél, hiszen még

üldözői, még az Őt eláruló, hamis apostol, még az Őt elítélő bíró, és még a kivégző osztag katonái is ártatlanságát tanúsították. „Elárultam az igaz vért” – mondta Júdás, „En ártatlan vagyok ennek a véretől” – mondta Pilátus; „Ez az ember valóban igaz volt” – kiáltotta a százados. És ha még ők, a bűnösök is tanúságot tettek büntelenségéről, mennyivel inkább tanúskodhatott saját emberi lelke! Jól tudjuk, hogy a hamis vádakkal szembeni ellenállás ereje még az egyébként bűnre hajló ember esetében is főleg ártatlanságának vagy bűnösségének tudatától függ, hát akkor – mondhatnátok – mennyivel inkább a mi Urunk esetében, akinek eredendő szentsége kárpótlást nyújthatott a szenvedésért, és a szegyént megsemmisíthette. Továbbá mondhatjátok, hogy Ő láthatta gyötrelmeinek végét és örvendetes kimenetelét, míg az emberi nyomorúság legkínosabb eleme a bizonytalan jövő, ami felől Neki nem kellett aggódnia, mert neki nem lehettek kétségei, ezért nem is eshetett kétségbe, hiszen Ő soha nem veszthette el minden reményét. Ezt megerősítendő, még Szent Pálra is utalhattok, aki világosan megmondja, hogy „a Rá váró öröm miatt” a mi Urunk „a szegyént megvetette”. És kétségtelen, hogy minden cselekedetében bámulatos nyugalom és önuralom nyilvánult meg. Gondoljunk az apostolokhoz intézett szavaira: „Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek! A lélek ugyan kész, de a test erőtlenséges”; vagy Júdához intézett szavaira: „Barátom, miért jöttél?”, és „Júdás! Csókkal árulod el az Emberfiát?”; vagy amit Péternek mond, hogy „mindaz, aki kardot ragad, kard által vész el”; vagy annak, aki arcul ütötte: „Ha rosszul szóltam, bizonyítsd be a rosszat, ha pedig jól, miért ütsz engem?”; vagy ahogy anyjához szólt: „Asszony, íme a te fiad!”

Mindez jogos és megfontolandó, de éppen megegyezik azzal, amire felhívtam a figyelmet, vagy inkább illusztrálja azt. Testvéreim, ti nem állítotok mást, mint hogy (emberi kifejezéssel élve) Ő mindig önmagánál volt. Öntudatát és lelkének mennyei, lehető legtökéletesebb egyensúlyát soha, a legcsekélyebb mértékben sem veszítette el. Amit megszenvedett, azt azért szenvedte meg, mert önként és angyali nyugalommal vállalta azt. Ahogy a leprásnak azt mondta, hogy „Akarom, tisztulj meg!”, az inaszakadtnak pedig, hogy „megbocsáttattak a bűneid”, a századosnak, hogy „megyek és meggyógyítom őt”, Lázárról pedig, hogy „felébresztem őt álmából”, úgy mondta azt is, hogy „szenvedni fogok”, és úgy lett. Lélekjelenléte bizonyítja, hogy mennyire Ura volt önmagának. A zárakat és reteszeket a megfelelő pillanatban kinyitva, a kapukat szélesre tárta, hogy a lelki gyötrelmek áradata a maga teljességében zúduljon Rá. Ezt mondja Róla Szent Márk, akiről pedig úgy tudjuk, hogy evangéliumát a Szent Pétertől, vagyis a történetekkor jelen lévő három tanú egyikétől hallottak alapján írta: „Odaértek” – mondja – „a majorba, amelyet Getszemáninak hívnak. Akkor azt mondta tanítványainak «Üljetek le itt, amíg imádkozom.» Maga mellé vette Pétert, Jakabot és Jánost, és elkezdett remegni és gyötrődni”. Látjátok, milyen eltökélten cselekszik: odaér egy bizonyos helyre, ahol emberi lelkét egyetlen parancsszavával megfosztja saját istenségének támaszától, hogy egy csapásra rátörjön a csüggedés, a rémület és a bánat. Ugyanazzal a határozottsággal lép fel lelki haláltusájának vérpadjára, ahogy ott testi kínokkal nézhetne szembe, ha máglyára vetnék, vagy kerékbe törnék. Ez hát a helyzet, testvéreim, így könnyen beláthatjátok, nincs értelme azt mondani, hogy az Ő megpróbáltatásait enyhíthette az ártatlanság tudata és a végső győzelem elővételezése, mert az Ő megpróbáltatásainak lényegéhez tartozott a vigasztalásra okot adó meggyőződéséről és várakozásáról való, teljes lemondás. Akaratának ugyanaz a döntése, mellyel bárminemű lelki gyötrelmek számára egyáltalában esélyt adott, minden létező gyötrelmekre vonatkozott. Benne nem csaptak össze kívülről érkező indítékok és elképzelések, hanem minden egy belső elhatározásból fakadt. Ahogy a kellő önuralommal rendelkező ember is képes a saját gondolatait irányítani, úgy mennyivel inkább tudhatta Ő a vigasztalást magától önként megtagadni, és a keserűséget maradéktalanul elfogadni. Emberi lelke abban a pillanatban nem a jövővel volt elfoglalva, hanem a jelenben Rá nehezedező teherrel, amelyet itt a földön hordozni eredendő szándéka volt.

És hát akkor, testvéreim, mit is kellett eltűrnie, mikor az elrendelt gyötrelmet saját lelkére rászabadította? Ó, jaj! Mindazt el kellett szenvednie, ami bennünket elkísér, s amit mi jól ismerünk, de Számára az kimondhatatlan gyötrelme volt. Neki azt kellett elviselnie, ami számunkra semmiség, oly természetes, hogy tárt karokkal fogadjuk, föl sem fogva a következményeit, de ami Számára dögszagú volt és halálos méreg: Neki, testvéreim, a bűnnek, a ti bűneiteknek és az egész világ bűneinek a súlyát kellett viselnie. A bűn nekünk csekélység, alig törődünk vele, nem is értjük, hogy a Teremtő miért tekinti súlyosnak, még elképzelni sem tudjuk, hogy megtorlást igényelne, és mikor evilágon is büntetés jár érte, akkor azt igyekszünk elkerülni, vagy nem is gondolunk rá. De gondoljuk csak meg, mi is a bűn voltaképpen! Isten elleni lázadás, hitszegő cselekedet, amely az Uralkodó hatalma és léte ellen irányul, olyasmi, ami – hogy erős hasonlattal éljek – ha lehetséges lenne, hogy a világ Isteni Kormányzója megszűnjön létezni, hát elégséges lenne ahhoz, hogy ez megtörténjék. A bűn a Legszentebb halálos ellensége, úgy, hogy nem férhetnek meg egy csárdában, és ahogy a Legszentebb elűzi jelenlétéből a külső sötétségbe, úgy, ha Isten lehetne kevesebb, mint Isten, a bűn lenne az, aminek hatalma lenne arra, hogy kisebbítse. És itt, testvéreim, vegyétek észre, hogy ha egyszer a Mindenható Szeretet testet öltve a teremtett rendbe lépett, és törvényeinek alávetette Magát, akkor a jó és igaz ellensége is azonnal megragadta az alkalmat arra, hogy lecsapjon arra a fölvetett testre, belekapaszkodjon, és gyötörje mindhalálig. A farizeusok irigysége, Júdás árulása és a nép örültsége csak eszközei vagy megnyilvánulásai voltak annak a gyűlöletnek, amely a bűnt az Örök Tisztasággal szemben azonnal eltöltötte, mihelyst számára Az – Önmagát az ember iránti, végtelen irgalma folytán – elérhetővé tette. Annak Isteni Felségét a bűn persze nem érthette el, de megtámadhatta Őt ott, ahol Önmagát támadhatóvá tette, vagyis emberségének közegében. És az eredmény, a megtestesült Isten halála arra tanít, testvéreim, hogy mi is a bűn önmagában, és mi volt az, ami az Ő emberi természetére sújtott abban a súlyos órában, mikor Ő megengedte, hogy azt a természetét a pusztaság előérzet is eltöltse félelemmel és rettegéssel. Akkor tehát, abban a legszörnyűbb órában ott térdelt a világ Megváltója, istenségének védőpajzsát letéve, hívó szavára váró angyalainak vonakodó seregét elbocsátva, és kitárt karokkal oda tartotta minden bűntől csupasz mellét a Rá támadó ellenségnek – ellenségének, akinek lehelete is pusztító kór, és ölése haláltusa. Ott térdelt, mozdulatlanul és némán, míg az aljas és iszonyatos szörnyeteg az emberi gazság minden szégyenétől és gyalázatától mocskos lepelbe burkolta lelkét, hogy az tapadjon oda a szíve fölé, és a szenny hatoljon be tudatába, furakodjon be elméjének minden érzékeny pórusába, és erkölcsi leprával fertőzze, míg csaknem annak érzi magát, ami Ő valójában nem lehet soha, s amivé ellensége Őt tenni hasztalan szerette volna. Ó, borzalom! Mikor nem ismert Önmagára, és úgy érezte magát, mint bármelyik alávaló és hitvány bűnös, mert homlokát kiverte a romlás véres verejtéke, mely szakadt róla, és végig csurgott a testén, egészen köntösének szegélyéig! Ó, borzalom! Mikor úgy kellett éreznie, mintha keze és lába, ajka, szíve a Gonosz testrészei lennének, és nem Istené! Ez a két, egykor ártatlan, de most tízezer véres gaztettől vöröslő kéz lenne az Isten Szeplőtelen Báránjának keze? Ez a két – imádságok, könyörgések és áldások helyett szitkokat szóró, istenkáromlástól és ördögi tanoktól eltorzult – ajak lenne az Ő ajka? És ezek az Ő szemei, melyeket megszenteltség telenít a bálványok igézete, meg az a sok csúf káprázat, amelyekért az ember elhagyta imádandó Teremtőjét? Fülében dárídó és acsarkodás lármája zúg, szíve megfagy a kapzsiságtól, kegyetlenségtől és hűtlenségtől. Emlékezetét terheli a bűnbeesés óta a világ minden táján elkövetett, valamennyi bűn: a hajdani óriások gögje, az öt város bujasága, Egyiptom megátalkodottsága, Babel becsvágya és Izrael gúnyos hálátlansága. Jaj, ki ne ismerné a gyötrelmeit egy-egy olyan, kísértő gondolatnak, amelyik minden elutasítás ellenére, újra meg újra visszatér, hogy ha már el nem csábíthat, hát háborgasson. Vagy azt az érzést, mikor valami undorító és émelyítő kényszer telepszik rá a képzeletre, vagy azt a fajta, akarva-akaratlanul hordozott, rossz emléket, amelytől hasztalan szeretnénk egyszer s

mindenkorra megszabadulni. Ilyen és hasonló ellenségek hada vesz körül Téged, Áldott Úr, milliósámra jönnek, seregestül, akár a sáskák vagy a gyapjaslepke hernyói, vagy a fáraó ellen küldött dögvész, legyek és békák. Ott nyüzsög körülötted az élők és a holtak, a még meg sem születettek, a kárhozottak és az üdvözültek, a Te néped és az idegenek, a bűnösök és a szentek minden bűne. Ott vannak a számodra legkedvesebbek is, a te szentjeid és a Te választottaid, a Te három apostolod, Péter, Jakab és János is, de nem mint vigasztalók, hanem mint vádlók, mint Jób barátai, „port szórván az ég felé”, és átkokat a Te fejedre. Ott vannak mind, egy kivételével. Egy valaki nincs közöttük, egyetlenegy, aki nem érintett a bűnben, mert Téged csak ő vigasztalhatja, és ezért nincs jelen. Ő ott lesz majd kereszted közelében, de itt, a kertben el van szakítva Tőled. Ő egész életében társad és meghitt bizalmasod volt, aki harminc éven át tiszta, szent gondolatokat cserélt, és együtt elmélkedett Veled, de ártatlan füle meg nem hallhatná, és szeplőtelen szíve be nem fogadhatná azt a rémképet, ami most Téged kísért. Ezt a terhet csak Isten viselheti. Szentjeid beszámolnak arról, hogy olykor a Te arcod fényéhez képest bűnnek – nem halálos, csak bocsánatos bűnnek – a látványát tártad szemük elé, s már az a pusztá látvány is földre sújtotta, és megölte volna őket, ha rögtön el nem takarod előlük. Isten Anyja a maga szentségében, sőt éppen amiatt nem viselhetne el egyetlenegy sem azok közül a sátánfajzatok közül, amelyek most körülötted nyüzsögnek. Ez a világ hosszú története, amelynek súlya alatt csak Isten nem roppan össze. Elvett remények, megszegett eskük, kioltott fények, kigúnyolt intelmek, elszalasztott alkalmak, becsapott ártatlanok, konok ifjak, legyöngült öregek, visszaeső bűnösök, legyőzött igazak. Zavaros tévhit, pusztító szenvedélyek, dölyfös kevélység, a szokás hatalma, a lelkiismeret furdalása, nyomasztó gondterheltség, emésztő szégyenérzet, keserves csalódottság és végső kétségbeesés, megannyi kegyetlen és szálnalmas látvány, megannyi szívszorító, fölháborító, gyűlöletes, örjítő kép. Sőt, a kisírt szemek, az eltorzult ajkak, a szégyenpírtól vöröslő arcok, a gonosz készséges szolgálóinak sötét tekintete, most mindez ott van Előtte, Körülötte és Benne. Vele van a helyett a kimondhatatlan békesség helyett, amely emberi lelkét fogantatásának pillanatától fogva betöltötte. Rátör mindez, mi minden, csak nem a sajátja, és Ő úgy kiált Atyjához, mintha a tettes volna, és nem az áldozat. Haláltusája büntudattal és lelkiismeret-furdalással terhes. Bűnbánatot tart, és szentgyónást végez, megbánást tanúsít, mégpedig végtelenül őszintébbet, mint az összes szent és minden bűnbánó együttvéve, mert Ő az Egyetlen Valódi Áldozat, az értünk nyújtott egyedüli Elégtétel, az igazi Bűnbánó, aki minden, csak nem bűnös. Kimerülten emelkedik fel a földről, és fordul szembe az áruló sötét árnyékként közeledő bandájával. Szembe fordul, és lám, a köntösét és a lábnyomát vér borítja. Honnan jönnek a Bárány szenvedésének ezek az első zsengei? Katonakorbács még nem érintette vállát, a hóhér szögei sem kezét és lábát. Testvéreim, az Ő idejét megelőzve ontott itt vért, igen, és haláltusáját vívó emberi lelke volt az, mely átszakítva testének vázát, kiontotta azt. Szünetese belülről indult. Az a meggyötört Szív, a gyöngédség és szeretet székhelye végül a természetét meghaladó hévvel kezdett el verni, „a nagy mélység alapjai megrendültek”, a vörös folyamok bőséges áradata átszakította az erek csatornáit, és a bőr pórusain áttörve, sűrű harmatként gyöngyözött egész testén, majd súlyos cseppekben gördült végig rajta, és átázta a földet.

Azt mondta: „Szomorú az én lelkem mindhalálig”. A bennünket most fenyegető vég mint pusztító kór állítólag a halállal kezdődik, amin az értendő, hogy nincsenek válságos szakaszai vagy pillanatai, hogy mikor eljön az ideje, akkor fölhagyhatunk minden reménnyel, s hogy ami lefolyásának látszik, az már csak a haláltusa és az oszlásnak indulás folyamata. Az értünk hozott Engesztelő Áldozat viszont – egy sokkal tágabb értelemben – ezzel a lelki tusával kezdődött, és Ő csak azért nem halt bele, mert Mindenható Akaratából nem hasadt meg a szíve, sem a Lelke nem hagyta el a Testét, míg a Kereszten nem szenvedett.

Ekkor még nem ürítette ki azt a poharat, amelytől természetes erőtlensége először visszariadt. A fogság és a vád, az ökölcseppek és a börtön, a tárgyalás és a kigúnyolás, a

meghurcoltatás és a korbácsütések, a töviskorona és a Kálváriára haladó, lassú menet, a keresztre feszítéssel együtt még hátra volt. Egy éjszaka és egy nappal lassú óráinak kellett még eltelniük, mielőtt eljött a vég, és az áldozat beteljesedett.

Aztán, mikor eljött a pillanat, és Ő úgy rendelkezett, akkor a szenvedése, mely a lelkében kezdődött, ott is ért véget. Nem testi kimerültség vagy testi fájdalom végzett Vele, hanem saját akaratából meggyötört Szíve szakadt meg, és Ő Lelkét Atyjának kezébe ajánlotta.

„Ó, Jézus Szíve, ki Magad vagy a Szeretet, ezeket az alázatos könyörgéseket ajánlom föl Neked önmagamért és mindazokért, akik a Te imádásodra lélekben egyesülnek velem. Ó, legkedvesebb Jézus legszentebb Szíve! Engedd, hogy én, nyomorult bűnös megújítsam és Neked ajánljam föl ezeket a jámbor cselekedeteket és könyörgéseket önmagamért és mindazokért, akik a Te imádásodra hozzám társulnak, amíg csak bennem zeng a lélek, utolsó leheletemig. Neked ajánlom, ó Jézusom a Szent Egyházat, a Te drága jegyesedet és a mi Édesanyánkat, minden igaz lelket és szegény bűnöst, a szenvedőket, a haldoklókat és minden embert. A Te értük adott Véred ne ontassék hiába. Végezetül, kegyeskedj azzal enyhíteni a Tisztító tűzben égő lelkek kínját, különösen azokét, akik életük folyamán a Te imádásodnak ezt a szent buzgóságát gyakorolták.”

A test feltámadása

Bevezető

Meglepő, hogy a nagy igehirdető Newman a Lk 20,37-38-ban ugyanazt a jelentést fedezte fel, amelyet a legmodernebb szövegelemzés kimutatott, hogy tudniillik itt arról van szó: Ábrahám, Izsák és Jákob azért élnek és támadnak föl, mert Isten őket (és minden) személyes, örök, teremtő szeretettel szereti.

Newman abban is élen jár, ami a legújabb bibliai tudományok igen egyöntetű eredménye, hogy a test és a lélek szerintünk nem választhatók el úgy, amint azt a görög filozófia vagy a pogány vallások hiszik. Rámutat arra is, hogy a keresztény egész lénye (teste-lelke) a Szentlélek templomává lett avatva, és az Úr Jézus testéhez kapcsolódik, tehát az ő föltámadásának erői működnek benne.

Newman nem tagadja test és lélek megkülönböztetését, ám ez a megkülönböztetés nem jelenti azt, hogy az „egyik rész”, a szellemi halhatatlan, a „másik rész”, a test pedig pusztulásra ítélt. Remek sorokat olvashatunk a szentek és általában a megholtak testének tiszteletéről. Ha azonban a megholtak testét ilyen tisztelet illeti, mennyire kellene tisztelnünk és minden szennytől megtisztítanunk saját testünket, hogy ne a bűn uralkodjék rajta.

Végül az Eucharisztia vételét (az áldozást) úgy ünnepli, mint a dicsőséges feltámadás belénk ültetett magját.

* * *

„Hogy pedig a halottak feltámadnak, azt Mózes is jelezte a csipkebokornál, amikor az. Urat «Ábrahám Istenének, Izsák Istenének és Jákob Istenének» mondta. Isten pedig nem a holtaké, hanem az élőké, hiszen mindenki érte él.”

[Lk 20,37-38]

Üdvözítőnknek ezek a szavai megmutatják, hogy a Szentírásban mennyivel több van, mint első pillantásra látszik. Isten, az égő csipkebokorból szólva Mózeshez, „Ábrahám Istenének” nevezte magát, Krisztustól pedig megtudhatjuk, hogy ez az egyszerű kijelentés azt az ígéretet tartalmazta, hogy Ábrahám föltámad a halottak közül. Valójában – ha szabad ilyet tisztelettel megállapítanunk – a Mindenható és Mindent Tudó Isten soha nem beszélhet a levegőbe. Ő mindennek a kezdetekor látja már a végét, és mindennek minden mással való összefüggését és kapcsolatát is érti. Minden szavával tanít, egyszerre sok mindenre van tekintettel, s bár ritkán adatik meg nekünk, hogy mindennek az értelmét fölfogjuk, képzeletünket pedig nem engedhetjük egészen szabadjára, ami tudunkra adatik, és elménkbe fér, azt mindig hálás szívvel kell fogadnunk. Ha jól megfigyeljük Krisztus szavait, megdöbbenve fogjuk tapasztalni, hogy amit mond, az mindig gyümölcsöző, és sok mindenre utal. Ezt szem előtt is kell tartanunk, valahányszor a Szentírást olvassuk, mert ez megóvhat attól, hogy áltassuk önmagunkat, hogy öntelt módon kritikus szemmel olvassuk azt, vagy hogy már ne is olvassuk, mintha már mindent kiolvastunk volna belőle, amit csak lehet. Nos, vegyük szépen sorra, hogy a textus milyen értelemben tartalmazza a föltámadás ígéretét, és mi mennyiben okulhatunk abból, ha ezt tudjuk.

Amikor Isten kijelentette, hogy Ő Ábrahám, Izsák és Jákob Istene, akkor arra utalt, hogy ezek a szent pátriárkák még élnek, bár többé nem láthatók a földön. Ez talán első pillantásra is nyilvánvaló, de fölmerülhet a kérdés, hogy a textus vajon igazolja-e testben való létüket,

hiszen a Kivonulás könyve abban az esetben is joggal nevezhetné őket Isten szolgálóinak, ha akkor már csupán a lelkük élt volna. Ezen érdemes elgondolkodni. Mert a mi Áldott Urunk mintha arra utalt volna, hogy Ábrahám teste bizonyos értelemben még élőknek tekinthető, mint feltámadásának biztosítéka, jóllehet a szó közönséges értelmében már halott. A kijelentés értelme az, hogy Ábrahám majd föltámad a halottak közül, mert valójában még életben van. A sír épp oly kevésbé tarthatja végleg hatalmában, ahogy az alvás sem feltétlenül akadály a ébredésnek. Ábrahám haló poraiban is él, bár onnan még nem támadt föl, de él, mert Isten szentjei akkor is élnek, ha látszólag elporladnak.

Látszólag ellentmondás azt mondani, hogy testünk még holtában is él, de miután a mi Urunk mintha bátorítana, hogy ezt mondjuk, bármennyire is furcsa mondás, én mondom, mert okulhatunk belőle. Saját testünkről hajlamosak vagyunk úgy nyilatkozni, mintha tudnánk, hogy valójában mi is, pedig csak annyit tudunk, amennyit látunk belőle. Láthatóan növekszik, beérik, aztán leépül, de végül is nem tudunk erről többet, mint amennyit érzékelünk, és ez a törékeny váz minden bizonnyal sok mindent rejt a szemünk előtt, ami Isten számára nem láthatatlan. Közvetlen ismereteket nem a test létezésének lényegéről, csak annak járulékaikról szerezhetünk. Továbbá, hajlamosak vagyunk testről és lélekről beszélni, mintha meg tudnánk különböztetni őket, és sokat tudnánk róluk, ám jobbára csak üres szavakat ismételtünk. A megkülönböztetés persze hasznos, és a Szentírás is él vele, de az Evangélium végeredményben úgy beszél a mi természetünkről, mint ami vallásos értelemben egy. Test és lélek egyetlen embert alkot, aki egyszer születik, és soha meg nem hal. Az ókori bölcselők úgy gondolták, hogy a lélek talán valóban örökké él, de a test a halálban elpusztul. Krisztus viszont mást mond nekünk: azt, hogy a test örökké él. A textusban mintha azt közölné, hogy a test ténylegesen sohasem hal meg, hogy a mi szemünk előtt ugyan eltűnik az, aminek a látványát megszoktuk, de hogy Isten még látja annak az elemeit, amelyek érzékeink számára rejtve vannak.

Isten kegyeskedik Önmagát *Ábrahám Istenének* nevezni. Nem azt mondta, hogy Ábrahám lelkének Istene, hanem egyszerűen csak Ábrahámé. Ábrahámot megáldotta, és örök életet adott neki, nemcsak a lelkének a teste nélkül, hanem Ábrahámnak mint egyetlen embernek. És ugyanígy Ő a mi Istenünk, nem téve különbséget aközött, amit testi és amit lelki természetünkért tesz. Ezek csak üres szavak, mert mindegyikünk egyetlen valakinek érzi magát, és ez az egyetlen lény az, aki minden lényeges és járulékos részével együtt örökké él. Ezt még világosabban fogjuk látni, ha tekintetbe vesszük azt, amit Üdvözítőnk az Ő Vacsorájának áldott Szentségéről mond. Azt mondja, hogy a saját testét adja eledelül. Miképpen történik ez? Nem tudjuk. Mindenesetre kenyér és bor színében kapjuk, de hogy a konzekrált kenyér milyen értelemben az Ő teste, azt nem hozta tudomásunkra, és azt nem is firtathatjuk. Azt mondhatjuk, hogy *szellemileg, szentségi értelemben, mennyei módon*, de ennek az a szerepe, hogy ne *testies, hanem* vallásos fogalmakat alkossunk róla. Amit feltétlenül ismernünk kell, az a *hatás*, amelyet ez az áldott eledel gyakorol ránk, amikor magunkhoz vesszük. Figyeljük hát meg jól, hogy Üdvözítőnk mit mond erről: „Ha nem eszitek az Emberfia testét, és nem isszátok az ő véré, nem lesz élet tibennetek. De aki eszi az én testemet, és issza az én vére, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon.” [Jn 6,53-54] Itt sincs megkülönböztetés test és lélek között. Krisztus áldott Vacsorája számunkra étel, *bármik* is vagyunk, testestül-lelkestül, mindenestül. Az bennünk örök élet magva, a halhatatlanság eledele, hogy „megőrizze testünket és lelkünket az örök életre”. A tiltott gyümölcs Ádám számára halálos volt, ez viszont az a gyümölcs, amely örök életet ad. A kenyér ebben az *időleges* életben tart, a konzekrált kenyér azonban testnek és léleknek egyaránt *örök* életerőt ad. Ki maradhatna meg ebben a látható létben földi táplálék nélkül? Az Úr Vacsorája ugyanilyen általános értelemben „*eszköze*” annak, hogy örökké éljünk. Ha nem élünk vele, akkor épp olyan oktalanság örök életről ábrándozni, mint arról, hogy időleges létünk étel és ital nélkül fenntartható. Isten akaratából valóban „nemcsak kenyérral” élünk, de

az életfenntartásunk *közönséges* eszköze, melyet Ő arra rendelt. Halhatatlanságunkat Ő a keresztény szentségek nélkül is biztosíthatja, ahogy azt megtette Ábrahám és más, ószövetségi szentek esetében, de az Evangélium rendjében ezek annak az Ő akaratóból, általa rendelt *eszközei*. A szent kenyeret fogyasztva, testünk megszentelődik, s már nem a miénk, hanem Krisztusé, azonosul azzal a testtel, mely nem látott romlást, a Szentlélek lakhelyévé válik, halhatatlanná, és csak látszólag, ideiglenesen hal meg, de fölserken majd álmából, és Vele együtt uralkodik mindörökké.

Ebből a tanításból egyértelmű következtetést lehet levonni. A pogány bölcselők körében, mint mondtam, a halandó testről szokás volt lekicsinylően és megvetően nyilatkozni, mert nem tehettek mást. Azt nem igazán tudhatták valódi énjük részének tekinteni, és azt képzelték, hogy nélküle jobb állapotban lennének. Sőt, azt saját bűnös voltuk okának tekintették, mintha az emberi lélek tiszta lenne, csak az anyagi természetű test lenne olyan otromba, hogy a lelket is eltorzítja. Mi viszont megismertük azt az igazságot, hogy a bűn *lelki* betegségünk, a sajátunk, vagyis az egész lényünk, nemcsak a testünk, hanem a testünk és a lelkünk is természeténél fogva romlott, ám Krisztus ezt a bűnös testet és lelket együtt, mindenestül váltotta és tisztította meg. Következésképp *ők* a halálhoz olyan reményeket fűztek, hogy akkor testüktől megszabadulnak. Magukat bűnösnek érezvén, de nem tudván, hogy miért, a saját testüket vádolták, és rossz adottságaikat fölismerve, úgy gondolták, hogy a halál ezen a helyzeten csak javíthat. Nem mintha reményüket egy Istenhez és Atyához való visszatéréshez fűzték volna, de azt gondolták, hogy a földtől elszakadva talán képesek lesznek azt tenni, amit szeretnének. Testük szentségházának ezzel a lebecsülésével összhangban volt, hogy szeretteik holttestét nem eltemették, mint mi, hanem elégették, a tűz martalékává téve, mintha csak értéktelen csomagolóanyaga lenne annak, ami bennük érték, és még a földet is fölöslegesen terhelné meg. Az Evangélium dicsőséges világossága bennünket egészen más szellemben tanít. Testünk majd föltámadva, örökké élni fog, ezért nem bánhatunk vele tiszteletlenül. Hogy miként fog majd föltámadni, azt nem tudjuk, de ha hiszünk a Szentírásnak, akkor a lélektől elvált test majd ismét életre kel. Vannak olyan, kizárólag a hitünkhöz címzett igazságok, amelyekkel az értelem nem tud mit kezdeni, mert „Isten erejéről” (Meváltónk szavaival) túlságosan is keveset tudunk ahhoz, hogy azt egyáltalán *értelmezhetnénk*. Ilyen igazság például Krisztusnak az Oltáriszentségben való jelenléte. *Tudjuk*, hogy az Ő Testét esszük és az Ő Véréét isszuk, de bölcsen tesszük, ha nem kíváncsiskodunk, hogy ez miképpen lehetséges, ha gondolatainkat nem engedjük szabadjára, hanem csak vesszük, esszük, és ennek hasznát látjuk. Ez a megígért áldásban való részesülés titka. Hasonlóképp, a holtak föltámadásával kapcsolatos érvelés alapja és eszközei sincsenek birtokunkban. Nem tudjuk meghatározni, hogy föltámadt testünk pontosan milyen értelemben lesz ugyanaz, mint a jelenlegi, de nem vallhatjuk kárát, ha Isten kinyilatkoztatását egyszerűen elfogadjuk, és ahhoz tartjuk magunkat. Ebben a vigaszt nyújtó igazságban való hit vezérli a keresztények egyházát, mikor a sírhant hajdani megvetése helyett megszenteli azt a földet, amely az alvó szentek tetemét befogadja. Eltávozott szeretteinket megfontoltan helyezük nyugalomba, abban a hitben, hogy aki egykor közöttünk élt, és akit nem szüntünk meg szeretni, vagy emlékezni rá, annak megjelölt nyughelyét Isten pecsételi le, és angyalaival Ő őrizteti. Angyalai biztonságosan őrzik az Ő szolgáinak testét, és Mihály Arkangyal sem tekinti méltóságán alulinak, hogy a gonosz erővel szemben védelmezze őket. Különösképpen azokat, akik Mózeshez hasonlóan „a pusztába vezettetek”, akiket kötelességük veszélybe sodort, és szenvedés lett az osztályrészük, és akik erőszakos halállal haltak. Aki evett abból a romolhatatlan kenyérből, az biztonsággal őriztetik az utolsó napig. Nem mindenkit sikerül méltóképpen eltemetni. Van, aki a harctéren, a tengeren, idegen földön vagy az őskeresztényekhez hasonlóan üldözőinek esik áldozatul. Szörnyű kínzások vagy vadállatok becsteleníthetik meg azok szent testét, akik Krisztusból táplálkoznak, és betegségek pusztíthatják. Ez mind a Sátán műve, Krisztustól elszenvedett veresége következtében

tomboló dühe. Erőnkhez mérten mégis mérsékelhetjük ezeket az Ellenségünkötől elszenvedett sérelmeket, ha tisztelettel és kegyelettel tekintünk mindazokra a testi templomokra, melyekben Krisztus lakik. És mennyire félelemmel telt tiszteletet parancsol az a Templom, amelyben és amely körül halottak nyugszanak! Valóban szent hely az, ahol Isten már olyan hosszú ideje nyilatkozik meg szolgálói előtt, de még inkább az, ha ott nyugszanak azok a szolgálói is, akik emberemlékezet óta ott szolgálnak Neki. Gondoljunk arra, hogy a por körülöttünk egyszer majd megelevenedik! Talán mi már nem fogjuk látni, mert nem leszünk az akkor élők sorában, és máshol leszünk eltemetve, valahol messze keleten vagy nyugaton, és ott részesülünk abban a rendkívüli kegyelemben, hogy örök életre támadhatunk föl, de mivel Isten szava szent, az elvetett mag kikel, majd rög rög hátán, por és hamu is megdicsőül, az élet pedig az élő Istenhez válik hasonlóvá, a lélek tökéletessé tett, valóban romolhatatlan képmásává. Az itt alvó szentek itt is fognak föltámadni. És ha a föld nagyjából ilyen marad, nagyszerű látvány lesz majd egy keresztény ország, ahol a szent helyek ontani fogják az ott nemzedékeken át kitartó híveket, akik a hosszú éjszakában virrasztva várták Krisztus csodálatos eljövételét. [2Kor 3,18; 1Kor 15,42-57; Fil 3,21; Lk 12,35-40] S ha ez így lesz, akkor micsoda áhítatba merülve lépünk majd be a templomokba! Isten valóban mindenütt jelen van, Angyalai pedig föl s alá járnak, mégis lehet-e alkalmasabb színtere az emberről való, kegyes gondoskodásuknak, mint ahol jó emberek nyugszanak? A Szentáldozás szertartása Istent együtt dicsőíti az Angyalokkal és a főangyalokkal, az egész mennyei udvartartással. S ennek minden bizonyal gazdagabb jelentéstartalma van, mintsem álmodni mernénk. Micsoda „félelmetes” helynek találnánk azt, ha szemeink Elizeus szolgájához hasonlóan megnyílnának! „Ez az Isten háza, s kapuja a mennynek”.

Másrészt, ha a megholt keresztényeket ekkora tisztelet illeti meg, akkor az élőket még inkább, hiszen ők *azért* nyugodhatnak kegyelmi állapotban, mert élökként jutottak el oda. Aki a saját testét nem tiszteli Isten szent adományaként, az tisztelheti ugyan a halottakat, de csak merő babonáságból, és nem a jámborság kegyes megnyilvánulásaként. A szent helyek tisztelete (bármennyire is dicséretes) mit sem használ annak, aki *önmagát* nem tiszteli. Gondoljunk csak meg, mit jelent Krisztus Testét és Véréát magunkhoz venni! Egyházunk nyelvén azért könyörgünk Istenhez, hogy „bűnös testünket tisztítsa meg az Ő teste által”, a Szentírás pedig azt ígéri nekünk, hogy testünk a *Szentlélek templomává* lesz. Mennyire meg kellene hát tanulnunk megtisztítani testünket minden bűntől, hogy az Krisztus igazi tagjává legyen! Tudjuk, hogy aki méltatlanul vesz részt az Úr Vacsoráján, az halálos veszélybe sodorja önmagát. Vajon csodálkozhatunk-e ezen, ha fölmérjük annak a bűnnek a súlyát, hogy azt a Vacsorát egy szándékos engedetlenséggel bemocskolt testben fogadjuk? Mindazt, ami foltot ejt azon – legyen az gátlástalanság vagy más véték, minden, ami helytelen, minden, ami tiszteletlen Vele szemben, aki testünket drága áron váltotta meg – félre kell tennünk. Hallgassunk Szent Pál szavaira: „Krisztus, miután feltámadt halottaiból, már nem hal meg... Ti is úgy tekintsetek tehát magatokat, hogy meghaltatok a bűnnek... Ne uralkodjék tehát a bűn halandó testetekben, ne engedelmessédjétek kívánságainak.” [Róm 6,9-12] „Ha annak Lelke lakik bennetek, aki feltámasztotta Jézust halottaiból, akkor Ő, aki feltámasztotta Jézus Krisztust halottaiból, életre kelti halandó testeteket is a bennetek lakó Lelke által... ha a Lélekkel megöliték a test cselekedeteit, élni fogtok.” [Róm 8,11.13]

Ezért hát működjétek együtt Istennel, testvéreim, megváltástok művében! Míg Ő táplál benneteket, készüljétek a mennyei lakomára, „különböztessétek meg az Úr testét”, amikor részesülhettek belőle, és utána is kincsként őrizzétek. Ültessétek el magatokban évről évre az életnek ezt a magját, és higgyétek, hogy egy nap gyümölcsöt hoz! „Higgyétek, hogy elnyeritek, és meglesz nektek.” [Mk 11,24] Valóban dicsőséges lesz a Feltámadás tavasza, mikor mindaz, ami elszáradtnak és hervadtnak látszott, virágba borul. Megadatik a Libanon dicsősége, a Kármel és a Sáron tökéletessége, tövis helyett a fenyő, tüskebokor helyett a mirtusz, és a hegyek meg a dombok majd énekszótól visszhangoznak. Ki akarhatna

kimaradni majd abból a társaságból? Akkor majd szerencsétlennek látszik az, aki most ideig-óráig élvezzi a bűn gyönyöreit. Szerencsétlennek, aki a saját önös akaratát követi ahelyett, hogy hitben járna, aki most rest ahelyett, hogy igyekezne szolgálni Istent, aki a világi hívságokat hajszolja, vagy aki gúnyt űz a vallásból, vagy aki megengedi magának a felismert bűnt, aki haragot tart, vagy rosszmájú, vagy büszke, vagy kapzsi, aki nem törekszik folytonosan arra, hogy jobb és szentebb legyen, aki nem meri megvallani keresztény voltát, és fölvéve keresztjét, követni Krisztust. Tegyen a jóságos Úr mindannyiunkat készségessé arra, hogy kövessük Őt! Ébressze föl a szendergőket, és támassza fel őket új életre itt, hogy majd örökölhessék az Ő örök királyságát a másvilágon!

1832. április 22.

A feltámadás tanúi

Bevezető

Newman ismeri a keresztény ember mindenkori kérdéseit. Ezekre a kérdésekre lehet felületes választ adni, ami nem sokat segít, és lehet zseniális, mélységes választ adni, ha azt az Evangéliumban keressük, mint Newman.

Az ebben a beszédben fölvetődő kérdés: Urunk miért nem a tömegeknek jelent meg feltámadása után, hiszen sokkal nagyobb sikere lehetett volna? Newman rövid válasza: mert országa nem e világból való. A tömegekre az evilági hatalom épít. Jézus személyes meggyőződést igényel, mert ez válik üdvösségünkre. Nem ítéletre jött, hogy színvallásra kényszerítsen, annak majd az utolsó napon jön el az ideje. Most megtérésre hív.

Az első, gyors válasz után még négy választ ad.

1. Ha nagy nyilvánosság előtt jelent volna meg negyven napon keresztül, óriási szenzációt keltett volna, de nagyobb eredménye nem lett volna, mint halála előtti működésének, amikor sokakat meggyógyított és halottakat támasztott föl.

Mennybemenetele után ugyanúgy üldözték volna tanítványait, mint ahogy neki is a hozsannázás után „feszítsd meg”-et kiáltottak. Ez a tömeg lélektanából következik.

2. Az evangélium elterjesztésének úgynevezett „eszközei” csak kevesek lehetnek, elsősorban azok, akik halála előtt is ismerték, mert lényeges az azonosítás. Ha olyanoknak is megjelenik, akik azelőtt nem látták, akkor azok szellemnek nevezhetnék. Inkább feltételeznék, hogy szellem jelenik meg nekik, mint azt, hogy akit a rómaiak kereszten kivégeztek, az most feltámadt, és él.

3. Egyébként is az emberi történelem egyik alaptörvénye, hogy minden nagy vállalkozást kevesek visznek végbe. Isten az üdvösségtörténetben is kevesek által cselekszik a többség javára, és embereket használ föl isteni műve beteljesítéséhez. (A II. vatikáni zsinat Dei Verbum kezdetű konstitúciójában található megállapítás összefoglalja Newman eddigi mondanivalóját: „Isten az emberekhez emberek által akart szólni.”)

4. Ha a tanúknak olyanoknak kellett lenniük, akik szerették és követték az Igazságot, akkor a választék nem lehetett nagy. Idéz egy mondást Newman: „ami sok, az rossz”. Sokakat, mindenkit hív Krisztus, de tény, hogy kevesek térnek meg.

Vigyázzunk, figyelmeztet végül Newman, hogy miközben minket ugyanarra a tanúságra hív Krisztus, mint az első nemzedéket, ki ne maradjunk a választottak számából. Félelemmel kell művelni üdvösségünket, és bízni abban az Úrban, aki minket feltámadása tanúivá választott az Egyház nemzedékei sorában.

* * *

„De Isten harmadnapon feltámasztotta, s megadta neki, hogy megjelenjen, nem az egész népnek, hanem Isten által előre kijelölt tanúknak, minékünk, akik ettünk és ittunk vele, miután halottaiból feltámadt.”
[ApCsel 10, 40-41]

Várható lett volna, hogy Üdvözítőnk feltámadása után rengeteg embernek mutatja meg magát, és főleg azoknak, akik keresztre feszítették. A történekről való beszámolókból azonban tudjuk, hogy ennek éppen az ellenkezője történt: csak néhány kiválasztott tanúnak mutatta meg magát, főként legközelebbi barátainak, ahogy a textusban ezt Szent Péter állítja.

Ez első pillantásra furesának látszik. Krisztus feltámadását hajlamosak vagyunk dicsőségének olyan látványos megnyilvánulásaként elképzelni, mint amilyenekkel Isten a zsidókat Mózes idejében kitüntette, és alkalmasint arról ábrándozni, hogy az általános diadalmámban gyilkosai mennyire megzavarodtak és megrémültek volna, ha Magát élve nekik megmutatta volna. Csakhogy akkor Krisztus országa *evilágból* való lenne, de nem az, és akkor Krisztus a világot megítélni jött volna, de az ítéletre csak az utolsó napon kerül majd sor, mikor a gonoszok majd valóban „látni fogják Őt, akit általdöfték.”

Ám még ha el is tekintünk Krisztus Országának attól a szellemi természetétől, amely közvetlen oka lehetett annak, hogy Krisztus feltámadása után Önmagát nem minden zsidónak mutatta meg, egészen más, ugyancsak tanulságos okok is közrejátszhattak, és ezek egyikére szeretnék rámutatni.

A kérdés az: „Üdvözítőnk feltámadása után miért nem mutatta meg Önmagát mindenkinek, miért csak Isten által kiválasztott tanúknak?” Válaszom pedig így szól: „Azért, mert ez volt a leghatékonyabb módja annak, hogy tanítását a világban elterjessze.”

Feltámadása után azt mondta tanítványainak: „Menjetek tehát, és tegyetek tanítvánnyá minden népet.” [Mt 28,19] Ez volt az ő különleges megbízatásuk. Ha tehát föltételezzük, hogy sokak helyett kevesek előtt történt megmutatkozása jobban szolgálta legfőbb célját, az Evangélium hirdetését, akkor ez éppen elégséges magyarázat arra, hogy miért döntött így, és csak hálával fogadhatjuk rendelkezését olyannak, amilyenek adta.

1. Gondoljuk csak meg, milyen hatást válthatott volna ki az, ha föltámadása nagyobb nyilvánosságot kap. Tételezzük csak fel, hogy Üdvözítőnk ugyanúgy lépett volna fel, nyilvánosan, mint szenvedése előtt, tanított volna a Templomban és a város utcáin, járta volna az országot apostolaival, és tömegek követték volna, hogy lássák a csodákat, amelyeket tesz. Mi lett volna mindennek a következménye? Persze, hogy ugyanaz, ami már korábban is volt. A tömeget a korábbi csodák sem hatékonyan érintették, és semmi kétség, hogy ez a csoda is végső soron lepergett volna róluk, vagy még rontott is volna rajtuk. Lehet, hogy akkor a korábbiaknál még jobban csodálkoztak volna, de meddig tartott volna ez a csodálkozás? Mikor a bénát egyetlen szavával meggyógyította, a sokaság elámult, és dicsőítette Istent, eltelve félelemmel, mondván: „Ma csodálatos dolgokat láttunk.” [Lk 5,26] Ugyan mi többet is mondhattak és érezhettek volna ennél, amikor „valaki föltámadt a halottak közül?”. Valójában ez minden korban így van az emberek többségével: rájuk tör az ijedség, rájuk tör a megbánás, elfogja őket a buzgóság, jön a nagy elhatározás, aztán milyen gyorsan föllángolt, ugyanúgy már hamvába is holt. Az emberi természetről minden lepereg, ami fölkészületlenül éri, márpedig a többséggel rendszerint ez a helyzet. Akár a víz, egy szintre törekszik. Egyik nap hozsannát kiált, a másik nap „feszítsd meg”-et. És ha a mi Urunk megjelent volna előttük, miután megfeszítették, természetesen újra hozsannát kiáltottak volna, s miután mennybemenetelével eltűnt a szemük elől, híveit ugyanúgy üldözni kezdték volna. Ráadásul a Feltámadás csodája sokkal jobban ki volt téve a hitetlenek gáncsoskodásának, mint bármelyik más csoda, melyet a mi Urunk tett, mint például a pusztában végbevitt kenyérszaporítás. Hiába jelent volna meg nagy nyilvánosság előtt, mégis csak kevesen győződhetek volna meg arról, hogy tényleg Ő az. A sokaságból aránylag kevesen láthatták volna Őt halála előtt és feltámadása után is úgy, hogy a csoda tényének megbízható tanúi lehettek volna. Többségük számára inkább kézenfekvő lett volna tagadni, hogy valóban föltámadt. Ezt az érzést jegyezte föl Szent Máté. Amikor Galileában, egy hegytetőn jelent meg apostolainak és másoknak (talán a Szent Pál által említett ötszáz testvérnek), akkor „*egyesekek kételkedtek*” abban, hogy valóban Ő az. Hogy is lett volna másként? Ezeknek nem volt módja meggyőződni arról, hogy valóban Őt látják, akit keresztre feszítettek, aki meghalt, és eltemették. Mások esetleg fölismerték volna, hogy Jézus az, de tagadták volna, hogy meghalt. Ha nem látták Őt holtan a kereszten, azt gondolhatták, hogy talán még élt, amikor levették onnan, és túlélte. Ez a feltevés különösen azokat elégíthette

volna ki, akik *nem akartak* hinni Benne. A tudatlanabbak pedig azt hitték volna, hogy emberi test és vér nélküli *szellemet* látnak. A csodát pusztán mágikus káprázatnak tekintették volna, mint korábban a farizeusok, akik az Ő tetteit Belzebubnak tulajdonították, és a Föltámadott látványa nem tette volna őket jobbra vagy vallásosabbá, mint a mai átlagembert a kísértetekről és boszorkányokról szóló mesék. Minden biztonnyal így lett volna, a főpapokat meg nem győzhette volna, a népet pedig egy időre talán igen, de tartósan és valóságosan nem, vagy legalábbis nem annyira, hogy a világ előtt vállalták volna azt, amit hallottak és láttak, és hogy az Evangéliumot hirdették volna. Ezt nem szabad szem elől tévesztenünk, és gondoljuk meg azt is, hogy Krisztusnak mi lehetett az oka arra, hogy egyáltalában megmutassa magát. Azt akarta, hogy legyenek *tanúi*, Igéjének hirdetői, Egyházának alapítói, és a dolgok természetéből adódóan egy tömeg ennek hogyan is felelhetne meg?

2. Most, másrészt, vizsgáljuk meg azokat az eszközöket, melyeket Isteni Bölcsessége ténylegesen alkalmazott annak érdekében, hogy Feltámadása Evangéliumának terjesztését szolgálhassa. Nyíltan megmutatta Magát, de nem akárcikinek, hanem az Isten által választott tanúknak. Ez valójában egy *általános* ismerve Gondviselése működésének, hogy a sokaknak szánt áldást kevesek útján juttatja el, de az elmékedésünk tárgyát képező esetben azért választott ki keveseket, mert (emberi módon szólva) csak kevesek válhattak eszközökké. Mint mondtam, ahhoz, hogy bárki is Feltámadásának tanújává váljon, elengedhetetlen volt, hogy már halála előtt közlőül ismerje Őt. Az apostolok megfeleltek ennek, de ez még nem volt elég. Szükséges volt, hogy megbizonyosodjanak arról, vajon Ő tényleg ugyanaz-e, akit korábban megismertek. Emlékezzünk csak arra, mennyire biztatta őket: érintsék meg, és bizonyosodjanak meg arról, hogy Ő az, hogy Ő támadt fel. Ez világlik ki a textusból is: „Isten által előre kijelölt tanúknak, minékünk, akik ettünk és ittunk vele, miután halottaiból feltámadt.” [ApCsel 10,40-41] És nem csupán az volt szükséges, hogy ismerjék Őt, hanem hogy Ő nyomja rá saját bélyegét elméjükre, és Ő legyen a mozgató rugója egész jövőendő életüknek. Csakhogy az embert nem könnyű rávenni arra, hogy bármilyen ügynek is elkötelezett hívévé váljon. Nemcsak a többség ingatag, még a legkülönb ember is meginog, ha nem ösztönzik, oktatják, fegyelmezik; a gyakorlatlan természetnek nincs vezérlő elve.

Úgy látszik hát, hogy a mi Urunk azért szentelte figyelmét keveseknek, mert ha a keveseket megnyerte, akkor sokak fogják követni. Ennek a kevésnek mutatta meg magát újra meg újra. Ezeket erősítette meg, vigasztalta, figyelmeztette, ösztönözte. Önmagává formálta őket, hogy megdicsőíthessék Őt. Az apostolok cselekedeteinek első szavai ezt a könyörületes eljárást tárják eléink. „Kínszenvedése után élve megmutatta magát nekik, számos csalhatatlan jellel bizonyította be számukra, hogy él, és negyven napon át megjelenve, Isten Országáról beszélt nekik.” Valljuk hát meg – ha tisztelettel föltehetjük ezt a kérdést – az Evangélium minden nemzetnek való hirdetésére vajon még az emberi észjárás szerint is melyik látszik a kettő közül inkább járható útnak: a Feltámadás föltárása az egész zsidó nép előtt, vagy annak kevesek előtt történő, meghitt és bizalmas bizonyítása? És ne feledjük, hogy amennyire megérthetjük, a két eljárás nem fért össze egymással, mert az a negyven napos időszak, amelyet az apostolok felkészítő imádsággal, elmékedéssel és útmutatással töltöttek az Úr látható jelenlétében, számukra nem lett volna annyira gyümölcsöző, ha az Urat mindenhova nyilvánosan követték volna, föltéve, hogy annak éppen az lehetett volna a célja, hogy a világban nyüzsgő tömegekkel elegyedjenek.

3. Már korábban utaltam arra, ami egyébként is nyilvánvaló, hogy mikor az egész emberiségnek szánt kegyelmét kiválasztott kevesek közvetítésére bízta, akkor Urunk a gondviselés természetének megfelelően cselekedett. Kétségtelen, hogy minden nagy változást kevesek visznek végbe, nem a többség, hanem egy elszánt, rettenthetetlen, lelkes kisebbség. Igaz, hogy egyes társadalmak olykor a saját romlottságuk miatt hullanak darabokra, ami bizonyos értelemben az Isten által választott vagy megengedett eszközök nélküli változásnak tekinthető, de ez leépülés, nem valakik műve. A többség kétségtelenül sok *mindent eltűr*, de

cselekedni csak azok képesek, akik erre föl vannak készülve. Az éhínség idején Jákob fiai csak egymásra néztek, de nem tettek semmit. Nagy dolgokat mindig csak egy-két ember visz végbe, akik azt minden kérdés nélkül, de szívvel-lélekkel teszik. Ők nem hirtelen felbuzdulás vagy az ügy igazsága iránti általános elkötelezettség folytán válnak erre alkalmassá, hanem alapos fölkészülésnek köszönhető, mély meggyőződésből, s miután keveseket érthető módon könnyebb tanítani, mint sokakat, az ilyen fölkészült emberek mindig kevesen vannak. Ilyenek közlik Krisztus feltámadásának hírét a kételkedő világgal. Ők értették meg Uruk és Mesterük tanítását. S az ő sikerük igazolja, mennyire bölcsen döntött az, Aki nekik mutatta meg Magát, és nem az egész népnek.

4. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy a Feltámadás tanúinak csekély számát még valami indokolta, nevezetesen az, hogy ők az Igazság oldalán álltak. Ha a tanúknak olyanoknak kellett lenniük, akik szerették és követték az Igazságot, akkor a választék *nem lehetett* nagy. Krisztus ügye a világosság és a hitvallás volt, ezért elkötelezettjei szükségképp kevesen voltak. Régi mondás (amelyet még a pogányok is igaznak tartottak), hogy „ami sok, az rossz”. Krisztus Evangéliumát nem sokakra bízta. Ha úgy tett volna, akkor még azt is mondhatnánk, hogy az első hallásra annak isteni eredete ellen szólt volna. Egész küldetése vajon nem éppen arra irányult, hogy akik Igazságát befogadják, azokat a sokaságból kiválassza, és attól elkülönítse? Az országot járva, Galileában és Júdeában újra meg újra próbára tette az emberi lelkeket, és elhárítva a hitványabbakat, akik „ajkukkal dicsérték, de a szívük távol volt Tőle”, nem véletlenül választotta ki a tizenkettőt. A nagy többséget mint bűnös és parázna nemzedéket egyelőre mellőzte, hogy majd egy utolsó kísérletet tegyen a tömeggel a Szentlélek eljövetelekor. A tizenkettőt azonban rögtön Maga mellé vette, és tanította. Aztán, amikor megrostálta őket, egyikük átesett a rostán, tizenegy pedig pánikszerűen elmenekült. Főleg *ezért a tizenegyért* támadt fel, őket kereste meg, és *őket* tanította negyven napig, mert *bennük* látta gyümölcsét „lelki vajúdásának, és megkönnyebbült” [Jn 16,21], bennük „látta magvát, megnövelte napjainak számát, és az Úr öröme kezében virágzott” [Iz 53,10-11]. Ők voltak a tanúi, mert ők szívből szerették az Igazságot. „Én választottalak titeket” – mondta nekik. – „Arra rendelvek benneteket, hogy elmenjete, gyümölcsöt teremjete, és gyümölcsötök megmaradjon.” [Jn 15,16]

Ennyit tehát válaszul arra a kérdésre, hogy föltámadása után Krisztus miért nem mutatta meg Magát az egész zsidó népnek. Kérdem én, mi értelme lett volna? Pusztán egy röpké diadal a bűnösök fölött, akik elítélésére a túlvilágon kerül majd sor. Másrészt, egy ilyen eljárás nem lett volna összhangban föltámadásának valódi céljával, sőt, meg is gátolhatta volna azt, hogy Evangéliumát világszerte *saját bizalmas barátai* és követői hirdessék. Ezen kívül a keveseknek a sokakkal szembeni előnyben részesítése alighanem az emberi természetből eredően szükségyszerű, hiszen nagy műveket sohasem a sokaság, hanem kevesek szilárd eltökéltsége hoz létre. Sőt, ez az ember romlottságából is következik, mert – sajna! – nagy népszerűségre az Igazság ügye ritkán tesz szert. Így az Úr eszközei, ha másért nem, már csak azért is kevesen voltak, mert nem akadt több, mert csak egy kevés zsidó találtatott igaznak Izraelben.

Nos, vegyük észre, hogy ez a magyarázat mire is figyelmeztet, és milyen vigasztalást nyújt. Fölmutatja a *gyermek* Egyház képét, olyannak, amilyen az Egyház azóta is, már amennyire ez emberi ésszel fölfogható. Sokan a meghívottak, kevesen a választottak. Ebből megtanulhatjuk fölmérni azt a veszélyt, hogy a választottak számából kimaradhatunk, megtanulhatunk „éberon imádkozni, hogy kísértésbe ne essünk”, megtanulhatjuk „munkálni üdvösségünket félelemmel és rettegéssel”, Isten kegyelmét az Ő Szent Egyházában keresni, szüntelenül imádkozva azért, hogy „szándékát végbevigye bennünk jóakarata szerint” [Fil 2,12-13], és fejezze be, amit egyszer elkezdett. Ám mindebben vigaszt is találhatunk. Vigasztalást mindazoknak, akik alázatban és istenfélelemben élnek. Hogy kik azok, akik titkon, a látható Egyház kebelében szentekként élnek, betöltve hivatásukat, annak csak Isten a

tudója. Mi csak sötétben tapogatózunk. Egyet-mást ugyan tudhatunk önmagunkról, és valamiféle ítéletet alkothatunk azokról, akiket közelebből ismerünk, de keveset vagy semmit sem tudunk a keresztények többségéről. Kötelességünk őket keresztényeknek tekinteni, elfogadni, szeretni, és nem foglalkozni azzal, hogy Isten milyen szemmel nézi őket. Nem kell azonban Isten titkos szándékait fürkésznünk ahhoz, hogy a sokakra és kevesekre vonatkozó igazságot gyakorlati szempontból szem előtt tartsuk. Ez mindenkire vonatkozik, *aki* tudatosan törekszik arra, hogy Istent szolgálja, igyekezete bármilyen mértékű is, és bármekkora meggyőződéssel is meri vagy nem meri saját magát a szó legszentebb értelmében kereszténynek nevezni. Mindazok, akik az igazságot keresik, az Igazság oldalán állnak, és az Igazság győzni fog. Lélekszámban kevesen, de a Szentlélekben erősen, a világ által megvetve, de szenvedések közepette is fölülkerekedve, a tizenkét apostol legyőzte a sötétség erőit, és a Keresztények Egyházát létrehozta. Ezért mindazok, „akik az Úr Jézus Krisztust őszintén szeretik”, egészen biztosak lehetnek abban, hogy bármennyire is gyengének és magányosnak érzik magukat, „Isten oktalansága bölcsebb az embereknél, és Isten gyöngesége erősebb az embereknél” [1Kor 1,25]. A többség álnok, és a világ okossága „hiábavaló”, de „aki az Urat féli, az felmagasztaltatik” [1,50-52]. A legragyogóbb értelmi képességek is kérészetűek. Ékesszólás és szellemesség, ravaszság és ügyesség egy ügyet jól szolgálhatnak, és gyorsan előre vihetnek, de az velük együtt elenyészik. Nem él túl egy nemzedéket, ha az emberi szívekben gyökeret nem ver. A megvetett Igazság tehát azzal vigasztal meg, hogy műve tartós lesz. Kevés szóból értjük, de azok élnek. Ábel hite még „holta után is beszél” [Zsid 11,4]. Az Egyház magja a mártírok vére. „Ne irigykedj” tehát „az elvetemültekre, ne féltékenykedj a gonosztevőkre, mert mint a fű, csakhamar elszáradnak, s elfonnyadnak, mint a zöldellő növény. Bízzál az Úrban... az Úrban leld gyönyörűséged, s ő megadja neked szíved kéréseit, tárd fel az Úr előtt utadat, bízzál benne, ő majd eligazít, mint a világosságot, felragyogtatja igazságod, és mint a delet, jogodat... Többet ér a kevés az igaznak, mint sok bűnösnek a gazdagsága, mert összetörik a bűnösök karja, de az Úr erőt ad az igaznak... Láttam az istentelent, amint mindenek fölé emelkedik, zöldellő cédrusként magasodik, de íme, már nem volt ott, amikor visszatértem, kerestem, és nem találtam.” [Zsolt 37,1-6.16-17.35-36] A pogány világ megbolydult, mikor az apostolok a Feltámadást hirdették. Társaikkal úgy küldettek, mint bárányok a farkasok közé, de győzedelmeskedtek. Krisztus feltámadásának mi ugyan nem voltunk ténylegesen tanúi, de lélekben azok vagyunk. Hogy Krisztus él, azt föltámadt szívvel és égre szegezett tekintettel ugyanolyan meggyőzően és nem kevésbé hitelesen tanúsíthatjuk, mint ahogy az apostolok tették. Aki hisz az Isten Fiában, az tanúságtévő. Az Igazság maga tesz tanúságot Isteni Szerzője előtt. Aki lelkiismeretesen szolgál, és szent életet él, az maga körül mindenkit arra készítet, hogy hittel és félelemmel érezze Krisztus láthatatlan hatalmát. A világ ugyan jobbra nem tekinti őt tanúnak, mivel csak kevesen kerülnek hozzá elég közel ahhoz, hogy életmódja meggyőzze őket. Ám minél jobban megismerik, annál többet ismernek fel benne az Igazságból, s néhányan, Isten kegyelméből maguk is lángra gyúlva táplálják és tovább adják az Igazság szent tüzet. Így még egy sötét világban is fellobog az Igazság, kézzől kézre járva, a sötétség ellenére. Helyet talál a magaslatokon, mert a nemzetek világossága, bár a többség nem érti, mi táplálja, egyáltalában hogy került oda, hogy-hogy nem hamvad el, s lebecsülvén, azt hiszi, könnyű eloltani. Az Úr azonban uralkodik, föltámadván a halottak közül, „trónja kezdet óta szilárd, öröktől fogva van. Emelkednek a folyóvizek, emelkedik a folyóvizek hangja, emelkedik a folyóvizek zúgása, de a nagy vizek zúgásánál, a tenger hatalmas hullámainál is hatalmasabb az Úr a magasságban. Törvényei igen megszilárdultak, szentség illeti az Úr házát, örök időkre.” [Zsolt 93,2-5]

Gondoljunk erre, valahányszor a vétek súlya nyom. Szent Péter tanítványa, Ignác, mikor a római császár elé hurcolták, *Theophorosznak* nevezte magát, s a császár kérdésére, hogy miért mondja ezt, a gyenge öregember azt válaszolta: azért, mert kebelében Krisztust

hordozza. Tanúságot tett arról, hogy Egy az Isten, Aki megalkotta a mennyet és a földet, a tengert és mindazt, ami bennük található, s hogy Egy az Úr Jézus Krisztus, az Isten Egyszülött Fia, akinek az Országá – tette hozzá – „legyen az osztályrészem!” A császár erre megkérdezte: „Annak az országról beszélsz, akit Pilátus idején keresztre feszítettek?” „Igen, annak,” – válaszolta a szent – Aki bűnömet megfeszítette bennem, s Aki a Sátán minden csalárdságát és gonoszságát azok lába alá vetette, akik őt szívükben hordozzák, ahogy írva van: „Bennük lakom, és bennük élek.” Ignác egy volt a sokakkal szemben, ahogy előtte Szent Péter is, és az apostolhoz hasonlóan őt is megölték, de az Igazságot tovább adta. Végül mi is megkaptuk azt. Még ha gyengék és magányosak vagyunk is, Isten óvjon attól, hogy ne adjuk mi is tovább, ha ránk kerül a sor, megdicsőítvén Őt életünkkel, szavainkkal és tetteinkkel tanúsítva Krisztus szenvedését, halálát és feltámadását!

1831. április 24.

Krisztus az Élető Lélek

Bevezető

Bevezető mondataiban Newman ugyanazt az alapvető keresztény meggyőződést hirdeti, amelyet Szent Páltól XVI. Benedek pápáig oly sokan, hogy tudniillik Jézus föltámadása nem csupán egy régmúltban megtörtént esemény, hanem Jézus él, itt van, életet ad azoknak, akik vele kapcsolatba léptek a hit által.

Ebben a prédikációban azt fejtegeti, hogy Jézus Krisztus dicsőséges föltámadása nemcsak az Ő magánese, hanem általa az emberiség kapott új, el nem enyésző életet.

1. Először is párhuzamot von a megtestesülés és a föltámadás között. Szent Péter pünkösdi beszédében a zsolnárt idézve állítja, hogy Isten nem engedte, hogy „a Szent romlást lásson”. Gábiel arkangyal ugyancsak „Szent”-nek hirdeti a Szentlélektől fogantatottat, akit már csak azért sem érhetett romlás, mert ez a halál, amit ismerünk, Ádám bukásának következménye: Jézus pedig nincs alávetve Ádám bűnének. Pontosan a halálból való dicsőséges föltámadás bizonyítja isteni eredetét. A zsidó főpapok istenkáromlással vádolták Jézust, hogy azt mondta: „Isten Fia vagyok”, és az ő szemükben Jézus halála annak cáfolata, hogy Jézus az Isten Fia. Igen, mert nem tudták, hogy Jézus, bár Isten Fia, bűneinket magára véve, az emberiség megváltója lett, Isten azonban nem engedte, hogy Jézus teste romlást lásson.

2. A dicsőséges föltámadásban „szent Teste annyira átváltozott, hogy Ő, aki asszonytól születni és megfeszítettet méltóztatott, a maga titokzatos, szellemi erejénél fogva zárt ajtókon át jutott be összegyűlt tanítványaihoz”. A megdicsőült test nem akadály a földön élő emberrel való kapcsolatában, hanem új kapcsolatba lép vele. A tanítványok ekkor értették meg a megtestesülést, a megváltást, a dicsőséges föltámadást.

A föltámadt Krisztus nem csupán arra rendeltetett, hogy meghaljon értünk, hanem hogy a mi bűnös lényünk új „Teremtésnek” kezdetét jelentse, hogy lelkünket és testünket egyaránt az Ő képére formálja – vagyis, hogy velünk közölje, belénk árássa a romolhatatlan életet: nemcsak élő, hanem Élető Élek!

Ezt megígérte, amikor azt mondta: „amint az Atyának élete van önmagában, ugyanúgy megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában” – majd hozzátette: „Élek, és ti is élni fogtok” (Jn 5,26; 14,19).

A Krisztussal való egység tehát felvétel az isteni életbe.

Newman ezután a szentáldozásra irányítja figyelmünket. Már földi életében is erő áradt ki Jézusból, és halottakat támasztott életre: föltámadása után örök életre támasztja föl a benne hívőket. A föltámadás erői működnek a keresztényben.

* * *

„Miért a holtak között keresitek az élő?”

[Lk 24,5-6]

Krisztus feltámadásának hajnalán a Szent Angyalok ezzel a diadalmas közléssel üzték el a kenetvivő asszonyok szomorúságát. „Ó, ti kicsinyhitűek!” Akikben kevesebb a hit, mint a szeretet, több a kötelességtudat, mint az értelem. Miért jöttök az Ő Testét ápolni a harmadik napon? Miért keresitek az Élő Üdvözítőt a sírban? A keserűség ideje lejárt, a győzelem megszületett, az Ő Igéje szerint, amire ti nem emlékeztek. „Nincs itt, hanem feltámadt.”

Ezek az események több mint ezernyolcszáz éve történtek, és a szavak is olyan régen hangzottak el, hogy a világ azt gondolhatja, mindez talán igaz sem volt, pedig azok mindmáig érvényesek. Krisztus ugyanaz ma, Aki a maga dicsőséges mivoltában a Föltámadás reggelén volt, és mi boldogok lehetünk, hogy ezt még biztosabban tudjuk az Angyalok által megszólított asszonyoknál, mert arról Ő biztosított minket, hogy „Boldogok, akik nem láttak, de hittek”.

Ezen a legnagyobb Ünnepen most csak egyet igyekszem kiragadni abból a sok témából, amelyeket az elmélkedésre kínál.

1. Először is, figyeljük meg, hogy Krisztus feltámadása mennyire összhangban van születésének történetével. Dávid megjósolta, hogy az Ő lelke „nem marad az alvilágban” (vagyis a láthatatlan állapotban), mert nem engedték meg, hogy „a Szent romlást lásson”. Szent Péter pedig erre a jövődőlésre utalva mondja, hogy „lehetetlen is volt, hogy azok (tudniillik a halál bilincsei) fogva tartásuk” [Zsolt 16,10; ApCsel 2,24.27], mintha valami rejtett életerő duzzadna benne, ami emberi testét megóvta a pusztulástól. Ezt az erőt az elszenvedett, legnagyobb fájdalom és erőszak is csak egy időre roppanthatta meg, de semmi sem pusztíthatta el. „Nem engedted, hogy a te Szented romlást lásson” – mondja az Írás, máshol pedig úgy nevezi Őt, hogy „a te szent Fiad, Jézus” [ApCsel 4,27]. Ezek a kifejezések visszaterelik gondolatainkat az Ő születését hírül adó, angyali üdvözléhez, amelyben az Ő romolhatatlan és halhatatlan természetére való utalás is benne foglaltatik. „Az a Szent”, aki Máriától született, nem embertől, hanem „Istentől való”. Mindenki más bűnben fogant, Ádám „képére és hasonlatosságára”, és mivel bűnben fogant, romlásnak van kitéve. „Egyetlen ember által jött világra a bűn és a halál”, annak minden következményével. Isten a tanúja: egyetlen emberi lény sem jön létre anélkül, hogy születésénél a bűn ne bábáskodna. De amikor az Élet Igéje megtestesült, akkor a Szentlélek azt a teremtő kezét mozgatta, amely a kezdetekkor Évát formálta, és így a Legméltóságosabb erejéből fogant, Szent Gyermekek (mint ezt a történet tanúsítja) még halandó állapotában is halhatatlan lett, annyira mentes a tiltott gyümölcs minden átkától, hogy bűn nélküli és romolhatatlan. Ezért, bár a halálnak ki volt szolgáltatva, „lehetetlen is volt, hogy az fogva tartsa”. A halál leteperhette, de nem tarthatta fogva, „a halál többé nem uralkodik rajta” [Róm 6,9]. Ő volt – a textus szavaival – „holtak között az Élő”.

És ezért mondhatjuk azt, hogy a halálból való föltámadása isteni eredetéről tanúskodik. „Akit a szentség Lelke (vagyis lényegi Istensége) szerint, Isten hatalmas Fiául *rendelt*... a halálból való feltámadás által.” [Róm 1,4] A zsidó főpapok istenkáromlással vádolták azért, mert „Isten Fiává tette magát”, és nemcsak büntetésből ítélték kereszthalálra, hanem azt állításának cáfolatául is szánták. Éppen ezért biztatták ellenségei, hogy „Ha te vagy az Isten Fia, szállj le a keresztről!”. Keresztre feszítése tehát a Sátán újabb kísértése és kísérlete volt, miután a korábbiakkal kudarcot vallott, hogy vajon olyan-e, mint a többi ember, vagy Isten Fia. Figyeljük csak meg a történeteket! Ő engedelmes volt mindhalálig, alávetette magát a fölvetett, az isteni örökségből kitagadott természet törvényeinek, hogy a mi bűneinkért, helyettünk engesztelő áldozatot hozzon, és Isten „határozott szándéka és előrelátása” eddig terjedt, ám az ellenségei által fölötte aratott diadal ezzel véget is ért – véget ért azzal, ami megváltásunkért szükséges volt. Azt mondta: „Beteljesedett” – hiszen megalázkodásának legmélyebb pontján kilehelte lelkét. Hogy a valódi győzelem az Ővé, annak azonnali jelei mutatkoztak, először is a földrengés, valamint egyéb csodajelek az égen és a földön. Ezek már önmagukban is elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy Őt igazolják a pogány százados előtt, aki azonnal kijelentette: „Ez az ember valóban Isten Fia volt”. Ezek után következett a pokolra szállás és a láthatatlan világ fölötti diadal, bármi is volt az. Végül pedig, a harmadik nap hajnalán hatalmának az a dicsőséges megnyilvánulása, amelyet ma ünnepelek. A halott föltámadt. A sír nem tarthatta fogva Őt, akinek „élete volt Önmagában”. Úgy támadt fel, ahogy az ember reggel a legtermészetesebb módon felébred, miután kialudta magát. A

romlásnak nem lehetett hatalma afölött a Szent test fölött, amely egy csodálatos fogantatás gyümölcse volt. A halál bilincseit „zöld fűzfavesszőkként” törte össze, azok törékeny voltával is tanúsítva, hogy Ő az Isten Fia.

Ilyen kapcsolatban van Krisztus születése a feltámadásával, és még többet is sejthetünk az Ő romolhatatlan természetével kapcsolatban, de nem szeretnénk átlépni a bennünket kötelező tisztelet határait. Annyit azért megkockáztathatunk, hogy személyes megjelenésével olyan valaki benyomását kelthette, akin az eredendő bűn nyomai nem mutatkoztak, aki jószerével alig lehetett más, mint imádat tárgya. Mikor a farizeusok által küldött poroszlókkal közölte, hogy Ő az, akit keresnek, azok a jelenlététől meghátrálva, a földre estek. Úgy megrémültek, ahogy az állatokat az emberi hang állítólag megrémíti. Ő volt Isten képmásaként a második Ádám, de sokkalta több Ádámnál a maga titkos természetében, amely testének szentségtartójából még megalázkodásának napjaiban is félelmetesen ragyogó tisztasággal sugárzott. „Az első ember a földből való, földi, a második ember a mennyből való.” [1Kor 15,47]

2. S ha ilyen volt látható Méltósága, mikor még ki volt téve a kísértésnek, a fáradtságnak és a fájdalomnak, akkor mennyivel bőségesebben nyilvánulhatott meg Istensége, miután föltámadt a halálból. Akkor az Isteni Lényeg (úgyiszlóván) minden porcikáját eláraszthatta, és Emberségét mintegy a dicsőség felhőjébe burkolta be. Szent Teste annyira átváltozott, hogy Ő, aki asszonytól születni és megfeszített méltóztatott, a maga titokzatos, szellemi erejénél fogva zárt ajtókon át jutott be összegyűlt tanítványaihoz, miközben érzékeik kívánságának engedve megmutatta, hogy nem egy szellem, hanem Ő maga az, Aki beszél hozzájuk, ugyanaz, aki volt, sebzett kezeivel és átszúrt oldalával. Azért mutatta így meg Önmagát, a maga megdicsőült állapotában, hogy tanúi lehessenek az emberek előtt, tanúi annak az emberi ésszel össze nem egyeztethető igazságnak, hogy valóságos emberi teste az Ő Lelkének tulajdonságaival rendelkezik, és hogy az Örök Ige lakóhelye. Látván Őt közlekedni a zárt ajtókon keresztül, érezve azt, amit nem láthattak, de mindhalálig tanúsíthattak – hogy Ő „Uruk és Istenük” – háromszoros tanúi lettek: tanúi Engesztelő Áldozatának, hírnökei a saját, dicsőséges feltámadásuknak, és végül annak, hogy az Ő Isteni Hatalma odáig biztonsággal elkalauzolja őket. Tanúsítva, hogy valóságos Isten és valóságos ember, a maga teljes Fölségében és halhatatlan Szentségében ment föl a mennybe, hogy elfoglalja trónusát Országában. És ott marad az utolsó napig mint „Csodálatos Tanácsadó, Erős Isten, Örökkévalóság Atyja, Béke Fejedelme” [Iz 9,6].

3. Fölment tehát a mennybe, hogy képviselje ügyünket Atyja előtt, ahogy megmondott: „mindenkor él, hogy értünk közbenjárjon” [Zsid 7,25]. Ám fel ne tételezzük, hogy elhagyva bennünket, Megtestesülésének kegyelmi működését befejezte, és irgalmassága eszközeként megismert, romolhatatlan Emberségének segítségét tőlünk megvonta volna. Az „Isten Szentje” nem csupán arra rendeltetett, hogy meghaljon értünk, hanem hogy a mi bűnös lényünk új „Teremtésének” kezdetét jelentse, hogy lelkünket és testünket egyaránt az Ő képére formálja, hogy „együtt föltámadva, a Mennyek Országában majd együtt foglalhassunk helyet Jézus Krisztussal”. Áldassék az Ő Szent Neve mindörökké! Mielőtt eltávozott, arról sem feledkezett meg, hogy művének betetőzéseként örökül hagyja ránk a Hozzá való közeledésnek egy különleges eszközét, ránk bízva egy Szent Titkot, amelyből minden hívő élete (nem tudjuk, hogy miképpen) az Ő Mennyei Testének erejével táplálkozik. Ez az áldott Oltáriszentség, amelyben „a megfeszített Krisztus nyilvánvalóan közöttünk van”, hogy a Szentséggel élve „részesei lehessünk Isteni Természetének”. Ügyeljünk hát arra, hogy ne számláltassunk azok közé, akik „nem különböztetik meg az Úr Testét”, és azokat a „rendkívül becses ígéretek”, amelyek a benne részesülőkre vonatkoznak. S miután ennek a veszélye mindig fennáll, még ezzel a nagy adománnyal kapcsolatban szeretnék néhány rövid megjegyzést tenni, kérve Istent, hogy szavaink és gondolataink összhangban maradjanak annak kimondhatatlan szentségével.

Krisztus azt mondja: „amint az Atyának élete van önmagában, ugyanúgy megadta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában”, majd hozzáteszi: „Élek, és ti is élni fogtok” [Jn 5,26; 14,19]. Úgy látszik hát, hogy míg Ádám a szerzője az egész emberi nem halálának, addig Krisztus a halhatatlanság Forrása. Mikor Ádám evett a tiltott gyümölcsből, akkor mérge járta át egész természetét, lelkét és testét, s azóta minden egyes leszármazottját is. Mikor az Úr elhelyezte őt a kertben, figyelmeztette arra, hogy „azon a napon, amelyen eszel róla, meg kell halnod!”, mi pedig pontosan tudhatjuk, hogy „valamennyien Ádámban halunk meg”. Valamennyien örököltük azt a természetes kórt, amely az ő bukásának következménye. Ám azt is tudjuk, hogy „amint ugyanis Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban mindnyájan életre fognak kelni”, és mindkét esetben az isteni gondviselésnek ugyanaz a törvénye érvényesül. Ádám kórt terjeszt, Krisztus az örök életet árasztja ránk. Krisztus mindegyikünknek életet ad, külön-külön, annak a szent és romolhatatlan természetnek a révén, amelyet a mi megváltásunkra eszközölt ki, ha nem is értjük, hogyan, de mindenképpen Önmagának egy láthatatlan, ám valóságos odaadása által. Ezért mondhatja Szent Pál, hogy a „második Ádám” nemcsak „élő” lényé lett, hanem „éltető”, vagyis életet adó „Lélekké”, aki a „mennyből való” [Ter 2,17; 1Kor 15,22.45.47], továbbá, saját kegyes szavaival, Ő „az Élet Kenyere”. „Mert az Isten kenyere az, amely a mennyből szállott le, és életet ad a világnak”, vagy ahogy még érthetőbben mondja: „Én vagyok a kenyér, aki a mennyből szálltam alá”, „Én vagyok az élet kenyere”, „Én vagyok az élő kenyér, amely a mennyből szállt alá. Ha valaki ebből a kenyérből eszik, örökké él. A kenyér pedig, amelyet majd én adok, az én testem a világ életéért”. Vagy újfent, és még világosabban: „aki eszi az én testemet, és issza az én véreimet, annak örök élete van, és én feltámasztom őt az utolsó napon” [Jn 6,33-54]. Miért is lenne ez a Vele való közösség olyan hihetetlen, titokzatos és szent, amilyenek tartjuk, hiszen az Evangéliumból tudjuk, hogy megalázkodása idején milyen csodálatosan hatott azokra, akik közeledtek Hozzá? Egy alkalommal például „az egész tömeg érinteni akarta őt, mert erő áradt ki belőle, és meggyógyította mindnyájukat”. És máskor is, mikor a vérfolyásos asszony megérintette: „azonnal észrevette, hogy erő ment ki belőle” [Lk 6,19; Mk 5,30]. Ez a kegyelem láthatatlan volt, és csak a kieszközölt gyógyulás érzékeltette, mint az asszony esetében. Ne kételkedjünk hát, még ha nem is érzékelhetően közelítjük meg Őt, mert képes az Ő tisztaságának és romlatlanságának erejét ígéretéhez híven átadni nekünk, mégpedig menyeibb és szellemibb úton, mint „testének napjaiban”, oly módon, amely nem csak az időleges állapotunk betegségeit gyógyítja, hanem az örök élet magját veti el testben és lélekben. Ne kételkedjünk hát életet adó szentségének dicsőségében, abban a kiáradó kegyelemben, amely az egész emberi nemet megújítja, mint éltető és elevenítő lélek, kovászként járva át az emberi romlottság egész, halott testét, és föléleszti azt. Ő a Feltámadás első zsengeje, és mi egyenként követhetjük Őt, az Ő belső, bennünket megszentelő jelenlétének köszönhetően. És Krisztus többek között ebben az értelemben „formálódik ki bennünk”, vagyis az Ő új természetéből részesülünk, amely a lelket megszenteli, és a testet is halhatatlanná teszi. Hasonlóképpen könyörgünk a Szentáldozás előtt², hogy „bűnös testünket tisztítsa meg az Ő teste, és lelkünket mossa tisztára az Ő legszentebb vére, hogy mindörökké Benne maradhassunk, és Ő bennünk”.

Ilyen tehát a mi föltámadt Üdvözítőnk Önmagában és irányunkban: a Szentlélektől fogantatott, már anyja méhében is Szent, aki meghalt, de romlást nem ismert, Akit harmadnapon a saját belső életereje föltámasztott, aki egyaránt dicsőítendő Isten Fia és Emberfia, aki magához hasonlóan föltámaszt bennünket is, és fölfoghatatlan módon megajándékoz minket a saját, halhatatlan természetével, hogy Hozzá hasonlókká legyünk, aki olyan lelki étellel vértéz föl, amely eltávolítja belőlünk a tudás fájának mérgét, és visszavezet

² Az anglikán istentiszteleti rend szerint. A római misében nem így van. (A fordító megjegyzése)

Istenhez. Mennyire csodálatos műve a kegyelemnek! Bármily különös is, hogy Ádám a mi halálunk, annál különösebb és könyörületesebb, hogy Isten Maga az életünk, Aki testünket templommá szentelni méltóztatott. Ó Feltámadásnak áldott napja, melyet egykor az Ünnepek Királynőjének hívtak, és a keresztények egymással vetélkedve igyekeztek megülni! Áldott nap, amely egykor bánattal telt, mikor az Úr ténylegesen föltámadt, de a tanítványok még nem hitték el, ám attól fogva mindmáig kifejező örömmünnepe az Egyház hitének és szeretetének! Az őskeresztények ilyenkor világszerte azzal a köszöntéssel kezdték a napot, hogy „Krisztus föltámadt!”, és erre mindegyikük azt válaszolta, hogy „Valóban föltámadt, és megjelent Péternek!” Igen, még Simon Péternek is, a gyáva tanítványnak, aki háromszor megtagadta Őt, Krisztus föltámadt még nekünk is, akik már régen engedelmességet fogadtunk Neki, és mégis annyiszor megtagadtuk mások előtt, annyiszor szövetkeztünk a bűnnel, és álltunk a világ mellé, amikor Krisztus máshova szólított. „Krisztus valóban föltámadt, és megjelent Péternek!” Simon Péternek, a kedvenc apostolnak, akire épült az Egyház. Mindenekelőtt megjelent Anyaszentegyházának, és az Egyházban osztja áldásait, amelyeket a világ nem ismer. Boldogok, akik fölismerik, hogy áldottak, akiknek megengedett – mint nekünk is – hogy hétről hétre, Ünnepről Ünnepre keressék és az Egyházban megtalálják Üdvözítőjüket! Kimondhatatlanul és fölfoghatatlanul boldogok, akiknek megengedett, hogy megkapják az Ő szeretetének azokat a biztosítékait, amelyekhez másként nem juthatnának hozzá – az Ő különös jelenlétének zálogait és eszközeit az Ő Vacsorájának Szentségében – akik a halhatatlanság táplálékát vehetik magukhoz, és életet nyerhetnek az Isten Fiának vérző oldalából! Ó, jaj! Micsoda szívtelenség vagy konok babonáság kell ahhoz, hogy akit kereszténynek hívnak, az tartózkodjon ettől a mennyei rendelkezéstől! Nem gyalázatos, ha bárki is fél részesülni abban az elképzelhető legnagyobb áldásban, amely a bűnös emberre csak kiáradhat? Mi más lehetne ez a félelem, mint hitelenség, szolgálékű ragaszkodás a bűnhöz, ami az embert arra kényszeríti, hogy évről évre az Isten által neki nyújtott lelki segítséget elutasítsa? Csodálkozhatunk-e azon, ha idővel ez oda vezet, hogy egyre jobban kezd kételkedni az abból meríthető kegyelem érvényességében? Hogy többé nem úgy tekint az Úrvacsorára, mint mennyei lakomára, az azt felszolgáló papra sem úgy, mint az Úr választott edényére, és az általa Isteni Rendelkezés alapján szolgált Anyaszentegyházra sem úgy, mint Krisztusnak egy bűnös világra hagyott örökségére? Csodálkozhatunk-e azon, hogy látva nem lát és hallva nem hall, s hogy Krisztus minden adományát alábecsülve, nem érez tiszteletet az iránt a kincstár iránt, amelyben azokat őrzik?

Mi azonban, akik bízunk abban, hogy amíg Isten akaratát követjük, és amennyiben az Ő Fia által ránk hagyott rendelkezéseket és szabályokat betartjuk, ezen a napon alázattal ujjonghatunk, olyan örömmel, amelyet a világ éppen annyira nem ért, amennyire el nem vehet tőlünk. Ebben az istentelen és gyalázatos korban csak mértékkel és visszafogottan örvendezhetünk, de annál teljesebb lehet megbékélésünk, örömünk és vigasztalásunk. Mert semmi nem árthat azoknak, akik magukban hordják Krisztust. Megpróbáltatások vagy kísértések, nehéz vagy könnyű idők, fájdalmak, gyász, szorongás, bánat, ellenségeskedés vagy evilági javak elvesztése, semmi sem „szakíthat el minket Isten szeretetétől, amely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van” [Róm 8,39]. Az Apostol ezt már régen tudta, mi pedig szavait még sok évszázad vigaszt nyújtó tapasztalatával is kiegészíthetjük. Éppen az ő példája is azt mutatja, hogy a bennünk lévő Krisztus erősebb a külvilágnál, és győzedelmeskedik. Előttünk van mindazok példája, akik vele együtt szenvedtek, a Hitvallók és Vértanúk hirdetik kezdettől fogva, hogy Krisztus karja „nem rövidül meg...”³, hogy a hit és a szeretet valódi menedék itt, a földön, hogy jöjjön, aminek jönnie kell, Egyházának elé

³ Utalás a Mt 12,49-re. (A fordító megjegyzése)

az Ő kegyelme, és az Ő ereje a gyöngeségben nyilvánul meg, hogy „még a pokol kapui sem vehetnek erőt rajta” [Mt 16,18], hogy a gonosz erői bármikor is kihívást jelentsenek, a Vértanúk és a Szentek újra megjelennek, föltámadnak, és korábban még soha nem látott módon megsokasodnak, sőt, „azoknak a lelkei kaptak ítélő hatalmat, akiknek fejüket vették a Jézusról való tanúságtétel és Isten igéje miatt, és akik nem imádták a fenevadat, sem annak képmását, sem bélyegét nem vették homlokukra vagy kezükre” [Jel 20,4].

Addig is, miközben a Sátán egyre fenyegetőzik, nyugodjék meg a szívünk, igyekezzünk türelmesek maradni, Istennek minden rangú és rendű dologban engedelmeskedni, nap mint nap megfelelni a ránk szabott kihívásnak, nem aggodalmaskodva a holnap miatt, mert „a holnap majd aggódik magáért. Elég a mának a maga baja.” [Mt 6,34]

1831. április 3.

Böjt és ünnep

Bevezető

Newman Húsvét megünneplésére készít föl bennünket. Ugyanazt mondja, amit ma XVI. Benedek pápa: Karácsony titka jobban megragadható, mert ott Isten belépett a mi intim, emberi világunkba. Húsvét titkában viszont Isten emel be minket az Ő világába. Ehhez szenvedések, erőfeszítések árán nőhetünk föl. Természetesen Karácsony mélyén is a húsvéti titok van: az, hogy Krisztus istensége föltámadásában nyilvánvalóvá lett, vagyis a megtestesülés felragyogott.

A „világ” – vagyis az Isten nélküli emberek csoportja másképp ünnepel, mint mi. Ünneplése megromlott, és tulajdonképpen önmagát ünnepli: a benne lévő természetes ösztönöket, saját önzését. Ebben szenved ma az emberiség soha nem látott módon: egyetlen dübörgő szilveszterezés, orgia az élet... majd undor, csömör és öngyilkos unalom.

Húsvétkor nem a bennünk lévő természetes és Istentől elszakadt életet, hanem az Isten életét ünnepeljük. Erre pontosan a böjttel, a sírással, a bűnbánattal és önzésünk megzabolázásával lehet készülni, meghalva önzésünknek, Jézus Krisztus keresztségének nyomába lépve – de már közben is – meg-megízlelni a felfoghatatlan élet győzelmét. Newman remekül mutatja be az apostolok és tanítványok csöndes átmenetelét a szomorúságból a felfoghatatlan örömbé, amikor Jézussal találkoznak, aki megjelenik nekik. A Szűzanya szinte eltűnik a húsvéti eseményekben. Newman ennek a titoknak az igazi mélységeire is ráébreszti hallgatóit.

Lelkipásztori szempontok is vezették beszédje gondolatmenetének alakításában. Már az ő korában megkezdődött az Egyház előírásainak, szertartásrendjének, fegyelmi rendelkezéseinek semmibe vétele. Newman szerint az nem követi Krisztust, aki csak egy úgynevezett szellemi vallásosságot akar, de elveti a kemény böjtölést, az istentiszteleteken való gyakori részvételt, a bűnbevallást és az önmegtagadást. Az Egyház szertartásrendjét és fegyelmi intézkedéseit elvető vallásosságnak valójában nemhogy jövője, de valójában még látszata sincs.

* * *

„Ideje van a sírásnak, és ideje a nevetésnek, ideje a gyásznak, és ideje a táncnak.”

[Préd 3,4]

Karácsonykor a gyermekek természetes, zavartalan örömeivel örvendezünk, húsvéti örömünk azonban nagyon is megérlelt és kifinomult. Nem az az önkéntelenül magával ragadó derű, amit a Megváltás híre indokolhatna, hanem megfontolás eredménye, amelynek hosszú előtörténete van, és érzelmek hosszú sora vezetett el odáig, ahol magával ragad. Ez nem az első benyomásunk, hanem az utolsó. Hogy miképpen alakul ki, azt Szent Pál pontosan fogalmazza meg, mikor azt mondja: „a szorongatás türelmet eredményez, a türelem teherbírást, a teherbírás reményt, a remény pedig nem engedi, hogy megszegyenüljünk, mert Isten szeretete kiáradt szívünkbe a nekünk adott Szentlélek által” [Róm 5,3-5]. Izajás próféta ezt úgy mondja: „örvendenek színed előtt, ahogy örvendenek aratáskor, és amint ujjonganak, akik a zsákmányt osztják” [Iz 9,2]. A mi Urunk pedig Maga szerezte ezt az örömet úgy, hogy üdvösségünk irányát szenvedésével jelölte ki. Következésképp Karácsony napját csak hatalmas várakozás ideje előzi meg, Húsvét napját viszont negyven nap hosszú böjtje és közvetlenül a Nagyhét szigora: Nagypéntek a forrása, és (mintegy) Nagypéntekből születik.

Egy ilyen napon tehát a keresztényeket éppen a bennük ébredő öröm sugárzása és az elviselt megpróbáltatás gyakran készíti szótlanságra. Valahogy úgy, mint a lábadozó beteget, mikor a nehezén már túl van, a gyógyulás útján, de erejét még nem nyerte vissza, s akkor kimegy a napfényre, a friss levegőre, és gyönyörködve telepszik le annak a Fának az árnyékában, amelynek olyannyira ízletes a gyümölcse. A keresztények ilyenkor csöndesen eltűnődnek, nincs sok szavuk, mert örömük oly mértékben a bánat gyermeke, akkora átalakulás bonyolult eredménye, és olyan fájó emlékekhez, keserű képzetekhez társul, hogy bár az ellentét az örömet csak növeli, az mégsem olyan, nem lehet olyan, mintha nem is előzte volna meg a bánat.

És a húsvéti lelkiállapot abban a tekintetben is hasonlít a betegségből kigyógyult emberéhez, hogy a betegségben is valami egészen különös dolog történik velünk, amit alig bírunk fölfogni, és nyomon követni. A betegségben a lélek egy látható és egy ismeretlen világ között, a senki földjén bolyong, és titkok társaságában magára marad. Olyan dolgokkal kerül kapcsolatba, melyeket nem képes megragadni, s amelyek természetét nem tudja kipuhatolni. Olyan erők és olyan gondviselés határait pillantja meg, amelyek túl vannak ezen az árnyékvilágon, és ki van szolgáltatva, vagy legalább is fokozottan ki van téve mindazoknak a láthatatlan, rossz és jó hatásoknak, amelyek ebben az embert próbáló állapotban érik. Utóbb pedig marad a fájó emlékezet, az egykor ismeretlen okból rátört szorongás, a hajdan céltalan törekvések és a gyógyulás meg-megtört reménysugarai. S mindez milyen hasonló azokhoz az érzésekhez, melyek az elmúlt héten a hitüket szemlélődve próbára tevő keresztényeket keríthették hatalmukba, ami számukra rémálom volt, de rettentő bűvereje most végre megtört! Az elébük tárt szörnyűség hát nem álom, hanem valóság: Üdvözítőjük szenvedése, a saját bűnük és nyomorúságuk. De jaj! Mindezt mégis csak álmodni lehetnek képesek, mert elégséges hit és ítélőképesség híján olyan keveset értenek meg belőle! Álom volt az, mert a szívük csak egy-egy pillanatra volt képes megragadni azt, amit az értelem kitartóan elé tárt, mert pillanatnyi benyomásaik szabálytalan időközönként követték egymást, s amikor figyelmüket tartósan Üdvözítőjük szenvedéseire irányították, annak mélységes indokait vagy Üdvözítőjük szavait akkor sem tudták megérteni, s már csak azért sem, mert mindaz nem értelmükre volt a legnagyobb hatással, nem is a lelket rendítette meg, hanem a testet, és nem a Szentlecke meg az Evangélium szívszorító beszámolóit, hanem – amennyire az egészségük engedte – saját testük fegyelmezése készítette őket együttérzésre az üdvösségüket szolgáló Szenvedővel. Az elmúlt héten tapasztalt nyugtalanságuk, bizony mondom, ezért volt olyan, akár egy rossz álom, olyan zaklatott és sivár, mert szánalmat éreztek, de nem tudták, hogy miért, mert fájdalmon nem tudtak úrrá lenni, szorongásuk a tudat mélyén rekedt, akár a gyermekeké, akik csak csodálkoznak, sírnak és elcsendesednek, mikor a szüleiket bánkódni látják, mert bár érzik, hogy valami nincs rendben, nem tudják megmondani, hogy mi az. Éppen ezért nem tudhatják egykönnyen lerázni önmagukról azt, ami már elmúlt, s átadni önmagukat annak, ami most van. Krisztus, miután szenvedett és meghalt, életerősen támadt fel, harmadnapra, széttörve a halál bilincseit, mi viszont még a Róla való elmélkedés formájában is képtelenek vagyunk azt megoldani, amit Ő valóságosan, mert Ő Ártatlan, mi pedig bűnösök vagyunk. Minket még megújult állapotban is régi énünk erőtlensége lankaszt, ezért az Élet Urát, magát az Életet kell kérnünk, hogy irgalmasan vigyen be minket az új világba, mert nem tudunk magunk eljutni addig, és ültessen le ott, ahonnan – úgy, mint Mózes – megláthatjuk az Ő országát, és annak szépségében gyönyörködhetünk. Am mégis, bár ezt az Áldott Napot megelőző bánat hosszú időszaka az öröm utáni sóvárgásunkat bizonyos értelemben mérsékli és csillapítja, biztosra vehetjük, hogy ilyen előkészületek nélkül egyáltalán nem fogunk örvendezni. Azok örülnek legkevésbé a Húsvétnek, akik Nagyböjtben nem szomorkodtak. A világra ez jellemző. A legtöbb embernek egyik évszak olyan, akár a másik, és nem törődik vele. Böjt vagy ünnep, szent idő vagy nem szent idő, az neki teljesen mindegy. A túlvilágot így egyáltalán nem érzékeli. Neki az Evangélium csak

egy a sok történet közül, egy eseménysor, ami már több mint ezernyolcszáz éve lezajlott. A mi Üdvözítőnk életét és halálát a maga számára nem teszi jelenvalóvá, nem is képzele bele magát az Ő földi tartózkodásának idejébe. Nem szokta az Ő történetét föleleveníteni és megünnepelni, aminek az a következménye, hogy már nem is érdekli őt. Nem hisz benne, nem is érez vonzalmat iránta, és az meg sem érinti. A dolgokat nem aszerint értékeli, és a szívében azt mint gyakorlati alapelvet nem hordozza. És nemcsak úgy általában a világra jellemző ez a helyzet, hanem túl gyakran azokra is, akik Krisztus Nevét a szájukra veszik. Azt képzelelik, hogy hisznek Benne, de nehéz időkben vagy mindennapi életükben nem képesek a saját maguk által hangoztatott alapelvekhez igazodni. S vajon miért? Azért, mert mindig is úgy gondolták, hogy jól megvannak az egyházfegyelem, a szertartásrend és az egész egyházi év rendtartása nélkül, a vallásosságot pedig mindig is valami égszerűbb és szellemibb dolognak tekintették, amit csak rendkívüli megpróbáltatások vagy kísértések idején kell gyakorolni, mert mindig is úgy gondolták, hogy örvendezni keresztény kötelesség, és azt csak úgy tudják maradéktalanul teljesíteni, ha soha nem szomorkodnak, és nem vesződnek a megigazulással. Ezzel szemben biztosra vehetjük, hogy örömeinket az azt megelőző önmehtagadás komolysága biztosítja. Üdvözítőnk azt mondja: „Boldogok, akik sírnak, mert ők majd vigasztalást nyernek”. És ami igaz lesz a másvilágon, az itt is igaz. Ha nem szomorkodtunk az elmúlt hetekben, akkor a most beköszöntő időszakban nem fogunk örvendezni. Gyakran mondjuk, és joggal, hogy a gondviselészerű szenvedés közelebb visz Istenhez. Mi lenne jobb kegyelmi eszköz, mint a Szent Negyven Nap megtartása?

Böjt és ünnep összefüggését nem hagyhatjuk hát figyelmen kívül, amikor vallásunkat gyakoroljuk. Az ünneplésnek azt a komolyságát, melyet a megelőző böjtölés biztosíthat, nagyra kell értékelnünk, és érdemes feltétlenül gondoskodni róla. Mert a keresztény jókedv éppen abban különbözik a világtól, hogy féken van tartva. És hogyan is tarthatnánk féken, ha múltunk minket nem fogva visszahúzza, s azzal, hogy belátásra készlet, nem vértetne fel testünket az élvetegeesség kísértése ellen? A világ előbb ünnepel, és aztán böjtöl: az ember képes addig tömni magát, míg meg nem undorodik tőle. Telhetetlen, míg a jóból is meg nem árt a sok, meggazdagszik, hogy aztán elszegényedjen, addig nevet, míg sírva nem fakad, és minél feljebb kapaszkodik, annál mélyebbre süllyed. Ám Isten Egyházában ez fordítva van: a szegényből lesz gazdag, az elesett majd fölemeltetik, akik könnyeket vetnek, azok majd örömet aratnak, akik szomorkodnak, azok majd megvigasztaltatnak, és akik Krisztussal szenvednek, azok majd Vele fognak uralkodni. Ahogy Egyházunk mondja: „Krisztus nem örvendezett, mielőtt nem szenvedett volna. Nem dicsőült meg, mielőtt keresztre nem feszítettetett volna. Számunkra tehát az örök örvendezéshez vezető út együtt szenvedni Krisztussal, az örök életbe vezető ajtó pedig szívesen halni meg együtt Krisztussal, hogy föltámadhassunk a halálból, és az örök életben együtt lehessünk Vele.” És ami megváltásunk egész menetére érvényes, az – bizony mondom – az arról való megemlékezés évente ismétlődő rendjében is megvalósul. Ünnepeinket megalázkodás készíti elő, hogy alkalmassá váljunk az ünneplésre, nem féktelenül és megszállottan, hanem tiszta, szelíd, fegyelmezett lélekkel, ahogy az Úrban való örvendezéshez illik.

Ilyen lélekkel bátorkodjunk hát ezt a minden Ünnepek legszentebbjét megünnepelni, ebben a folytatódó ünnepi időszakban, mely ötven napig tart, míg a Nagyböjt csak negyven napig, mintha ez is jelezné, hogy ahol sokasodik a bűn, ott túlarad a kegyelem. Ezzel a lelkiürettel eltelve győződhettek meg az Apostolok a Feltámadásról, így várhatták és fogadhatták a feltámadt Úr megjelenését. Az evangéliumokból gondosan összegyűjthetjük ennek az időszaknak a beszámolóit, amelyekre jellemző ez a töprengő, visszafogott örömmel teljes mélabú, azok derűje és bizakodása, akik sok szenvedésen mentek keresztül, és örömeik fájdalomukból fakad. Olvassuk csak el azt a beszámolót, ahogy Mária Magdolna zokogott a sírnál, majd meglátta Jézust, de nem ismerte föl, csak a hangját, ahogy lábait szerette volna átkarolni, és aztán félelemmel vegyes örömmel sietett mindezt elújságotni a zavarban lévő

Apostoloknak. Vagy idézzük fel azt az ünnepélyes találkozást, a harmadikat, amikor Jézus ott állt a parton, és odaszólt a tanítványoknak, Péter pedig belevetette magát a vízbe, majd a többiekkel együtt megilletődve, szó nélkül engedelmeskedett Neki. Némán evett a halból, Annak jelenlétében, akinek valamennyien megörültek, mert mindennél jobban szerették, s Aki jól tudhatta ezt, mégis megkérdezte Pétert, hogy szereti-e Őt. Vagy gondoljunk végül csak arra, amikor sok tanítványnak megjelent egy hegyen, Galileában, és azok leborultak, bár egyesek még kételkedtek. Ki ne látná, hogy ők is úgy ünnepeltek, ahogy azt jellemeztem: szent, visszafogott, tapintatos, emberi örvendezéssel. Nem annyira emberivel, hogy tiszteletlen lett volna, nem annyira visszafogottan, hogy az hozzájuk méltatlan lett volna, hanem mintegy angyalok módján, boldogságukban egyesítve mindazt, ami a férfi és a női természetben a legjobb és a legnemesebb – Mária Magdolnától Szent Péteren át Szent Jánosig. És itt talán abból a mély csendből is okulhatunk, amibe a Szentírásban a Feltámadás után a Szent Szűz alakja burkolódik. Mintha őt, aki az emberi tekintetek számára túlságosan is szeplőtelen és szent virágként nyílt itt, a földön, az angyalok már Szent Fiának megaláztatásakor is a Feltámadást rejtő függöny mögé vezették volna, hogy ott, a Paradicsomban örvendezzen együtt Gábriellel, aki elsőként üdvözölte őt, és azokkal a régebbi Szentekkel, akik a Feltámadás után a Szent Városban sokaknak megjelentek, mielőtt eltűntek volna.

Ilyen csöndes, mennyei örömben legyen hát részünk, s miközben azért imádkozunk – szem előtt tartva, hogy még a földön járunk, és evilági kötelezettségeink is vannak – soha ne feledjük, hogy amint szeretetünk a másvilágon sarjad, hitünknek itt, ezen a világon kell gyümölcsöző fává növekednie. Minél csöndesebb a szívünk, annál elevebben élünk, minél béketűrőbbek vagyunk, annál serényebbek, minél engedelkenyebbek, annál lelkesebbek, minél higgadtabbak, annál buzgóbbak. Ez csak egyike annak a sok, látszólagos ellentmondásnak, amit a keresztény ember fölfedezhet önmagában. Krisztus föltámadt, föltámadt a halálból. Joggal kiáltjuk: „Alleluja, az Úr Mindenható!” Az ellenség hatalmát megtörte, és lábával a kígyó fejét szétzúzta. Számunkra most már semmi sem lehetetlen, ha merünk élni kiváltságainkkal, és örökségünk csodás erejére támaszkodunk. Az igazság és az engedelmesség határain belül égen-földön nincs semmi, amit meg ne tehetnénk Krisztus által; nincs az a fohász, amely az Ő nevéért meghallgatásra ne találna. Mert nekünk, akik Vele együtt föltámadtunk a sírból, megengedett, hogy az Ő hatalmával és fegyverzetével éljünk. Mienk az Atya előtti végtelen tekintélye is – nem a saját kárunkra, mert Ő nálunk jobban tudja, hogy mi az, ami javunkra válik – s ha szándékaink vagy törekvéseink megfelelnek az Ő akaratának, akkor valóban isteni hatalommal ruház fel, ami által győzedelmeskedünk. Bármily kevésbé tudjuk is eldönteni, hogy mikor élhetünk velük, valójában isteni fegyvereknek vagyunk a birtokában, a legcsodálatosabb gondviselés égi és földi forrásaiból meríthetünk, s Isten Fiának Neve, Jele és Vére által képesek vagyunk végbevinni, hogy reszkessenek az ördögök és örvendezzenek a Szentek. Ilyen a hit fegyverzete, mely haszontalannak látszik, de „nem test szerint valók, hanem Isten által erősek az erősségek lerombolására” [2Kor 10,4], melyet a világ megvet, mert csupán szónak, csupán jelképnek, vagy csupán kenyérnek és bornak látszik, de Isten éppen a világ szemében értéktelen dolgokkal szégyeníti meg a hatalmasokat, és látszólagos együgyűséggel hozza zavarba az okosakat. S ahogy minden parányi kezdetekből, magokból és más –jelentéktelen vagy láthatatlan – elemekből lesz valamivé, úgy mikor Isten az emberi nem megújításán fáradozik, és megfordítja az emberi létet a földi dolgok menetét, akkor kevésre becsült alapelemekből építkezik, és arra buzdít, hogy higgyük: még azokat is erre alkalmassá tudja tenni. És teszi is. S ahogy mi, keresztények a földön járó ács Fiában is fölismerjük a Megtestesült, Örök Igét, ahogy mi fölfedezzük a szépségét Annak, Aki a világ szemében csúf és visszatetsző, ahogy a világ által egy gonosztevő kivégzésének látott kereszthalálban mi fölismerjük a bűnökért hozott, Engesztelő Áldozatot, úgy azt is teljes meggyőződéssel

vallhatjuk, hogy amit Ő hagyott ránk örökül, az az Ő tekintélyével rendelkezik. Fogadjuk hát el Szerartásrendjét, Hitvallását és előírásait, álljunk szilárdan, rendíthetetlen hittel, elszántan és hajlíthatatlanul, hogy azok szerint és szellemében szolgálhassuk őt, hogy minden kétség, tétovázás és aggály nélkül szegezzük szembe azokat a világgal, biztosra véve, hogy aki megalázott, megkínzott és kivégzett Teste árán mentett meg bennünket a pokol tüzétől, Az most még bővebben árasztja ránk szenvedésének jótéteményeit abban a Szerartásrendben, melyet a világ megtépázott, és most kigúnyol.

Ezt az ünnepet, testvéreim, ilyen lélekkel üljük meg! Isten a hetedik napon megpihent ugyan, de azóta is, örökösen munkálkodik. Krisztus is beteljesítette művét, de azon mindörökké fáradozik. Így mi is – ha szabad ezt mondanom – a végtelent a végesben, hódolattal követve, miközben Krisztusban megpihenünk és az Ő árnyékában örvendezünk, óvakodjunk a restségtől és a gyávaságtól, szolgáljuk Őt nyitott szemmel és dolgos kézzel, hogy szívből Hozzá tartozhassunk, Aki örökbe fogadott a Kereszttségben – úgy, ahogy Hozzá fűz megtisztító Böjtjeinek és szent Ünnepeinek rendszeres megtartása.

1838. április 15.

Föltámadva Krisztussal

Bevezető

John Henry Newman itt a húsvétvasárnapi Szentlecke egy mondatáról prédikál. Szent Pál apostol által a sugalmazó Szentlélek a keresztény élet lényegét tárja föl, hogy tudniillik amit ünnepelünk, az végbe is megy bennünk, ha beleegyezőnk.

Newman, mint a kereszténység első ötszáz évének egyháztanítói, szent püspökei (akiknek műveit tanulmányozva fedezte fel a Katolikus Egyház mély identitását), a tanításnak azt az ősi és egyik legjobb módszerét választja, hogy ahhoz köti mondanivalóját, pontosabban azt fejt ki, amit hallgatói minden misében hallanak, megvallanak és megcselekszenek. A legszentebb áldozat bemutatásakor a pap felszólítására – „Emeljük föl szívünket” – azt válaszolják: „Fölemeltük az Úrhoz”. Ám a lélek szárnyak nélkül nem tud fölemelkedni. A szentatyákat idézve Newman figyelmeztet, hogy a lélek szárnyai az imádság és a böjt, s aki sem nem böjtöl, sem nem imádkozik, az nem tudhatja Krisztust követni.

Az Ő követése pedig nem más, mint vele való fölemelkedés az Atyához a Lélekben: ez a földi életünkben végbemenő föltámadás és mennybemenetel. Akik Krisztust követik, olyanok, mint akik megmásztak egy hegyet: míg lent tülekedés, háborúskodás és zavarodottság van, odafent csönd és békesség honol. Ez nem az állapotbeli kötelességek elhagyását jelenti, hanem az Istennel való mély egységet egész nap, minden körülmények között.

Newman, igaz tanítóként, mindkét szövetség írásait használva most az Ószövetséggel kezdi. Izajás látomása Krisztus Egyházát jövendöli meg, mely magasabban áll minden halmoknál, és oda özönlenek a nemzetek. Mózes is fölment a hegyre, hogy Istennel legyen (míg a völgyben rút bálványimádás orgiájába sodródott a nép). Az Újszövetségben is szerepet kapnak a hegyek: az Úr életében a színeváltozás hegye a keresztény ember benső valóságát tárja föl. Amikor az Úr a keresztre fölemeltetett a Golgotán, akkor is Atyjával volt. A jobb lator is abba a lelki magasságba emelkedett Urunk ígérete alapján. Föltámadásakor pedig dicsőséges testében végleg fölemelkedett.

Egységünk a szentháromságos Istennel a mi fölemelkedésünk. Ez megtörtént a keresztségben, de meg is kell valósítani a mindennapi életben, átalakulni vágyainkban, céljainkban, vonzalmainkban, imádságainkban. Az a keresztény, aki ezt nem teszi, azt hiszi, hogy a szentek is olyanok, mint ő: szenvedélyeiknek, önzésüknek élnek, csak sikerrel álcázzák. Magát a mi Urunkat is így látják, mert képtelenek elfogadni a szentek világát, amely tőlük idegen. Az ő emelkedettségük, mennyben (Istenben) való életük elképzelhetetlen. Ezért még sokszor meg is vetik a törekvő keresztényeket, meggyanúsítják, sőt üldözik. Mi ezzel ne törődjünk, hanem naponta szakítsunk időt, hogy az Úrral legyünk, hogy vele fölemelkedjünk az Atyához a Lélekben.

* * *

„Ezért tehát, ha feltámadtatok Krisztussal, keressétek az odafent valókat, ahol Krisztus van, Isten jobbán ülve. Az odafent való dolgokkal törődjétek, ne a földiekkal. Hiszen meghaltatok, és életek Krisztussal el van rejtve Istenben.”

[Kol 3,1-3]

A Szent Áldozat bemutatásakor arra is buzdítást kapunk, hogy „Emeljük föl szívünket”, és erre azt válaszoljuk, hogy „Fölemeltük az Úrhoz”. Az Úrhoz, aki fölment a mennybe, vagyis ahhoz, Aki nincs itt, de föltámadt, megjelent Apostolainak, majd eltűnt a szemük elől. Hozzá kell tehát lélekben fölemelkednünk, a mennybe fölment és láthatatlan Üdvözítőhöz, aki legyőzte a halált, és a mennyei királyságot minden hívő előtt megnyitotta. Hozzá, az Ő nyomdokain, ma és minden nap, de különösen ebben az időszakban, amikor Föltámadását és Mennybemenetelét ünnepeljük. A nagy többséggel – sajna! – nem ez történik: őket a világ ebben hátráltatja, sőt megakadályozza, és fogva tartja. Szárnyak nélkül nem tudnak fölemelkedni. A lélek szárnyai ugyanis az imádság és a böjt, s aki sem nem böjtöl, sem nem imádkozik, az nem tudhatja Krisztust követni. Szívét nem emelheti föl Hozzá. Kincsei nem a mennyben vannak, hanem a szívével és minden képességével együtt itt, a földön. A föld, s nem a menny az osztályrésze.

Kirívó hát a különbség a sokaság meg az olyan szent és áldott lelkek között (bárcsak közéjük tartozhatnánk!), akik föltámadnak Krisztussal, és a mennyei, nem a földi dolgokat tüntetik ki vonzalmaikkal. Az utóbbiak világosságban és békével járnak, a többiek pedig ott tülekednek és nyomulnak a tömegben, a széles úton, „amely a pusztulásba visz”. Őket a nyüzsgés, a háborúskodás, izgalom és keserűség jellemzi, vagy legalább is a hideg szív és a sivár lélek, legfőljebb kérészéletű vigadozás, ők üresek és nyugtalanok, s egyáltalán nem gondolnak a jövőre. Ez jellemző a nagy többségre, akik csak céltalanul és értelmetlenül lődörögnek, vallástalanul élnek, vagy lagymatagon, és semmit sem tudnak fölhozni mentségükre. Azt követik, ami éppen a szemük elé kerül, vagy megtetszik nekik, és természetes hajlamaikra hagyatkoznak. Azzal nem foglalkoznak, hogy ízlésüket és elméjüket pallérozzák, hogy magasabbra emeljék, mint ahol vannak, inkább lesüllyednek és lealacsonyítják magukat a földhöz legjobban ragadó érzelmekhez és érzéki hajlandóságokhoz, mert történetesen azok a legerőteljesebbek. Ezzel szemben a szentek egészen más úton járnak. Ők föltámadtak Krisztussal, és olyanok, mint akik megmásztak egy magas hegyet, és megpihennek a csúcson. A hegy lábánál lárma és nyüzsgés, köd és homály, de fenn, a csúcson akkora csönd van, ott olyan nyugodt és derűs minden, olyan tiszta, ragyogó és mennyei, mintha a fülsiketítő földi lárma, az árnyak és a gondok már nem is léteznének.

És valóban, a hegytető gyakori kép a Szentírásban: az a hely, ahol a Mindenható Lélek a Krisztusban való hivatásunkról beszél hozzánk. Így például a keresztények Egyházáról megjövendöltetett, hogy „szilárdan áll az Úr házának hegye a hegyek tetején, kiemelkedik a halmok közül; és özőnlenek hozzá mind a nemzetek. Odamegy számos nép, és így szólnak: Jöjjetek, menjünk fel az Úr hegyére”. [Mik 4,1–2] S hasonlóképp, a Salamon által épített Templom is egy magaslaton állt, többek között – egészen más természetű okok mellett nyilván azért, hogy rámutasson: a vallás lényege a világtól való távolságtartás, és emelkedés a mennybolt felé. „Kiválasztotta Júda törzsét” – mondja a zsoltáros –, „Sion hegyét, amelyben kedvét lelte. Felépítette szentélyét.” [Zsolt 78,69-70] Nem úgy értem, persze, hogy evilági kötelességeinket elhanyagolva lehetnénk vallásosak, hanem, hogy minden vallásos emberben van valami belső és a mások által látottaknál valódiabb élet, avagy a textus szavaival „életünk Krisztussal el van rejtve Istenben”. Maga Krisztus valóban mind ez ideig munkálkodik, ahogy Atyja is munkálkodik, és bennünket is arra buzdít, hogy „munkálkodjatok, amíg nappal van”, de az is kétségtelen, hogy az Atya és a Fiú láthatatlan,

kimondhatatlan egységben vannak egymással, és a világ mulandó, ügyes-bajos dolgai fölött állnak, nekünk pedig a magunk véges mértéke szerint az Ő Isteni útmutatásukat kell követnünk, kapcsolatban kell lennünk Velük, mintha egy Hegy tetején lennénk, miközben teljesítenünk kell a hegy lábánál fekvő, bűnös és vallástalan világgal szembeni kötelességeinket is.

Mózes története is arra oktat, hogyan emelhetjük föl szívünket Istenhez, és az is ugyanazt a képet alkalmazza. Mózes a Hegyen negyven napig tartózkodott, és ott látomásai voltak. S vegyük észre, hogy ez alatt az idő alatt még kenyeret sem evett, és vizet sem ivott. Az a csodálatos böjt lecke volt számunkra, hogy mi, keresztények, miképpen férközhetünk az Isten közelébe. De újfent megfigyelhetjük, hogy míg Mózes a Hegyen járt, mi történt lenn, a síkon. Ott lenn a világ lármája, istentelensége és bűne duhajkodott. Amikor hallották a zajongást, Jósue azt mondta „harcis lárma hallatszik a táborból”. Mózes azonban így felelt: „Nem harcra buzdítás kiáltása ez, és nem is harcra serkentők ujjongása: énekeseknek a szavát hallom én”. [Kiv 32,17-18]

Üdvöztőnk saját történetében van egy másik, megrázó esemény, amely ennek az Isteni közösségnek és a zűrzavaros világnak az ellentétét példázza. Mikor három apostolával fölment a Színeváltozás Hegyére, ott, a hegytetőn minden olyan csöndes és nyugodt volt, mint a mennyben. Krisztus Mózes és Illés társaságában megdicsőült, az Atya hangja hallatszott, és Szent Péter azt mondta: „Uram, jó nekünk itt lennünk”. Aztán apostol testvéreivel együtt úgy érezték, hogy életük Istennél van Krisztussal. De mikor lejöttek a hegyről, a szín mennyire megváltozott! A mennyből leszálltak a földre. „Amikor visszaértek a tanítványokhoz, nagy tömeget látott körülöttük, és írástudókat, akik vitakoztak velük. Amint az egész tömeg meglátta Jézust, egyszerre mindnyájan elcsodálkoztak és megrettentek, majd odasiettek hozzá, és köszöntötték őt.” És Krisztus megtudta, hogy az apostolok egy ördögöt próbáltak kiűzni, de nem sikerült nekik. Amit erre Ő mondott, az Mózes tettét idézte: „Ez a fajzat nem megy ki másképpen, mint imádság és böjtölés által”.

S újfent, még azt is megállapíthatjuk, hogy mikor a mi Urunk a Keresztre fölemeltetett, akkor is a menny felé emelt és Istenben elrejtett lélek példáját mutatta, lába alatt a háborgó világgal. A hitetlenek tömege ott tolongott a kereszt körül, az előtte elhaladók gyalázták, az írástudók pedig kigúnyolták. Ő Maga közben, amíg haláltusáját vívta, Isteni gondolatokba merült. Ilyeneket mondott: „Atyám, bocsáss meg nekik”, „Miért hagytál el engem?”, „Beteljesedett”, „Kezeidbe ajánlom Lelkemet”. És ahogy elmerült Istenben, úgy még abban a rettenetes pillanatban is akadt valaki, aki mellette rá emelte tekintetét, és Vele együtt Istenhez fordult. A bűnbánó lator azt mondta: „Jézus, emlékezzél meg rólam, mikor eljössz a te országodba. Ő azt felelte neki: Bizony, mondom neked: még ma velem leszel a Paradicsomban!” [Lk 23,42-43]

Feltámadásakor pedig még sokkal inkább eltávolodott ettől a vészterhes világtól, és megbékélt, ahogy a zsoltáros megjövendölte: „Fölkentem királyomat a Sionon, az én szent hegyemen!”. „Trónod kezdet óta szilárd, te öröktől fogva vagy. Emelkednek a folyóvizek, Uram, emelkedik a folyóvizek hangja, emelkedik a folyóvizek zúgása. De a nagy vizek zúgásánál, a tenger hatalmas hullámainál is hatalmasabb az Úr a magasságban”.

Ezek a szentírási szakaszok példát mutatnak, sőt, értelmet adnak a textusban rejlő intelemnek és tanításnak. Krisztus fölemeltetett, és nekünk is föl kell emeltetnünk Hozzá. Eltűnt a szemünk elől, de követnünk kell Őt. Az Atyához ment, és nekünk is ügyelnünk kell arra, hogy új életünk Istenben legyen elrejtve Jézus Krisztussal. Ez az a magasztos ígélet, amelyet kinszenvedése előtt tanítványaiért könyörgő imájában megfogalmazott: „Szent Atyám, tartsd meg őket a te nevedben, amelyet nekem adtál, hogy egy legyenek, mint mi... Nem azt kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Nem a világból valók, mint ahogy én sem vagyok a világból való... De nem csupán értük könyörgök, hanem azokért is, akik az ő szavuk által hinni fognak bennem, hogy mindnyájan

egy legyenek; ahogy te, Atyám, bennem vagy, és én tebenned, úgy ők is egy legyenek mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem... Én őbennük, te énbennem, hogy tökéletesen egy legyenek... hogy a szeretet, amellyel engem szerettél, bennük legyen, és én őbennük.” [Jn 17,11.15-16.20.21.23.26] Ennek a szent és ünnepélyes kijelentésnek megfelelően nyilatkozik Szent Pál a textusban és a rá következő versekben: „Ezért tehát, ha feltámadtatok Krisztussal,” – mondja – „Keressétek az odafent valókat, ahol Krisztus van, Isten jobbján ülve. Az odafent való dolgokkal törődjete, ne a földiekkel. Hiszen meghaltatok, és életetek Krisztussal el van rejtve Istenben... Irtsátok ki tehát tagjaitokból azt, ami földi”.

Így a mi megdicsőült Üdvözítőnk valamennyi tanítványának kiváltságos kötelessége Vele együtt fölemelkedni és átváltozni, gondolatban, indítékokban, célkitűzésekben, vágyakban, vonzalmakban, imádságokban, dicsőítésekben és könyörgésekben a mennyben élni már itt, a földön. Ha úgy is néz ki, mint mások, ha úgy is szorgoskodik, mint mások, ha észrevétlen is marad, vagy akár másokhoz hasonlóan elnyomják és kigúnyolják, közben titkos kapcsolatban kell maradnia a Magasságbelivel, a világ előtt rejtve maradó adományként elrejtőznie Istenben Krisztussal. Aki nemcsak ebben a világban, hanem ennek a világnak él, és ettől függ, az boldogságát is itt keresi, ennek a világnak a megbecsülésére és kényelmére vágyik. Élete nincs elrejtve. És akivel csak találkozik, arról föltételezi, hogy hasonlóképpen gondolkodik. Azt hiszi, ugyanolyan biztosra veheti, hogy mindenki más is azt hajszolja, amit ő, amilyen biztos lehet abban, hogy szemmel láthatóan ugyanúgy néz ki, ugyanabból a fából faragták, van teste és van lelke, van szeme, nyelve, keze és lába. Ahogy ő néz körül a világban, úgy csak azt látja, hogy egyik ember olyan, akár a másik. Tudja, hogy sokan, sőt, a legtöbben olyanok, mint ő, ennek a világnak a szeretői, és ebből arra következtet, hogy mindenki olyan. Ki is zárja a lehetőségét annak, hogy bárki számára más, nem evilági indítékoknak és gondolatoknak legyen elsődleges jelentősége. Azt még elismeri, hogy vallásos indítékok valakit *befolyásolhatnak*, de hogy azok *vezérelhetik*, hogy azok szerint *élhet*, hogy azok egész viselkedésének sarkkövei, alap- és irányelvei lehetnek, azt már el sem tudja képzelni. Közmondásokat és aranyköpéseket gyárt annak érdekében, hogy mindenki egyetértsen vele, hogy mindenkinek megvan a maga gyöngéje, hogy a vallás nagyon szép elképzelés, a legvallásosabb emberek pedig azok, akik a saját világiasságukat a legügyesebben rejtik el önmaguk és mások elől, és hogy az ember nem is lenne ember, ha nem szeretné és óhajtaná a hírnevet meg a gazdagságot. Végül, összhangban ezekkel a nézeteivel, minden elképzelhető rosszat és gonoszságot egyenesen a mi Urunknak tulajdonít ahelyett, hogy elhinné, Ő az, akinek mondja magát. Csalással vádolja, azzal, hogy királlyá akarta tenni Magát, meg hogy Belzebub segítségével üzte ki az ördögöket. Ezzel szemben az Emberfia csak külsőleg tartózkodott itt, míg lélekben mindvégig a mennyben járt. Kövessük csak a pusztába negyvennapos böjtje idején, mikor sem nem evett, sem nem ivott, vagy kövessük az ördög kísértése után, amikor angyalok jöttek, és szolgáltak Neki, vagy menjünk föl Vele imádkozni a Hegyre, ahol – mint említettem – színében elváltozott, és Mózással meg Illéssel beszélgetett, s akkor majd látni fogjuk, hogy valójában hol és kiknek a társaságában is volt, miközben a földön tartózkodott: Szentek és angyalok között, Atyjánál, aki szeretett Fiának nevezte, és a Szentlélekkel, aki leszállt rá. Ő volt „az Emberfia, aki a mennyekben van”, és aki mások által „nem ismert” „mennyei kenyérrel táplálkozott”. És a magunk mértéke szerint megjelenésünkben és valóságosan is ilyenek leszünk, ha Őt választjuk. „Mi ugyanis közösségben vagyunk az Atyával és az Ő Fiával, Jézus Krisztussal”, bármennyire is kevésre becsül bennünket ez a világ. „Azért nem ismer minket a világ, mert Őt sem ismeri.” [1Jn 1,3; 3,1] Vagy ezen felül még ki is gúnyolhatnak a vallásunk miatt, megvethetnek, vagy megbüntethetnek. „De ha a ház urát Belzebubnak nevezték, mennyivel inkább háza népét.” [Mt 10,25] Ez hát a helyzet azokkal, akik föltámadnak Krisztussal. Ő éjszaka támadt föl, amikor senki sem látta, és mi is úgy támadhatunk fel, hogy még mi magunk sem tudhatjuk,

mikor és miképpen. Mások pedig végképp nem tudhatnak semmit a mi személyes vallástörténetünkről, arról, hogy miként fordulunk Isten felé, vagy miként növekszünk a kegyelemben, és hogy milyen sikerrel – ezt csak Maga Isten tudhatja, aki mindennek titokzatos okozója. Ebből a szent időszakból hát így meríthetünk örömet és erőt. Krisztus „meghalt, ám föltámadt, az Atya jobbján ül, és közbenjár értünk.” Bámulatos dolgok történtek, miközben a világ látszólag haladt tovább a maga útján. Poncius Pilátus a többi helytartóhoz hasonlóan vélekedett, a zsidó uralkodókat továbbra is ugyanazok a szempontok és előítéletek vezérelték, Heródes pedig haladt tovább a bűnben való érvényesülés útján, miután az egyik prófétát látta, és megölette, a másiktól meg csodákat várt. Ők mindent evilági szemmel néztek, gondolván, „holnap ugyanolyan jó lesz, mint ma, csak még bőségesebb”. Meghallgatták a híreket, megnézték a látványosságokat, és a pillanatnyi igényeiket elégítették ki, Istenről pedig megfeledkeztek. Ott járkáltak a hegy lábánál, és nem törődtek azzal, hogy fenn, a csúcson mi történik. Nem fogták föl, hogy a világ leple alatt egy ezzel ellentétes, másik és csodálatos rend rendezkedik be. Így volt ez akkor, s így van most is. A világ nem vesz tudomást Isten Szentjeinek rejtett közösségéről, imáikról, hálaadásaikról és könyörgéseikről. Pedig ők birtokolják a szentek kiváltságait – azt a tudást, örömet és erőt, amelyet akkor sem hoznának nyilvánosságra, ha arra képesek lennének. „Uram, milyen bőséges a Te édességed, amelyet elrejtettél a Téged félők számára, amelyet a Benned bízóknak juttatsz az emberek fia elött!” Vajon ők aggodalmaskodnak? „Elrejtetted őket arcod rejtekében az emberek háborgatása elöl, megoltalmazod őket hajlékodban a perlekedő nyelvektől”. Talán kiábrándultak? „Több örömet öntöttél szívükbe, mint amikor a búza és a bor bőven terem.” A bővelkedők megvetik őket? „Töltsd meg hasukat javaiddal” – mondja egy másik zsoltár – „hadd lakjanak jól gyermekeik, hagyják fiaikra, ami megmarad; én azonban igazságban látom meg arcodat, és színed látása tölt el, amikor fölbredek”. Talán elcsüggedtek? A zsoltáros megvigasztalja őket: „De én mindenkor Veled maradok, mert Te megfogtad jobbomat, tanácsoddal vezetsz, s aztán dicsőségre emelsz. Hiszen kim van az égben, és miben lelném a földön kedvemem rajtad kívül? Érje bár testemet, szívemet enyészet, szívem Istené, s osztályrészem mindörökké az Isten”. Veszélyben vannak? „Aki a Fölségesnek oltalmában lakik, a Mindenható árnyékában nyugszik... ezren essenek bár el oldalad mellől, és tízezen jobbod felől, hozzád semmi sem közeledik”. Így minden szükségeset megkapnak mértéken felül attól, akiben életünk van, „megrészegülnek házad dús javaitól, gyönyörűséged patakjával itatod őket. Mert nálad van az élet forrása, és világosságod által látunk világosságot”. Úgy, hogy joggal kiálthatnak fel: „Áldjad lelkem az Urat, s egész bensőm az ő szent nevét... ő megbocsátja minden gonoszságodat, ő meggyógyítja minden betegségedet, ő megóvja életed a pusztulástól, ő irgalommal és kegyelemmel koronáz meg téged, ő kielégíti javaival kívánságodat: mint a sasé, visszatér ifjúságod.” [Zsolt 31,21-22; 4,8; 17,15-16; 73,22-25; 91,1-7; 36,8-9; 103,1.3-5]

Bizony mondom, testvéreim, mindez az osztályrészünk, ha úgy döntünk, hogy elfogadjuk. „Ki mehet föl az Úr Hegyére, és ki állhat meg az Ő szent helyén? Ki lakik majd a Te sátradbán, vagy ki pihen meg szent Hegyeden? Az ártatlan kezű és tiszta szívű, ki lelkét hiábavalóságra nem vetette, sem álnokságot nem szólt felebarátja ellen. Az kap áldást az Úrtól és irgalmasságot szabadító Istenétől. Ez az a nemzedék, mely Istent keresi, mely Jákob Istenének orcáját keresi.” [Zsolt 23,3-6] Akarjunk hát „a Szentek polgártársai és Isten háza népe” lenni! Kövessük az ő lépéseiket, ahogy ők Krisztusét követték. Meredek az emelkedő, de ne csüggedjete, mert meglesz a jutalma, amelynek nagyságáról vagy nagyszerűségéről csak az alkothat fogalmat, aki már kiállta a próbát. A meghívás így szól: „Ízleljétek és lássátok, milyen édes az Úr!” Ha eddig ezzel vajmi kevésbé törődtetek, ha azt hittétek, hogy vallásosnak lenni nem több, mint ami kétségtelenül hozzá tartozik, hogy a világban jól megálljuk a helyünket, barátságosak, illedelmesek, figyelmesek és rendszeretők vagyunk – ha azt hittétek, hogy az nem több ennél, ha a kiválasztottság és az újjászületés Istentől kapott

ajándékát elmulasztottátok méltányolni, ha restek vagytok táplálni magatokban az áhítat, az imádság, a könyörgés és a dicsőítés tüzeit, s következőképp nem, vagy alig ismeritek Isten választottjainak kegyelmekben való bővelkedését, ártatlanságát, frissességét, gyöngédségét, vidámságát, és kiegyensúlyozottságát, ha nem eleget imádkoztok, és más ájtatosságban sem jeleskedtek, akkor itt az ideje annak, hogy új életet kezdjétek! Kezdjétek most, ebben a szent évszakban, és támadjatok fel Krisztussal! Nézzétek, hogy nyújtja nektek segítő kezét, hogy föltámasszon! Evickéljétek ki a régi Ádám sírjából, szabaduljatok a fölösleges gondoktól, a nyugtalanságtól és irigységtől, a világi vágyaktól, a szokás hatalmából, a szenvedélyek rabságából, a test bűvöletéből, a rideg, evilági, számító lelkülettől, a léhaságtól, az önzéstől, az elpuhultságtól, az önámítástól és a kevélységtől. Lássátok hozzá megtenni azt, amit annyira nehéz, de ami nélkülözhetetlen és halaszthatatlan! Legyetek résen, és az imádságra meg az elmélkedésre ragadjatok meg minden alkalmat, amit Isten kínál. Szabadidőtökből áldozzatok a ti Uratoknak és Üdvözítőtöknek! Ha keveslitek, akkor tartsátok kiváltságnak, hogy azt a keveset odaadhatjátok. Bárhogy is van, juttassátok kifejezésre, hogy szívetek, minden vágyatok, egész életetek Istennél van. Minden nap szakítsatok időt arra, hogy Őt keressétek. Lássátok be, ha eddig lagymatagok és bizonytalanok voltatok, és életeteket adjátok oda Neki, húzzátok az Ő igáját, és az Ő utasításait kövessétek! Nem arra biztatlak, hogy a világból kivonuljatok, vagy hogy világi kötelességeiteket elhanyagoljátok, hanem hogy pótoljátok az eddig elvesztegetett időt, ne pazaroljátok órákat merő szórakozásra vagy társadalmi életre, miközben Krisztusra csak perceket szántok, hogy ne csak akkor imádkozzatok, mikor már elfáradtatok, és legszívesebben aludnátok; soha ne mulasszátok el Őt dicsérni, és a világért meg az Egyházért könyörögni, hanem alázatosan értékeljétek kellőképpen a textus szavait, hogy „az odafent való dolgokkal törődjétek”, és bizonyítsátok be, hogy az Övéi vagytok, hogy szíveteket fölemeltétek Hozzá, és életetek rejtve van Benne.

1836/1837